

MUZEUL
CÂMPULUNG
MUSCEL

REVISTA
DE
ISTORIE
A
MUSCELULUI

STUDII ȘI COMUNICĂRI

CÂMPULUNG
MUSCEL

EDITURA UNIVERSITĂȚII
DIN PITEȘTI 2008

MUZEUL CÂMPULUNG
BIBLIOTECĂ
Nr. Inv. 4009

MUZEUL
CÂMPULUNG
MUSCEL

REVISTA
DE
ISTORIE
A

MUSCELULUI

STUDII ȘI COMUNICĂRI

CÂMPULUNG
MUSCEL

EDITURA UNIVERSITĂȚII
DIN PITEȘTI 2008

MUZEUL MUNICIPAL CÂMPULUNG MUSCEL

Analele Muzeului Municipal Câmpulung Muscel

Lucrare editată de Ministerul Culturii și Cultelor și Muzeul Municipal Câmpulung Muscel

Redactor șef: prof. univ. dr. *Ștefan TRÂMBACIU*

Colectiv de redacție:

- Cătălin STĂNESCU
- Crina FLINTEA

Referenți științifici:

- prof. univ. dr. Ștefan TRÂMBACIU
- prof. Cătălin STĂNESCU
- prof. Crina FLINTEA

Tipărit la S.C. EUROPRODUCT S.R.L. Pitești

ISSN 2065 – 3255

CUPRINS

Cuvânt înainte	5
SECȚIUNEA ISTORIE	7
Vintilă PURNICHİ	
„METEORA” Românească de la Cetățeni-Muscel (județul argeș)	9
Sanda SAFTA	
Din istoricul vechilor așezări muscelene. Comuna Dragoslavele	25
Paul Ioan CRUCEANĂ	
Alexandru Flechtenmacher fiu adoptiv al orașului Câmpulung Muscel	35
Grigore FOCULESCU	
Istrate Micescu și problema evreiască	41
Claudiu CĂLCĂI	
Jandarmii în războiul pentru reîntregirea neamului	45
Cornel ȚUCĂ	
Înființarea Gărzii Naționale Române și a Senatului Național Român din Cluj (1918) relatate de generalului de brigadă Ioan Hidu	51
Toma RĂDULESCU, Denisa GUȚICĂ-FLORESCU	
Două tezaure monetare din a doua jumătate a secolului al xviii-lea descoperite în județul Olt, la Dobrotineț și Schitu	65
Cristian ENACHE, Mihai ȘOITARIU	
Repere biografice ale generalului de brigadă Ioan HIDU, comandantul Gărzilor Naționale Române din Cluj (1918)	85
Marian MOȘNEAGU, Petrișor FLOREA	
Propuneri la decorarea cu ordinul și medalia „FERDINAND I” a unor membrii ai Gărzii Naționale Române Cluj	93
Maria-Monica GOROVEI	
OLTEA SÎRBU - o realitate devenită mit	107
Ion OANĂ	
Un muscelian căzut la datorie pe granița de vest. Locotenent Dumitru LAZEA	111
Ionel-Claudiu DUMITRESCU	
Județul Muscel sub domnia secetei (1945 – 1947)	115
Crina FLINTEA	
C. Baraschi în colecția Muzeului Municipal Câmpulung	121
Crina FLINTEA	
Gravuri de Anton Kaindl în colecția Muzeului Municipal Câmpulung	127

Crina FLINTEA	
Colectia de arta a Muzeului Campulung	133
Odi Mihaela ZARNESCU, Laurentia AVRAM	
Premisele aparitiei si dezvoltarii turismului rural în zona Rucar Dragoslavele	141
Laurentia Georgeta AVRAM, Odi Mihaela ZARNESCU	
Turismul rural în zona Rucăr Dragoslavele actualitate și perspective	149
IONUȚ DUMITRESCU	
Așezările vâlcene: satul, gospodăria, locuința.	163
Donia-Felicia POȘTOACĂ	
Scurt istoric al Satului Nămăești până la începutul secolului XIX	173
SECTIUNEA RESTAURARE-CONSERVARE	181
Rodica UDRIȘTEOIU, Ștefan BUTURUGĂ	
Lucrări de conservare primară a două cuptoare descoperite în așezarea medievală Bucu -Pochină – Ialomița. Campania 2001	183
Marian ANDREI	
Puncte de vedere asupra restaurării sfintei mănăstiri Căldărușani	191
Georgiana GĂMĂLIE	
Combaterea integrată a insectelor dăunătoare colecțiilor muzeale	203
Monica NĂNESCU,	
Materiale peliculogene pe bază de poli(alcool vinilic) modificat – utilizări pentru protecția obiectelor de patrimoniu	221
Mioara CÎNEA	
Strașnic, Lvov 1642	231
Mihaela NICULAE, Carmen CEAUȘU, Emil PĂUNESCU	
Reabilitarea unor cărți vechi și imprimate rare din colecțiile Muzeului Giurgiuvean	239
Carmen CEAUȘU, Mihaela NICULAE, Gelu BRÎNCOVEANU	
Lucrări de conservare la fondul memorial al scriitorului Petre GHELMEZ	253
Ruxandra-Ioana STROIA	
Chimire din mărghinimea Sibiului intervenții de conservare și restaurare	261
Gina Narcisa MOGOSEANU	
Studiul adsorbției biocizilor aplicații în tratamentele curative	283
Roxana CORNEA	
Mărul mortului – semnificațiile ritualului în Țara Bârsei	295
Veronica BOGOIU	
Terapii naturiste în satele din Țara Bârsei	307
Gabriela Elena TRÂMBACIU	
Cântece și jocuri din Muscel	317

CUVÂNT ÎNAINTE

Volumul al IX-lea al Revistei de Istorie a Muscelului (Studii și Comunicări), prezintă publicului studiile susținute la sesiunea științifică organizată în toamna anului 2008 de către Muzeul Municipal Câmpulung în colaborare cu Primăria municipiului.

Lucrările din Revista de Istorie se referă la istoria și cultura Câmpulungului și a zonei sale înconjurătoare și au fost prezentate de un număr mare de specialiști din toată țara. De asemenea sunt publicate și studiile referitoare la restaurarea și conservarea obiectelor muzeistice prezentate la Simpozionul Național de Restaurare și Conservare din luna iunie 2008.

Dorim să mulțumim și pe această cale participanților pentru lucrările interesante pe care le-au susținut și pentru prezența lor la manifestările științifice și de specialitate organizate la Muzeul Municipal Câmpulung Muscel.

Totodată mulțumim și Primăriei Municipale Câmpulung pentru ajutorul acordat pentru organizarea acestor manifestări științifice și pentru publicarea lor în actualul volum.

DIRECTOR

prof. univ. dr. Ștefan TRÂMBACIU

SECȚIUNEA

ISTORIE

„DEUS SIVE NATURA” (Dumnezeu sau natura)

(Spinoza, 1632-1677)

„Spinoza ar fi făcut mai bine dacă ar fi spus lucrurilor pe nume”

(A. Schopenhauer, 1788-1860)

„Când începi să filosofezi, trebuie să fii mai întâi spinozist”

(Hegel, 1770-1831)

„METEORA” ROMÂNEASCĂ DE LA CETĂȚENI-MUSCEL (Județul Argeș)

Motto:

*„Ne impresionează trecutul, ne impresionează umbrele celor ce
înghenuchiau în CETĂȚUIE, ce tăiau calea și viața inamicului intrat în
calea aceasta.*

Ne impresionează gândurile, nesiguranța și temerile ceasului de față.”.

Gala GALACTION (1879-1961)

Impresii după vizitarea Schitului Cetățuia „Negru Vodă” – Cetățeni.

Prof. Vintilă PURNICHİ – Câmpulung Mușcel

Resume

Dans la «Météore...» je fais une brève présentation de la vie spirituelle et religieuse des Thraco-Géto-Daces en liaison avec les découvertes archéologiques de Cetateni. La nouvelle interprétation est soutenue par les témoignages des Anciens et par les oeuvres de nos savants M. Eliade et V. Parvan. A la pages 7 et 8, on n'exclue pas l'existence d'un grand centre religieux. L'ancien Kogaionon (M. Eliade – «De Zalmoxis à Genghis Khan»), Kogaionon (V. Parvan – «La Gétique»). Mircea Eliade soutient que «Les Mystères», les mythes, les symboles, les rituels et le culte de Zalmoxis qui se trouvent à la base du folklore religieux des Roumains, précèdent les grandes civilisations du Proche Orient et de la Méditerranée.

Din Câmpulung, fosta reședință a istoricului județ Muscel (nu cu mult timp în urmă), porneau în toate direcțiile șosele naționale, drumuri județene și locale (vicinale) precum și mai multe poteci. Potecile, în marea majoritate peste munți, prin vama cucului, duceau la frații noștri din Transilvania. Din pitorescul oraș de pe Râul Târgului, spre fosta cetate de scaun Târgoviște, șoseaua urca pe Calea Târgoviștei (stradă al cărei nume se mai păstrează și astăzi, în fosta reședință a primilor Basarabi) până în satul Bilcești¹ de unde cobora spre Soslănești². Apoi, pe vechiul drum al poștei, peste mușcele (Hobaie) prin localitatea, azi dispărută³, *Neagomirești Nagomirești*⁴, șoseaua ducea în fosta comună rurală Cetățeni Deal (așezare de moșneni).

Aici, drumul se bifurca spre Cetățeni Vale (drum local) și un alt drum prin Mesteacăn⁵ și Văleni Dâmbovița⁶ ducea la Lăicâi – Runceasa, urmând apoi cursul Dâmboviței⁷ spre Târgoviște. Localitățile Cetățeni Vale – Diaconești și Lăicâi – Runceasa, în trecut erau comune separate, dar ambele locuite de țărani neliberi (clăcași). Din Cetățeni Vale, doar 2 km, spre nord, ne despart de „METEORA” ROMÂNEASCĂ (scriitorul Mihai Rădulescu) de la Valea Cetățuii, despre care vom vorbi mai jos.

¹ Sat renumit prin oamenii de seamă pe care i-a dat: Dumitru Bilcescu (fost director de bancă la Câmpulung) și Maria Bilcescu, părinții Sarmizei Bilcescu-Alimănișteanu (1867-1935) prima femeie doctor în drept din lume (Sorbona). Fiul Sarmizei, Dumitru Alimănișteanu (1898-1973) un renumit filantrop, inginer de mine, lider al P.N.L., deputat, senator, ce va ajunge subsecretar de stat în Ministerul de Finanțe. Arestat în noaptea de 5 / 6 mai 1950, suportă calvarul închisorii de la Sighetul Marmăției până la 9 sept. 1963, înainte de grațierea generală din 19 mai 1964 (Memorialul de la Sighetul Marmăției).

² Localitate ce includea și satele Mățaul de Sus și Mățaul de Jos, ambele roind din Soslănești, care s-a mai numit și Neguțești (vezi I. Șucu, Comuna Mioarele - Monografie, Ed. Litera, Buc. 1976, pag. 72-73; Arh. Naț., mss 52, f. 182).

³ În urmă cu 50 de ani se mai vedeau câteva ruine pe vechiul drum al poștei.

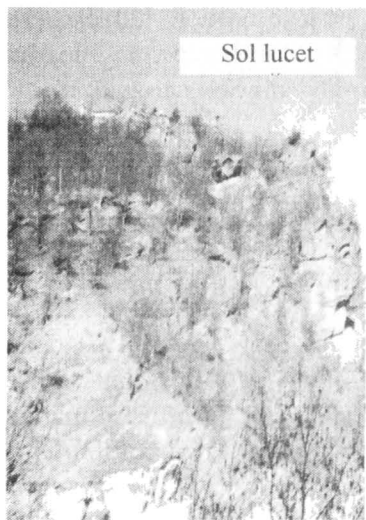
⁴ I. Chelcea, *Nagomirești - Un sat dispărut din Muscel*, Glasul Bisericii, XXIV (1915), Nr. 9-10, pag. 856-874; Fl. B. Mocanu, I. C. Hera-Bucur, Gh. Pârnuță, *Așezări mușcelene dispărute...*, Argessis, Pitești, 2000, pag. 175; Gh. Pârnuță, D. Panaitescu, *Monografia județului Muscel* Ed. SemnE, Buc. 2001, p. 295.

⁵ Sat ce aparținea de Cetățeni Deal și amintit târziu, în 1788, de către preotul Ion din Mesteacăn. Invățătorul Ion Panaitescu (1904 - 1989) scria în 1943: Mesteacănul își face impresia unui pribeag refugiat de soartă. Viața lui intimă a fost credința, sprijinul lui a fost munca, bucuria lui a fost renunțarea, nădejdea lui a fost cinstea și economia (Lucrare de grad I nepublicată).

⁶ Comună din jud. Muscel, la 18 km sud-est de Câmpulung, atestată la 26 iulie 1526. v. Gh. Pârnuță, Doina P., op. cit. p. 424. Astăzi, până la Văleni sunt aproximativ 30 km prin Valea Mare.

⁷ Pe stânga Dâmboviței, în grădina locuit. D. Drăguș (n. 1929), se găsește crucea lui Socol (1647).

La Lăicăi, încă din vremea domnitorului martir C-tin Brâncoveanu (1688-1714), exista vestita Cârциumă de Piatră unde a conăcit (23 mai 1821)⁸ Tudor Vladimirescu în nefericitul său drum, spre pieire, la Târgoviște. Eroul care îmbrăcase „cămașa morții”, după ce a pornit zavera în ianuarie 1821, din Padeșul Olteniei, va fi ucis mișelește (pe la spate) la 27 mai 1821 de către eteriști din ordinul lui Al. Ipsilanti, conducătorul mișcării grecești Frăția (Eteria). Cu un secol înaintea mișcării revoluționare a românilor, condusă de către eroul martir T. Vladimirescu (1780-1821) în satul Cocenești⁹ de pe valea Argeșelului apărea o cruce (v.foto), ale cărei slove chirilice, învechite de vreme, sunt descifrate în cartea *Cruci de piatră*¹⁰, din care redăm doar un mic fragment: ...*O, buni credincioși călători care pe aicea veți tr(e)ce și pre cinstita cruce înaintea vedeți, cu buc(u)rie, vă închinați lui H(risto)S, împăratului cerescu...*

„O, buni credincioși călători” și dragi cititori, dați ascultare acestei chemări și mergeți spre cele mai minunate și splendide meleaguri din țara noastră.

Mergeți, dragi pelerini la „METEORA” ROMÂNEASCĂ de la Cetățeni, acolo unde istoria se întâlnește cu îngerii.

La ieșirea din Cetățeni Vale, spre nord, se zărește în crestele înecate de lumină o bisericuță ce pare atârnată de cer, chiar pe vârful unui pinten stâncos. După ce traversăm albia, *faimosului râu Dâmbovița*¹¹ și trecem pe lângă sălașe de rudari, începem urcușul pe piscul muntelui. În mai puțin de o oră, de urcuș pe o cărare în serpentină, ajungem la

faimoasa biserică rupestră denumită *Cetățuia lui Negru Vodă*.

Cunoaștem că în Muscel (zonă etnoculturală distinctă) se mai găsesc două biserici săpate în stâncă și anume Biserica rupestră a Mănăstirii de maici

⁸ Fl. Tucă și col., *Județul Argeș, Mică enciclopedie*, Ed. Sylvi, București, 2001, p. 138.

⁹ Gh Pârnuță, *Dorina Panaitescu, op. cit. p. 158.*

¹⁰ P.S. Calinic Argeșanul, G. Constantinescu, *Cruci de piatră, Pitești. 1999, p.212.*

¹¹ Al Vlahuță, *România Pitorească în Scrieri alese, vol. III, Ed. pt. lit., Buc. 1964, p. 278.*

Nămăești, la nord-est de Câmpulung și Biserica rupestră Corbii de Piatră (Jghiaburi) situată la aproximativ 1 km de centrul comunei Corbi de pe Râul Doamnei, comună în care s-a născut Naum Râmniceanu (1764-1838) cleric și cronicar român.¹²

Nu credem că greșim afirmând că la acest sfânt locaș de la Cetățeni au venit pentru rugăciune, în vremuri de restriște, primii noștri voievozi: Nicolae Alexandru Basarab (1352-1364) cu doamna Clara, a doua soție a sa și fiindcă era catolică, are în pronaos un altar. Și Vladislav I Vlaicu (1364-cca 1377), voievodul care *a știut să imprime cu armele în mână* (scrisa N. Iorga), *respectul teritoriului său, care de atunci încă a prins mușcelele de la răsărit și a găsit drumul spre Dunăre*.¹³

Și pentru că suntem într-un loc încărcat de istorie și plin de legende, rugăm cititorul să ne îngăduie a coborî în timp, la vremurile demult apuse, în urmă cu mai multe milenii, înainte de apariția marilor civilizații ale Orientului Apropiat antic și ale Mediteranei.

Și atunci, soarele încălzea pietrele muntelui, iar apa săpa, și picătura chinezească rodea roca muntelui dând naștere (după milenii) la grote și peșteri. Una dintre cele trei peșteri poartă numele de *Peștera Moșului*. Moșul din străvechile tradiții populare românești era imaginea lui Zamolxis. Unele dicționare îl mai numesc pe marele Zamolxis și zeul *Moș*.¹⁴ Mai târziu, Moșul reprezenta imaginea lui Dumnezeu. Petrache Lupu în „*minunea*” de la Maglavit (jud. Dolj) susținea că l-a văzut pe „*Moș*”-ul.

Pe peretele exterior al bisericuței rupestre (formată din două peșteri) se mai distinge „*Cavalerul trac*”. În muntele stâncos, cu multe crăpături și grote, noi nu excludem ipoteza existenței unui centru monahal al tracilor. Monahii lui Zamolxis numiți „*kopnobatai*” *cei care merg printre nori*, în traducere din greaca veche cu sensul de *umblători prin fum*,¹⁵ trăiau retrași în peșteri sau în crăpăturile munților, urmându-l pe Zalmolxis care se retrăsese într-o locuință subterană. În acel loc subteran, le promisese marele lor zeu, că se vor muta și ei, trăind veșnic (imortalitatea sufletului - nemurirea) și având parte de toate bucuriile „... unde trăind de-a pururi vor avea parte de toate bunătățile.”¹⁶ Cunoaștem că oamenii primitivi trăiau și

¹² G. Constantinescu, *Argeș - Dicționar etnocultural*, Ed. „Alean”, Pitești, 2006, p. 104.

¹³ C. Căzănișteanu și col. *Comandanți militari - Dicționar*, Ed. șt. și enciclop. Buc. 1983, p. 238.

¹⁴ V. Kermbach, *Dicționar de mitologie generală*, Ed. Albatros, Buc. 1995, p. 495 și 430

¹⁵ V. Pârvan, *Getica*, Ed. Meridiane, Buc. 1982, p. 95.

¹⁶ M. Eliade, *De la Zamolxis la Genghis-Han*, Ed. Humanitas, București, 1995, p. 40.

în peșteri. Ei credeau în duhuri, bune sau rele, pe care le înduplecau prin magie (pe cele rele).

În 1962, D. V. Rosetti arăta: „În secțiunea V (v. planșa 1), trasată într-o depresiune la locul numit <<beciul>>... am găsit și resturi sporadice de locuire din orânduirea comunei primitive datând probabil de la începuturile epocii de bronz”¹⁷. După aproximativ 5 milenii este firesc ca „resturi”-le să fie „sporadice” și „probabil”-e, mai ales că așezarea a fost devastată și este în continuare și acum distrusă (greu de înțeles într-o societate normală) de către locuitorii rudari.

De sute de ani, se afirmă că în Carpați există Muntele Sfânt Kogai(o)non¹⁸. Credincioșii au căutat peste tot, și în Ceahlău și în Apuseni, în Retezat și în Munții Orăștie, dar fără nici un rezultat. Oare Muntele Sfânt să fie doar o himeră ? Himeră să fie relatările anticilor și „mistere”-le (M. Eliade) despre strămoșii noștri? Să se găsească aici la Cetățeni sanctuarul zeului Zamolxis de pe Muntele Sfânt? Este posibil, și în sprijinul acestei ipoteze aducem dovezi materiale și mărturii ale anticilor și istoricilor moderni. Părintele istoriei Herodot din Halicarnas (cca 484-425 î. Hr.) ne-a lăsat mai multe informații despre traco-geto-daci. „(...) ei (geții n.n) cred că nu mor și că acel care dispăre din lumea noastră se duc la zeul Zamolxis. Unii din ei îi mai spun Gebeleizis”¹⁹.

Filozoful Platon (428-347 î. Hr.), unul dintre cei mai mari gânditori ai antichității și discipol al lui Socrate (469-399 î. Hr.), în dialogul *Charmides* ne relatează despre concepția unui medic trac al lui Zamolxis (regele lor care este zeu). „...după cum nu trebuie să încercăm a vindeca ochii fără să vindecăm capul, ori capul fără să ținem seama de trup, tot astfel, nici trupul nu poate fi însănătoșit fără suflet”²⁰. Și apoi cei doi interlocutori ai lui Socrate (Critias și Charmides) continuă discuția arătând că medicii greci din această cauză nu izbutesc să vindece multe boli.

Istoricul și geograful Strabon (63 î. Hr. - 21 d.Hr.) de asemenea grec, ne aduce prețioase date în legătură cu domnia lui Burebista (82-44 î.Hr) „(...) cel dintâi și cel mai mare dintre regii din Tracia”²¹. În lucrarea

¹⁷ D.V. Rosetti, *Șantierul arheologic Cetățeni. Materiale și cercetări arheologice, VIII, 1962. p. 77.*

¹⁸ Pârvan, *op. cit. p. 94; M. Eliade. op. cit. p. 67-70.*

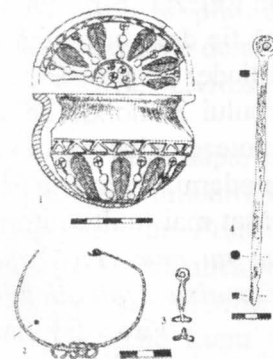
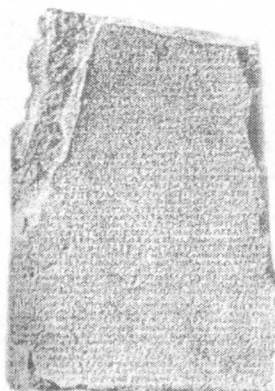
¹⁹ *Dir. Gen. Arh. Statului, Documente străine despre români, Buc. 1979, p. 11; N. Iorga, Istoria românilor, vol. I, partea I. Strămoșii... Ed. șt. și enciclop. Buc. 1988, p. 134-139.*

²⁰ *Platon, Opere, vol. I, Ed Științifică, Buc. 1974, p. 183; M. Eliade, op. cit., p. 40.*

²¹ *Inscripția de la Dionysopolis (colonie pe coasta tracică a Mării Negre) a lui Acornion fiul lui Dionysos (cetățean al orașului). Astăzi, Balcic (oraș românesc în Bulgaria). Mult preferat de Regina Maria).*

sa *Geografia* Strabon menționează că întâiul sftenic al lui Burebista, marele preot Deceneu (sec. I î. Hr.) a fost luat, ajutor, pentru a ține în ascultare poporul. Deceneu era socotit și zeu și, deși Strabon îl numește un șarlatan, care multă vreme „rătăcise” prin „Egipt” îl apreciază „pentru ascultarea ce i-o dădeau [geții]”²². „ Strabon adaugă o asociere a lui Zamolxis de către regele dac, înainte de a fi consacrat ca zeu”.^{22b}

*Inscripția lui Acornion de la
Dionysopolis (Balcic, azi în Bulgaria)*

Burebista
(42 – 44 î. Hr.)

*Cetățeni. 1 bol, 2 brățară, 3 pandativ,
4 braț de compas.*

Man. de istorie, cls. a VIII-a

După D. Măndescu, *Argesis*, 2003,

Burebista era rivalul lui Cezar (102 – 15 martie 44 î.Hr), cel mai de seamă general roman cu care însă n-a ajuns să se înfrunte. Și Burebista și Cezar mor asasinați în același an. 44 î. Hr. Marelui rege geto-dac. una dintre cele mai luminoase figuri ale istoriei noastre, stăpâna un întins teritoriu din patrulaterul Boemiei (Cehia de azi), până la gurile Olbiei (vărsarea Bugului în Marea Neagră) și din Carpații Păduroși (Polonia) până la Munții Haemus (Balcani). Istoricul și episcopul got Iordanes (mijl. sec. VI), originar din Moesia, are opere de mare însemnătate (*Romana* și mai ales *Getica*) în care ne prezintă informații prețioase din izvoarele străvechi care nu s-au mai păstrat. El ni-l prezintă pe marele preot Deceneu ca pe un mare savant și un mare civilizator al geto-dacilor. Deceneu îi instruia pe strămoșii noștri în

²² D.G.A.S., *Documente străine despre români*, București, 1979, p. 14.

^{22b} N. Iorga, *op. cit.* p. 134.

toate ramurile filosofiei, îndemnându-i să trăiască după legile naturii. I-a învățat medicina (plantele și ierburile de leac), astronomia (*le arăta mersul planetelor și toate secretele astronomice*), etica și logica. „Apoi, în timpul domniei la goți a lui Burebista a venit în Goția Deceneu, pe vremea când Syla a pus mâna pe putere la Roma. Primindu-l pe Deceneu, Burebista i-a dat o putere aproape regală. După sfatul acestuia, goții au început să pusiiască pământurile germanilor ... El (Deceneu, n.n.) i-a învățat etica, dezvățându-i de obiceiurile lor barbare, i-a instruit în științele fizicii ... i-a învățat logica făcându-i superiori celor-lalte popoare, în privința minții.”²³”

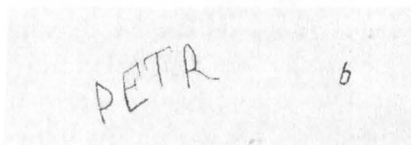
După cum bine se observă Iordanes îi confundă pe geții lui Burebista și Deceneu (geții, popor din marea familie a tracilor, *cei mai numeroși din lume după inzi*) cu goții (popor de neam germanic). Geto-dacii foloseau alfabetul grecesc și latin în perioada de înflorire a culturii lor. Pe o monedă, denar republican roman (dintr-un tezaur descoperit la Cetățeni), găsim cuvântul *PETR*²⁴.

a. – *Aversul denarului cu sgrafitul
FETR descoperit la Cetățeni*

b. – *Desenul aceluiași sgrafit*

a

b

²³ D.G.A.S., *Doc. străine despre români*, Buc. 1979, p. 21.

²⁴ *Printre tezaurile și monedele singulare găsite în zonă se remarcă descoperirea din anul 1961 (arheologul Dinu V. Rosetti) a două fibule de argint, a șase monede din vremea împăratului Octavian Augustus (31 î. Hr. – 14 d. Hr.) și a 121 denari republicani. De un deosebit interes s-a bucurat denarul pe care apare scrijelat cu majuscule literele latine PETR. Alături de celebrul vas cu renumita inscripție Decebalus per Scorilo de la la Sarnisegetusa se mai găsesc și dovezile de scriere de la Buridava - Očnița, jud. Vâlcea (descoperite de arheologul D-tru Berciu). Acestea sunt primele mărturii ale folosirii scrierii latine din țara noastră.*

Episcopul got romanizat Iordanes alcătuiește la mijlocul secolului VI o Istorie a Goților confundându-i, așa cum am mai arătat mai sus, pe goți cu geții noștri. El culege date despre istoria Daciei de la istoricii antici îndeosebi din lucrarea (azi pierdută) a lui Cassiodorus precum și din Dion Chrysostomus despre care vom aminti foarte pe scurt mai jos.

Și tot de la istoricul got aflăm că urmașul lui Deceneu a fost Comosicus (sfârșitul sec. I î.Hr. – sec. I d. Hr.) având puteri depline ca rege, mare preot și judecător. Comosicus (după care a urmat Corilus) a fost la fel de mult slăvit de către poporul său. *„Acesta era considerat de ei ca rege și ca preot suprem și ca judecător, datorită priceperii sale, și împărțea poporului dreptate ca ultimă instanță. Părăsind și acesta viața, s-a urcat pe tron, ca rege al goților (geților, n.n.) Corilus care a condus timp de patruzeci de ani popoarele sale în Dacia”*²⁵

Filozoful stoic Dion din Prusa (Dion Chrysostomus) („*Gură de Aur*”, cca 40 - 120 d. Hr.) care a călătorit mult în Orientul grecesc ajungând până la gurile Bugului (autorul folosit de Iordanes) în Istoria Goților (Istoria Geților, n.n.) are o mare admirație față de strămoșii noștri. Retorul (denumit astfel pentru marea sa dar oratoric) și filozoful Dion Chrysostomus nu întâmplător îi așează pe geto-daci pe aceeași treaptă de dezvoltare cu grecii (elenii) epocii de aur. Dacă miracolul grecesc continuă și astăzi să fascineze lumea, și noi românii azi uimim Europa.? ...

Apropiindu-ne de locurile și tematica noastră, nu cred că greșim, afirmând că pe vârful muntelui stâncos, în grotle și peșterile * aproape de nori (rupte din nori) a existat un centru spiritual-religios al tracilor. Acest străvechi centru al spiritualității noastre îl putem identifica cu Muntele Sfânt

KOGAI(O)NON pe care-l localizăm, aici, la Cetățeni Vale și nu la Grădiștea Muncelului unde *„trebuie probabil localizat”*²⁶. În Munții Orăștie, la Grădiștea M. nu avem peșteri și grotle. *„Cât despre < muntele sacru > Kogainon, numele său, atestat numai la Strabon, este suspect... Dar nu avem un motiv plauzibil să ne îndoim de autenticitatea informației privind locuința marelui preot”* ...²⁷. *„(...) din cea mai îndepărtată antichitate și până la începutul secolului nostru, culmile și grotlele munților, au fost locurile de retragere predilecte ale asceților, călugărilor și*

²⁵ D.G.A.S., op. cit. p. 22. * Numai în zona muntoasă a Argeșului avem aprox. 2000 de peșteri (majoritatea în Muscel), din totalul de cca 12.000 de peșteri descoperite în România. V. col. ®. I. Dobrescu, *In memoriam eroii și veteranii Muscelului*, Ed. Larisa, Câmpulung, 2006, p. 364

²⁶ M. Oppermann, „Tracii”, Ed. militară, Buc., 1988, p. 176.

²⁷ Mircea Eliade, op. cit. p. 68, 69

*contemplativilor de tot felul*²⁸. La Cetățeni avem o davă ale cărei începuturi sunt stabilite de arheologii noștri în La Tène. Considerăm această localizare, în timp, mult prea târzie, întrucât „...majoritatea davelor s-au înălțat pe așezări mai vechi, datând chiar din timpurile preistorice, fapt deloc surprinzător, dacă avem în vedere poziția lor geografică favorabilă.”²⁹ Nicăieri, în toți munții noștri, nu găsim o așezare istorică cu o poziție geografică asemănătoare care să aibă și peșteri în vârf de munte; doar în Grecia. Sfârșitul, „abandonarea anumitor dave precum Cîrlomănești (jud. Buzău), Cetățeni (Jud. Argeș), Polovragi (Gorj) sau Zimnicea³⁰ ... trebuie pusă, fără ezitare, pe seama lui Burebista, - care - se străduia să unească triburile geto-dacice”^{30b}.

După M. Oppermann plasăm formarea etnosului trac în epoca bronzului. Tracii (rezultatul sintezei între autohtonii eneolitici și păstorii nomazi imigrați din spațiul nord-pontic în mai multe valuri în mileniul III și II î. Hr) erau cunoscuți ca un popor adânc religios. Eruditul V. Pârvan ne arată că antichitatea e unanimă în a recunoaște la strămoșii noștri o severă religiozitate. Eminentul academician scrie că poporul îi numea pe preoții lor (*monahii lor*) „prea cuvioși călători prin nori”³¹. Cronologic ne găsim la începuturile istoriei când legătura între om și natură era tot mai evidentă. La sfârșitul neoliticului sau „epoca barbariei”³², mai exact la începuturile epocii „bronzului” sau în vremea „barbarilor evoluți”³³ când începe și apogeul civilizației îndepărtaților noștri strămoși (tracii). Ne găsim înaintea migrației indo-europenilor și a unificării culturale a sud-estului european, în epoca timpurie a bronzului.

De admirat este că D. Berciu, în harta culturilor perioadei timpurii a epocii bronzului plasează și localitatea Cetățeni³⁴. Tracii, având o mare arie de răspândire, care trăiau în peste 100 de triburi, erau mereu în mișcare³⁵. Specialistul epocii bronzului (I. Andrieșescu - membru corespondent al Academiei) încă din 1942, când publică „Contribuție la Dacia înainte de romani”, la Iași, ne arată marea vechime a tracilor. Procesul etnogenetic al populațiilor de la nordul și sudul Dunării (referindu-ne doar la un anume

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ M. Oppermann, *op. cit.*, p. 173.

³⁰ *Idem*, *op. cit.* p. 175;

^{30^b} *Ibidem*.

³¹ V. Pârvan, *op. cit.* p. 95.

³² G. Childe, *De la preistorie la istorie. Ed. științifică. Buc. 1967, p. 60.*

³³ *Ibidem*, p. 77.

³⁴ D. Berciu, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre, Ed. șt. Buc. 1966, p. 153.*

³⁵ N. Iorga, *op. cit. vol I, Strămoșii..., p. 174, 175.*

spațiu de locuire) este foarte îndelungat. Chiar etnogeneza tracă este un proces îndelungat și complicat. Simplificând, putem spune că de la prototraci (sfârșitul neoliticului) ajungem la o sinteză între autohtoni și păstorii nomazi din care rezultă tracii epocii bronzului. Ajungem apoi la geto-dacii celor două vârste ale fierului (Hallstatt și la La Tène).

Pentru a reliefa însemnătatea și poziția excepțională (unică la noi) a DAVEI de la Cetățeni redăm doar două mărturii ale anticilor și două relatări ale istoricilor contemporani. Avem aici o cetate naturală extrem de greu vulnerabilă pe care putem să o înscriem în categoria fortificațiilor geto-dacice cunoscute ca adevărați „munți întăriți”³⁶. Istoricul și poetul Lucius Annaeus Florus ne arată că „dacii trăiesc nedeslipiți de munți”³⁷. „Cetățuia este considerată de (cătore n.n.) unii istorici drept cea mai veche cetate geto-dacică de zid, cunoscută până acum la sud de Carpați”³⁸. Fiind așezată chiar pe vârful unui pinten stâncos, prin similitudine putem să o încadrăm între „cetățile statului dac dezvoltat, adevărate cuiburi de vulturi”³⁹. Arheologii noștri au făcut la Cetățeni descoperiri importante, care au adus în atenția cercetătorilor așezarea. S-au publicat numeroase studii și comunicări, iar bibliografia lucrării de grad menționează prea puține lucrări.

În concluzie, la Cetățeni Deal (1), în vârful monticulului (2) și pe terasele Dâmboviței (3) din satul Valea Cetățuii, încă de la începutul epocii bronzului, avem urme de locuire sigure (I. Andrieșescu) și urme „probabil”-e (D. V. Rosetti). Dar menționăm că cele trei locuri de mai sus trebuie analizate, nu separat ci, într-o strânsă legătură (interdependență). Acestea (1, 2, 3) fac un ansamblu. Chiar și distanța între ele este puțin mai mult de o jumătate de oră de mers, normal, pe jos; punctul de plecare fiind terasa din dreapta Dâmboviței. De aici, de pe Valea Grecii, de la motelul lui Ionică Anghel, exista un drum ce ducea în Cetățeni Deal. Așa ne relatau bătrânii satului. Rămâne în discuție „mormântul cu lespezi de piatră”⁴⁰ a cărui datare trebuie reevaluată. Mai sigur și mai logic ar fi ca acest mormânt în „lespezi de piatră” să fie considerat contemporan cu mormintele din Cetățeni Deal, Suslănești, Mesteacăn etc. Aceasta cu atât mai mult cu cât în sectorul V din vârful monticulului avem urme din comuna primitivă în locul denumit „beciul”.

³⁶ Cassius Dio, *Izvoare privind istoria României, I*, Buc., 1964, p. 689.

³⁷ Florus, *Izv.priv. ist. Rom. I, LXXXVIII*, Ed. Acad. Buc. 1964, p. 525.

³⁸ Gh. Pârnuță, Dorina P., *op. cit.*, p. 364.

³⁹ P. M. Kendrik, „Pietrele dacilor vorbesc”, Ed. șt., Buc., 1969, p. 40.

⁴⁰ L. Chișescu, „Cercetări arheologice la Cetățeni, județul Argeș, în *Cercetări arheologice, II*, p. 181. Vezi și notele 70, 71, 72 și 73 de la p. 186.

Despre zelul deosebit al strămoșilor noștri și silința la învățatură despre cele sfinte am arătat mai sus. Cât privește pe monahi („*clasa preoțească*” V. Pârvan) (...) *ei trăiau fără femei, se abțineau de la orice hrană vie (carne), hrănindu-se numai cu miere, lapte și brânză*”⁴¹.

Înainte de a ne despărți de lumea fascinantă a geto-dacilor, „*măcar că ei sunt cei mai viteji și mai drepți dintre traci*”⁴² iar neamul tracilor, „*dacă ar avea un singur cârmuitor sau dacă tracii s-ar înțelege între ei, el ar fi de nebiruit și cu mult mai puternic decât toate neamurile,*”⁴³ ne punem fireasca întrebare: Oare cum se numea EMPORIUM-ul și DAVA de la Cetățeni? Cunoaștem sfârșitul brusc al acestora, bine plasat în vremea lui Burebista, marele unificator, al cărui tragic destin nu-l vom putea bine cunoaște niciodată. (Știm bine numele asasinului lui Cezar dar nu cred că vom ști vreodată numele asasinilor lui Burebista.) Întrebarea de mai sus nu este deloc ușoară. Încercăm ipotetic să identificăm DAVA de la Cetățeni cu „*Netindava... (Netidava) situată potrivit coordonatelor lui Ptolemeu (Geogr. III, 8, 4) undeva în Muntenia subcarpatică sau pe râul Ialomița. Neidentificată încă*”⁴⁴. Marele arheolog Vasile Pârvan localizase ipotetic Netindava la Piscul Crăsanilor, dar facem precizarea că V. Pârvan, din păcate, nu a vizitat (cercetat) așezarea de la Cetățeni (Cătănești, confundat cu Cotenești,⁴⁵) sat la nord de Cetățeni. Confuzia se datorează lui Tache Băjan (1871-1957),⁴⁶ istoric rucărean, coleg de facultate cu V. Pârvan. Eminentul V. Pârvan, „*model academic*”, omul de știință riguros până la fanatism, după ce localizase Netindava pe Ialomița (Piscul Crăsanilor) scrie mai jos: „*Dar în alt mss. [Netindava], ba chiar [Netidava]. Necunoscut. Müller, p. 450 cu 449 și, după el, Schütte, p. 96, au primit lecțiunea dintâi, în ideea că [Netindava] e de localizat în Nedeia din Oltenia, cu care ei o identifică chiar ca nume! Fărăste, în această ipoteză Ptolemaeus e moralizat că a așezat-o tocmai în E Munteniei actuale, în apropiere de cursul Ialomiței. Ne gândim însă. ...*”⁴⁷ Apoi marele savant, după ce propusese localizarea Netindavei la Piscul Crăsanilor, găsind greșeli grave la Ptolemeu

⁴¹ V. Pârvan, *op. cit.*, p. 95.

⁴² D. G. A. S., *op. cit.*, p. 11.

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ x x x, *Dicționar de istorie veche a României, vol. I, Buc., 1964, p. 429.*

⁴⁵ V. Pârvan, *Începuturile vieții romane la gurile Dunării. Ed. Științ., Buc. 1974, p. 91 și 175 nota 208.*

⁴⁶ Dimitrie Băjan, *istoric și paleograf. V. Gh. Pârnuță, Rucăr, Buc 1972, p. 311-313.*

⁴⁷ V. Pârvan, *Getica, Ed. Meridiane, Buc. 1982, p. 155.*

în longitudine și în latitudine, concluzionează „...nu putem propune nimic în această direcție.”⁴⁸

Cercetările viitoare, sperăm noi, vor limpezi și localizarea davei⁴⁹ și a emporium-ului (centru de schimb al mărfurilor) de la Cetățeni. Așezarea de pe cursul superior al „*faimosului râu Dâmbovița*”, a cărei glorie dorim să o reînviem, este situată la nord, nord-vest (96 km) de marea așezare de pe râul Argeș (Popești = Argedava, ipotetica reședință a lui Burebista), „*căreia îi era subordonată*”⁵⁰. La Cetățeni „*săpăturile au pus în evidență o construcție absidală cu mormântul unui preot și bazine pentru libații săpate în piatră, dovezi ale pietății dacilor*”⁵¹.

„Meteora” românească, de aici, martoră a numeroase și însemnate evenimente, a fost un mare centru religios al spiritualității noastre (străvechiul KOGAI(O)NON). „Meteora” românească este o adevărată cronică (nescrisă) în piatră ale cărei taine și mistere vor fi dezvăluite acum când religia și credința nu ne mai sunt interzise.

Așezarea de la Cetățeni o dorim o adevărată rezervație arheologică, protejată și întreținută cu adevărat și nu doar cu legi care nu se respectă, o rezervație arheologică, demnă de vremurile integrării europene pe care în prezent le trăim. Aceasta, întrucât la Cetățeni Vale, avem una dintre cele mai importante vetre istorice din județ, din țara noastră și chiar din UNIUNEA EUROPEANĂ în care ne-am integrat în anul 2007.

⁴⁸ *Ibidem*.

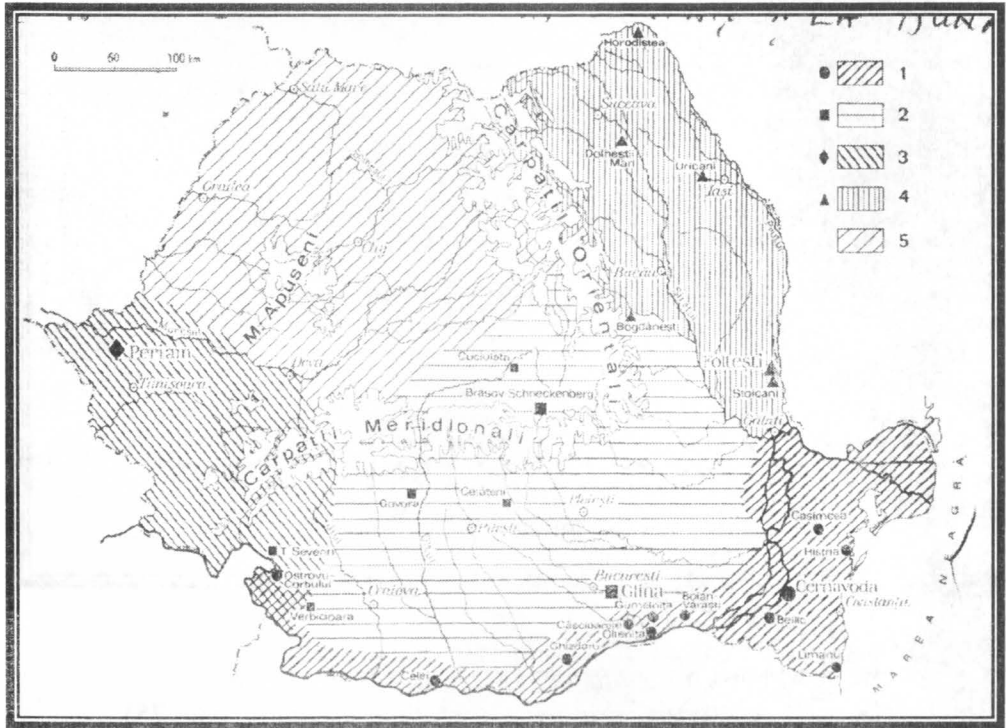
⁴⁹ *Davele sunt cunoscute încă din prima epocă a fierului (Hallstatt). Vezi N. Iorga, op. cit. vol I, partea a II-a Sigiliul Romei, Ed. șt. și enciclop., Buc. 1988, p. 42-43 cu notele infrapaginale ale cercetătorului V. Chirica de la Iași.*

⁵⁰ P. M. Kendrik, *op. cit. p. 45.*

⁵¹ *Ibidem, p. 45-46.*

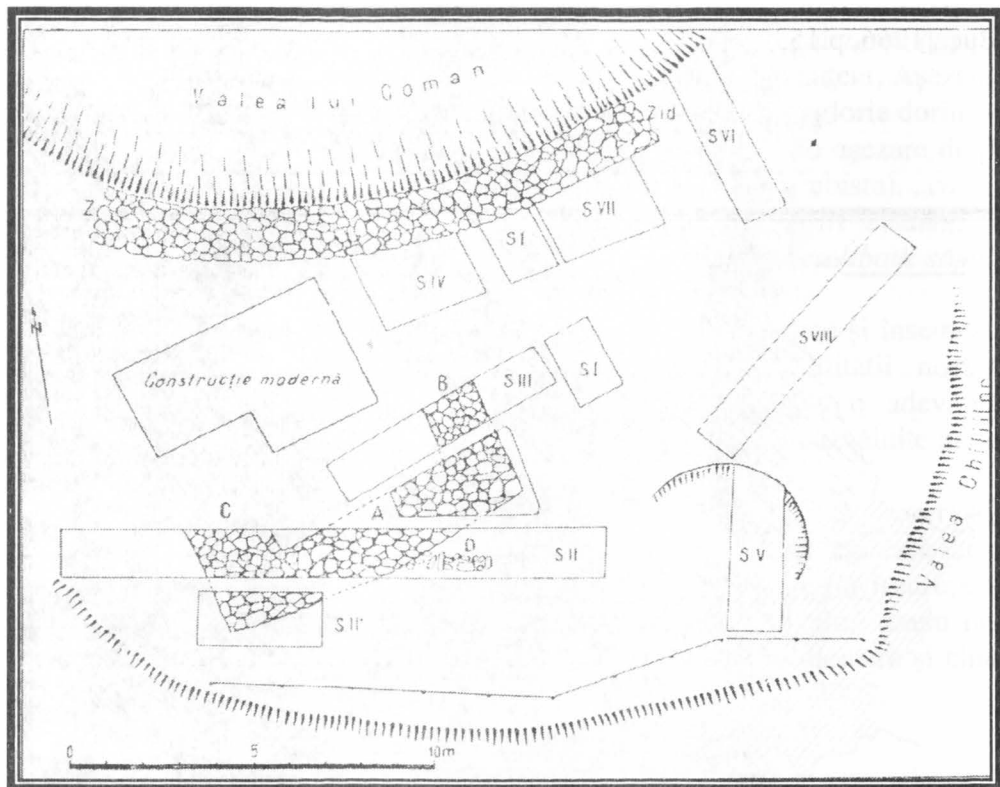
ANEXA I

După D. Berciu, „Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre”, Ed. Științifică, Buc., 1966, p.153

Răspândirea culturilor perioadei timpurii a epocii bronzului pe teritoriul României

1. Cultura Cernavodă;
2. Cultura Glină;
3. Cultura Periam;
4. Cultura Foltești;
5. Complexe neolitice întârziate.

Planșa 1. *Planul săpăturilor de pe Cetățuie*
 (După D. V. Rosetti, *Șantierul arheologic Cetățeni*, pag. 75)

1. Semne alfabetiforme săpate pe o stâncă de pe terasa Dâmboviței

2. Gravură rupestră reprezentând un „om cu sabie”

Istoricul e un bătrân ... al nației sale. Dacă nu-l întreabă alții, el e dator să vorbească”

N. Iorga (1871-1940)

DIN ISTORICUL VECHILOR AȘEZĂRI MUSCELENE. COMUNA DRAGOSLAVELE

Sanda SAFTA

Résumé

DE L'HISTORIQUE DES VIEUX ÉTABLISSEMENT DE MUSCEL

La commune Dragoslavele est située dans la nord-est district Argeș à une distance de 73 km de Pitești et 20 km de Câmpulung.

Sont présentées les établissements documentaires, les atestation cartographiques, le régime juridique, les structures économique et les structures habituelles.

Dans le dernier sous chapitre sont présentées les structures administratif-territoriales.

I. Cadrul general.

Comuna Dragoslavele este situată în partea de nord-est a județului Argeș, la distanța de 73 km. față de Pitești și 20 km. de Câmpulung. Cu suprafața de 98 km.², este formată din satele Dragoslavele și Valea Hotarului așezate pe malurile râului Dâmbovița.

Relieful este alcătuit din zona depresionară a culoarului Dragoslavele-Rucăr-Bran, și dealurile înalte care continuă spre sud masivele muntoase Leaota și Iezer-Păpușa. Aici culoarul apei este mai îngust, sub formă de defileu, cheile și microrelieful dând un aspect pitoresc. Depresiunea este o unitate de contact între cristalinel munților Leaota și Iezer, și sedimentarul mezozoic din valea superioară a Dâmboviței.

Este un bazinet de eroziune selectivă (diferențială), la contactul Dâmboviței cu afluentul Valea Caselor, străjuit de la sud-vest de muntele Mateiaș, iar la nord-vest de muntele Vârtoapele (Piatra Dragoslavelor); cu structură calcaroasă, cele două masive au forma unor măguri solitare care oferă o panoramă splendidă asupra împrejurimilor și a culoarului format de Dâmbovița. Sistemul de terase și numeroasele conuri de dejecție creează condiții optime habitatului, impunându-se pregnant în peisajul vetrei depresiunii.

Rețeaua hidrografică este formată din râul Dâmbovița, a cărui vale are pante foarte rezezi și lărgimea de circa 150 m.; și afluentul său pe partea stângă, Valea Hotarului.

Topoclimatul culoarului este reconfortant și tonic, temperatura medie fiind de 7,5° C; cantitatea anuală de precipitații măsoară aici 810 mm. Condițiile climatice și structura reliefului (sol bogat în piatră de calcar) au favorizat formarea etajului vegetativ subalpin de molid, care la Dragoslavele formează partea sudică a unui brâu neîntrerupt care merge de pe versantul sudic al munților Făgăraș până la munții Argeșelului (latitudinea satului Dragoslavele). Din suprafața agricolă totală a comunei (1 637 ha.), 1 499 ha. sunt pășuni și fânețe naturale, 95 ha. teren arabil și 45 ha. livezi de pomi; din suprafața totală a comunei, 7 572 ha. (= 77%) este ocupată de fondul forestier¹.

Atestare documentară.

Satul este atestat documentar la 24 septembrie 1452, prin hrisovul dat acum Vladislav II Basarab atrăgând atenția pârgarilor din Brașov și Râșnov asupra faptului că se luaseră niște oi din Rucăr și Dragoslavele², situație repetată în 1510-1512³. În acest document, domnul Vlăduț cel Tânăr se adresează „schilerilor din Dragoslavele” – ceea ce arată prezența aici a vameșilor.

Atestări cartografice.

Pentru prima dată satul apare pe harta lui Johann Christian Schreiber - *Neue Kriegscharte von Siebenbürgen, Moldau, Walahey u.dem. Temeswarer Bannat*, tipărită la Leipzig în 1720, pe care apare (ilustrativ și în descrierea militară) ca sat, cu o biserică. În 1790-1791, *Militärische Beschreibung der grossen Walachey* menționează satul Dragoslavele, cu 50

¹ *Localitățile județului Argeș, Pitești, 1971, p. 234.*

² *Pr. I. Răuțescu, Dragoslavele, Câmpulung Muscel. 1937, p. 4-5.*

³ *Ibidem, p. 5.*

de case așezate pe ambele maluri ale drumului și o biserică, „*este așezat lângă șosea într-o parte a văii, are două biserici de piatră cu incintă de zid*”, textul continuând cu descrierea drumului și a Dâmboviței⁴. În *Mappa specialis Walachiae*, tipărită la Sibiu și Viena în 1788, Franz Joseph Ruhedorff menționează și așezarea Dragoslava, alături de Rucăru.

Istoria satului este strâns legată de prezența văzii, ca și de faptul că drumul care lega Câmpulung de Rucăr trecea pe aici; din acest motiv, evenimentele politice și militare pe care le-am arătat la Rucăr își găsesc și la Dragoslavele corespondență, inclusiv prezența unor regi, domni, conducători militari sau diplomați. Situația locuitorilor, nevoiți permanent să se retragă din fața năvălitorilor sau a oștilor, și să se ascundă în păduri, este reflectată cel mai bine prin toponimul **Băjenii** – dat pădurii din partea de răsărit a așezării, spre muntele Leaota. În epoca modernă, satul suferă foarte mult în timpul evenimentelor din 1821 și 1848 (înverșunarea turcilor a fost consemnată prin însemnări pe cărți și tradiție orală), iar în timpul războiului de reântregire națională aici s-au dat lupte crunte cu trupele gemane, victoriile obținute schimbând situația de pe frontul de sud al războiului.

II. Regimul juridic.

Încă din 1 iunie 1526, când domnul Radu de la Afumați întărește tot satul unuia din boierii săi, aflăm numele primului proprietar de aici: Neagoe mare vistier⁵ (n.n. din Periș, ucigașul domnului Radu de la Afumați, căsătorit cu Caplea – fiica lui Staico din Băjești⁶, ceea ce ar putea explica preferința lui pentru acest sat). La 20 iunie 1579, Mihnea Turcitul întărește „*Dragoslavele toate și cu morile și cu muntele*” lui Staico fost mare logofăt, fiului său Pârveu, fiicei sale Stana, cu copiii lor⁷. Acest al doilea boier proprietar în sat este Staico din Băjești, iar Stana este fiica sa; după cum se vede, proprietari în sat erau membri ai aceleiași familii. În timpul celei de-a doamnei a lui Mihnea Turcitul, sătenii au umblat din boier în boier, neavând nici o tulburare de rumânire a lor. Abia în timpul celei de-a doua doamnei a

⁴ Victoria Șerban și C. Șerban, *Orașul Câmpulung și împrejurimile sale oglindite într-un manuscris inedit din secolul XVII în Studii și comunicări, Muzeul Câmpulung-Muscel* p. 93, 94.

⁵ *Documenta Romaniae Historica, D., vol. I (1222-1456), București, 1977, doc. nr. 313.*

⁶ N. Stoicescu, *op. cit.*, p. 74.

⁷ *Documente privind istoria României, veac XVI, vol. IV, (1571-1580) nr. 401 p. 396-397; și Documenta Romaniae Historica, B, vol. VIII (1576-1590), nr. 224 p. 351-355..*

lui Radu Mihnea (1611-1616) satul a fost „*rumânit în silă*” de către Vintilă vornicul, „*boier mare și puternic*”⁸; este vorba de Vintilă Corbeanu.

Necazul sătenilor este, oarecum, atenuat la 14 februarie 1628, când domnul Alexandru Iliăș scutește de dări satul Dragoslavele, „*unde este scală domnească*”, păstrându-se doar o plată în bani de 9 galbeni lunar și una de 250 oi pe an⁹. Mai mult, la 26 iulie 1634, domnul Matei Basarab întărește satului scutirea de dări și slujbe, pentru că păzește scala Dragoslavele care este „*cheia țării*” și păzește plaiul care este în drumul Brașovului¹⁰.

Plângerile sătenilor și insistența cu care se roagă la domnie de eliberarea din rumânie, îl conving pe domnul Matei Basarab – „*văzând el atâtea lacrimi și plângeri*”, să dea legea țării către 12 megiași jurători (din Câmpulung, satele vecine) ca să jure că sătenii dragosloveni n-au fost rumâni de moștenire boierilor, că moșii lor au fost liberi și că legătura lui Mihai Viteazul din 1595 i-a prins „*pe seama lui Raț Giurgiu-Unguru*”¹¹. Aduși la divan, jurătorii au adevărit spusele sătenilor, urmarea fiind că la 10 mai 1642 domnul Matei Basarab dă hrisovul prin care dragoslovenii sunt stăpâni peste tot satul și slobozi de rumânirea boierilor Teodosie și Negoită, fiii vornicului Vintilă¹², sătenii plătind suma de 3 000 galbeni. Din textul documentului aflăm cine au fost boierii stăpâni în sat: Vintilă Corbeanu; fiii săi Teodosie mare ban și Negoită postelnic; ginerele lui Vintilă – Drăghici Greceanu mare sluger, și copiii lui.

La luarea hotărârii domnești a contribuit și faptul că satul „*poartă atâtea slujbe împărătești*”, la marginea țării. Recunoscători pentru că s-au răscumpărat din rumânie, sătenii din Dragoslavele sfințesc la 5 august 1642 o frumoasă cruce de piatră înaltă de 2,72 m., scrisă în slavonă de Tudor Ioțim, pe care o amplasează în centrul așezării, pe drumul spre actualul cartier Suseni. Iată textul acestei mărturii epigrafice deosebit de valoroase, care confirmă izvoarele documentare și care conține elemente specifice (formula de invocare, hramul, menționarea domnului și a soției sale, data, scriitorul): „*Cu voia Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, ridicarea cinstitiei și făcătoarei de viață cruci întru rugăciunea și lauda cinstitiei Înălțării a Domnului Dumnezeu Mîntuitorul nostru Iisus Hristos, al căruia este hramul, în zilele blagocestivului și de Dumnezeu ținutul, adevăratul prealuminatul Io Matei Basarab Voevod, Domn, și*

⁸ I. Răușescu, *op. cit.*, p. 16.

⁹ *Documenta Romaniae Historica*, vol. XXII (1628-1629), doc.nr. 18 p. 22-24.

¹⁰ *Documente privind istoria României, veac XVI, vol. II, (1526-1550) nr. 338 p. 451-454.*

¹¹ *Pr. I. Răușescu, op. cit.*, p. 16.

¹² *Ibidem*, p. 15-18.

Doamna lui, Ilina. S-a scris această sfântă cruce în luna lui august 5 zile, anul 71... Tudor Ioțim”¹³.

Despre răscumpărarea de acum și cum și-au plătit sătenii capul și ocinele, dau mărturie bătrânii din sat, Vlad pârcălabul și preoții, în 1646-1647, printr-un înscris către Ruja fata popii Micu Enășescu, adevărind că și ea și-a plătit răscumpărarea¹⁴; un alt document din 6 iulie 1656 certificând același lucru¹⁵.

La puțin timp după răscumpărare, unii săteni își zălogesc părțile de munte din Leaota– Lepădat și rudele lui, la 21 septembrie 1651¹⁶, 21 decembrie 1651¹⁷, 23 decembrie 1651¹⁸, actele încheindu-se „în schela dumnealui”, adică a vameșului Micu. Un alt vameș care apare acum în documente este Marco schiler din Dragoslavele, martor important la 10 septembrie 1654¹⁹, 30 decembrie 1655²⁰ și 13 aprilie 1656²¹.

La 20 decembrie 1657, dat fiind că boierii care pierduseră în 1642 nu s-au potolit, domnul Constantin Șerban dă hrisovul prin care pune capăt tendinței de rumânire, sătenii mai dând acum încă 300 de galbeni²².

Un moment de cumpănă pentru sat a fost în 1799, când Ilie Chirca grecul, străin de sat dar prevalându-se de faptul că soția lui era dragosloveancă, caută ca prin mijloace viclene să acapareze moșii în sânul obștii; procesele durează mult, dar până la urmă sătenii câștigă²³. La 10 aprilie se face împărțirea moșiilor, alcătuindu-se 23 cărți de moși²⁴.

Dragoslovenii au stăpânit 13 munți, au avut proprietăți în satele vecine sau pe valea Argeșelului, sau chiar în județul Dâmbovița, la Gemenea și Voinești (inclusiv popa Micu Enășescu amintit mai sus).

¹³ † Calinic Argeșeanul, Grigore Constantinescu, *op. cit.*, p. 193.

¹⁴ *Documenta Romaniae Historica*, vol. XXXI (1646), București, 2003, doc. nr. 269p. 296-297.

¹⁵ *Catalogul documentelor Țării Românești*, vol. VII, (1650-1653), Direcția Generală a Arhivelor Naționale, București, 1999, nr. 429 p. 160.

¹⁶ *Idem*, nr. 482 p. 46.

¹⁷ *Idem*, nr. 531 p. 189.

¹⁸ *Idem*, nr. 536 p. 192.

¹⁹ *Idem*, nr. 375 p. 185.

²⁰ *Idem*, vol. VIII (1654-1656), București, 2006, nr. 756 p. 348

²¹ *Idem*, nr. 869 p. 391-392.

²² I. Răuțescu, *op. cit.*, p. 20-21.

²³ *Ibidem*, p. 21.

²⁴ Gh. Pârnuță și Dorina Panaitescu, *Monografia Județului Muscel*, București, 2001, p. 198.

III. Structuri economice.

Principalele ocupații au fost: creșterea animalelor (preponderent bovine, dar și ovine); prelucrarea produselor lactate și animaliere; industria casnică (de tradiție veche, încă din secolul XVIII, și foarte dezvoltată în secolul XIX); exploatarea lemnului; morăritul; comerțul. Un meșteșug important, consemnat prin tradiție și atestat documentar, este acela al extragerii aurului din albia apelor. Despre numele satului, format pe baza eponimului Dragoslav, I. Răușescu arată că și-a luat numele de la unul din căpitani transilvănenilor din Hațeg, stabiliți inițial în județele Gorj și Mehedinți, și stabilindu-se apoi „*la poalele masivului pietros Vârtoapele, în partea numită până astăzi „Valea Caselor”... iar de la Dragoslav, care a avut numai fete, a rămas numele satului*”²⁵. Baza istorică a acestei legende I. Răușescu o demonstrează printr-un articol semnat de Virgil Motogna în 1926, care arată că boierii Cândea din Hațeg au vândut în secolul XV moșii unui Dragoslav -- de unde au venit vechii locuitori ai satului numit apoi Dragoslavele²⁶, așa cum se arată și în hrisovul dat de Matei Basarab la 15 octombrie 1642, care certifică faptul că acești transilvăneni se ocupau cu extragerea aurului din nisipul râului Dâmbovița²⁷.

În ceea ce privește meșteșugurile industriale, cu instalații de tehnică populară care au folosit eficient forța energetică a râului Dâmbovița și afluenților săi, ele se păstrează și astăzi prin valorificarea resurselor de calcar, iar extragerea aurului din aluviuni este confirmată prin hrisovul dat de domnul Matei Basarab la 15 octombrie 1642 sătenilor din Dragoslavele (prin care poruncește să fie slobozi de rumânie în fața boierilor Filipescu și a lui Vintilă Florescu vornicul), și unde se arată că „*acești mai sus ziși săteni din Dragoslavele au fost mai înainte vreme aurari și au venit de la Hațeg și de prin alte părți, pentru aceea au fost un sat de milă și tot au fost pe seama domnească rudari...*”²⁸.

Transhumanța a jucat un rol deosebit în viața așezărilor, practicându-se cele două tipuri specifice: locală (în munții din împrejurimi sau iernând în dealurile subcarpatice limitrofe); și amplă (deplasările anuale în Bărăgan și Delta Dunării). Așa cum arată cercetările istorice făcute de etnografi într-un

²⁵ Pr. I. Răușescu, *Dragoslavele*, p. 76-77.

²⁶ *Ibidem* p. 77 nota 1.

²⁷ Rădulescu-Codin și preot Ioan Răușescu, *Dragoslavele. Câmpulung*, 1923, p.27..

²⁸ *Ibidem*, p. 27.

amplu program național²⁹, creșterea animalelor este una din cele mai vechi îndeletniciri ale omului, iar pentru români a constituit un element esențial al vieții

Vama.

Din secolul XIV și până la jumătatea secolului XIV, venitul vămii a fost pe seama domniei; la 10 aprilie 1647 Matei Basarab, făcând hrisovul de ctitorire a Mănăstirii Câmpulung, dăruiește jumătate din vama domnească de la schela Rucărului și a Dragoslavelor, și cu „*jumătate de judecată de acolea*”³⁰, hărăzită de Antonie Vodă din Popești școlii domnești din Câmpulung, înființată de el în 1669.

Schela Dragoslavele avea sub scultare 12 sate, menționate în documentul dat de Radu Leon la 31 ianuarie 1665³¹.

Vameșii locuiau în sat, aveau o casă la vamă, îndeplineau și atribuții judecătorești, făceau de fapt parte din comunitate. Relațiile lor cu oamenii din comunitate se pot releva și din punct de vedere personal, în sensul că cel care este vameș se distinge în comunitate și face ceva pentru ea: vameșul Lupu din Dragoslavele ridică în sat două frumoase cruci de piatră, la 6 martie 1692 și 25 aprilie 1716, textul ultimei dând informații precise privind domnia lui Ion Nicolae Mavrocordat.

IV. Structuri habituale.

Din punct de vedere tipologic, Dragoslavele este o așezare de depresiune intramontană, ca și satul valea Hotarului, prezentând tipul de sat adunat. Dragoslavele este sat-mată, iar Valea Hotarului (apărut după 1940) este sat-roi. Cele două așezări sunt dispuse longitudinal, pe firul văii, la Dragoslavele amplificată pe terasele riverane, iar la Valea Hotarului ca o linie îngustă pe malurile apei. Amplitudinea vetrelor de habitat este de 140 m., iar cea a centrului depresiunii de 650 m.; locuințele așezate pe versanți nu ating înălțimi mari; excepție fac cele câteva stâne așezate aproape de culmile munților din jur.

²⁹ C. Constantinescu-Mircești, *Păstoritul transhumant și implicațiile lui în Transilvania și Țara Românească în secolele XVIII-XIX*, București, 1976, *passim*; I. Vlăduțiu, *Etnografia românească*, vol. I, București, 1973, cap. II; Valer Butură, *Etnografia poporului român*, Cluj-Napoca, 1978, p.201-240; Ioan Praoveanu, *Etnografia poporului român*, Pitești, 2001, p.116-129; Romulus Vuia, *Tipuri de păstorit la români*, București, 1964, *passim*.

³⁰ I. Răuțescu, *op. cit.*, p. 22.

³¹ *Ibidem*, p. 26- 28.

Valea Hotarului este un oiconim compus din apelativul „vale” – care în sens popular definește parțial un bazin hidrografic sau un curs (sector) al unui râu, aici având sensul de „loc larg între două înălțimi, apă curgătoare”; și determinativul „hotar” – linia de demarcație dintre două proprietăți, așezări sau țări. Denumirea acestei așezări, formată la Dragoslavele, este legată de locul unde existau hotărnicile vechi dintre satele Dragoslavele și Stoenеști.

Structura habituală de secol XIV și amplificarea ei au fost favorizate, și aici, de existența drumului comercial spre Transilvania, ca și de funcționarea îndelungată a vămii.

V. Demografia.

În catagrafia din 1774 satul Dragoslavele apare cu următoarele date³²:

	case	liude	cai	boi
- scutelnici	23	23	50	-
- pescari isprăvnicești	2	2	-	-
- nevolnici	3	5	-	-
- preoți	2	2	4	-
- răspopi	1	1	1	-
- diaconi	2	2	1	-
Total:	35	35	56.	

În 1790-1791, harta austriacă menționează că satul are 50 de case și o biserică de piatră cu incintă de zid³³, ceea ce arată că – din 1774 – se mai construiseră case.

În anul 1810, cele două biserici aveau 4 preoți, 90 de case și 412 locuitori, număr egal de bărbați și femei.

VI. Instituții. Structuri administrativ-teritoriale.

Principala îndatorire a sătenilor a fost paza vămii și a hotarului, sub conducerea vătafului de plăiași și a vameșilor. Deși vameșii locuiau la Dragoslavele, cei mai mulți vătafi ai plaiului Dâmbovița din județul Mușcel au fost originari din satele Stoenеști și Cotenești, care aveau un regim aparte în structura administrativă a plaiului Dâmbovița – în sensul că se aflau sub jurisdicția celor două vămi de la Rucăr și Dragoslavele.

Deoarece vătafii de plai au încercat să ia vamă și de la ei, sătenii din Dragoslavele s-au ridicat cu pâră împotriva lor, că și-au depășit atribuțiile

³² F. Mohanu și I. Hera Bucur, *Catagrafia Județului Mușcel din anul 1774, în Revista Arhivelor nr. 3 - 1992, p. 345-346.*

³³ Victoria și Constantin Șerban, *op. cit., p. 93-94.*

încălcându-le drepturile plăieșești și luându-le bir de produse pentru stânele din munți. La 15 mai 1806, domnul Constantin Ipsilanti dă carte domnească pârcașilor și tuturor sătenilor din satele Rucăr și Dragoslavele - care merseseră cu jalbă la domnie, spunând că vătaful de plai "*se întinsese de au luat și aceste sate în coprinsul satelor plăieșești, cu care mijloc le făcea multe cereri și supărări, luîndu-le câte o lână și câte un miel și câte un caș de fieștecare stână și altele asemenea*"³⁴. Tot în acea jalbă, sătenii au cerut ca vătafii de plai să nu se mai amestece în treburile lor, și ei să revină sub ascultarea ispravnicilor de județ și a vameșilor din Rucăr și Dragoslavele – așa cum fusese regimul de mult timp.

Cercetând cauza, domnul constată că și vătaful de plai are argumente pentru imixtiunea lui – anume un act de la domnul Alexandru Ghica, prin care "*să aibă de plaiu*" și sate plăieșești. Prin boierii desemnați să cerceteze, domnul constată că este mai bine ca satele în discuție să fie deosebite de jurisdicția vătafului de plai, însă sătenii sunt obligați "*să dea zapis la vistierie că vor păzi și vor strejui drumul și potecile din plaiul lor foarte cu priveghere și când să va pricinui ori și ce întâmplare împotriva orânduielilor țării și a marginii să aibă a da seamă*"³⁵.

³⁴ *Ibidem*, p. 38-39.

³⁵ *Ibidem*, p. 39.

ALEXANDRU FLECHTENMACHER FIU ADOPTIV AL ORAȘULUI CÂMPULUNG MUSCEL

Paul Ioan CRUCEANĂ
- Ziarist, București -

Abstract

"One of the most brilliant musicians of the age" of the nineteenth century, the composer, violinist, conductor and pedagogic novel Flechtenmacher Alexander, the creator of vaudeville soccer, was born in Iasi on December 23 1823. Talented small Alexander has been noted early - at age 11 years he sings in French theater orchestra in Iasi. During the life, Alexander Flechtenmacher was not only witness but really active player, is the author of at least a reflect what work componistica one of the four events, political and social decisive in the modern history of our culture.

„Unul dintre cei mai străluciți muzicieni ai veacului” al XIX-lea, compozitorul, violonistul, dirijorul și pedagogul român Alexandru Flechtenmacher, creatorul vodevilului românesc, s-a născut la Iași la 23 decembrie 1823.

Era fiul brașoveanului Christian Flechtenmacher (1785 – 1843), cunoscut jurist și profesor de drept - a ținut, în 1830, primele cursuri de drept în țările române și a fost primul profesor de „legi” la Academia Mihăileană din Iași, unde fusese chemat, în anul 1812, de către Domnul Moldovei Scarlat Calimachi (august 1812 – iunie 1819), în calitate de sfetnic în materie juridică - numele său fiind legat pentru totdeauna de „Codul Calimah (Calimachi)” fiind principalul alcătuitor și traducător al acestuia.

Talentul micului Alexandru s-a făcut remarcat de timpuriu - la vârsta de 11 ani el cânta în orchestra teatrului francez din Iași - astfel că, după terminarea studiilor făcute în capitala moldoveană, pleacă pentru 3 ani, 1837 – 1840, în Austria, unde, la Conservatorul din Viena, studiază „arta sunetelor” cu Joseph Böhm.

Reîntors la Iași este numit prim violonist și, în 1846, dirijor al orchestrei Teatrului Național, condus pe atunci de marele actor care a fost Matei Millo.

Tot acum, în 1846, Alexandru Flechtenmacher începe activitatea componistică, fără însă a renunța la cea concertistică, mai ales că, în 1847, efectuează un turneu în Rusia.

Pentru început, scrie muzică pentru piesele din repertoriul curent al teatrului.

Acum, în 1846, pe lângă alte lucrări, compune el Uvertura „Moldova”, pe care o execută în fața marelui compozitor Franz Liszt (1811 – 1886), aflat în turneu la Iași și care improvizează „o parafrază pe o temă a Uverturii”.

În Uvertura lui Alexandru Flechtenmacher, muzicologii și nu numai ei „deslușesc tendințe clare de a încorpora în arhitectura unei lucrări orchestrale mai ample intonații specific românești”, pentru că Flechtenmacher și-a dat „seama cu limpezime că universul intonațional al muzicii compozitorilor noștri nu poate fi altul decât cel al muzicii populare românești, dar mijloacele de cercetare și fondul creației de atunci nu-l puteau conduce, cu tot talentul incontestabil, decât la rezultate modeste - socotite acum - dar importante, raportate la vremea de atunci. Uvertura nu a fost, din acest punct de vedere, expresia singulară a convingerilor muzicianului, căci majoritatea compozițiilor sale - fie muzică de scenă sau vodeviluri, piese camerale sau coruri - poartă, toate, amprenta unei deliberate axări pe intonații din folclorul la care Flechtenmacher avea acces (cu precădere cel orășenesc), fără, desigur, o integrare organică în limbaj.”

În 1847 Alexandru Flechtenmacher pleacă la Paris, pentru a-și desăvârși pregătirea muzicală, dar în anul următor, 1848, revine în Moldova.

Se alătură curentului înnoitor și face „parte din pleiada intelectualilor care au participat la revoluția de la 1848 și care au militat pentru Unirea Țărilor Române”.

Șef de orchestră la teatrele din Iași și Craiova, apoi la Teatrul Național din București, Alexandru Flechtermacher scrie muzica de scenă a pieselor aflate în repertoriu, dintre care unele pe lucrări dramatice ale lui Vasile Alecsandri („Coana Chi-rița”, „Piatra din casă”, „Cinel – Cinel”), Matei Millo („Baba-Hârca”), Bogdan Petriceicu Hasdeu („Răzvan și Vidra”), Costache Negruzzi etc., creând de-a lungul vieții sale circa 600 de piese muzicale, dintre care peste 50 de lucrări - cuplete scenice, comedii cu cântece, vodeviluri, operetă și chiar operă - au o trăsătură comună și anume aceea că sunt puternic ancorate în contemporaneitate, autorul poziționându-se în actualitate nu numai în genurile teatrale, ci și în coruri.

Scrie opereta „Baba-Hârca”, pe textul lui Matei Millo - prima creație de acest gen în muzica românească, a cărei premieră a avut loc pe data de 26 decembrie 1848. Au urmat opereta „Urâta satului” și altele.

„Dornic de a contribui la afirmarea școlii muzicale românești”, el caută „să valorifice melosul popular în formele clasice, de la lied și uvertură până la operetă («Crai Nou») și operă («Fata de la Cozia»)”.

Alexandru Flechtenmacher scrie și cântece patriotice puternic mobilizatoare.

Astfel, în timpul Revoluției de la 1848, compune cântecul „Sfânta zi de libertate” și „Apelul moldovenilor de la 1848”, iar în timpul Unirii Moldovei cu Țara Românească compune nepieritoarea „Hora Unirii”, pe versurile bardului de la Mircești, compozițiile sale fiind caracterizate ulterior ca „veritabile pietre de hotar în cântecul de masă și teatrul liric autohton”.

Din anul 1852 se stabilește în București unde, în afara funcției de dirijor al Naționa-lului, a fost, din 1860, profesor de pian, vioară și violoncel.

Alexandru Flechtenmacher a dominat viața muzicală a țării, cu precădere aceea din orașele Iași, Craiova - între 1853 - 1858, când a inițiat fondarea „Societății Filar-monice din capitala Olteniei - și București, timp de mai bine de o jumătate de veac.

Pornind de la funcțiile de compozitor și dirijor al orchestrelor teatrelor naționale din orașele amintite, el va fi primul director al Conservatorului din București, funcție în care a fost numit de însuși Mihail Kogălniceanu și în care va activa până în anul 1895, când se retrage trecând „împlinirea idealurilor sale pe seama altora, mai tineri, mai pu-ternici, mai bine pregătiți și cu o acumulare de fapte de creație mai cuprinzătoare”.

Muzician multilateral pregătit, Alexandru Flechtenmacher a creat în aproape toa-te genurile muzicale impunându-se prin stilul personal de abordare a melosului popular mai ales în cântecetele scenice și vodeviluri. Se poate afirma că el este acela care a creat modelele acestor piese muzicale de largă audiență, unele apreciate chiar și acum: „Barbu Lăutarul”, „Mama Anghelușa”, „Coana Chirița în Iași”, „Baba-Hârca”, „Scara mâtei”, „Piatra din casă”.

În creațiile sale el folosește folclorul românesc, adresându-se auditoriului, după cum se spune „pe limba lui”, ceea ce confirmă pe deplin titlul de „compozitor național” pe care Nicolae Filimon i l-a dat lui Alexandru Flechtenmacher, autorul „Horei Unirii”.

De-a lungul vieții sale, Alexandru Flechtenmacher a fost nu doar martor ci chiar actor activ, fiind autorul a cel puțin o lucrare componistică ce reflectă unul din cele patru evenimente politico-sociale hotărâtoare în istoria modernă a culturii noastre.

Astfel, Revoluția de la 1848 a cunoscut în mobilizatorul cântec „Sfânta zi de libertate” și în opereta „Baba-Hârca” adevărate „pietre de hotar în cântecul de masă și teatrul liric autohton”; Unirea din 1859 îl găsește pe Flechtenmacher în primele rânduri ale unioniștilor cu a sa „Hora Unirii”; războiul pentru Independență, din 1877, este marcat de popularul imn dedicat ostașilor români cuceritori ai redutei Grivița, „Libertatea Națională” și tot Alexandru Flechtenmacher este acela care va scrie „Hora muncitorilor”, horă ce avea să răsună la toate adunările și manifestările populare în ziua de 1 Mai.

Prin răspândirea pe care au căpătat-o - fiind mult cântate de lăutari de-a lungul timpului - „Horele” lui Flechtenmacher au devenit populare.

Prestigiul pe care l-a dobândit în viața muzicală a țării - a fost primul dirijor al teatrului românesc și primul compozitor român care a utilizat intonațiile naționale - ca și contribuția pe care a adus-o la înființarea Conservatorului din București, au avut ro-lul hotărâtor în numirea lui Alexandru Flechtenmacher în funcția de director a acestei importante instituții culturale a României, funcție pe care a onorat-o cu o rodnică și îndelungată activitate pedagogică.

Alexandru Flechtenmacher a lăsat posterității imaginea unui talentat și pasionat creator , a unui adevărat animator al vieții muzicale românești.

Și totuși, Alexandru Flechtenmacher , premergătorul „plin de talent și entuziasm, de un profesionalism de netăgăduit, cu înfăptuiri multiple - în creație, învățământ, interpretare, începuturi de cercetare folclorică - demne de stimă”, a cărui întreagă via-ță „a fost o cheltuire neprețuită pentru realizări care abia astăzi își arată întreaga mă-reție”, care „a lăsat posterității imaginea unui talentat și pasionat creator, a unui adevărat animator al vieții muzicale din țara noastră”, acest „remarcabil profesor de vioară, dascăl a două generații de interpreți, animator al vieții artistice”, care „a întruchipat aspirațiile înnoitoare ale muzicii românești” din secolul al XIX-lea „pentru afirmarea ei în contextul artei universale”, ei bine, Alexandru Flechtenmacher și-a stârșit zilele „în indiferență și sărăcie” la 28 ianuarie 1898.

Ceea ce m-a determinat să prezint, foarte pe scurt, personalitatea aceluia care a fost Alexandru Flechtenmacher, important compozitor român

din secolul al XIX-lea, este faptul că el a fost muscelean, câmpulungean, prin adopție.

Alexandru Flechtenmacher a avut o casă aici, în Câmpulung, după cum ne încre-dințează Constantin Rădulescu-Codin în memorabila sa lucrare „Muscelul nostru”.

Probabil că nu este vorba de o casă în care compozitorul locuia permanent ci, mai sigur, credem că este vorba de o casă de vacanță, de odihnă și recreiere, pentru că, să nu uităm !, până de deschiderea Văii Prahovei și apariția Sinaiei ca stațiune turistică, proti-pendada României venea la aer curat în Câmpulungul Muscelului, care, mai ales pe atunci, beneficia de o climă blândă și de un aer puternic ozonat.

Iată ce spune Codin:

„...cu amintiri...și despre artistul muzicant Flechtenmacher care a avut locuința aici, în Mățău, așezat la mare înălțime deasupra Câmpulungului, pe șoseaua făcută la 1877, de armata română retrasă la munți, înainte de a intra în lupte.”

Rămâne ca edilii municipiului și oamenii de cultură care studiază trecutul său, să identifice, dacă consideră necesar și dacă vor să o facă, casa respectivă sau măcar locul în care ea a existat, dacă nu mai există azi, și să așeze o placă comemorativă pentru pos-teritate.-

Bibliografie:

Petre Codreanu – „Un premergător de seamă al muzicii noastre”, în „Scânteia”, Nr. 9732, din 25 XII 1973.-

Rodica Oană-Pop -- „Alexandru Flechtenmacher. Viața în imagini”, Editura Mu-Zicală, București, 1964.-

Constantin Rădulescu-Codin -- „Muscelul nostru”, pag. 24 – 25.

ISTRATE MICESCU ȘI PROBLEMA EVREIASCĂ

Drd. Grigore FOCULESCU

Abstract

High, thin, with hair and goatee red threads of gray-white, lawyer and university professor Istrate Micescu was considered one of celebrity Bar ilfovean and the University of București. This man, born on 22 May 1881 in the city of Ploiesti, from parents argeșeni, was awarded the title of Docteur d'Etat at the University of Sorbonne in Paris. Then specialized in Roman law in Germany. Back in the country, to swiftly imposed in Romania Mare, where he was reckoned one of the greatest advocates of time. He was elected Dean of the first inn in the country, Ilfov Bar, between 1925-1929 and then re-elected between 1935 and 1937, because the last time to become dean of honor and life. Bedevil the courts by his legal arguments, inexorable logic and culture Enciclopedica and, as such, are required with much ease.

Înalt, uscățiv, cu părul și barbișonul roșcate, înspicate de fire albe, avocatul și profesorul universitar Istrate Micescu era considerat una dintre somitățile baroului ilfovean și a Universității din București. Alături de Nicolae Iorga și Nae Ionescu, el a reprezentat o personalitate ale cărei cursuri erau audiate de numeroși oameni de cultură din oraș, care veneau special în aulele Facultății de Drept. Cursurile sale erau programate, în mod obișnuit, între orele 20 și 21. În realitate, datorită programului încărcat în avocatură, Istrate Micescu își începea prelegerile la ora 21. Cu toate acestea, amfiteatrele erau arhipline. Avea o voce metalică, cu inflexiuni speciale, fermecătoare, persuasive, care știa ca între informațiile extraordinare, documentate, să strecoare glume pline de har.

Acest om, născut la 22 mai 1881 în orașul Ploiești, din părinți argeșeni, a obținut titlul de Docteur d'Etat la Universitatea Sorbonne din Paris. Apoi s-a specializat în drept roman în Germania. Revenit în țară, s-a impus rapid în România Mare, unde a fost socotit unul dintre cei mai mari avocați ai timpului. A fost ales decan al primului barou din țară, Baroul

Ilfov, între anii 1925-1929 și apoi reales între anii 1935 și 1937, pentru ca de la ultima dată să devină și decan de onoare pe viață. Fermeca instanțele prin argumentația lui juridică, logica implacabilă și cultura enciclopedică și, ca atare, se impunea cu multă ușurință.

Cu toate acestea, nu a dorit să participe la viața politică. Oarecum, a fost silit să intre în viața politică în anul 1935, după moartea fratelui său Dimitrie, fost deputat. De la început s-a arătat un vajnic apărător al cauzei românismului și al României Mari. În momentul în care conducătorul comunității evreiești, dr. Wilhelm Fieldermann, și el avocat, a atacat constituirea statului România Mare și a prezentat într-o formă denaturată, neadevărată, situația populației evreiești, i-a răspuns Istrate Micescu. El a arătat că formarea României Mari este urmarea luptei a sute de mii de români pe front. Aceștia și-au vărsat sângele direct pentru ca urmașii lor să trăiască într-un stat românesc de la Nistru până la Tisa, din Carpații Păduroși până la Dunăre și Marea Neagră. Și-a încheiat discursul cu cuvintele „lăsați-ne morții să doarmă în pace”. Era un răspuns convenit, căci dr. Fielderman a încercat să spună că România Mare se datorește mai ales efortului făcut de evrei pe front.¹

Practic, discursul lui Istrate Micescu nu a fost antisemit. El doar a căutat să restabilească adevărul prin prisma documentelor istorice. În timpul guvernării Goga-Cuza (29 decembrie 1937-10 februarie 1938), Istrate Micescu a deținut demnitatea de Ministru de Externe. El a ajuns la această situație, care-l apropia de palatul regal și datorită prieteniei cu istoricul și omul politic Gheorghe I. Brătianu. În calitate de Ministru de Externe, a fost întrebat de la Liga Națiunilor Unite, prin prisma agitațiilor provocate de ligile masonice, câți evrei erau în România. Istrate Micescu a putut răspunde, prin intermediul Ministrului României la Haga, Vespasian Pella, că nu cunoștea cifra exactă, dar bănuia că erau în jur de 800 000². În același timp, a arătat că se pregăteau în România o serie de legi care urmau să reglementeze, pe deplin, situația evreilor³. A contribuit direct la elaborarea acestor legi, care nu au avut un caracter antisemit. Ele au urmărit să dea un statut juridic tuturor evreilor din România, deoarece din 800 000 de suflete, aproximativ 250 000 imigraseră în România fără nici un fel de acte. Atitudinea lui Istrate Micescu a fost blamată în acel moment în România și apoi pe plan internațional datorită propagandei făcută de JOINT⁴.

¹ Laurențiu Constantiniu, *Evreitate și românitate*, în „Sfera politicii”, an VIII, nr. 80, Bruxelles, 2000, p. 58.

² Cf. „Argus”, 13 ianuarie 1938: regele Carol al II-lea estima că în țară existau 250 000 evrei fără acte, intrați în țară după anul 1933, în urma prigoanei hitleriste și staliniste.

³ Cf. M. Mușat, *J. Ardeleanu, România după marea unire*, vol. II, partea a II-a, noiembrie 1933-septembrie 1940, București, 1988, p. 390-391.

⁴ *Ibidem*.

Avocatul român nu s-a lăsat intimidat. În februarie 1938, înainte de a prelua demnitatea de Ministru de Justiție (24 noiembrie 1939-10 mai 1940, guvernul Gheorghe Tătărescu), profesorul Istrate Micescu a elaborat noua Constituție, care va fi în vigoare în timpul dictaturii regale. Și prin ea a încercat să reglementeze situația juridică a populației evreiești din România.

În anul 1944, la 1 decembrie, prin ziarul Victoria, evreii și comuniștii, două noțiuni care se suprapun, l-au atacat violent pe Istrate Micescu, salutând iminenta lui epurare din barou. În același articol au fost înscrise numele primilor 25 de avocați care trebuiau epurați din Baroul Ilfov, care trebuia să fie un exemplu la scară națională: I. V. Gruia, Istrate Micescu, Al. Constant, Horia Cosmovici, Petre Pogonat, Coty Stoicescu, Tr. Dumitriu-Șoimu, Vintilă Georoceanu, Al. Vergatti, Radu Budișteanu, Titus Dragoș, Ovid Vlădescu, Ion Nedescu, Horațiu Comanicu etc.⁵

La 19 februarie 1945, ziarul Scânteia anunța că avocatul Istrate Micescu a fost radiat din Barou. Totodată, în cadrul Comisiei de epurație a Baroului Ilfov, acuzatorul a solicitat ca Istrate Micescu să fie deferit Tribunalului Poporului, fiind acuzat de dezastrul țării și de inițierea unor acțiuni „rasiste șovine, antisemite, fasciste și anti-sovietice”⁶.

Istrate Micescu a fost contestat și ca profesor. La data de 16 noiembrie 1945, în același cotidian comunist Scânteia a apărut un articol care cerea să fie înlăturat din învățământul universitar. S-a protestat chiar împotriva aplaudării lui de către studenți. Profesorul a fost acuzat că la 4 noiembrie 1945, în cursul unui examen, a definit democrația în spirit net anticomunist „drepturi cât mai multe pentru proști...dreptul pentru săraci de a jefui ca să aibă de toate, asta se numește progresism”⁷.

În anul 1948 Istrate Micescu a fost arestat, sub pretextul că ar fi participat la discutarea proiectului formării unui guvern clandestin. În timpul procesului desfășurat în același an, avocatul și profesorul a fost condamnat la 20 de ani de temniță grea. Când s-a dat ultimul cuvânt inculpatului, Istrate Micescu s-a adresat instanței spunând „Mulțumesc pentru generozitate. Eu voi face doar 2-3 ani, restul, dumneavoastră”. El s-a săvârșit din viață cândva în luna mai între anii 1951-1954⁸.

⁵ Cf. Micescu, Gruia & Comp. *Primii 25 candidați la epurație ai Baroului avocaților, în „Victoria”, 1 decembrie 1944.*

⁶ Cf. *Istrate Micescu a fost radiat din Barou, în „Scânteia”, 19 februarie 1945.*

⁷ Cf. *Huliganul Micescu, în „Scânteia”, 16 noiembrie 1945.*

⁸ *Nu s-a putut stabili exact data morții lui. Datele pe care le-am avut la dispoziție ne-au indicat că a murit cândva între 1951 și 1954 în luna mai, în închisoarea de la Aiud.*

JANDARMII ÎN RĂZBOIUL PENTRU REÎNTREGIREA NEAMULUI

Claudiu CĂLCĂÎ

Abstract

In years of neutrality, 1914-1916, musceleni gendarms took part in reducing the smuggling of cattle and to organized quarantine to stop the spread of deseseas. With the entry into war and the fights nearby Campulung, they helped to evacuate the city, and were withdraw with army in Moldova.

Part of the herd Company Gendarmes Muscel is next to the Army-II in the Battle of Mărășești. and another part is to Roman, which provides security roads. After the Peace of Buftea, the gendarmes returned in Muscel, but then are disarmed by German troops due to come in again Romania's army in the war. War to end on 11 November 1918, but other challenges were to come in future years.

Anul 1914 este început de jandarmi cu emoțiile datorate inspecției făcute chiar de către Inspectorul General al Jandarmeriei, gen. Berlescu Anton care a rămas cu o impresie bună. Prin urmare, pe 28 mai 1914, opt jandarmi sunt detașați la Constanța pentru a asigura securitatea întâlnirii dintre regele Carol I și țarul Nicolae al II-lea.

O lună mai târziu, prințul Franz Ferdinand, moștenitorul tronului Imperiului Austro-Ungariei era asasinat la Sarajevo, capitala Bosniei (provincie disputată de acest imperiu și Serbia) de către un student, membru a unei organizații naționaliste sârbe. Ultimatumul înaintat de Imperiul Austro-Ungar către Serbia este respins, iar o lună mai târziu acest imperiu multinațional atacă micul stat balcanic, care primește imediat susținerea Antantei. Începe Primul Război Mondial, în condițiile în care Puterile Centrale cer României să aplice tratatul secret de alianță din 1883 și să intre în război. Fără să mai insistăm asupra acestor probleme cunoscute, remarcăm decizia Consiliului de Coroană de la Sinaia din 3 august de a ține

România în neutralitate. Regele Carol I se supune voinței clasei politice, deși era puternic animat de sentimente filogermane. Era de fapt una din ultimele sale mari decizii. Două luni mai târziu, jandarmii primesc o telegramă cu o veste tristă și cu misiunea de a o face cunoscută muscelenilor: „...Maiestatea Sa Regele Carol I, întemeietorul regatului, a încetat din viață azi 27 septembrie, ora 5.30, dimineață, în urma unei sincope pricinuită de o miocardită cronică, fără nici o suferință și vorbind până la ultimul moment, de față fiind Maiestatea Sa Regina”. Două grupe de jandarmi musceleni vor fi prezente la aducerea în București a trupului defunctului rege și la înmormântarea desfășurată la Curtea de Argeș.

O zi mai târziu, Ferdinand depunea jurământul ca rege și transmitea ostașilor următorul mesaj: „...vă aduc la rândul Meu dragostea și încrederea unui părinte către copiii săi, cerându-vă din partea noastră, precum v-a cerut și dânsul (Carol I-n.n.), să vă închinați într-o muncă încordată sufletele Țării și Tronului”.¹

Jandarmii și-au continuat îndeplinirea misiunilor specifice, o parte fiind prezenți la asigurarea carantinei în comunele afectate de epidemii, iar o altă parte în munți pentru a împiedica contrabanda ce luase proporții îngrijorătoare² (țărani începuseră să ducă multe vite în Transilvania unde obțineau prețuri foarte bune. Misiunea era destul de grea și șase dintre ei sunt omorâți de răufăcători între 1914-1915, iar alți patru își pierd viața în accidente. Era doar începutul unei perioade foarte grele pentru jandarmi și pentru toți muscelenii.

Moartea Reginei Elisabeta la 19 februarie 1916 face ca jandarmii să intre din nou într-o perioadă de doliu. Ofițerii primesc ordin să poarte zăbranic negru (țesătură fină de mătase)³, iar soldații brasieră⁴ (pieptar) de doliu.

La București, premierul Ion I.C. Brătianu, care și-a asumat responsabilitatea politicii externe⁵, continuă apropierea față de Antanta, iar ca rezultat are loc semnarea convenției politice din 4 august 1916. Planul de campanie prevedea ofensivă în Transilvania și defensivă în sud.

Odată cu pregătirile de război ce se făceau aici, jandarmii primesc și atribuțiile de control și poliție în zona ocupată de grupul de acoperire

¹ CPPCJ Câmpulung, *Jurnalul Istoric al Companiei de Jandarmi Muscel*, p. 12

² *ibidem*, p. 15

³ <http://dexonline.ro/search.php?cuv==zabranic>

⁴ *ibidem*, cuv=brasiera

⁵ Bărbulescu Mihai, Dennis Deletant, Keith Hitchins, Șerban Papacostea, Pompiliu Teodor, *Istoria Românilor*, Editura Enciclopedică, București, 1999, p 415

Bran⁶. Din acest grup făcea parte și Regimentul 30 Infanterie, înființat în Câmpulung, parte a Diviziei 3 Infanterie, unitate care în dimineața zilei de 15 august 1916 deschide ostilitățile cu Imperiul Austro-Ungar și înaintează pe culoarul Rucăr-Bran, chiar cu prețul vieții comandantului, col Poenaru Bordea.⁷ Desfășurarea luptelor și deznodământul nefavorabil al atacului pentru eliberarea Transilvaniei sunt cunoscute. A urmat „bătălia trecătorilor”, în care episodul rezistenței de la Mateiaș – Pravăț a fost scris și cu sângele Regimentului 70 Muscel, comandat de maiorul Grigore Grecescu.

Câmpulungul este bombardat în ziua de 10 noiembrie 1916, iar Compania Jandarmi Muscel, cu un efectiv total de 248 cadre (49 partea activă, 199 partea sedentară – rezerviști), primește ordin să evacueze orașul și să se stabilească în comuna Ștefănești. De altfel, în aceeași lună este spartă rezistența românească pe Jiu, fapt ce a condus către evacuarea Olteniei și punerea a punct a „manevrei de pe Neajlov”. Apărarea în zona Câmpulung nu mai era necesară. Pe 16 noiembrie 1916 trupele germane intrau fără luptă și fără glorie în Câmpulungul evacuat.⁸ Compania Jandarmi Muscel se deplasează la Găești, apoi Titu.

Maiorul Pătrășescu Nicolae este numit pretor (persoană numită pe lângă marile unități militare cu atribuții în poliția administrativă și juridică în timp de război) la Armata I. Alți 48 de jandarmi sunt puși la dispoziția serviciului pretorian al Armatei I. Cancelaria și furierii companiei, precum și personalul secțiilor și posturilor care s-au retras odată cu armata pe direcția Câmpulung-Târgoviște-Ploiești se deplasează prin Focșani spre Roman, unde intră în ziua de 10 decembrie 1916. Jandarmii atașați serviciului pretorian al Armatei I se retrag și ei către Roman, unde vor reface Compania în acea garnizoană. Sub comanda cpt. (rezervă) Petrescu Ilie, jandarmii formează posturi fixe pe șoseaua națională Roman- Târgu-Frumos- Hârlău-Botoșani pentru a controla afluxul de refugiați, până în data de 25 febr 1917. Din aprilie, o parte din jandarmi au fost mobilizați pe lângă armatele române și ruse aflate pe front, în timp ce restul au dublat posturile Companiei Roman.⁹

⁶ CPCCJ Câmpulung, *Jurnalul Istoric al Companiei de Jandarmi Muscel*, p. 15

⁷ G-ral (r) Popescu Nicolae, *Istoricul Oștirii Câmpulungene, în Radiografia Câmpulungului*, Ed. Ars Docendi, București, 2008, p. 261

⁸ Constantin Ciotei, Gheorghe Pârnuță, Ion Popescu Argeșel, *Monografia Municipiului Câmpulung Muscel*, ed. Expert. Buc. 2005, p. 294

⁹ CPCCJ Câmpulung, *Jurnalul Istoric al Companiei de Jandarmi Muscel*, p. 20

Opt dintre jandarmi au fost repartizați la Armata a II-a, care a declanșat ofensiva de la Mărăști. A fost una dintre principalele bătălii desfășurate pe teritoriul României în timpul Primului Război Mondial¹⁰. S-a desfășurat între 22 iulie și 1 august 1917 și a fost o operațiune ofensivă a armatei române și armatei ruse cu scopul de a încercui și distruge Armata a 9-a Germană. Operațiunea a fost planificată a se desfășura în paralel cu operațiunea ofensivă de la Nămolosa la care s-a renunțat între timp. Jandarmii musceleni au fost alături de ostașii Regimentului 70 Muscel prezenți și ei aici (Regimentul 70 Muscel a fost contopit cu Regimentul 62 Infanterie)¹¹. Deși se consideră în unanimitate astăzi că Mărăști, Mărășești și Oituz reprezintă victorii strategice româno – ruse, evoluția internă din Imperiul Rus și descompunerea armatei ruse fac România să încheie armistițiul de la Focșani cu Puterile Centrale la 9 decembrie 1917, iar apoi să se ocupe de curățarea¹² Moldovei de fostul aliat rus.

Compania Jandarmi Muscel s-a reunit la Roman sub comanda lt-col Pătrășescu Neculae între lunile martie-aprilie, constatându-se că 14 jandarmi și-au pierdut viața în accidente sau din cauza bolilor.

România, rămasă singură pe frontul de est, încheie o grea pace separată cu Puterile Centrale la Buftea-București pe 9 mai 1918. Jandarmii musceleni se îmbarcă în tren (cu un efectiv de 3 ofițeri, 246 jandarmi și 8 cai¹³) și se îndreaptă spre Câmpulung, într-o zonă ocupată de Puterile Centrale. În 13 mai sunt repartizați la secții în raza județului Muscel, iar prin reorganizarea Jandarmeriei, câteva zile mai târziu, Compania intră în subordinea Regimentului 2 Jandarmi.

Comandantul Corpului de Jandarmi, gen Mircescu, cere jandarmilor printr-un ordin de zi să ocrotească pe cei săraci și „obăjduiți”, să stabilească și să păstreze ordinea la sate...¹⁴

Totuși, marile încercări nu se opriseră aici. În condițiile intrării în război a S.U.A. de partea Antantei, a ofensivei pe frontul de vest și a apropiatei prăbușiri a Puterilor Centrale, la 28 oct 1918 regele decretează mobilizarea armatei. Din nou germanii ne tratează ca putere ostilă, iar trupele de ocupație arestează pe Comandantul Companie, cpt. Brădescu Constantin, împreună cu întregul efectiv și internează pe ofițeri în lagărul

¹⁰ http://ro.wikipedia.org/wiki/B%C4%83%C4%83lia_de_la_M%C4%83r%C4%83%C5%9Fti

¹¹ G-ral (r) Popescu Nicolae, *op. cit.*, p. 265

¹² Bulei Ion, *Scurtă istorie a românilor*. Ed. Meronia, Buc., 1996, pag. 103

¹³ CPPCJ Câmpulung, *Jurnalul Istoric al Companiei de Jandarmi Muscel*, p. 20

¹⁴ *Ibidem*, p 21

înființat în Hotelul Grădișteanu, iar pe soldați și gradați în localul Gimnaziului din Câmpulung. Armamentul și muniția sunt ridicate și distruse de inamici. Germanii arestează și pe jandarmii din secții, cei din sudul județului fiind internați în lagărele din Pitești. Cu câteva zile înainte de armistițiul de la Compiègne din 11 noiembrie 1918 ce a pus capăt războiului și care a marcat înfrângerea Puterilor Centrale, germanii mai fac două victime în rândul muscelenilor. Primarul comunei Văleni și Iosif Popescu sunt condamnați la moarte și împușcați pe motivul că au dezarmat și au bătut un jandarm german¹⁵. Apoi trupele de ocupație se retrag spre Curtea de Argeș, iar jandarmii internați în lagăre sunt din nou liberi. Ei constată că, în timp ce ei au stat sub arest, germanii jefuiseră efectele din magazia Companiei: cai, alimente, trăsură, harnașamente șamd. Și secțiile din comune, rămase nepăzite prin arestarea jandarmilor sau fuga lor pentru a scăpa de tratamentul rezervat de germani, au suferit același „tratament”.

În timp ce regele Ferdinand lansa o proclamație prin care arăta că „....România va vedea împlinindu-se visul de veacuri al neamului nostru: Unirea tuturor românilor”. gen. Berthelot ne avertiza că germanii „caută acum să vă aducă bolșevismul în Patria voastră pe care au nenorocit-o”.¹⁶ De aceea, generalul francez, care asigura comanda armatelor aliate din Balcani, cerea jandarmilor să asigure liniștea și ordinea formând, cu oamenii chemați sub arme, posturi de pază. Pentru a nu mări și mai mult starea de nemulțumire a populației ce a avut de suferit de pe urma războiului, se cerea ca să se împiedice ieșirea din țară a oricărui produs de hrană, îmbrăcăminte, petrol și lemne. Efectele războiului se vedeau la tot pasul: foamete, epidemia de tifos exantematic, grelele pierderi umane și materiale.

Se termina totuși o perioadă de mari încercări pentru jandarmi și pentru toți românii. Alte provocări urmau însă să vină în anii următori.

¹⁵CPPCJ Câmpulung, *Jurnalul Istoric al Companiei de Jandarmi Muscel*, p 22

¹⁶ *ibidem*, p 24-25

ÎNFIINȚAREA GĂRZII NAȚIONALE ROMÂNE ȘI A SENATULUI NAȚIONAL ROMÂN DIN CLUJ (1918) RELATATE DE GENERALULUI DE BRIGADĂ IOAN HIDU

Dr. Cornel ȚUCĂ

Resume

Création de la Garde Nationale Roumaine et du Sénat National Roumain à Cluj (1918) relatées par le général de brigade Ioan Hidu

Le général de brigade Ioan Hidu a rédigé, en février 1932 à Cluj, deux documents (le premier « bref mémoire » et le deuxième « notes ») sur la création du Sénat National Roumain et de la garde Nationale Roumaine à Cluj. Ces documents, publiés intégralement, présentent, du point de vue de leur auteur, les activités déroulées par l'auteur même en octobre – novembre 1918 à Cluj.

Tumultosul sfârșit al anului 1918 a înregistrat amplele manifestări naționale, politice, sociale și militare de pe întregul teritoriu Austro – Ungariei. Dezintegrarea colosului bicefal s-a conturat ca o certitudine imediată. Întregul stat dualist a fost sfâșiat de mișcări revendicative, predominantă fiind eliberarea de sub dominația austriacă și ungară. În acest context, mișcarea pentru eliberare națională și unitate a românilor din teritoriile imperiale a cunoscut forme maxime de manifestare.

În disperare, sperând până în ultimul moment în identificarea unor căi miraculoase de păstrare a integrității Imperiului Habsburgic, cercurile politico – militare conducătoare de la Viena au încercat – prin diferite negocieri și promisiuni concensionale de ordin național – să oprească acțiunile separatiste ale naționalităților dominate. Cu tot efortul întreprins, cu precădere în toamna anului 1918, încercările și manevrele Vienei au fost de la început sortite eșecului. Lovitura de grație, în acest plan, a venit din partea celor cu care, începând cu anul 1867, au constituit dualismul asupritor al celorlalte

naționalități din Imperiu: Ungaria. Prin declararea independenței de stat, la 2 noiembrie 1918, Ungaria a pus punct viselor legate de supraviețuirea statului dualist. Pe de altă parte, pretențiile noului stat ungar de a continua asuprirea celorlalte naționalități – fără a le recunoaște și acestora aceleași drept la autodeterminare ca al lor – au amplificat acțiunile naționale ale acestora.

În acest avânt liberator național general s-au încadrat și românii din teritoriile incluse între granițele monarhiei dualiste. Amplele lor manifestări de ordin politic, social sau militar, interne și internaționale, au urmărit cu perseverență un singur obiectiv prioritar: Unirea, ca națiune liberă, cu România. Legat indisolubil de finalizarea acestui deziderat național, au devenit prioritare acțiunile menite a asigura transpunerea lui în viață.

În acest sens, legat de acțiunile întreprinse pentru înființarea gărzilor naționale române și Senatului Național Român din Cluj (octombrie – noiembrie 1918), am identificat două documente redactate de către generalul de brigadă Ioan Hidu. Conținutul acestor documente arată cu detalii desfășurarea acțiunilor întreprinse în Cluj pentru organizarea luptei naționale a românilor. În fața indeciziei și a lipsei unor directive și ordine organizatorice concrete primite de la Consiliul Național Român Central de la Arad și, cu precădere, sub presiunea militarilor din garnizoană – care refuzând a depune jurământul de fidelitate față de Ungaria au amenințat cu părăsirea orașului – conducătorii politici locali au decis înființarea Senatului Național Român și au obținut acordul ungar pentru înființarea gărzilor naționale române. Se remarcă, din conținutul acestor documente, tendința

conducătorilor politici și militari ai românilor din Cluj de a prelua comanda întregii mișcări naționale a românilor din Imperiu. Încercarea de minimalizare a rolului unic conducător al Consiliului Național Central de la Arad și transferare a acestuia către Cluj este clar oglindită în respectivele documente.

Cele două documente au fost redactate la începutul anului 1932 de către generalul de brigadă Hidu și „predate” Serviciului Studii Istorice din cadrul Marelui Stat Major român în vederea ilustrării istoricului gărzilor naționale române.

De aceea, în legătură cu conținutul informațional istoric al acestora, nu este exclus ca unele aspecte să fie percepute și redade cu anumite distorsiuni față de cursul evenimentelor anului 1918. Fără a căuta identificarea unor astfel de elemente, prezint principalele caracteristici descriptive ale acestora.

Documentul nr.1, intitulat: „Memoriu succint asupra importanței acțiunilor național – revoluționare din noiembrie 1918 ...”, este scris de mână pe 3 pagini în tuș negru, datat și semnat.

De asemenea, într-o legătură directă și logică cu acest „memoriu”, au mai fost predate de autor și copiilor a două ordine de zi. Datorită contextului epocii și conținutului explicativ al acestora, le consider și prezint drept „anexe” ale primului document.

Anexa nr.1, intitulată: „Ordin de zi extraordinar nr. 7 al Senatului Național Român”, este scrisă de mână pe o pagină în tuș negru, datată și semnată. Datarea acestei anexe (29 februarie 1932) este diferită de a celor două documente și Anexei nr. 2 (11 februarie 1932) din cauza, probabilă, intrării cu întârziere în posesia autorului a copiei ordinului în cauză.

Anexa nr.2, intitulată: „Ordin de zi nr. 7 al Comandamentului General al Legiunilor Române ...”, este scrisă de mână pe 3 pagini în tuș negru, datată și semnată.

Documentul nr.2, intitulat: „Notițe din primele cinci zile ale Revoluției din 1918...”, este bătut la mașină de scris pe 5 pagini. Documentul, așa cum este specificat, este o copie primită de către generalul Hidu de la dr. Petre Peteanu. Redau în continuare, integral, documentele nominalizate:

Documentul nr. 1

Memoriu succinct

asupra importanței acțiunilor național – revoluționare din noiembrie 1918 puse la cale din inițiativa sufletului național al mai multor bravi Români aflători la Cluj¹

Memoriu succinct

*asupra importanței acțiunilor naționale revoluționare din noiembrie
1918 puse la cale din inițiativa sufletului național al mai multor
bravi Români aflători la Cluj.*

*1) Sub fosta stăpânire maghiară Clujul
era un focar de șovinism începând din vremea
importantă culturală și militară maghiară, cum nu se mai
găsea un altul în părțile locuite de Români ale fostei
Ungarii. Aici era sediul diviziei de honvezi din Ardeal,
aici se aflau la dispoziția de comandă a comandamentului
diviziei, până în secolul al 19-lea de honvezi atârș
înfrunzitori cât și artilerie, aici sosira din zi în zi, tot mai mulți
ofițeri și soldați honvezi și prin activitatea și din ordinul lui Apathi, venira
și la soldați unguri; în fine, era adunată toată divizia de honvezi la Cluj; aici
erau și gărzile naționale ungurești înființate în noiembrie.*

1) Sub fosta stăpânire maghiară Clujul era un focar de șovinism începând din vremea importantă culturală și militară maghiară, cum nu se mai găsea un altul în părțile locuite de Români ale fostei Ungarii. Aici era sediul diviziei de honvezi din Ardeal; aici se aflau, la izbucnirea revoluției, partea sedentară a comandamentului diviziei, părți sedentare de trupe de honvezi atât infanterie, cât și artilerie; aici sosira, din zi în zi, tot mai mulți ofițeri și soldați honvezi și, prin activitatea și din ordinul lui Apathi, venira și la soldați unguri; în fine, era adunată toată divizia de honvezi la Cluj; aici erau și gărzile naționale ungurești înființate în noiembrie.

Aici era universitatea maghiară cu profesori și studenți crescuți în ură șovinistă contra Românilor; aici era sediul multor familii aristocrate șovine maghiare.

Importanța culturală, politică și militară a Clujului în regiunile locuite de Români era recunoscută întocmai și de Guvernul revoluționar maghiar din noiembrie 1918, care a numit pe cel mai înverșunat șovinist maghiar de atunci, pe profesorul Apathi, ca guvernator al Orientului (părțile de est ale fostei Ungarii), cu sediul în Cluj.

Trupe române erau la Cluj numai partea sedentară (batalionul) din Regimentul nr.63 (originar din Bistrița). La acest batalion se aflau și mai mulți ofițeri români, ba mai erau și între honvezi ofițeri și soldați români; mai erau și ofițeri în concediu ori trecători prin Cluj.

2) Avocatul dr. Amos Frâncu, un înflăcărat Român, avea încă de înaintea de izbucnirea revoluției o organizație numită „Frăția de cruce”. La 28

¹ Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice Pitești, fond Marele Stat Major, Serviciul Studii Istorice, Arhivă donată, dosar nr.32, f. 1 - 2.

octombrie 1918 această Frăție a ținut o ședință, la care au participat și ofițeri.

La această ședință s-au luat importante hotărâri și s-a lansat un manifest către moșii Munților Apuseni.

În ziua de 31 octombrie apare ordinul telegrafic al Guvernului revoluționar maghiar, ce ordona depunerea jurământului de credință către Republica Maghiară.

Ofițerii români aflați la Cluj nu vor să depună acel jurământ.

Ei caută, între persoanele cu vază dintre români, pe cei ce vreau să-i sprijine față de Comandamentul militar maghiar, ce atunci domina situația militară și civil - politică în Cluj.

Avocatul dr. Amos Frâncu, bolnav în pat cu febră, primește cu entuziasm de a se pune în fruntea delegației de ofițeri cu care, în ziua de 2 noiembrie 1918, se prezintă la comandamentul diviziei de honvezi și delegația deneagă în numele ofițerilor, ostașilor și neamului român depunerea jurământului către Ungaria.

La comandamentul diviziei de honvezi s-a făcut atunci învoiala, ca românii să-și alcătuiască gărzi naționale române cu comandă română, cu ofițeri români și să depună jurământul de credință către Consiliul Național Român. S-a stabilit, însă, că comandamentul honvezilor să fie comun și pentru gărzile naționale române; ce lt.colonel Hidu, prin ordinul de zi din 17 noiembrie 1918 [vezi anexele 1 și 2] a sistat, făcând gărzile naționale independente.

Prima gardă națională înființată a fost „Legiuna I Cluj”, cu sâmbure din batalionul sedentar al Regimentului nr.63, pe lângă care s-au organizat gărzi pe comune; una din cele mai brave gărzi comunale a fost și cea din Mănăștur Cluj.

3) S-a organizat „Sfatul de una sută” pentru întreg Ardealul și, ca organ de conducere, „Senatul Național din Cluj” în frunte cu 2 președinți (tribuni militari).

A pornit prin telegraf, telefon și curieri activitatea de organizare a gărzilor naționale române pretutindeni în Ardeal, cât și ca organe de conducere administrativă „consilii comunale naționale române”; pe când Consiliul Național Român din Ardeal a lansat cu mult mai târziu un apel de constituire.

4) Maghiarii și honvezimea din Cluj au regretat învoiala din 2 noiembrie 1918 cu delegația română și au încercat multe spre redobândirea situației.

La 19 noiembrie 1918 au pus la cale încercarea de a suprima pe dr. Amos Frâncu și pe lt. colonelul Ioan Hidu, care locuia în Hotelul Francisc Iosif de atunci; au fost prinși și încercarea lor născută.

La 6 decembrie și 17 decembrie 1918 au atacat Banca „Economul” unde zilnic se țineau ședințe de conducere ale Consiliului Național Cluj. Aceste atacuri au fost respinse bravuros.

5) Din cele de sus reiese importanța acțiunii inițiate și conduse de cei din Cluj, cât și pericolul de care au fost amenințați în permanență. Deci reiese și bravura, vitejia și abnegația ce au dovedit membrii „Legiunii I-Cluj” ai Gărzii Naționale Române.

Cluj, la 11 Februarie 1932.
General de brigadă în rezervă
Ioan HIDU

*Cluj la 11. Februarie 1932.
General de Brigadă în Rezervă
Ioan Hidu*

Senatul Național Român din Ardeal, sediul Cluj²
Comisarii generali militari ai poporului român din Ardeal

Ordin de zi extraordinar nr.7

Noi, comisarii militari, ordonăm să se publice înaintea tuturor comandamentelor legiunilor din Ardeal în numele națiunii române din Ardeal: A fost numit cu depline puteri Comandant al tuturor legiunilor române din Ardeal și a întreg poporului înarmat dl. colonel Ioan Hidu.

Colonelul Ioan Hidu va purta titlul de: „comandant general al legiunilor române și a poporului român înarmat din Ardeal”.

Toate autoritățile militare și civile au să urmeze necondiționat ordinele comandantului general, care își exercită atribuțiunile în contact organic cu comisarii generali militari din Cluj.

Acest ordin are să fie publicat în particular în adunările de ofițeri și în adunările legionarilor a tuturor legiunilor române din Ardeal.

Comisarii generali militari ai
poporului român din Ardeal, Dr.
Amos Frâncu (ss) Dr. Emil
Hațiegan (ss)

Conform cu originalul.
Cluj, februarie 1932. General Hidu

² *Ibidem, f. 18*

**Comandamentul General al Legiunilor Române și al Poporului Român
Înarmat din Ardeal
Ordin de zi nr.7³**

1) Prin ordinul de zi de față, cu data de 17 noiembrie 1918, pun în vedere tuturor Românilor din Transilvania că eu, colonelul Hidu Ioan, fiind numit comandant general de către comisarii militari (tribunii) poporului român din Ardeal, cu începere de azi preiau comanda.

2) Comanda o exercit în contact organic cu tribunii din Ardeal, ca organe ale Consiliului Național Român.

3) Ordonez tuturor legiunilor că, în strictă regulă și disciplină militară, pentru orice dispoziții de organizare să se adreseze Comandamentului General al Legiunilor Române și al Poporului Român Înarmat din Ardeal cu sediul în Cluj, strada Bathori, nr.1.

4) Se vor menține în vigoare toate ordinele de zi de până acum ale tribunilor militari dr. Amos Frâncu și dr. Emil Hațiegan, sistând însă comandamentul comun strein.

5) Toți comandanții vor înainta zilnic - din apropiere prin curieri, din depărtare telefonic, ori telegrafic - situația normală de efectiv.

6) Misiunea mea fiind de a apăra cu forțele militare române din Ardeal libertatea

națională și ordinea publică, în numele națiunii române îmi exprim mulțumirea intimă pentru solicitudinea corpului de ofițeri români, ce s-a anunțat imediat sub drapel. Ca semn extern al mulțumirii mele pentru trecut și a încrederii pentru viitor, înaintez pe toți ofițerii, elevii plutonieri (stegari) și cadeții - neavansați până acum prin tribuni - la un grad mai înalt, cu ziua de azi.

7) Suprema comandă militară este „Comandamentul Suprem” instituit de „Consiliul Național român General”. Eu, colonelul Hidu, sunt însă organul mijlocitor între Garda Națională Română din Ardeal și legiunile ei pe deoparte, de alta între Comandamentul Suprem al Consiliului Național General, azi cu sediul la Arad, la care trupele mie subordonate au să se adreseze prin mijlocirea mea.

8) Avansez pe fostul președinte al Senatului Național Român din

³ *Ibidem*, f. 20 – 21

Ardeal, dr. Amos Frâncu, fost tribun militar al poporului din Ardeal, care, din pricina boalei sale, s-a retras de la posturile sale de onoare și a intrat ca simplu legionar în Legiunea I- română din Ardeal cu sediul în Cluj de sublocotenent de rezervă în aceeași legiune: pentru pregătirile sale anterioare și, mai ales, pentru meritele sale câștigate întru organizarea rapidă militară a Gărzii naționale militare și civile din Ardeal. Ordenez să se ia act cu mulțumită că, numitul, a cedat toate retribuțiile sale militare pentru fondul „victimelor, orfanilor și văduvelor de la Beliș, Mărișel și din alte părți ale Ardealului din zilele de reînviere a libertății naționale”.

Ostași Români!

Astăzi lumea ne privește. De la apus la răsărit două continente văd în noi pe soldații păcii, libertății și ordinei. Pentru națiunea română, pentru toate neamurile! O sfântă datorie ni se cere. Împliniți-o! Atunci și numai atunci o să purtați cu fală numele de „Român”. Păziți credința în Dumnezeu! În numele lui tot înainte!

Ura! Steagul tricolor!

Colonel Hidu (ss)

Cluj, la 11 februarie 1932.

General de brigadă în rezervă

Ioan Hidu

Documentul nr. 2

Notițe din primele cinci zile al Revoluției din 1918 în ce privește strict chestia românească⁴

După izbucnirea Revoluției în Budapesta, în ziua de 29 octombrie 1918, a devenit actuală determinarea sorții poporului Român.

Mica noastră organizație condusă de dr. A. Frâncu, ce o aveam pe atunci în Cluj în vederea revoluției, și-a ținut în ziua următoare consfăturile referitoare la ținuta ce avea să aibă în viitor și a hotărât, pe baza autodeterminării – în înțelesul celor 14 puncte Wilsoniene, să ia în mână imediat destinele Neamului Român și, deodată, să se ia contactul cu Comitetul Național Român pentru ai aduce la cunoștință inițiativa luată de noi și ai cere directivele și aprobarea. Tot la aceeași ședință, s-a luat hotărârea că pe ziua următoare să fie convocați toți intelectualii români din Cluj și împrejurimi la o ședință, ca să auzim păreri mai multe, pentru ca la ședința din 29 octombrie 1918 n-au luat parte decât :

dr. Amos Frâncu, dr. Petru Peteanu, dr. Valentin Drăgan și N. Dănilă.

(?) Invitățile s-au făcut prin mijloacele ce au stat la diposiție.

La ședința din 30 octombrie, au mai luat parte, afară de domnii notați mai sus, dr. Vasile Pascu, medic ofițer; N. Șuteu, medicinist ofițer; iar dintre civili dr. Partenie Barb, Leonte Pușcariu, preotul Suciuc din Cojocna, preotul Demian din Someș - Falău, preotul Vasile Borgovan din Șinteu și încă câțiva domni a căror nume nu mi-l mai amintesc. La această ședință s-au menținut și aprobat hotărârile luate la ședința din ziua premergătoare și s-a decis ca, cu trenurile proxime, să se trimită curieri la domiciliile membrilor Comitetului Național : Gheorghe Pop de Băsești, dr. Mihaly, dr. Vaida, dr. Ștefan Cicio-Pop, afară de dr. Maniu care, pe acel timp, era la front. Apoi, la sediul lor ofițios la Budapesta, ca să le aducă la cunoștință pașii făcuți de noi pentru mărețea operă, începută în Cluj de noi, pentru dezrobirea neamului încătușat de străini 1000 de ani, să le ceară aprobarea și directivele pentru viitor.

Ședința a ales de curieri pe domnii: Leonte Pușcariu, să meargă la Dej, Olpret și Băsăști (Mihaly, Vaida și G. Pop) și pe dr. Partenie Barb, care să meargă la Budapesta și Arad. Curierii numiți s-a [lipsă text] însă fără rezultat, spunând că nu au găsit pe nici unul din membrii Comitetului

⁴ Ibidem, f. 3 - 7

Național. Între astfel de împrejurări ne-am restrâns (lipsă text) noastre și am urmat cu pașii începuți. Pentru ziua următoare [lipsă text] hotărât convocarea unei ședințe la Banca „Vatra”, ca nu cumva să ni se impute separatism pe bază confesională – de care durere știut este că suferea poporul nostru român ardelean, deoarece toate ședințele anterioare le-am ținut la Banca „Economul”. Aici, am dat de primele greutatea, pentru că directorul Băncii „Vatra” de pe atunci, dr. Laurean Gherma, ne-a comunicat că președintele băncii, domnul N. Ivan, actualul episcop din Cluj, nu se învoiește să ținem la banca lui întruniri politice secrete. În vremea când ne sfătuiam ca să ținem altundeva, a sosit avizul că se învoiesc totuși d-nii de la „Vatra” ca să ținem adunarea în localul lor. Această adunare a fost convocată la „Vatra” pentru 5 ore d.p. la 31 octombrie. La acea oră însă, spre marea noastră surprindere, am găsit toate localele Băncii „Vatra” încuiate. Am stat, așteptând, trei sferturi ore cu dr. Amos Frâncu, cu dr. Peteanu și stegaru Șuteu. Dar, în zadar! Ușile nu s-au descuiat. Am mai stat și în stradă puțin, dar acolo patrulele ungurești, care circulau pe străzi, ne-au pus pușca în piept și ne-au provocat să ne despărțim și depărtăm (Oszolj).

Momentele erau critice și foarte importante pentru că, în acea zi, apăruse ordinul general al ministrului de război maghiar din Budapesta, Bartha, ca toți ofițerii și soldații să depună, până în 2 noiembrie 1918, jurământul de fidelitate în mâna senatelor naționale maghiare și Senatul Național Maghiar din Transilvania, cu sediul în Cluj, de sub conducerea comisarului popular, care era totodată și comisarul guvernial al Ungariei Răsăritene, faimosul dr. Apaty Istvan. Apoi, evreii blăstămați, dr. Alex.Vincze, al doilea comisar popular, și dr. Eugen Kertesz, secretarul Senatului Național Maghiar, dase deja ordinul, în Ordinul de zi, tuturor ofițerilor și soldaților ca, conform ordinului ministrului de război, să depună jurământul. În urma acestui ordin, ofițerii și soldații români și-au ținut consfăturile

lor și, în seara de 31 octombrie, s-au adunat la internatul „Petran” [unde] așteptau să le comunice ofițerul Șuteu rezultatul hotărârilor luate de noi referitor la ținuta lor militară – pentru că ofițerii și militarii au luat hotărârea că, dacă civilii nu vor forma Senatul Național Român și nu vor lua conducerea destinilor neamului, ei peste noapte vor dezerta cu toții ca să nu fie siliți a depune jurământul la Senatul Național Maghiar.

În urma surprizei sus-numită, de a nu ne putea întruni la „Vatra” pentru a lua hotărârea definitivă și fiind constrânși cu baioneta din partea ungarilor să ne depărtăm, n-am putut comunica militarimii, prin dl. Șuteu,

decât atâta: că ofițerii să țină cu soldații legătură strânsă și să nu se depărteze până în momentul ultim. Apoi, Șuteu s-a depărtat pentru ca să-și țină consfăturile cu ofițerii; iar eu, cu dl. dr.Frâncu, mergeam împreună spre casă tânguindu-ne.

În urma decepțiunii avute, cu ședința proiectată la „Vatra”, ne credeam părăsiți de toată inteligența română la care contam. Dl. dr. Amos Frâncu era de părerea – în acea seară desperată - să ne facem comitaci. Eu am combătut acea idee propunând să așteptăm rezultatul zilei următoare. A ajuns de acord cu propunerea mea.

În ziua următoare a trecut prin Cluj (1 noiembrie) dl.Mihaly sau dl. Vaida (care a fost anume ar putea-o spune dr.Valentin Poruțiu) și întâlnind pe dr.Valentin Poruțiu i-a spus numai atât:

„Să vă organizați”. Nici un cuvânt mai mult și cu acesta a călătorit mai departe, fără ca să deie oricari directive sau indicațiuni.

Tot în aceea zi, ne-am întâlnit cu dr. Vincze și dr. Kertesz care, discutând despre evenimentele zilelor, ne-au invitat la o consfătuire a Senatului Național Maghiar.

La Senatul Național Maghiar ne-au așteptat, pe lângă membrii Senatului aceia, o jumătate companie de soldați unguri cu baioneta pe pușcă, dar, pe lângă toată ura lor neîmpăcată ce ne-o purtau, [lipsă text] i-a succes lui dr. A. Frâncu, după un discurs de 3 – 4 ore, să denege depunerea jurământului din partea ofițerilor și soldaților români în mâna Senatului Național Maghiar și să ne recunoască dreptul nostru de a dispune asupra Neamului Românesc. Da, ne-au recunoscut dreptul de a ne organiza militărește sub stindardul propriu și s-au obligat a ne preda echipamentul, armamentul, muniția, alimentele și paralele necesare pentru acest scop. La această conțelegere încruntată erau de față dr.Amos Frâncu, eu, dr.Peteanu și Șuteu care, sărmanul, a murit peste câteva zile de gripă spaniolă.

În 2 noiembrie am convocat pentru 3 noiembrie ședința Constituată pentru formarea „Senatului Național Român”.

În 3 noiembrie, ora 3 p.m., ne-am întrunit sub steagul nostru național în localul „Cercul industrișilor unguri” (Iparosegylet sau Kör nu mai știu bine cum îi zicea) în Piața Mathia (Unirii), unde, cu o însuflețire nemaipomenită, s-a înființat Senatul Național Român proclamând de președintele său pe dl. dr. Amos Frâncu, de vicepreședinte pe dl. dr. Emil Hațiegan, iar de secretar pe dr. Petru Peteanu. Senatul s-a înființat pentru Cluj și Județul Cojocna și sfera de activitate peste întreaga Transilvanie, Banat, Maramureș, Crișana și Bucovina, din motivul că aceasta era sfera de

activitate a Senatului Național Maghiar. Deci, numai pe lângă o astfel de organizație puteam dezvolta o activitate paralelă cu Senatul Național Maghiar. Însă, această organizație s-a făcut cu acea abnotație și hotărâre precisă că, îndată ce Comitetul Național va lua destinele Neamului Românesc din aceste ținuturi în mână, ne supunem orbește la orice hotărâri ar lua și la orice ordine ce ne-ar da. S-a decis, apoi, în această ședință să formăm legiuni naționale române independente sub comandament suprem român. Apoi s-au ales ceilalți membrii ai Senatului și s-a ales Comitetul mare de 100 membri.

După aceasta s-a început imediat activitatea și, încă în aceea zi, s-au trimis patrule în 6 localități pentru restabilirea ordinii, apărarea păcii și a bunului personal (particular). Și, tot în aceea zi, s-au trimis ofițeri și civili pe sate pentru a aduna soldați, fiindcă, în urma întârzierii deciziunilor noastre, foarte mulți ofițeri și soldați părăsira garnizoana.

Durere că trebuie să amintesc că, încă în aceea, zi ne-am lovit de o nouă decepțiune. Anume, după Constituantă s-a dus dl. dr. A. Frâncu cu dl. dr. Emil Hațiegan la Senatul Național Maghiar pentru a le aduce la cunoștință constituirea și hotărârile luate și pentru a lua hotărâri referitor la acțiunea paralelă și analogă cu ei, ce aveam să dezvoltăm. Cu această ocazie dl. dr. Emil Hațiegan ne-a desavuat hotărârile luate în Constituantă, raportând că noi am hotărât numai formarea de gărzi sătești și că acelea vor sta sub comandamentul suprem al generalului de infanterie Konrad Silgler.

În interesul cauzei a trebuit să se omită polemica cu dl.dr. Emil Hațiegan pentru ca să nu ne blamăm înaintea ungarilor.

În ziua următoare, dl. dr. Amos Frâncu, în numele Senatului Național Român, a adus la cunoștința poporului român de pe toate teritoarele sus-numite organizarea făcută și hotărârile luate, a făcut apel pentru formarea de gărzi naționale și sătești în scopul cauzei.

Dr. Petre Peteanu m.p.

Originalul acestei comunicări se găsește în păstrarea d-nei Sidonia G. I. Docan, Cluj.⁵

⁵ Secretara președintelui Senatului Național Român

DOUĂ TEZAURE MONETARE DIN A DOUA JUMĂTATE A SECOLULUI AL XVIII-LEA DESCOPERITE ÎN JUDEȚUL OLT, LA DOBROTINEȚ ȘI SCHITU

**Toma RĂDULESCU,
Denisa GUȚICĂ-FLORESCU**

Resume

L'auteur présente deux trésors monétaires de la seconde moitié du XVIIIème, qui se trouvent dans les collections du Musée Départemental d'Olt.

Le premier trésor, découvert à Dobrotineț, est formé de grandes émissions monétaires, en argent, de l'Empire Ottoman (23 exemplaires), frappées toutes à Constantinople par les sultans: Achmed III (1703 – 1730), Machmoud I (1730 – 1754), Abdoulchamid I (1757 – 1789), et d'un thaler de la ville de Ragusa (Dubrovnic), de 1762. Le trésor a été enterré conséquemment à la guerre russo-autricho-turque de 1787 – 1791.

Le deuxième trésor, découvert dans la commune de Schitu, est formé entièrement de grandes émissions ottomanes en argent, frappées toutes à Constantinople par les sultans: Abdoulchamid I (1757 – 1789) – 14 exemplaires et Sélim III (1789 - 1807) – 11 exemplaires. Les monnaies ont été enterrées à la fin du XVIIIème, à cause des troubles provoqués par les incursions des Turcs de la raïa de Turnu, qui se trouvait pas loin de la commune de Schitu.

În anul 1978 Muzeul Județean Olt prin strădania profesorului Mihai Butoi, directorul de atunci al muzeului, au fost achiziționate 30 de monede de la un anume Dumitrana Constantin care a afirmat că au fost descoperite pe raza satului Dobrotineț, com. Curtișoara-Olt, în ziua de 10 nov. 1965 lângă biserica satului. Ca urmare a investigațiilor de atunci s-a stabilit că de fapt 24 de monede făceau parte dintr-un tezaur monetar, restul provenind din zonă. După conservarea acestora s-a constatat că este vorba de monede

mari de argint din sec. XVIII, dintre care 23 emisiuni otomane și un taler raguzan.

Satul Dobrotineț făcea parte din plasa Oltului de Sus, din jud. Olt și este cunoscut în istoriografia românească mai ales prin prezența unui schit ridicat în vremea lui Matei Basarab, în anul 1647 de către boierii Rudeni, așa cum rezultă dintr-un „tablou istoric” al jud. Olt. Numeroase informații despre sat și schit se întâlnesc în Arhivele Naționale, fond Mitropolia Țării Românești, în manuscrisul nr. 657, în colecția de documente ale Academiei Române. Din aceste documente rezultă că sfântul schit a fost închinat Mitropoliei Țării Românești de către boierii Rudeni în anul 1766. El făcea parte din cele 7 metoașe ale sale din fostul jud. Olt. Din catagrafia întocmită în anul 1764 și lista de avere din anul 1787 rezultă posibilitățile materiale ceva mai modeste ale unei ctitorii boierești¹. În jurul schitului s-a dezvoltat un sat cunoscut cu numele de Dobrotinețul de Sus care la 1838 avea 140 de familii de români, o familie de greci și 4 familii de țigani²; la 1845 avea 70 familii, iar în 1855, 130 de familii. Din acesta a roit satul Dobrotinețul de Jos, care avea la 1845, 61 familii și o biserică cu hramul Sfânta Treime și Sf. Nicolae. Ulterior, satul Curtișoara a devenit reședința comunei din care făceau parte și cele două sate amintite mai sus³.

Cronologic, cea mai veche emisiune monetară prezentă în tezaur este o zolta stambuliotă din timpul sultanului Ahmed III (1703-1730), iar cele mai recente sunt 4 piese, emisiuni ale sultanului Abdülhamid I (1774-1789) din anul 15 al domniei sale (24. X. 1786-12. X. 1787). Este vorba de 3 altmîșlik-uri și o zolta. Acumularea tezaurului monetar s-a realizat în timpul sultanului Abdülhamid I mai precis între anii 1774-1787 (12 exemplare) cu un vârf al acumulării în anul 15 al domniei. Aceste emisiuni reprezintă 50 % din tezaur. Emisiunile anterioare pot fi considerate ca rămase în circulație, aspect întâlnit și la alte tezaure contemporane cu acesta sau nu.

Din punct de vedere al nominalurilor tezaurul este alcătuit din următoarele piese: 17 altmîșlici=çiftezolta (60 parale) din care 7 exemplare emisiuni Mustafa III și 10 exemplare Abdülhamid I; talerul din Raguză și cei 17 altmîșlici sunt emisiunile din tezaur cu valoarea cea mai mare. Al

¹ Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I. Țara Românească, vol. I, Ed. Mitropolia Olteniei, Craiova, 1970, p. 282, 295; Protosinghel Teofil Niculescu, *Sfintele Mănăstiri și Schituri din România, Ed. Mănăstirea Vodița, Drobeta Turnu Severin, 2002, p. 139, nr. 158.**

² Mihai Chiriță, *Studii de istorie, Ed. Sitech, Craiova, p. 373.*

³ Teodor Mavrodin, *Episcopia Argeșului 1793-1949, Pitești, 2005, pp. 200-201, 379.*

doilea tip de emisiune este kuruş-ul (40 parale), emisiune a sultanului Mahmud I – 1 exemplar. Piastrul sau kuruş-ul este o monedă otomană de argint creată în anul 1687 prin reforma lui Suleiman II având ca subdiviziuni 40 parale, fiecare para câte 3 aspri. Piastrul a mai fost numit și leu turcesc și era echivalent cu talerul vest și central-european. Ca valoare în tezaur, zolta este emisiunea de argint cea mai mică, în număr de 5 exemplare (emisiuni Ahmed III – 1 exemplar; Mustafa III – 2 exemplare; și Abdülhamid I – 2 exemplare). Zlot, zolte – utusluc sunt piese de 30 parale emise de Imperiul otoman între 1703-1789, adică atunci când se păstrau în circulație piesele de 28 stüwer.

Comparativ cu reperele ponderale oferite de catalogele de specialitate, constatăm că o serie de exemplare din tezaurul de la Dobrotineț sunt sub aceste standarde. Explicația este dată de circulația intensă a acestor tipuri de emisiuni considerate inflaționiste de posesorii lor, care urmăreau să se debaraseze cât mai rapid de ele deoarece aveau o calitate mai scăzută a argintului și un curs forțat impus de negustorii, ostașii și funcționarii Imperiului otoman, care se aprovizionau de pe piața românească cu animale și produse alimentare (unt, seu, carne). La aceasta adăugăm practica diminuării greutății prin sustragerea în special de la marginile monedelor a unor părți din acestea⁴. Astfel, zolta emisă de Ahmed III are o greutate aproape identică cu cea dată de Nuri Pere (19,57 g față de 19, 60 g cât este cea standard), dar cu un diamteru ceva mai mare (40 mm față de 39 mm). În schimb kuruş-ul de la Mahmud I este mult sub greutate – 25,35 g și 39 mm în catalog, iar în tezaur 21,57 g și 39 mm. În cazul çiftezolte se constată o diminuare a greutății acestora în timp generată desigur de monetăria oficială.

Emisiunile din prima jumătate a sec. XVIII (nr. 1,2) se caracterizează prin succesiunea unor sigle-litere sau combinații de litere și ornamente amplasate pe av. și rv. acestora, create posibil pentru a putea fi identificate de către oficialități seriile monetăriei. În anii de domnie ai lui

⁴ În această perioadă tulbure au fost semnalate la București și în sudul Dunării adevărate ateliere de confecționare a falsurilor (vezi Irina Isvoranu și Aurel Vilcu, *Un depozit de falsuri după monedele otomane din vremea lui Mustafa al III-lea descoperit la București, sectorul Curtea Veche*, în BSNR, 92-97 (1998-2003), pp. 227-230. Un document aflat la Arhivele Naționale Brașov din 26 mai 1771, emis de autoritățile austriece preciza:

„Comerțul cu monede, atât exportul de taleri și alte monede în țările române, cât și de piaștrii în Transilvania”, adică talerii de Raguză și monedele turcești urmau a fi oprite la vamă sau confiscate. 1/3 fiind dată denunțătorilor; vezi Luana Popa, Elisabeta Maior, *Referiri la circulația monetară din sud-estul Transilvaniei menționate în documentele din Arhivele Statului Brașov (sec. XVIII-XIX)*, BSNR, 88-89 (1994-1995), p. 121

Mustafa III, treptat aceste semne vor fi înlocuite cu anii de baterie. Datorită unor cercetări recente⁵ s-au stabilit anumite reguli caracteristice emisiunilor de 60 parale din timpul domniei sultanului Abdülhamid I. Astfel s-au realizat trei grupe mari – A,B,C, corespunzătoare cronologic celor trei etape ale acestor emisiuni. Din grupa A (anii de emisiune 3,4,5,6,7), face parte exemplarul nr. 12 (an 3), din grupa B (anii 8,9,10,11) fac parte exemplarele nr. 14,15 (an 8), iar din grupa C (anii 12,13,14,15,16) fac parte exemplarele nr. 16 (an 12), nr. 18 (an 14), nr. 19-22 (an 15).

Pentru a înțelege mai ușor componența acestui depozit monetar este necesar a face unele comparații cu alte tezaure monetare descoperite pe teritoriul Țării Românești și în bună parte contemporane cu acesta.

Talerul raguzan de la 1762 a pătruns în această zonă odată cu emisiunile otomane și se regăsește și în componența altor tezaure: Drăgănești-Vlașca⁶ (3 taleri - 1753, 1773, 1777); Frăsinet-Teleorman⁷ (taleri 1756, 1762, cel de-al doilea e identic cu cel de la Dobrotineț, 1764,1765); Ghercești-Dolj⁸ (taler 1763); Câmpulung Muscel⁹ (taler 1760); Băiculești-Argeș¹⁰ (taleri Raguza 1762, 1766, 1767); Roșeți-Călărași¹¹ (taleri 1763 și 1767).

În privința emisiunii zolta Ahmed III, aceasta se regăsește în descoperiri monetare contemporane cum este cazul tezaurelor de la Craiova-

⁵ Aurel Vilcu, *Tezaurul de monede otomane de la Frumușani, jud. Călărași (inceputul sec. XIX)*, în vol. „Simpozion de Numismatică Chișinău 2001”, Ed. Enciclopedică, București, 2002, pp. 225-229.

⁶ Veronica Predoi, Anișoara Bălan, *Al doilea tezaur de la Drăgănești-Vlașca (a doua jum. a sec. XVIII)*, în *Oltenia. Studii și Comunicări*, 15, Craiova, 2004, pp. 52-53.

⁷ Toma Rădulescu, Veronica Predoi, *Tezaurul monetar de la Frăsinet-Teleorman (sec. XVII-XVIII)*, în *Oltenia. Studii și Comunicări*, 15, 2004, pp. 54-58.

⁸ Maria Rădulescu, *Un tezaur de la jumătatea secolului al XVIII-lea descoperit la Craiova – cartier Ghercești Noi*, în *Oltenia*, s. III, an 5, 2001, nr. 1-2, p. 105.

⁹ Aurică Smaranda, Ștefan Trâmbaciu, *Un tezaur din secolul al XVIII-lea descoperit la Câmpulung, jud. Argeș*, în *BSNR*, 77-79 (1983-1985), pp. 329-330.

¹⁰ Aurel Vilcu, *Două tezaure monetare din secolul al XVIII-lea descoperite la Roșu, jud. Ilfov și Băiculești, jud. Argeș*, în *CN*, 8, 2002, p. 358, nr. 3-5.

¹¹ Idem, *Tezaure monetare din secolele XVIII-XIX descoperite la Roșeți, jud. Călărași și Stejaru, jud. Ialomița*, în *BSNR*, 92-97 (1998-2003), p. 415.

Fabrica de Confecții¹² sau Șimnic¹³, dar și după 1730 până în deceniul nouă al sec. XVIII., cum este cazul tezaurului de la Frăsinet-Teleorman¹⁴.

Kurușii emisiuni Mahmud I se întâlnesc și în alte tezaure monetare din care amintim al doilea tezaur de la Morunglav și tezaurul de la Segarcea¹⁵.

Nominalele mari de argint emise de Mustafa III sunt în general întâlnite în aproape toate tezaurele din a doua jumătate a sec. XVIII. Cităm în acest sens tezaurele de la Câmpulund-Argeș¹⁶, Băiculești-Argeș¹⁷, Drăgănești-Vlașca¹⁸, Frăsinet-Teleorman¹⁹, Dobrești-Dolj²⁰, Frumușani-Giurgiu²¹, Roșeți-Călărași²².

Nominalurile mari de argint emise de Abdülhamid I la Constantinopol sunt întâlnite aproape în toate tezaurele de la sf. sec. XVIII și înc. sec. XIX. Piese de 60 parale identice sau asemănătoare cu cele din tezaurul de la Dobrotineț se întâlnesc în tezaurele descoperite la Câmpulung-Argeș, Jirlău-Brăila, Craiova-Str. N. Bălcescu, Odobești-Dâmbovița, Umbrărești-Galați, Ciocina-Ialomița, Roșu II-com. Chiajna (Ilfov), Tamași-com. Corbeanca (Ilfov), Românești-com. Bărcănești

¹² Toma Rădulescu, *Tezaurul monetar de la Craiova (sec. XV-XVIII)*, în *Oltenia*, s. III, an 3, 1999, nr. 1, p. 33, nr. 676-679.

¹³ *Idem*, *Tezaurul monetar de la Șimnicu de Jos – Municipiul Craiova (a doua jumătate a secolului al XVII-lea – sfârșitul deceniului doi, secolul al XVIII-lea)*, în *Oltenia*, s. III-IV, 2000, nr. 1-2, p. 50, nr. 14.

¹⁴ Toma Rădulescu, *Veronica Predoi*, op. cit., p. 56, nr. 16-21, 22-32 (acestea sunt identice cu cea de la Dobrotineț).

¹⁵ Toma Rădulescu, *Tezaurul monetar de la Segarcea-Dolj (sec. XVIII-XIX)*, în *Oltenia. Studii și Comunicări*, 12, Craiova, 2000, p. 108.

¹⁶ Aurică Smaranda, Ștefan Trâmbaciu, op. cit., piesă de 60 parale dar din anul doi al domniei (30. X. 1757-3. IX. 1758).

¹⁷ Aurel Vilcu, *Două tezaure...*, p. 359, nr. 6-9 – piesă de 60 parale și trei piese de 40 parale.

¹⁸ Veronica Predoi, *Anișoara Bălan*, op. cit. – pise de 60 parale din anii 3, 7, 8, 11, dintre care identice cu cele de la Dobrotineț cele din anii 3 și 11.

¹⁹ Toma Rădulescu, *Veronica Predoi*, op. cit. – piesă de 60 parale din anul 2.

²⁰ Toma Rădulescu, *Tezaurul monetar din secolele XVI-XVIII descoperit la Dobrești-Dolj*, în *Oltenia. Studii și Comunicări*, 12, Craiova, 2000, pp. 102-103 – piese de 60 parale din anii 6 și 16 și piesă de 40 parale din anul 13.

²¹ Aurel Vilcu, Emil Păunescu, *Noi informații despre tezaurul de monede otomane de la Frumușani, jud. Giurgiu*. în vol. „*Simpozion Numismatic Chișinău, 2002*”, Ed. Enciclopedică, București, 2003, p. 229 – piesă de 60 parale.

²² Aurel Vilcu, *Tezaure monetare...*, p. 415 – 2 piese de 60 parale din anul 8, identice cu piesele de 60 parale (nr. 7-8) din tezaurul de la Dobrotineț.

(Prahova), Crângeni-Teleorman, Râmnicu Vâlcea, Străoane-Vrancea²³, Colibași-Giurgiu²⁴, Sadova-Dolj²⁵, Ocnele Mari-Vâlcea²⁶.

După un calcul în parale, rezultă că tezaurul monetar descoperit la Dobrotineț este echivalent cu 1320 parale sau 33 lei nominal sau 43 zloți. Pentru deceniile opt și nouă ale sec. al XVIII se practica la vânzarea și cumpărarea unor bunuri mobile și imobile o serie de prețuri pe care le vom enumera mai jos.

Cu 20 taleri pentru un an (nov. 1782-nov 1783), locuitorii din Slătioara, Olt puteau tăia lemne de foc din pădurea Arcești a mănăstirii Bistrița²⁷. Un copac tăiat în anul 1784 era echivalat cu 60 bani (20 parale)²⁸. 90 de taleri plătea logofătul mănăstirii Sadova-Dolj pentru două răzoare de vie în Dealul Drăgășanilor la 5 oct. 1783 și 625 taleri pentru o vie de peste 500 de stânjeni tot în Dealul Drăgășanilor la 1 aug. 1785²⁹. Venitul anual al moșiei Stroești-Argeș de la 1775 la 1784 ajungea în anii buni la 250 taleri „ca să dea lăcuitorii suhatul vitelor, dijma din fân, de bucate și lăvezi de pometuri i ghindă”, iar în anii proști la 180 taleri³⁰. Vădra de vin se vindea cu 15 parale, obrocul de grâu cu cinci orți, obrocul de porumb cu un leu în părțile Gorjului³¹. Tot în anul 1785 ziua de lucru pentru oamenii veniți să cosească fânul mănăstirii Tismana era de cinci parale, iar în condițiile lipsei de mână de lucru, o zi de muncă putea ajunge la 10 parale în anul 1786³². Pentru fiecare vatră anual se plătea stăpânului moșiei pe care acesta se afla

²³ Aurel Vilcu, *Observații asupra emisiunilor otomane de 60 parale (altmişlik) din timpul sultanului Abdülhamid I, în vol. „Simpozion de Numismatică Chișinău, 2001”*, Ed. Enciclopedică, București, 2002, pp. 222-223.

²⁴ George Trohani, *Done Șerbănescu, Tezaurul turcesc de la Colibași-Giurgiu, în BSNR, 67-69 (1973-1975), pp. 181-186.*

²⁵ Maria Rădulescu, *Florea Băciu, Un tezaur din timpul lui Pasvan Oglu descoperit la Sadova-Dolj (sf. sec. XVIII-început sec. XIX), în Oltenia, s. III, an 6, 2002, nr. 1-2, p. 53.*

²⁶ Aurel Vilcu, *Oltea Dudău, Tezaurul de monede otomane de la Ocnele Mari, jud. Vâlcea (secolul al XVIII-lea, în vol. „Simpozion de Numismatică Chișinău, 2004”*, Ed. Enciclopedică, București, 2007, pp. 232-233. *Tezaurul cuprinde 62 piese de 60 parale dintre care cele din anii 8,14 și 15 sunt identice cu cele de la Dobrotineț, și 5 piese de 40 parale din care cea din anul 8 este identică cu cea din tezaur.*

²⁷ *Documente privind relațiile agrare în secolul al XVIII-lea, vol. I. Țara Românească, Ed. Academiei, București, 1961, pp. 690-691, doc. nr. 542 din 29 ian. 1783.*

²⁸ *Ibidem, pp. 791-792, doc. 552 din 26 aug. 1784.*

²⁹ *Monografia municipiului Drăgășani, Ed. Ex Ponto, Constanța, 2004, p. 66.*

³⁰ *Documente..., p. 795, doc. nr. 555 din 1786.*

³¹ *Ibidem, p. 713, doc. nr. 563 din 21 apr. 1785.*

³² *Ibidem, pp. 720-721, doc. nr. 569 din 3 aug. 1785 și pp. 730-731, doc. nr. 571 din 26 iul. 1786.*

câte 30 parale sau un zlot, iar lipsa forței de muncă determina pe proprietar să ceară prestarea obligației în natură și nu în bani.

Deci cu această sumă se puteau plăti 264 zile de muncă, sau „zlotul de vatră” pentru 43 de gospodării (echivalentul locuitorilor a unui sat mare sau a două sate mijlocii). Valoarea tezaurului poate fi echivalată cu 33 oboaroace de porumb sau 66 copaci pentru lemn de foc.

Faptul că majoritatea monedelor au fost emise într-o perioadă apropiată de anul îngropării tezaurului pledează pentru idea că avem de-a face cu un tezaur de circulație. Tezaurul a fost îngropat după anul 1787 de când datează ultimele emisiuni și este contemporan cu alte depozite monetare descoperite la Râmnicu Vâlcea, Craiova-Str. N. Bălcescu, București-Str. Brezoianu, jud. Ialomița, Ciochina-Ialomița, Văleni-Vrancea, Jirlău-Brăila, Ocnele Mari-Vâlcea³³. Desigur este vorba de războiul ruso-austro-turc din anii 1787-1792, în care teritoriul românesc și această zonă au fost teatru de operațiuni.

Tezaurul aduce noi contribuții la cunoașterea unor nominale otomane de argint cu valoare mare, care pot ajuta la o mai bună clasificare a acestor specii monetare care au circulat curent pe Valea Oltului, cursul său inferior și în împrejurimi la sfârșitul deceniului nouă al sec al XVIII-lea.

Catalog tezaur Dobrotineț

I. IMPERIUL OTOMAN

Ahmed III (1703-1730)

Zolta

l. AR, 19,57 g, 40 mm

Av. Sultanül berreyini ve hakanül bahreyini essultan bin essultan.

Rv. Essultan Ahmed bin Mehmed han dame mülkühü duribe fi Kostantiniye.

Kostantiniye. Nuri Pere, 520.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5905.

Mahmud I (1730-1754)

Kuruş

³³ Aurel Vilcu, *Oltea Dudău, op. cit., p. 224.*

2. AR., 22,57 g, 38 mm

Av. Sultanül berreyini ve hakanül bahreyini essultan bin essultan.

Rv. Tuğra, duribe fi Kostantiniye.

Kostantiniye. Nuri Pere, 568.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5907.

Mustafa III (1757-1774)

Çiftezolta (=altmışlık)

3. AR., 28,33 g, 45 mm. An 3 (1759-12. VIII. 1760)

Av. Sultanül berreyini ve hakanül bahreyini essultan bin essultan (3).

Ornament cordiform.

Rv. Tuğra, tip II, azze nasrühü duribe fi Islâmbol 1171.

Islâmbol. Nuri Pere, 632.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5908.

4. AR., 27,23 g, 45 mm. An 9 (20 VI. 1765-8 VI. 1766).

Av. și rv. Ca mai sus.

Islâmbol. Nuri Pere, 632.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5910.

5. AR., 28,11 g, 43 mm. An 9 (20. VI. 1765-8 VI. 1766).

Av. și rv. Ca mai sus.

Islâmbol. Nuri Pere, 632.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5909.

6. AR., 28,15 g, 45 mm. An (11) 80. (9 VI. 1766-29 V. 1767).

Av. și rv. Ca mai sus.

Islâmbol. Nuri Pere, 632.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5913.

7. AR., 28,32 g, 43 mm. An (11) 81. (30. V. 1767-17. V. 1768).

Av. și rv. Ca mai sus.

Islâmbol. Nuri Pere, 632.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5911.

8. AR., 28,60 g, 43 mm. An (11) 81. (30. V. 1767-17. V. 1768).

Av. și rv. Ca mai sus.

Islâmbol. Nuri Pere, 632.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5912.

Zolta

9. AR., 18,23 g, 38 mm. An (11) 81. (30. V. 1767-17. V. 1768).
Av. și rv. Ca mai sus.
Islâmbol. Nuri Pere, 635.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5914.

10. AR., 19,43 g, 38 mm. An (11) 83. (7. V. 1769-26. IV. 1770).
Av. și rv. Ca mai sus.
Islâmbol. Nuri Pere, 635.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5915.

Abdülhamid (1774-1789)

Çiftezolta (=altmişlik)

11. AR., 26,40 g, 43 mm. An 1 (21. I. 1774-13. III. 1774)
Av. Sultanül berreyini ve hakanül bahreyini essultan bin essultan (1).
Ornament cordiform pe rândul doi.
Rv. Essultan Abdülhamid bin Ahmed han azze nasrühü duribe fi
Kostantiniye sene 1187.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5917.

Zolta

12. AR., 19,22 g, 38 mm. An 3 (4. III. 1775-20. II. 1776).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 675.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 59.

Çiftezolta (=altmişlik)

13. AR., 26,37 g, 44 mm. An 8 (8. I. 1780-27. XII. 1780).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5906.

14. AR., 26,73 g, 44 mm. An 8 (8. I. 1780-27. XII. 1780).
Av. și rv. Ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5918.

15. AR., 26,85 g, 43 mm. An 8 (8. I. 1780-27. XII. 1780).
Av. și rv. Ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5919.

16. AR., 25,50 g, 45 mm. An 12 (26. XI. 1783-13. XI. 1784).
Av. și rv. Ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5920.

Zolta

17. AR., 18,60 g, 40 mm. An 10 (17. XII. 1782-6. XII. 1783).
Av. și rv. Ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 675.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5926.

Çiftezolta (=altmişlik)

18. AR., 26,85 g, 44 mm. An 14 (4. XI. 1785-23. X. 1786).
Av. și rv. Ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5921.

19. AR., 25,92 g, 43 mm. An 15 (24. X. 1786-12. X. 1787).
Av. și rv. Ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5922.

20. AR., 26,22 g, 45 mm. An 15 (24. X. 1786-12. X. 1787).
Av. și rv. Ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5923.

21. AR., 26,63 g, 45 mm. An 15 (24. X. 1786-12. X. 1787).

Av. și rv. Ca mai sus.

Kostantiniye. Nuri Pere, 674.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5924.

Zolta

22. AR., 17,52 g, 39 mm. An 15 (24. X. 1786-12. X. 1787).

Av. și rv. Ca mai sus.

Kostantiniye. Nuri Pere, 675.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5925.

Çiftezolta (=altmişlik)

23. AR., 26,85 g, 44 mm. An indescifrabil (probabil 1 sau 10).

Av. și rv. Ca mai sus.

Kostantiniye. Nuri Pere, 674.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 5916.

II. RAGUZA

Taler

24. AR., 29 g, 45 mm. An 1762. Nr. inv. 5904.

Cel de-al doilea tezaur prezentat acum a fost achiziționat în luna mai 1967 de către Muzeul Județean Olt cu precizarea că provine de pe raza comunei Schitu. Este vorba de 25 monede otomane care au fost înregistrate la nr de inv. 2221-2245. Din arhiva muzeului rezultă că tezaurul monetar a fost descoperit pe moșia ce se întinde între comuna Schitu și comuna Prisaca, la răsărit de prima și la apus de cealălaltă. Comuna Schitu este situată la stânga Oltului, la nord de Slatina, pe Drumul Județean Slatina-Perieți-Schitu. Denumirea localității Schitu își are originea de la Schitul Greci, fondat de boierii Greceni și era așezat pe malul de apus al unui mic afluent al Oltului. Schitul Greci era un sat de clăcași din plasa Mijlocu din jud. istoric Olt. În perimetrul fostului schit s-a descoperit o piatră datată

1613, precum și o piatră de mormânt de la înc. sec. XVII (cca. 1720). Numeroase documente din sec. al XVII-lea (doc. din 12 nov. 1661, 4 sept. 1669, 18 iun. 1670, 4 oct. 1685 etc.) pomenesc de acest schit și locuitorii săi. Schitul primise hramul Sfinții Voievozi Mihail și Gavril, iar în anii 1722-1723 a fost închinat de Tudor postelnic Greceanu, urmaș al ctitorilor, Mitropoliei Țării Românești. Mitropolitul Țării Românești, Neofit, vizitează în anul 1747 și cele șapte metoace ale Mitropoliei de pe cuprinsul jud. Olt și slujește în biserica de aici. Schitul era cunoscut și prin via pe care o stăpânea pe dealurile Slatinei. În anul 1743 vechiul schit fusese distrus de foc, astfel încât Barbu Greceanu care intrase în monahism, slujea într-o biserică de lemn. Abia la 1810 biserica schitului a fost refăcută³⁴. La 1859, în jurul Schitului Greci erau 43 de familii și aveau ca proprietari Schitul Strharețu. Erau și 40 de familii de moșneni cu proprietate moștenească³⁵.

După conservarea celor 25 de monede s-a constatat că toate sunt emisiuni de argint, nominale mari, din timpul sultanilor Abdülhamid I (1774-1789) și Selim III (1789-1807). Din punct de vedere al nominalurilor acesta este unitar fiind câte unul pentru fiecare din emitenți și anume 14 piese de 60 parale emisiuni Abdülhamid I și 11 piese de 100 de parale emisiuni Selim III. Aceste emisiuni reflectă practic devalorizările din sistemul monetar otoman din a doua jumătate a sec. XVIII, care a atins atât nominalurile de argint cât și pe cele de aur³⁶. Yiüslük-ul a fost bătut pentru prima dată în anul 1791 de către sultanul Selim III, fiind una din măsurile preconizate de acesta pentru modernizarea economiei otomane. Această monedă a fost bătută până în 1807 când s-a încheiat domnia lui Selim III și avea o valoare de 2 ½ piaștrii s-au 100 parale³⁷.

Cronologic, cele 25 de monede sunt eșalonate între 4 martie 1775-20 februarie 1776 (piesă de 60 parale din anul 3 al domniei sultanului Abdülhamid I) și 26 iunie 1797-14 iunie 1798 (piesă de 100 parale din anul 10 al domniei sultanului Selim III), fapt care ne îndreptățește să considerăm că acesta face parte din categoria tezaurelor „de circulație”, adică a acelor depozite monetare care la momentul îngropării lor erau utilizate curent. Argumentul nostru este întărit de faptul că diferențele de greutate între

³⁴ Nicolae Stoicescu, *op. cit.*, p. 351 cu numele Schitul Greci și p. 363, notele 97-99.

³⁵ Teodor Mavrodin, *op. cit.*, pp. 201, 387.

³⁶ Aurel Vilcu, Ana Dicu, *Monede de aur otomane din colecția Muzeului Județean Buzău, în BSNR, 92-97 (1998-2003)*, pp. 419-423.

³⁷ Octavian Iliescu, *Istoria monetei în România. Glosar numismatic, SMIM, 19, 2001, p. 307. Detalii vezi la Paraschiva Stancu, George Trohani, Un tezaur monetar de la sfârșitul secolului al XVIII-lea descoperit în comuna Dobra, jud. Dâmbovița, în CN, 2, 1980, pp. 118-119.*

prototipul pieselor de 60 parale și cele din tezaur nu sunt mari, iar în cazul emisiunilor de 100 parale acestea depășesc chiar greutatea standard.

Piese de 60 parale emise de Abdülhamid I și Selim III, în parte identice cu cele din tezaurul de la Schitu, sunt întâlnite și în alte tezaure monetare contemporane descoperite la Sadova-Dolj³⁸, Craiova-Str. N. Bălcescu³⁹, Dobrești-Dolj⁴⁰, Segarcea-Dolj⁴¹, Drăgănești-Vlașca⁴², Ciuperceni-Teleorman⁴³, Segarcea Vale-Teleorman⁴⁴, Ocnele Mari-Vâlcea⁴⁵, Câmpulung-Argeș⁴⁶, Odobești și Dobra-Dâmbovița⁴⁷, Roșu I și II-Ilfov⁴⁸, Tamași-Ilfov⁴⁹, Colibași-Ilfov⁵⁰, Frumușani-Călărași⁵¹, Ciochina-Ialomița⁵², Lanurile-Constanța⁵³, Stejaru-Ialomița⁵⁴, Netezești-Nuci, jud. Ilfov⁵⁵.

Ca valoare, tezaurul de la Schitu este echivalent la acel moment cu 1940 parale sau 48,50 lei sau 32,33 taleri. La 1798, văcăritul sau goștinăritul ajungea la 2 taleri pentru vita mare și 1 leu pentru cea mică. Prețul maxim al unor alimente la 1797 era: ocaua de unt-14 parale, 160 dramuri de pâine (400 dramuri=o oca), costa o para. Un dascăl care învăța copiii din satele de

³⁸ Maria Rădulescu, Florea Băciu, *op. cit.*, p. 53, nr. 1.

³⁹ Maria Rădulescu, *Tezaurul monetar de la Craiova – str. N. Bălcescu (sec. XVII-XVIII)*, Oltenia, s. III, an 3, 1999, nr. 2, p. 67, nr. 57-70.

⁴⁰ Toma Rădulescu, *Tezaur Dobrești...*, pp. 103-104.

⁴¹ *Idem*, *Tezaur Segarcea...*, pp. 108-109.

⁴² Veronica Predoi, Anișoara Bălan, *op. cit.*, p. 53.

⁴³ Veronica Predoi, Maria Rădulescu, *Tezaurul monetar de la Ciuperceni. Teleorman (a doua jum. a sec. XVIII)*, Oltenia. Studii și Comunicări, 15, 2004, pp. 59-60.

⁴⁴ *Idem*, *Tezaurul monetar de la Segarcea Vale-Teleorman, Oltenia. Studii și Comunicări*, 15, 2004, p. 61.

⁴⁵ Aurel Vilcu, Oltea Dudău, *op. cit.*, pp. 232-233.

⁴⁶ Aurică Smaranda, Ștefan Trâmbaciu, *op. cit.*, p. 329.

⁴⁷ Valentin Drob, *Două tezaure monetare otomane de la sfârșitul secolului al XVIII-lea descoperite în județul Dâmbovița*, in CN, 7, 1996, pp. 209-210; Paraschiva Stancu, George Trohani, *op. cit.*, pp. 117-118.

⁴⁸ Aurel Vilcu, *Două tezaure monetare... Roșu și Băiculești*, pp. 350-356; Octavian Iliescu, *Creșterea colecțiilor*, 19, 1967, pp. 45-69.

⁴⁹ Aurel Vilcu, Paraschiva Stancu, *Tezaurul de monede otomane descoperit la Tamași, jud. Ilfov*, in CN, 9-11, 1998-2000, pp. 471-472.

⁵⁰ George Trohani, Done Șerbănescu, *op. cit.*, p. 185.

⁵¹ Aurel Vilcu, *Tezaurul... Frumușani*, pp. 225-229.

⁵² C. Matache, *Un tezaur din vremea sultanului Abdülhamid I descoperit la Ciochina, jud. Ialomița*, SCN, 12, 1997, p. 186.

⁵³ Alexandru Popeia, Gabriel Custurea, *Tezaurul monetar din secolul al XVIII-lea de la Lanurile (jud. Constanța, BSNR. 70-74, 1976-1980, p. 389.*

⁵⁴ Aurel Vilcu, *Tezaure monetare...*, p. 417.

⁵⁵ George Trohani, Done Șerbănescu, *op. cit.*, p. 84.

pe lângă schitul Nămăiești-Muscel era plătit cu 30 taleri/an⁵⁶. La 1801, ocaua de morun, nisetru și cegă se vindea cu 24 parale, „crapul cel mare” cu 14 parale, iar peștele obișnuit mai puțin de 10 parale⁵⁷. O mie de araci la 1793 erau echivalați la 5 taleri, scândurile de stejar de un stângen costau 12 bani bucata, iar 1000 de nuiete 1 taler și 60 de bani⁵⁸. Prețul unui bou ajungea la 1798 la 10-12 lei, iar al unei vaci la 4-5 lei⁵⁹. La 1796 un cal costa 24 lei, la 1797 patru ocale de ovăz valorau 2 lei și 20 parale, cinci ocale lumânări-3 lei, oca zahăr-4 lei, o oca migdale-2 lei, o oca de cafea-3 lei și 20 parale, 20 lămâi-1 leu și 20 parale⁶⁰. În aceeași perioadă o Evanghelie de la Râmnic din 1746 se vindea cu 9 sau 12 taleri, la 1788 cartea *Simeon-Voroavă de întrebări și răspunsuri întru Hristos*, București, 1765 era cumpărată la Clinceni-Ilfov cu „5 taleri parale”, un Ceaslov, București, 1777, era cumpărat de sătenii din Cârlogani-Olt cu 3 taleri și 45 bani⁶¹. Deci cu tezaurul de la Schitu, posesorul putea achiziționa cantități importante de bunuri alimentare, animale și chiar tipărituri de valoare.

Îngroparea tezaurului ca și în multe alte cazuri asemănătoare, s-a datorat în bună măsură condițiilor tulburi generate de raidurile pustiitoare ale turcilor din raiaua Turnu pilejuite de schimbarea domniei în Țara Românească.

În concluzie, descoperirea tezaurului de la Schitu aduce noi contribuții la cunoașterea circulației monetare la sfârșitul secolului al XVIII-lea într-o zonă atât de importantă cum era cursul inferior al Oltului.

Catalog tezaur Schitu

IMPERIUL OTOMAN Abdülhamid (1774-1789)

Çiftezolta (=altmişlik)

⁵⁶ Paraschiva Stancu, George Trohani, *op. cit.*, p. 119.

⁵⁷ C. C. Giurescu, *Istoria pescuitului și a pisciculturii în România, vol. I, Ed. Academiei, București, 1964, pp. 242-243.*

⁵⁸ *Idem, Istoria pădurii românești din cele mai vechi timpuri până astăzi, Ed. Ceres, 1976, p. 790.*

⁵⁹ Alexandru Papiu-Ilarian, *Tesauru de monumente istorice pentru România, II, București, 1863, p. 196.*

⁶⁰ Alexandru Popeia, Gabriel Custurea, *op. cit.*, p. 391.

⁶¹ Toma Rădulescu, Violeta Margareta Stănescu, *Catalog de carte veche românească din colecția Muzeului Olteniei, Craiova, 2008, p. 26, nr 13; p. 31, nr 17; p. 33, nr. 19; p. 41, nr. 28.*

1. AR., 26,55 g, 43 mm. An 3 (4. III. 1775-20. II. 1776)
Av. Sultanül berreyini ve hakanül bahreyini essultan bin essultan (3).
Ornament cordiform pe rândul doi.
Rv. Essultan Abdülhamid bin Ahmed han azze nasrühü duribe fi
Kostantiniye sene 1187.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2221.
2. AR., 26,55 g, 43 mm. An 8 (8. I. 1780-27. XII. 1780).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2230.
3. AR., 26,82 g, 43 mm. An 8 (8. I. 1780-27. XII. 1780).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2245.
4. AR., 27,07 g, 43 mm. An 8 (8. I. 1780-27. XII. 1780).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2238.
5. AR., 27,53 g, 43 mm. An 9 (28. XII. 1780-16. XII. 1781).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2229.
6. AR., 26,03 g, 44 mm. An 11 (7. XII. 1782-25. XI. 1783).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2237.
7. AR., 26 g, 44 mm. An 12 (26. XI. 1783-13. XI. 1784).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2223.
8. AR., 26,47 g, 43 mm. An 12 (26. XI. 1783-13. XI. 1784).

Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2227.

9. AR., 26,42 g, 43 mm. An 12 (26. XI. 1783-13. XI. 1784).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2231.

10. AR., 26,16 g, 43 mm. An 14 (4. XI. 1785-23. X. 1786).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2232.

11. AR., 26,38 g, 43 mm. An 14 (4. XI. 1785-23. X. 1786).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2243.

12. AR., 26,81 g, 45 mm. An 15 (24. X. 1786-12. X. 1787).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2224.

13. AR., 26,38 g, 45 mm. An 15 (24. X. 1786-12. X. 1787).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2228.

14. AR., 26,58 g, 45 mm. An 15 (24. X. 1786-12. X. 1787).
Av. și rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 674.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2234.

Selim III (1789-1807)

Islâmbol

Yiüslük (100 parale)

15. AR., 31,95 g, 44 mm. An 1 (7. IV. 1789-20. IX. 1789)
Av. Tuğra, duribe fi Islâmbol 1203.
Rv. Sultanül berreyni ve hakanül bahreyni essultan bin essultan.
Kostantiniye. Nuri Pere, 705.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2235.
16. AR., 30,73 g, 43 mm. An 1 (7. IV. 1789-20. IX. 1789)
Av. si rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 705.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2236.
17. AR., 29,35 g, 44 mm. An 1 (7. IV. 1789-20. IX. 1789).
Av. si rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 705.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2240.
18. AR., 31,29 g, 44 mm. An 1 (7. IV. 1789-20. IX. 1789).
Av. si rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 705.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2242.
19. AR., 31,93 g, 45 mm. An 2 (21. IX. 1789-9. IX. 1790).
Av. si rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 705.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2222.
20. AR., 31,18 g, 44 mm. An 4 (31. VIII. 1791-21. VII. 1792).
Av. si rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 705.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2225.
21. AR., 31,58 g, 45 mm. An 4 (31. VIII. 1791-21. VII. 1792).
Av. si rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 705.
Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2239.
22. AR., 31,67 g, 44 mm. An 5 (22. VII. 1792-8. VIII. 1793).
Av. si rv. ca mai sus.
Kostantiniye. Nuri Pere, 705.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2233.

23. AR., 31,21 g, 44 mm. An 7 (29. VII. 1794-17. VII. 1795).

Av. și rv. ca mai sus.

Kostantiniye. Nuri Pere, 705.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2241.

24. AR., 32,62 g, 43 mm. An 8 (18. VII. 1795-6. VII. 1796).

Av. și rv. ca mai sus.

Kostantiniye. Nuri Pere, 705.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2244.

25. AR., 31,61 g, 44 mm. An 10 (26. VI. 1797-14. VI. 1798).

Av. și rv. ca mai sus.

Kostantiniye. Nuri Pere, 705.

Muzeul Jud. Olt. Nr. inv. 2245.

JUDEȚUL OLT

**REPERE BIOGRAFICE ALE
GENERALULUI DE BRIGADĂ Ioan HIDU,
COMANDANTUL GĂRZILOR NAȚIONALE ROMÂNE
DIN CLUJ (1918)**

**prof. Cristian ENACHE
prof. Mihai ȘOITARIU**

Resume

***Repères biographiques du général de brigade Ioan Hidu,
Commandant de la Garde Nationale Roumaine de Cluj (1918)***

L'étude présente brièvement les repères biographiques et l'évolution de la carrière militaire du général de brigade Ioan Hidu. Depuis le 14 novembre 1918 jusqu'au 20 janvier 1919 le colonel, à cette époque-là, Ioan Hidu a été le commandant de la Garde Nationale Roumaine de Cluj.

Gărzile Naționale Române din Transilvania, după precizările bibliografiei de specialitate, au ca dată acreditată de înființare, ziua de 2 noiembrie 1918. Constituirea acestora a fost rezultanta „Apelului” lansat de Consiliul Național Român” tuturor conaționaliilor din fosta dublă monarhie și a fost urmată și de organizarea „sfaturilor militare naționale”. Atât gărzile naționale române cât și sfaturile militare ale acestora au urmărit respectarea principiului împărțirii teritorial-administrative aflate în funcție la momentul acela. În baza respectivului criteriu și-au stabilit structurile organizatorice și zonele de competență. În unele județe – nominalizăm Cluj, Sibiu – gărzile naționale române au purtat denumirea de „legiuni”, primind chiar și numere de ordine. Trebuie subliniat faptul că, indiferent de denumirea purtată într-o zonă sau alta, aceste structuri militarizate – constituite exclusiv pe criteriul apartenenței naționale – s-au format cu mare rapiditate în toate regiunile dublei monarhii, locuite de către români. Gărzile naționale române și-au desfășurat activitatea în zonele teritoriale de apartenență, nu de puține ori, alături de gărzile naționalităților conlocuitoare și au acționat pretutindeni ca

„organe executive”, ale consiliilor naționale locale. Aceste gărzi naționale au fost constituite din ofițeri și militari (trupă), români din armata austro-ungară întorși acasă și civili din respectivele zone. De regulă, înființarea și organizarea gărzilor naționale s-a efectuat concomitent cu cea a comisiilor naționale române, județene, cercuale și comunale.

Consiliul Național Român, devenit forul conducător politic și militar al românilor din dubla monarhie, a stabilit cadrul organizatoric general, modul de funcționare și atribuțiile gărzilor naționale române, printr-o serie de circulare și dispoziții, în zilele de 7 și 9 noiembrie 1918. Înființarea acestor structuri militarizate a fost dictată de necesitatea instalării și menținerii disciplinei și ordinii interne, apărării, integrității proprietăților și siguranței vieții locuitorilor, garantarea cadrului și libertății de acțiune națională a românilor din imperiu. Din punct de vedere al ierarhiei militare, comisiei centrale (din cadrul Consiliului Național Român), i-au fost subordonate gărzile naționale județene; iar acestora, la rândul lor, cele cercuale și comunale. Semnul de recunoaștere a unui gardist a fost constituit de purtarea pe brațul stâng a unei panglici tricolore cu inscripția „Garda Națională Română”.

În Cluj, datorită aspectelor locale specifice, înființarea gărzii naționale române s-a impus ca o prioritate încă din primele zile ale lui noiembrie 1918. Conducătorii politici ai mișcării naționale române, locale, în frunte cu dr. Amos Frâncu și Emil Hațieganu, au încredințat comanda acesteia colonelului Ioan Hidu (provenit din rândurile armatei austro-ungare). Această hotărâre a fost dictată la Cluj de presiunea exercitată de către militarii români din armata austro-ungară, aflați în localitate, asupra conducerii politicii locale a românilor. Aceștia, pentru a nu fi nevoiți a depune un jurământ de fidelitate față de Ungaria, au amenințat cu părăsirea în masă a orașului dacă nu sunt constituiți în formațiune militară națională. Hotărârea lor a avut drept consecință înființarea Senatului Naționale Române și a Legiunii I Române Cluj.

În continuare sunt trecute în revistă reperatele biografice ale comandantului Gărzii Naționale (Legiunea I) Române Cluj: Ioan Hidu.

Ioan Hidu s-a născut la data de 18 ianuarie 1871 în Țichindeal, județul Sibiu, ca fiul lui Simion și al Mariei. Studiile liceale le-a început în anul 1883 la Viena și le-a finalizat în anul 1886 „cu eminentă”. Începând cu anul 1886 a urmat Școala de Cadeți din Sibiu pe care a absolvit-o în anul 1890 cu calificativul „foarte bine”.

Din anul 1888 și până în 1918 va face parte din diferite unități ale armatei austro-ungare: Regimentul 64 Infanterie, Regimentul 31 Infanterie, Regimentul 44 Infanterie fiind înaintat până la gradul de locotenent – colonel. În anul 1914 a participat în calitate de comandant de companie la luptele din Serbia, drept pentru care a fost recompensat la data de 29.11.1914 cu decorația „Signum laudis” – „pentru respingerea a cinci atacuri ale sârbilor cu forțe mari”.¹

Ca și comandant de batalion a participat în anul următor la luptele din Galiția – Polonia, iar pentru meritele sale deosebite în această campanie a primit „Coroana de fier”, clasa a III-a. În această campanie a cucerit în asalt o poziție dominantă a rușilor, făcând loc și protejând în același timp unitatea ce înainta.

După prima campanie a traversat momente mai dificile, fiind bolnav, dar peste care ulterior va trece, reușind să continue războiul.

În perioada octombrie 1916 – martie 1917 a comandat un batalion în campania din Alpi. Pentru spargerea frontului italian pe platoul Baiusizzo, la data de 25 octombrie 1917 în atacul pe frontul Isonzo, a fost decorat în anul următor cu „Crucea de merite militare”, clasa a III-a.

În etapa următoare a ofensivei (martie 1917 – noiembrie 1917) a condus un batalion și pentru scurt timp a luat comanda Regimentului 31 Infanterie în campania de la Isonzo. Pentru vitejia și îndemânarea dovedite în luptă și „pentru participarea în prima linie”² i se va decerna „Crucea Carol”.

A luat parte în primul război mondial la peste 20 de lupte de atac și lupte de poziție în tranșee pe fronturile din: Serbia, Galiția, Tirolul de Sud, Isonzo. Spre sfârșitul războiului și-a găsit timp și pentru viața personală, iar

¹ Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice, fond D.C.I., Memorii bătrâni, generali, litera „H”, dosar nr.9, f.1-5.

² Ibidem, f.2.

la 29 iulie 1918 se va căsători la Praga cu d-ra Jaroslava Hlonsk.

Tot în anul 1918, conform Ordinului de zi nr.7 din 17 noiembrie 1918 al Comandamentului General al Legiunilor Române și al Poporului Român Înarmat din Ardeal a fost numit comandant general al Gărzii Naționale din Cluj: „eu, colonelul Ioan Hidu, fiind numit comandant general de către tribunii poporului român din Ardeal, cu începere de azi preiau comanda”.³

În document se stipula de asemenea că această comandă urma să fie executată sub îndrumarea Consiliului Național Român, în strânsă legătură cu tribunii din Ardeal. Se stabilea în același timp sediul Comandamentului General al Legiunilor în Cluj – str. Bathory, nr.1, precum și colaborarea cu tribunii militari dr. Amos Frâncu și Emil Hațieganu. Colonelul Hidu era în același timp mijlocitor între Garda Națională Română din Ardeal și legiunile ei, precum și între Comandamentul Suprem al Consiliului Național General și Gardă.⁴

În calitate de comandant al Legiunii Cluj a Gărzii Naționale a dat dispoziții pentru fortificarea Legiunii și apărarea împotriva atacurilor plănuite de divizia secuiască, precum și pentru dislocarea batalioanelor din județul Cluj.⁵

În baza hotărârii „Senatului național” din vechiul Ardeal și a Tribunalului militar Amos Frâncu a luat comanda tuturor legiunilor, oprind orice contact sau legătură cu comandamentul unguresc condus de generalul Siegler, ca rezultat al conflictului apărut din cauza arderii pe rug a 44 de moți la Beliș.

Prin tactul și priceperea de care a dat dovadă, precum și prin măsurile întreprinse, colonelul Hidu a menținut ordinea, salvând viața românilor din orașul Cluj. Împotriva sa a avut loc în acest timp o tentativă de asasinat, din partea unui pluton secuiesc, ascuns în hotelul „Franz Josef” unde își avea locuința.⁶

În anul următor a fost numit, din ordinul generalului de divizie Boieriu, comandant al Cercului de Recrutare Satu Mare. În această funcție va fi foarte apreciat de superiori așa cum rezultă și din foile calificative din

³ Loc. cit., fond M.St.M., Serviciul Studii Istorice, Arhivă donată, dosar nr.32, f.20-21.

⁴ dr. Țucă Cornel, „Înființarea Gărzii Naționale Române și a Senatului Național Român din Cluj (1918) relatate de generalul de brigadă Ioan Hidu” -- studiu apărut în lucrarea de față

⁵ Loc. cit., fond M.St.M., Serviciul Studii Istorice, Arhivă donată, dosar nr.32, f.42.

⁶ Ibidem.

memoriul său personal: „prezentabil, ținută curată, sănătos, ordonat și cu metodă. Cultură generală bună. Disciplinat și cu simțul datoriei și al onoarei. Autoritar, moral în viața militară și în cea socială.”⁷

În 1921 a luat comanda Regimentului 40 Infanterie, funcție pe care va reuși să o îndeplinească cu succes. Superiorii săi afirmau despre el că avea pregătire suficient de bună pentru a comanda un regiment, punând deosebită grijă pentru oamenii pe care îi conducea, pentru armament și efecte, pentru cai. A făcut tot posibilul ca educația aleasă și cultura pe care o posedă să le insufle și corpului ofițeresc din subordine.

Din notările de serviciu pe anul 1921 reținem următoarea caracterizare: „ofițer cu multă voință la serviciu și bine măsurat în toate acțiunile sale de comandant”.⁸

Cu ocazia inspecției făcute în același an de comandantul Corpului V Armată, acesta constată despre colonelul Hidu următoarele: „posedă cunoștințe tactice concrete, o dreaptă și matură judecată și o bună metodă de sistematizare a lucrurilor. Merită a păși la grade și comandamente superioare. A dus o muncă foarte constructivă și rodnică în ce privește educația și instrucția regimentului pe care l-a condus. În aplicațiile pe teren și la exercițiile pe hartă rezolvă problemele cu conștiinciozitate, pricepere și rapiditate, dovedind că este la curent cu toate cerințele moderne ale războiului. Cunoaște foarte bine toate mijloacele de luptă, precum și modul de utilizare al acestora.”⁹

Îl întâlnim apoi în calitate de comandant al Regimentului 4 Vânători. Cu ocazia concursurilor pe divizie, regimentul său a obținut primul loc, la mai multe ramuri de instrucție, iar în ceea ce privește aprovizionarea și administrarea regimentului, acestea erau bine făcute.

Într-o inspecție făcută la regimentul condus de colonelul Hidu, comandantul Brigăzii 8 Infanterie nota: „Față de starea precară în care trăia trupa și animalele corpului, precum și reaua adăpostire a materialului, colonelul Hidu s-a decis a construi pe terenul afectat regimentului său o cazarmă. A reușit cu mijloace bănești foarte reduse să ridice o adevărată cazarmă în care nu lipsește nimic”.¹⁰

Cunoștințele generale și militare deosebite ale colonelului au făcut ca în anul 1923 să fie declarat admis la examenul de general, comandantul

⁷ *Loc. cit., fond D.C.I. 1974, dosar nr. 466, f. 8-9*

⁸ *Ibidem, f. 10-12.*

⁹ *Ibidem, fond D.C.I., Memorii bătrâni, generali, litera „H”, dosar nr. 9, f. 11-12.*

¹⁰ *Ibidem, fond D.C.I., Memorii bătrâni, dosar nr. 9, f. 20.*

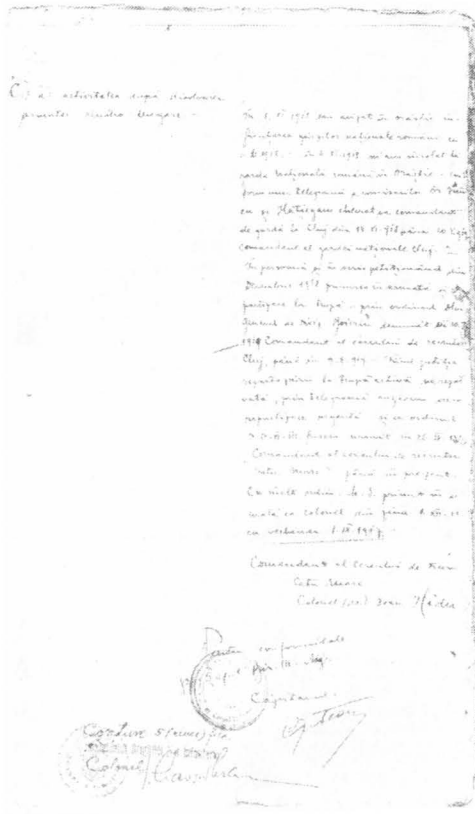
Brigăzii propunând chiar a i se încredința provizoriu comanda. Acest lucru a fost posibil în 1927 când primește comanda Brigăzii 14 Infanterie pe care a condus-o: „cu mult tact și pricepere depunând un deosebit zel și devotament”. A reușit în această perioadă să îndrume îndeaproape activitatea regimentelor din subordine, din toate punctele de vedere, lucru apreciat și de comandantul Diviziei 14, generalul Oprescu.

Începând cu anul 1929 îl regăsim în funcția de inspector al cercurilor de recrutare, funcție în care a excelat.

În cadrul armatei române a activat începând cu anul 1918 și până la trecerea în rezervă la 1 octombrie 1930 în următoarele unități: Cercul de Recrutare Cluj, Cercul de Recrutare Satu – Mare, Regimentul 40 Infanterie, Regimentul 4 Vânători, Brigada 14 Infanterie, Comandamentul 6 Teritorial.

La data trecerii în rezervă se putea mândri cu o activitate extrem de bogată din punct de vedere militar fiind recompensat cu numeroase distincții primite de-a lungul timpului (1923 – „Steaua României în grad de Ofițer”; 1927 – „Steaua României” în grad de Comandor, clasa a III-a). Personalitate puternică, generalul Hidu a fost unul dintre cei mai de seamă membrii ai Gărzii Naționale Române din Cluj în anul 1918 și a activat ca un patriot desăvârșit pentru atingerea țelului râvnit de toți românii: libertate și unitate națională.

Activitatea după dizolvarea armatei austro – ungare

În 5 noiembrie 1918 s-au avizat în Orăștie înființarea Gărzilor Naționale Române cu 6 noiembrie 1918. În 6 noiembrie 1918 m-am înrolat la Garda Națională română din Orăștie, conform unei telegrame a comisarilor dr. Frâncu și Hațiegan chemat ca comandant de gardă la Cluj, din 14 noiembrie 1918 până la 20 ianuarie 1919 comandant al Gardei Naționale Cluj. În persoană și în scris petiționând din decembrie 1918 primirea în armată și repartizare la trupă, prin ordinul domnului general de divizie Boieriu, devenit în 20 ianuarie 1919 comandant al Cercului de Recrutare Cluj, până în 9 februarie 1919. Fiind petiția repartizării la trupă activă nerezolvată, prin telegramă rugasem o repartizare

urgentă, și cu ordinul S.O.VI – VII fusese numit în 26 aprilie 1919 comandant al Cercului de recrutare Satu Mare până în prezent. Cu înalt ordin M.S. primit în armată ca colonel din ziua de 1 decembrie 1918 cu vechimea: 1 septembrie 1917.

Comandant al Centrului de Recrutare Satu Mare

Colonel (ss)

Ioan Hidu

Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice, fond D.C.I.,
Memorii bătrâni, generali, litera „H”, dosar nr.9, f.5 verso.

PROPUNERI LA DECORAREA CU ORDINUL ȘI MEDALIA „FERDINAND I” A UNOR MEMBRII AI GĂRZII NAȚIONALE ROMÂNE CLUJ

Comandor dr. Marian MOȘNEAGU
Locotenent colonel dr. Petrișor FLOREA

Resume

Propositions afin de conférer l'Ordre et la Médaille « Ferdinand le I-er » a quelques membres de la Garde Nationale Roumaine de Cluj

Le document présenté a été rédigé par le général de brigade Ioan Hidu, ancien commandant de la Garde Nationale Roumaine de Cluj, en février 1932. Écrit en deux parties, le document contient les propositions afin de conférer l'Ordre et la Médaille « Ferdinand le I-er » à quelques membres de la Garde Nationale Roumaine de Cluj. A côté du nom de chaque ex-gardien on a fait mention de son état civil, de ses faits d'armes et de ses décorations précédentes.

Constituirea gărzilor naționale române a fost rezultatul direct al „Apelului” Consiliului Național Român din 2 noiembrie 1918, urmat de cele ale sfaturilor militare naționale. În organizarea lor structurală, gărzile naționale au respectat criteriul împărțirii teritorial – administrative a momentului. Excepție au făcut județele Cluj și Sibiu unde gărzile naționale au purtat denumirea de „legiuni naționale”. Indiferent de denumirea avută, gărzile naționale române au fost organizate în toate teritoriile monarhiei dualiste locuite de către români și au funcționat ca organe executive ale consiliilor naționale locale. Gărzile naționale au fost formate din rândul

cadrelor militare și soldaților români din fosta armată imperială întorși acasă, cărora - în majoritatea cazurilor - li s-au alăturat civilii din respectivele structuri administrative locale. De regulă, gărzile naționale s-au înființat concomitent cu comisiile naționale române județene, cercuale și comunale.

Ținând cont de aria de înființare a acestora, în zilele de 7 și 8 noiembrie 1918, Consiliul Național Român - forul conducător superior politic și militar - printr-o serie de acte normative (circulare, dispoziții) a stabilit cadrul organizatoric, modul de funcționare și atribuțiile gărzilor naționale române. Scopul existenței și funcționării acestora a constat în necesitatea asigurării ordinii interne, averii comune și private, vieții și siguranței personale, libertății și demnității românilor din teritoriile austro-ungare locuite de către aceștia. Teritoriul de acțiune al gărzilor naționale române s-a extins asupra zonelor administrative majoritar locuite de către români.

Comenzii din Arad a gărzilor naționale îi erau subordonate gărzile naționale județene, iar acestora - la rândul lor - cele cercuale și comunale. Semnul distinctiv al unui gardist român a fost o panglică tricoloră, purtată pe brațul stâng, inscripționată: „Garda Națională Română”.

Prin constituirea consiliilor și gărzilor naționale române a fost oficial introdusă administrația română în teritoriile locuite de către aceștia. Activitatea gărzilor naționale române a cunoscut momente dramatice, încleștări militare dure și a înregistrat destule victime din rândul membrilor lor.

Peste ani, Ioan Hidu, primul conducător al Gărzii Naționale (Legiunii I) Cluj, ajuns ulterior general de brigadă în armata română, avea să propună, pentru cei mai merițiți dintre gardiștii anului 1918, avuți sub comanda sa directă, decorarea lor cu Ordinul sau Medalia „Ferdinand I”. Documentul respectiv a fost identificat în fondul de arhivă al Serviciului Studii Istorice din cadrul Marelui Stat Major, alături de altele pe care generalul de brigadă Ioan Hidu le-a „predat” pentru cunoașterea activităților Gărzii Naționale române Cluj.

Documentul este redactat sub forma a două părți distincte, bătut la mașină pe 9 file și având consemnată la sfârșitul primeia următoarea dată: „Cluj. Februarie 1932”. Prima parte cuprinde numai „comandanți și ofițeri” propuși la decorare cu Ordinul „Ferdinand I”, precum și „gradul” acestui ordin pentru fiecare în parte. Partea a doua cuprinde numai „foștii gardiști” propuși la decorare cu Medalia „Ferdinand I”.

Importanța documentului rezidă la bogăția informațională dată de către elementele propunerilor la decorare. Astfel, pe lângă numele și prenumelor „gardiștilor” propuși sunt consemnate, pentru fiecare în parte, următoarele elemente: locul și data nașterii, domiciliul din anul 1932, gradul avut în anul 1918, decorațiile primite anterior de la statul român și – poate elementul cel mai important – „fapte și merite”, o evidență a activității desfășurate de aceștia în cadrul Gărzii Naționale (Legiunii I) Cluj.

De aceea, pornind de la conținutul acestor elemente, considerăm oportună prezentarea ca atare, integrală, a documentului în cauză.

FOȘTII GARDIȘTI
(comandanți și ofițeri)
din Legiunile „Gărzii Naționale Cluj”, care s-au distins
în revoluția (1918 – 1919) pentru Unire, propuși pentru decorare cu
ORDINUL „FERDINAND I”¹

1. Numele și prenumele : **HIDU IOAN**. Locul și data nașterii:

Tichindeal, jud. Sibiu,
18 ianuarie 1871.

FOȘTII GARDIȘTI

(Comandanți și ofițeri)

Domiciliul: Cluj, str.

din Legiunile "Gărzii - naționale Cluj, cari s-au distins

Aron Densușianu, nr.17.

în revoluția (1918 - 1919) pentru Unire,

Calitatea: General de

propuși pentru decorare cu

brigadă în rezervă.

ORDINUL "FERDINAND I".

Pensionar. Fost

comandant al Legiunii

Cluj a Gărzii Naționale

(1918 – 1919). Decorațiile ce posedă: Ordinul „Steaua României”, în grad de Comandor (Înalt Decret nr.3547 din 27 octombrie 1930). Ordinul „Coroana României”, în grad de Comandor (Înalt Decret nr.1299 din 5 mai 1928). Ordinul „Steaua României”, în grad de Ofițer (Înalt Decret nr.1686 din 14 aprilie 1923). Fapte și merite: În calitate de comandant al Legiunii Cluj, a Gărzii Naționale, a luat dispoziții de comandă pentru fortificarea legiunii și apărare împotriva atacurilor plănuite de divizia secuiască, precum și pentru dislocarea batalioanelor din județul Cluj. În baza hotărârii tribunului militar Amos Frâncu și a „Senatului Național” din vechiul Ardeal, a luat comanda

¹ Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Istorice Pitești, fond Marele Stat Major, Serviciul Studii Istorice, Arhivă donată, dosar nr. 32, f. 41 – 44.

peste toate legiunile, abrogând orice contact ori legătură cu comandamentul unguresc al generalului Sigler, ca rezultat al conflictului ivit din pricina arderii pe rug a 44 de morți la Beliș (jud. Cluj). Prin tactul domniei sale și a măsurilor luate a menținut ordinea, salvând viața românilor din orașul Cluj; iar contra domniei sale a avut loc o tentativă de asasinat din partea unui pluton secuiesc vârat în camera de baie de la hotelul „Franz Josef”, unde își avea locuința. Gradul Ordinului „Ferdinand I” pentru care se propune: Comandor.

Nr. ordine și data	Numele și prenumele	Domiciliul, Calitatea:	Decorățiile ce se posedă:	Fapte și merite:	Seful ordinului „Ferdinand I” pentru care se propune:
1871	Basieta, Basil (jud. Sibiu), Str. Aron de la Comandaria Deschisland rezervă.	General de brigadă în Rezervă	Ordinul „Steaua României” în grad de Comandor (În alt Decret nr. 5549 din 27 Oct. 1936). Ord. „Coroana României” în grad de Comandor (În alt Decret nr. 5123 din 14.08.1923) Ord. „Steaua României” în grad de Ofițer (No. 536, Monitor Oficial nr. 215 din 14 Aprilie 1922).	În calitate de comandant al Batalionului 5 al Jărzii Naționale, a luat dinastivă de comandă fortifica- rea localității și a scos în activitate atâta unități de divizie elocutate și pregătite pentru dislocarea batalionelor din jud. Cluj, în baza hotărârii Între- mului nr. 100, Brașov și a „Senatului Național” din vechiul Ardeal, a luat comanda peste toate bată- niile, abrogând orice contact, ori legătură, cu comand. unguresc. Comandant Sigler, ca rezultat al conflictului ivit din pricina arderii pe rug a 44 morți la Beliș (jud. Cluj). Prin tactul sale și măsurile luate a menținut ordinea, salvând viața românilor din orașul Cluj, iar contra domniei sale a avut loc o tentativă de asasinat din partea unui pluton secuiesc vârat în camera de baie de la hotelul „Franz Josef” unde își avea locuința.	Comandor

2. Numele și prenumele: dr. **BASIETA BASIL**. Locul și data nașterii: Zagra, jud. Năsăud, 6 mai 1883. Domiciliul: Cluj, Calea Regele Ferdinand ,37. Calitatea: Medic inspector general delegat, șeful serviciului sanitar al județului Cluj. Fost medic șef al Gărzii Naționale, Legiunea Cluj. Decorațiile ce le posedă: Ordinul „Coroana României”, în grad de Comandor (Înalt Decret nr.2879 din 14 august 1929). Ordinul „Steaua României”, în grad de Ofițer (Înalt Decret nr.5797 din 21 decembrie 1922, Monitor Oficial nr.215/1922). Medalia „Crucea Meritul Sanitar”, cls.I (Înalt Decret nr.16108 din 16.08.1923, Monitor Oficial nr.90/1923). Fapte și merite: După ce neîntrerupt 4 ani și jumătate a luat parte în războiul mondial s-a reîntors la Cluj și s-a înrolat în Garda Națională, de la înființarea acesteia în anul 1918 până la venirea trupelor române, când s-a desființat garda. A organizat serviciul sanitar al acestei Gărzi, combatând chiar la început cu mult succes epidemia de gripă spaniolă, care bântuia cumplit. Ca medic șef al Gărzii a prestat enorme și neprețuite servicii cu un devotament și spirit de sacrificiu pentru cauza națională și profesională, vrednic de întreaga grațitudine obștească. Era totodată membru foarte activ al „Senatului

Național” din Cluj în cele mai grele și mai tulburi vremuri, fiind pus de unguri pe „lista neagră” a celor condamnați la moarte. A fost și rănit de o patruză a secuilor. Din partea „Senatului Național” din Cluj, a fost însărcinat cu executarea unor ordine confidențiale foarte importante și delicate trebuind să ducă cu sine la Consiliul Dirigent din Sibiu acte secrete, în timpul călătoriei fiindu-i viața primejduită. A executat toate ordinele precis, dând dovadă de mare patriotism și curaj excepțional. A fost unul dintre cei mai bravi ofițeri ai Gărzii Naționale. În tot timpul revoluției a dovedit credință statornică și acțiune eroică în serviciul idealului național: Unirea tuturor românilor. Gradul Ordinului „Ferdinand I” pentru care se propune: Ofițer.

3. Numele și prenumele: **BERSAN BENIAMIN**. Locul și data nașterii: Lăușul Românesc, jud. Someș, 23 septembrie 1892. Domiciliul: Cluj, str. Gheorghe Barițiu, nr.16. Calitatea: Fost căpitan, comandant de companie al Legiunii I. În prezent maior la Comandamentul VI Teritorial. Decorația ce posedă: Ordinul „Coroana României”, în grad de Cavaler (Înalt Decret nr.1540/1929). Fapte și merite: S-a distins printr-un talent remarcabil de organizare și o bravură fără pereche în toate acțiunile legiunii. Încă înainte de proclamarea oficială a revoluției, a luat parte la Sfatul „Fraților de Cruce” condus de dr. Amos Frâncu, în care s-a hotărât organizarea gărzilor naționale. A făcut parte din delegația care a denegat jurământul către Ungaria (2 noiembrie 1918). Gradul Ordinului „Ferdinand I” pentru care se propune: Cavaler.

4. Numele și prenumele: **CĂPĂLNA SILVIU**. Locul și data nașterii: Bârseul Mare, jud. Someș, 10 februarie 1895. Domiciliul: Cluj, str. Iuliu Maniu, nr.6. Calitatea: Fost căpitan, comandant de companie la Legiunea I. În prezent maior activ în Regimentul 83 Infanterie Cluj. Decorațiile ce posedă: Ordinul „Steaua României”, în grad de Cavaler (Înalt Decret nr.1674/1930, Monitor Oficial nr.112 din 24.05.1930), Ordinul „Coroana României”, în grad de Cavaler (Înalt Decret nr.4768, Monitor Oficial nr.183 din 21.11.1922). Fapte și merite: A depus jurământul către „Sfatul național” din prima zi a revoluției (28 octombrie 1918) luând parte la toate acțiunile eroice. A comandat prima dată în românește. A fost bătut de gardiștii unguri și închis în Cetățuia din Cluj. A avut parte hotărâtoare în organizarea Legiunii, distingându-se prin vitejie și disciplină. A fost unul din emisarii cei mai activi trimis în țara moșilor, pentru a duce ajutor generalului Holban. A luat parte în delegația care a denegat jurământul față de Ungaria. Gradul Ordinului „Ferdinand I” pentru care se propune: Cavaler

5. Numele și prenumele: **SAVU EMILIAN**. Locul și data nașterii: Cioara de Jos, jud. Alba, 16 decembrie 1868. Domiciliul: Dej. Calitatea: Fost maior în Garda Națională. Fost șef serviciu de informații după maiorul Vidrighin. În prezent locotenent – colonel la Regimentul 81 Infanterie Dej. Decorațiile ce posedă: Ordinul „Steaua României”, în grad de Cavaler, Ordinul „Coroana României”, în grad de Ofițer, Medalia „Crucea comemorativă”. Fapte și merite: A condus cu extraordinară abilitate greul serviciu și a adus mari servicii atât legiunii amenințate cât și armatei române după intrarea ei în Cluj, distingându-se mai presus de orice laudă prin pricepere și tenacitate. A capturat mai multe mitraliere și încuietoare de tun de la Divizia de Honvezi din Cluj, slăbindu-le astfel forța de atac. Gradul Ordinului „Ferdinand I” pentru care se propune: Cavaler

6. Numele și prenumele: **SELICEAN GREGORIU**. Locul și data nașterii: Cluj, 29 iulie 1896. Domiciliul: Cluj, str. Toma Ionescu, nr.12. Calitatea: Fost sublocotenent în Garda Națională din Mănăsturul Clujului. În prezent șef de birou la percepția Municipiului Cluj. Decorația ce posedă: - . Fapte și merite: A dovedit zel extraordinar în organizarea gărzilor din jud. Someș. Ca, comandant a ținut în respect trupele străine din Cluj, prin atitudinea sa dârză și vitează. A contribuit cu Garda Națională din Mănăstur la fugărirea batalionului secuiesc „Verbéczy”, care a atacat banca „Economul”, unde era reședința „Senatului Național” din Cluj. Gradul Ordinului „Ferdinand I” pentru care se propune: Cavaler

7. Numele și prenumele: **ȘIANCU EMIL**. Locul și data nașterii: Vișag, jud. Cluj, 14 ianuarie 1892. Domiciliul: Cluj, Piața Carolina, nr.1. Calitatea: Fost căpitan în Garda Națională, comandantul Batalionului II Huedin – Hida. În prezent căpitan invalid de război, pensionat. Decorația ce posedă: - . Fapte și merite: S-a distins prin îndeplinirea misiunii secrete de organizare în Năsăud etc. A restabilit ordinea, determinând plecarea trupelor ungurești din munți; după catastrofa de la Beliș a fost prins și condamnat de unguri la moarte. A dat concur eficace armatei române cu gărzile sale după începerea ofensivei ungurești pe linia Ciucea – Zalău. A făcut servicii neprețuite în fruntea gărzilor moțești de sub muntele Vlădeasa. Gradul Ordinului „Ferdinand I” pentru care se propune: Cavaler.

8. Numele și prenumele: **UTALEA OCTAVIAN**. Locul și data nașterii: Sângeorz, jud. Năsăud, 01 aprilie 1878. Domiciliul: Cluj, Calea „Regele Ferdinand”. Calitatea: Fost căpitan în Garda Națională. În prezent

avocat. Decorația ce posedă: - . Fapte și merite: A făcut parte din delegația militară română de la 02 noiembrie 1918, care a denegat jurământul către Statul maghiar, înaintea generalului Siegler și a președintelui Senatului maghiar ardelean dr. Apáthy Ștefan, care delegație a fost condusă de dr. Amos Frâncu. A fost însărcinat cu organizarea Curții marțiale de la Legiunea I și a fost numit comisar – militar. Gradul Ordinului „Ferdinand I” pentru care a fost propus: Cavaler

9. Numele și prenumele: **VESA AVRAM**. Locul și data nașterii: Sohodol, jud. Alba, 01 octombrie 1889. Domiciliul: Alba Iulia, str. Filipescu, nr.21. Calitatea: fost locotenent în compania Gărzii Naționale Abrud, Batalionul III, Legiunea I. În prezent directorul Prefecturii jud. Alba. Decorațiile ce posedă: Ordinul „Coroana României”, în grad de Cavaler (Înalt Decret nr.5814 din 30 decembrie 1921. Medalia „Victoria” a marelui război 1916 – 1921 (Înalt Decret nr.3390 din 20 iunie 1921). Fapte și merite: S-a distins prin organizarea Gărzii Naționale din Abrud pe care a condus-o la Alba Iulia la Adunarea națională din 01 decembrie 1918, strecurându-se cu vitejie și abilitate printre șirurile armatei lui Mackensen, care se retrăgea, apoi a contribuit hotărâtor la organizarea corpului „Horea” recrutat dintre moși, care au luptat la Criș și Tisa. A fost ofițer credincios, disciplinat, cumpănit și brav. A susținut pretutindeni ordinea – cu mână de fier -. Gradul Ordinului „Ferdinand I” pentru care a fost propus: Cavaler.

Cluj, februarie 1932

General de brigadă în rezervă

„FOȘTII GARDIȘTI”
din Legiunile „Gărzii Naționale Cluj” care s-au distins
în revoluția (1918 – 1919) pentru Unire, propuși pentru decorare cu
MEDALIA „FERDINAND I”, cu Spade și Panglică²

F o ș t i i G a r d i ș t i

din Legiunile "Gărzii-naționale" Cluj, cari
s-au distins în revoluția (1918-1919) pen-
tru Unire,

propuși pentru decorare cu :

M e d a l i a "FERDINAND I",

cu spade pe panglică.

1. Numele și prenumele:
dr. **ANCA EMANOIL**. Locul
și data nașterii: Răchițele, jud.
Cluj, 29 decembrie 1898.
Domiciliul: Cluj, str. Nicolae
Iorga, nr.2. Calitatea: Fost
medic sublocotenent la
Batalionul II al Legiunii I. În
prezent medic particular.
Decorația ce posedă: - . Fapte și
merite: A recrutat gardiști în
jurul Huedinului înființând
gărzi naționale. În gara Huedin

a fost prins de unguri, bătut și încarcerat, dar a evadat împreună cu un alt
camarad al său.

2. Numele și prenumele: **BUZILA TITUS**. Locul și data nașterii:
Poiana Ilvei, jud. Năsăud, 06 mai 1898. Domiciliul: Cluj, str. Mico, nr.3.
Calitatea: Fost sublocotenent în Garda Națională. În prezent inginer la
atelierile Municipiului Cluj. Decorația ce posedă: - . Fapte și merite: În
calitate de aghiotant personal al Tribunalului și curier a dat dovadă de credință
și conștiinciozitate în toate chestiunile ce i-au fost încredințate pe lângă
armata română.

3. Numele și prenumele: dr. **CHITUL IULIAN**. Locul și data
nașterii: Hațeg, 24 iunie 1872. Domiciliul. Bistrița, jud. Năsăud. Calitatea:
Fost medic șef la Garda Națională din Beclean, jud. Someș. În prezent
medic primar de județ. Decorațiile ce posedă: Ordinul „Coroana României”,
în grad de Cavaler (Înalt Decret nr.51072 din 30.12.1922). Crucea „Meritul
Sanitar”, cls.I (Înalt Decret nr.2996 din 03.10.1925). Fapte și merite: S-a
distins prin organizarea și înființarea de serviciu medical la Garda Națională.
A predat un tren gărzilor naționale.

² *Ibidem*, f. 46 - 50.

4. Numele și prenumele: **CHERCHEȘIU VIRGIL**. Locul și data nașterii: Câmpeni, jud. Turda, 10 noiembrie 1879. Domiciliul. Câmpeni, jud. Turda. Calitatea: Fost sublocotenent la compania Gărzii din Câmpeni, Legiunea I. În prezent mare moșier și proprietar de case. Decorațiile ce posedă: Ordinul „Steaua României”, în grad de Ofițer (Înalt Decret nr.271 559 din 20 februarie 1925). Ordinul „Coroana României”, în grad de Cavaler (Înalt Decret nr.5800 din 30 decembrie 1922). Fapte și merite: A dat probe de pricepere în organizarea Gărzii din Câmpeni și curaj în combaterea anarhiei. A pregătit linia de defensivă și de informații spre Bihor. Credincios și brav.

5. Numele și prenumele: **CIUCA NICOLAE**. Locul și data nașterii: Mociu, jud. Cluj, 08 octombrie 1894. Domiciliul: Cluj, str. Dorobanților, nr.47. Calitatea: Fost sublocotenent de artilerie în Consiliul Gărzii Naționale din Mociu, jud. Cluj. În prezent căpitan în Regimentul 32 Obuziere. Decorațiile ce posedă: Ordinul „Coroana României”, în grad de Cavaler (Înalt Decret nr.2171 din 25 iunie 1925). „Crucea comemorativă a războiului 1916 – 1918” (Înalt Decret nr.30411 din 15 martie 1922). Fapte și merite: A organizat și condus cu bravură și pricepere detașamentul de gardă de pe Câmpie.

6. Numele și prenumele: **COSTEA VASILE**. Locul și data nașterii: Sâncel, jud. Târnava Mică, 20 martie 1883. Domiciliul: Gilău, jud. Cluj. Calitatea: Fost comandant de gardă în Gilău, jud. Cluj. În prezent învățător în Gilău. Decorația ce posedă: - . Fapte și merite: S-a distins prin organizarea legiunii sale și a luat parte activă la ocuparea uzinei electrice și a instalației apeduct ale orașului Cluj.

7. Numele și prenumele: **COTÂRLĂ SIMION**. Locul și data nașterii: Borșa, jud. Cluj, 18 februarie 1894. Domiciliul: Salonta Mare, Piața Târgului, nr.1, jud. Bihor. Calitatea: Fost sublocotenent, ajutor de comandant al Gărzii din Hida. În prezent căpitan în Regimentul 4 Grăniceri. Decorația ce posedă: Ordinul „Coroana României”, în grad de Cavaler (Înalt Decret nr.1299 din 05 mai 1928). Fapte și merite: Împreună cu comandantul său Cutean Nicolae, sublocotenent, a dezarmat un pluton de secui veniți din Huedin. A organizat garda din Hida, jud. Cluj.

8. Numele și prenumele: dr. **DÂNDEA EMIL**. Locul și data nașterii: Bucium, jud. Alba, 23 februarie 1893. Domiciliul: Târgu Mureș, str. Agricultorilor, nr.108. Calitatea: Fost locotenent în Garda Națională și pe urmă secretar la Consiliul național. În prezent, avocat în Tg. Mureș. Decorațiile ce posedă: Ordinul „Steaua României”, în grad de Cavaler

(Monitor Oficial nr.215 din 31.12.1922). Ordinul „Steaua României”, în grad de Ofițer (Înalt Decret nr.440 din 05. februarie 1926). Fapte și merite: A fost trimis pe Valea Arieșului până la Bucium, lângă Abrud, pentru a înrola moși în gărzi naționale. A făcut drumurile pe timp de iarnă grea cu credință, cu succes și bravură.

9. Numele și prenumele: dr. **DAVID CANDIN**. Locul și data nașterii: Bucium, jud. Alba. Domiciliul: Abrud, Piața Avram Iancu, nr.195, jud. Alba. Calitatea: Fost locotenent subcomandant al Gărzii Naționale Abrud. În prezent avocat în Abrud. Decorațiile ce posedă: Ordinul „Steaua României”, în grad de Ofițer (Înalt Decret nr.185, 4119/1924”. Ordinul „Coroana României”, în grad de Comandor (Înalt Decret nr.4324 nr.2275/1929). Fapte și merite: A luat parte cu bravură și neobosit la toate acțiunile Gărzii în calitate de subcomandant al Gărzii Naționale din Abrud.

10. Numele și prenumele: dr. **DAVID GHEORGHE**. Locul și data nașterii: Bucium – Șasa, jud. Alba, 20 noiembrie 1869. Domiciliul: Abrud, str. Avram Iancu, nr.45, jud. Alba. Calitatea: Fost căpitan în Garda Națională, comisar militar în Munții Apuseni. În prezent avocat în Abrud. Decorația ce posedă: Ordinul „Steaua României”, în grad de Cavaler (Înalt Decret nr.50543 din 14 noiembrie 1922). Fapte și merite: A contribuit hotărâtor la organizarea gărzii din Abrud, pentru care a adus arme și bani puse la dispoziție de tribunul Amos Frâncu.

11. Numele și prenumele: **KABA EMANOIL**. Locul și data nașterii: Chend, jud. Sălaj, 15 decembrie 1883. Domiciliul: Cluj, str. Șaguna, nr.14. Calitatea: Fost căpitan în Garda Națională. În prezent locotenent – colonel activ. Decorația ce posedă: Ordinul „Coroana României” în grad de Ofițer (Înalt Decret nr.3781/1924, Monitor Oficial nr.271/1924). Fapte și merite: Și-a îndeplinit serviciile afectate cu mare conștiinciozitate punându-se cu însoflețire la dispoziția comandantului Legiunii Cluj.

12. Numele și prenumele: dr. **LUPAN ALEXANDRU**. Locul și data nașterii: Silivașul de Câmpie, jud. Cluj, 12 octombrie 1897. Domiciliul: Cluj, str. Nicolae Iorga, nr.2. Calitatea: Fost stegar în Garda Națională. În prezent medic la C.F.R. Decorația ce posedă: -. Fapte și merite: A fost un bun organizator de gărzi pe Câmpie înființând peste 60 de astfel de gărzi, care apoi la timpul lor au dezarmat posturi de jandarmi și au menținut ordinea.

13. Numele și prenumele: **MAIER GAVRILĂ**. Locul și data nașterii: Gilău, jud. Cluj, 13 octombrie 1888. Domiciliul: Gilău, jud. Cluj. Calitatea: Fost comandant de gardă în Gilău, jud. Cluj. În prezent cârciumar.

Decorația ce posedă: „Crucea comemorativă a războiului 1916 – 1918”, cu bareta 1919 (Înalt Decret nr.4735 din 30 iunie 1926). Fapte merite: S-a distins prin organizarea de gărzi și menținerea ordinei, având de a arunca în caz de nevoie cu bombe tunelul de la Stana.

14. Numele și prenumele: dr. **PAȘCA VASILE**. Locul și data nașterii: Geacu, jud. Cluj, 27 februarie 1889. Domiciliul: Huedin, jud. Cluj. Calitatea: Fost medic locotenent în Garda Națională Cluj. În prezent medic primar de spital în Huedin. Decorația ce o posedă: Ordinul „Coroana României”, în grad de Ofițer (Înalt Decret nr.2879 din 14 august 1929). Fapte și merite: La serviciul de informații a prestat foarte prețioase servicii.

15. Numele și prenumele: **PETREAN OCTAVIAN**. Locul și data nașterii: Mintiu, jud. Năsăud, 21 octombrie 1891. Domiciliul: Oradea, jud. Bihor, Palatul Vulturul-Negru. Calitatea: Fost căpitan în Garda Națională. În prezent maior activ. Decorația ce posedă: Ordinul „Coroana României”, în grad de Cavaler (Înalt Decret nr.2171/1925). Fapte și merite: S-a distins cu bravură și patriotism mai presus de orice laudă, în toate acțiunile Legiunii din Bistrița unde pe lângă acțiunea grea de menținere a ordinei și dezarmării a contribuit la pregătirea sufletească a populației pentru adunarea de la Alba Iulia.

16. Numele și prenumele: **PORUȚIU GHEORGHE**. Locul și data nașterii: Cluj, 01 februarie 1881. Domiciliul: Cluj, str. Dealului, nr.1. Calitatea: Fost locotenent, comandantul Gărzii Naționale din Mănăsturul Clujului. În prezent comisar de poliție, pensionar. Decorația ce posedă: - . Fapte și merite: S-a distins în misiunile pentru pacificare a gărzilor ungurești din plasa Cluj. Brav și credincios.

17. Numele și prenumele: **POTRA IOAN**. Locul și data nașterii: Bologa, jud. Cluj, 15 ianuarie 1890. Domiciliul: Bologa, jud. Cluj. Calitatea: fost comandant de gardă în Bologa, jud. Cluj. În prezent agricultor. Decorația ce posedă: - . Fapte și merite: A organizat garda din Bologa și a fost tălmăciul armatei române în anul 1918 – 1919.

18. Numele și prenumele: **POTRA IULIAN**. Locul și data nașterii: Săcuieu, jud. Cluj, 11 august 1899. Domiciliul: Timișoara, str. Vasile Alecsandri, nr.1. Calitatea: Fost stegar în Garda Națională. În prezent prim procurist la Banca Română, Sucursala Timișoara. Decorația ce posedă: Mecalia „Meritul industrial și comercial”, cls.I (Br.nr.801 publicat în Monitorul Oficial nr.78/1928). Fapte și merite: La serviciul de informații a făcut cele mai serioase servicii – cu primejduirea vieții – descoperind planurile de atac ale secuilor contra Legiunii I și a fruntașilor ei.

19. Numele și prenumele: **RUSU SIMEON**. Locul și data nașterii: Borșa, jud. Cluj. 14. februarie 1883. Domiciliul: Cluj, str. Stroescu, nr.15. Calitatea: Fost sublocotenent, comandant de detașament din Borșa. Decorația ce posedă: - - Fapte și merite: Ofițer brav care a susținut cu vitejie luptele de la Borșa, dezarmând un escadron de husari.

20. Numele și prenumele: **SALVAN VIRGIL**. Locul și data nașterii: Ciaba, jud. Someș, 04 octombrie 1890. Domiciliul: Cluj, Piața Mihai Viteazul, nr.35. Calitatea: Fost locotenent în Garda Națională. În prezent funcționar al Municipiului Cluj. Decorația ce posedă: Ordinul „Steaua României”, în grad de Ofițer (Înalt Decret nr.25930 din 16 aprilie 1930). Fapte și merite: A fost însărcinat cu organizarea unor legiuni și apoi a echipelor de mitraliere în Gherla. A arestat pe colonelul Sturza trădătorul armatei române pe care la ordin mai înalt l-a predat Senatului Național din Cluj. Credincios și brav.

21. Numele și prenumele: **SASU NICOLAE**. Locul și data nașterii: Hurez, jud. Făgăraș, 03 mai 1881. Domiciliul: Cluj, Calea Victoriei, nr.53. Calitatea: Fost maior în Garda Națională aghiotant al Legiunii I. În prezent locotenent colonel de rezervă. Decorația ce posedă: Medalia de război 1916 – 1919. Fapte și merite: S-a distins printr-o muncă neobosită de organizare, tenacitate și bravură în toate acțiunile legiunii.

22. Numele și prenumele: **SIMU S. OCTAVIAN**. Locul și data nașterii: Uioara de Sus, jud. Alba, 15 ianuarie 1890. Domiciliul: Cluj, Calea Moșilor, nr.1. Calitatea: Fost locotenent în Garda Națională. În prezent directorul Prefecturii Cluj. Decorații ce posedă: Ordinul „Coroana României”, în grad de Ofițer (Înalt Decret nr. 4200 din 23 decembrie 1924). Medalia „Răsplata muncii pentru construirea societății” cls.I (Înalt Decret nr.1382 din 10 martie 1925). Medalia „Bărbăție și credință” (Înalt Decret nr.531 din 11 februarie 1926). Fapte și merite: A fost aghiotantul personal al tribunului Amos Frâncu. A luat parte la toate acțiunile tribunului satisfăcând brillant [sic] misiunile în centrele din provincie, pentru organizarea legiunilor. Întreprinzător, disciplinat, neobosit și viteaz.

23. Numele și prenumele: dr. **ȘOTEL CAROL**. Locul și data nașterii: Năsăud, 16 iulie 1884. Domiciliul: Rodna Veche, jud. Năsăud. Calitatea: Fost medic locotenent subșef II la Siguranță. În prezent medic miner. Decorația ce posedă: Ordinul „Coroana României”, în grad de Cavaler (Înalt Decret nr.16017 din 31 octombrie 1919). Fapte și merite: În calitatea de subșef de Siguranță a adus foarte prețioase servicii atât pentru Garda Națională cât și pentru armata română.

24. Numele și prenumele: **STOICA AUREL**. Locul și data nașterii: Veneția de Jos, jud. Făgăraș, 20 Octombrie 1882. Domiciliul: Cluj, str. General Berthelot, nr.12. Calitatea: Fost căpitan în Garda Națională, serviciul de informații. În prezent ofițer invalid de război. Decorația ce posedă: - . Fapte și merite: În toate serviciile încredințate s-a achitat cu bravură îndeosebi a câștigat importante informații asupra mișcărilor unităților ungurești.

25. Numele și prenumele: **SUCIU GHEORGHE**. Locul și data nașterii: Cojocna, jud. Cluj, 27 aprilie 1890. Domiciliul: Cojocna, jud. Cluj. Calitatea: Preot și comandant în Garda Națională din Cojocna. În prezent preot paroh în Cojocna. Decorația ce posedă: Medalia „Răsplata muncii pentru biserică”, cls.I (Brevet nr.1596 [3173] din 13 noiembrie 1925). Fapte și merite: S-a distins ca bun organizator de gardă.

26. Numele și prenumele: **VIDRIGHIN SERVIU**. Locul și data nașterii: Rășinari, jud. Sibiu, 20 iulie 1871. Domiciliul: Cluj, str. Fântânele, nr.17. Calitatea: Fost maior în Garda Națională, șeful serviciului de informații apoi la serviciul externe. În prezent locotenent – colonel în rezervă, pensionar. Decorația ce posedă: „Crucea comemorativă a războiului 1916 – 1918”, fără barete (Înalt Decret nr.56283 din 01 martie 1926). Fapte și merite: S-a distins prin tenacitate și credință în toate serviciile ce i-au fost încredințate, dovedind curaj remarcabil din primele zile ale Revoluției din 1918.

OLTEA SÎRBU - O REALITATE DEVENITĂ MIT

Maria-Monica GOROVEI

Motto:

*Frumos e să vezi cum fără să ridici un deget glasul dreptății știe să răsune
mai curând ori mai târziu, deasupra unei vieți închinată dreptății¹*

Panait Istrati

Abstract

The book is a homage to the joys of gifted Oltea Sarbu. Born in Guntur Moldovan, it was noted by modesty, intelligence and kindness.

Dincolo de informațiile inedite, comunicarea “Oltea Sîrbu o realitate devenită mit”, reprezintă un act de dreptate datorat de societatea românească uneia dintre victimele regimului de dictatură comunistă, o reparație morală adusă mării doamne Oltea Sîrbu, o dreptate pe care n-a așteptat-o, n-a căutat-o, n-a ridicat un deget.

Obligația intelectualilor și nu doar a lor, a întregii lumi sensibile la valorile neamului românesc este cu atât mai mare față de Oltea Sîrbu, cu cât reprezintă ultima verigă de legătură cu Eusebiu Mandicevschi, bucovinean din Cernăuți, care va deveni personalitate a culturii vieneze de la sfârșitul secolului al XIX –lea.

Oltea Sîrbu era născută la 5 mai 1924 în orașul Câmpulung Moldovenesc ca fiică a lui Petre și Maria Cucu. Părinții născuți pe teritoriul Imperiului Austro-Ungar, au fost școliți în limba germană, limba oficială a administrației din Bucovina până la 1918.

Bunica Oltei Cucu era Sofronia Creangă. Toate certificatele școlare ale Mariei erau notate cu “foarte bine”.

Tatăl, Petre Cucu a studiat la Vienna și a funcționat în elita administrației orașului . A fost funcționarul public cel mai iubit din oraș,

¹ Panait Istrati, “Scrisoare deschisă lui Cezar Petrescu”, tipărită în *Amintiri, Evocări, Confesiuni*, Editura Minerva, București, 1985, pag191

datorită modestiei și ajutorului acordat oamenilor cu probleme . Copilăria Oltei Cucu a fost alături de copii nemți, polonezi și evrei, o copilărie fericită . Casa părintească se afla în strada pictor Nicolae Grigorescu nr.6, o curte imensă cu pomi fructiferi traversată de izvor.

Peisajul de basm al casei părintești și splendorile Bucovinei i-au creat un suflet de mare finețe și generozitate unică.

Valoarea umană,dorința de-a ajuta și de-a fi generoasă au fost coordonatele existenței sale, încă din copilărie.

Cursul gimnazial l-a urmat în orașul Câmpulung și primele șase clase de liceu tot în orașul Câmpulung Moldovenesc . A avut colege de clasă în majoritate evreice și-i va purta o amintire plină de duioșie Silviei Picker care a murit în naufragiu pe vaporul refugiaților evrei ce se îndreptau spre Palestina. Amintirile despre Silvia Picker le depăna prietenilor apropiați și întotdeauna cu nostalgie.

Din cauza războiului, liceul îl va termina în orașul Piatra Neamț. După studiile liceale urmează cu întreruperi studiile tehnice : în această perioadă a anilor 1944 – 1945 a cunoscut un absolvent a Facultății de Filosofie – Litere care a reușit să părăsească țara în anul 1947 și să meargă spre America Latină .

În anii următori tânărul a reușit în Brasilia o carieră universitară ieșită din comun și tipărește cartea “Putrefacția democrației “. Era un atac direct la adresa comunismului. Fără să cunoască urmările și întreaga nenorocire care avea să i-o aducă Oltei Cucu , îi trimite o scrisoare în care i-a dezvoltat pe larg ipocrizia sistemului communist . Scrisoarea citită și interpretată de securitate conduce la arestarea fără proces a prietenei mele și aducerea ei prin anii 1954 la închisoarea din Pitești . Primul “popas” al Oltei Cucu în județul Argeș a fost în camerele de anchetă ale celebrei închisori politice. După un an și jumătate de anchetă ținută în arest fără judecată s-a constatat că n-a avut vină și n-are legături de zdruncinare a “ordinei comuniste” și este eliberată din închisoare fiind grav bolnavă de plămâni, ajunsă la o greutate de 35 kilograme. Părăsește închisoarea la începutul lunii martie, pe lapovișă cu pantofi fără ciorapi, cu un simplu trenchi peste o bluziță subțire .

Când a fost ridicată din curtea casei părintești, era luna septembrie .

Aceasta închisoare i-a distrus sănătatea pentru tot restul vieții.

Revenită în orașul natal cu sprijinul unor medici apropiați familiei își va reveni ca sănătate după un an de îngrijire .

Între timp, în orașul Câmpulung Moldovenesc se afla refugiat din orașul Cernăuți, (mica Wiennă a Bucovinei) Radu Sîrbu, nepot după mamă

al marelui om de cultură și muzicolog Eusebiu Mandicevschi, fiul omului politic Gh. Sîrbu.

Radu Sîrbu a studiat la Vienna celebrul Theresianum.

Deși avea studii juridice, fiind refugiat și aparținând aristocrației bucovinene n-a avut drept de profesare în specialitate.

Ajuta însă diverși avocați .

Radu Sîrbu locuia la familia unui medic chirurg care era directorul Spitalului din Câmpulung Moldovenesc, întâmplător rudă a domnișoarei Oltea Cucu . În jurul Oltei în urma celor întâmplătoare exista o adevărată aureolă . Prin intermediul unor prieteni comuni, nepotul compozitorului Emanuel Mandicevschi, domnul Radu Sîrbu cunoaște pe domnișoara Oltea Sîrbu.

Prietenia a început prin a citi din corespondența salvată a lui Eusebiu Mandicevschi. S-a păstrat o scrisoare a lui Brahms cel mai mare muzician german din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea care locuia la Vienna și l-a apreciat la superlativ pe tânărul Mandicevschi.

Rândurile ce urmează a fi citite au fost scrise de Brahms în calitatea sa de membru al comisiei de acordare a burselor, existentă atunci la Vienna. “Cu mult mai mult consider eu vrednic de lăudat pe Mandicevschi ale cărui lucrări sunt întru totul îmbucurătoare. Lucrurile prezente merg atât de departe față de cele dinainte, că ești foarte ispășit să lauzi în parte tot ceea ce, într-un asemenea caz, este de luat în considerare și de examinat.

Să se țină seama că Mandicevschi mai face sânguitor studii și în altă parte și că excelentul său părinte poartă de grijă, în același frumos și devotat chip, la încă alți șase copii .”²

Conversațiile pe teme de istoria muzicii și istoria culturii vor transforma prietenia domnișoarei Oltea Cucu și a domnului Radu Sîrbu într-o mare dragoste .

Faptul că Radu Sîrbu a fost mai mare decât Oltea cu peste douăzeci de ani n-a constituit o piedică în calea căsătoriei . Astfel Radu Sîrbu al cărui tată a fost reprezentant al Bucovinei în parlamentul de la Vienna, prieten apropiat al familiei Flondor.

² Scrisoarea a fost păstrată de Oltea și Radu Sîrbu până la plecarea lor din țară în anul 1965. Arhiva familiei a rămas în str. Nicolae Grigorescu 6. Scrisoarea și articolul tipărit de George Breazu, “Eusebiu Mandicevschi”, tipărit în Bucovina ilustrată, Anul I, Nr. I Ianuarie – Iunie 1997, pag. 28-29.

După căsătorie Oltea devenită Sîrbu, începe să ordoneze corespondența, fotografiile salvate de soțul său în urma refugiului din Cernăuți.

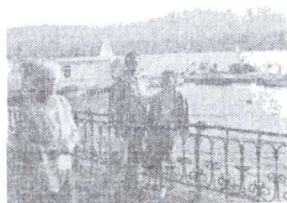
Modestia este una dintre caracteristicile remarcabile ale adevăraților oameni de cultură.

Numele Oltei Cucu era cunoscut în oraș și după venirea din închisoare avea aureola meritată și câștigată prin suferința cumplită.

În urma unei excursii la Budapesta ajutați de foștii colegi de studii de la Vienna ai lui Radu Sîrbu, trec cu mașinile prietenilor granița în Austria, iar de acolo merg în Germania unde în două săptămâni au avut cetățenia germană . La München au locuit la nepoata compozitorului Mandicevski, pianistă la operă, căsătorită cu un baron .

Bunătatea lui Oltea, blândețea ei, i-au fascinat repede rudele lui Radu Sîrbu . Inteligența o ajută să devină șefă de birou la AEG Telefunken. A fost un permanent model – un permanent sprijin al românilor din țară. A fost în corespondență cu marele critic de artă Andrei Șerban.

Comunicarea este un omagiu modest o Recunoștință pentru toate bucuriile ce mi le-a dăruit. Oltea Sîrbu a avut ca menire să aducă mereu bucurii altora, iar păstrarea memoriei ei este o obligație morală.

Oltea Sîrbu la Zürich

UN MUSCELEAN CĂZUT LA DATORIE PE GRANIȚA DE VEST. LOCOTENENT DUMITRU LAZEA

Ion OANĂ

Abstract

Born in Guntur Muscel studies following them all here, Dumitru Lazea graduated from military school of infantry in Sibiu with the lieutenant, and then was advanced colonel. The happening tragic summer of 1940 they found the front, where he and died. He was buried with a military parade in Hungary. Today in Guntur, a street is named after him.

Anul acesta s-au împlinit 68 de ani de când prin izolare sistematică și perfidă, România a fost adusă în jocul politicii de dictat al puterilor Europei, când a cedat, în toate punctele cardinale teritorii din trupul național.

Atunci, în august 1940, când Dictatul de la Viena a tăiat din trupul României Mari aproape 45.000 km , un tânăr fiu al Lereștilor era la datorie pe granița de vest, unde își făcea serviciul de ostaș. A primit ordinul de retragere, probabil strângând din dinți și poate, înjurând, dar pământul acela românesc n-a vrut să-l părăsească înainte de convenția stabilită, iar când hortiștii au intrat cu trei zile mai devreme, l-a apărât cu prețul vieții sale.

Consider că este de datoria celor de azi să spunem mai mult decât se știe despre acest ofițer al armatei române.

Locotenentul Lazea N. Dumitru s-a născut la 31 ianuarie 1911, în Lerești, fiind primul din cei patru copii (trei băieți și o fată) ai lui Nicolae și Elena Lazea. Urmează cursurile primare în sat, iar în Câmpulung pe cele ale liceului "Dinicu Golescu" pe care îl absolvă în anul 1930. Intr-un "Certificat" eliberat la 1 august 1930 cu numărul 820 de sus-numitul liceu, sub semnătura directorului Ion Antonescu, se fac referiri asupra comportamentului său și anume că "în timpul cât a urmat cursurile acestui liceu a avut o purtare bună și n-a fost niciodată îndepărtat din școală".

În urma concursului de admitere, la 25 septembrie 1930, este admis la Școala Militară de Infanterie "Principele Carol" de la Sibiu pe care o absolvă la 1 iulie 1932 cu gradul de sublocotenent, prin înaltul Ordin nr. 2055 / 28.VI.1932. Cinci ani mai târziu, la 18 octombrie 1937 este avansat la gradul de locotenent prin înaltul Decret 3486.

Evenimentele tragice ale istoriei noastre naționale din vara anului 1940 îl găesc cdt. de pluton de grăniceri, pe granița de vest în cadrul Grupului 7 grăniceri, pază, mai exact comandantul plutonului grăniceri Diosig din cadrul Companiei a VH-a Călățele. În ziua de 4 septembrie 1940 "cade la datorie în fața trupelor maghiare", așa cum rezultă din telegrama nr. 10.197 / 11.IX. 1940 adresată familiei de Cdt. Grupului 7 grăniceri pază. Tot din această telegramă reiese că a fost înmormântat cu paradă militară la Debrețin, în Ungaria, în urma demersurilor întreprinse de autoritățile militare și civile române, sicriul cu corpul neînsuflăit al locotenentului Lazea Dumitru este deshumat și transportat la Lerești-Muscel, unde este înmormântat cu onoruri militare, în ziua de 3 octombrie 1940 În memoria numelui său, strada îi poartă numele "Ulița Lazea", iar la capătul ei a fost ridicată o fântână monument pe frontispiciul căreia stătea scris: "În memoria eroului locotenent Lazea Dumitru"

Să vedem acum împrejurările și modul în care și-a pierdut viața tânărul locotenent "Ucis de trupele maghiare, care au atacat în acest sector, cu trei zile înainte de cedarea teritoriului și începerea retragerii unităților de pază".

În Memoriu asupra incidentului de la Diosig, jud. Bihor, în ziua de 4 sept. 1940 în care lt. Lazea a căzut mort în luptă, întocmit de căpitanul Gheorghe Rotaru, comandantul Companiei 7 grăniceri pază Călățele, deci șeful direct al lt. Lazea, se spune: "... Conform ordinului nr. 193505 din 30 august 1940 al Comandantului M.U.... Lt. Lazea Dumitru s-a retras cu plutonul pe direcția Diosig - Marghita conform planului de acțiune. Locotenentul Lazea Dumitru văzând starea demoralizată a soldaților din teritoriul cedat s-a hotărât a se întoarce la Diosig numai cu oameni din teritoriul necedat. La orele 17 caporalul... mi-a raportat telefonic că plutonul Diosig a fost atacat de unguri și că sunt morți și răniți, iar de lt. Lazea Dumitru nu se știe nimic. Din informații reiese că lt. Lazea, după ce a

omorât mai mulți jandarmi unguri (cea. 15-20) cu focul puștii mitraliere, văzând că în urma jandarmilor urmează și trupe regulate care au început să deschidă foc asupra trăgătorilor săi, din care 5 au căzut, a ordonat retragerea, în timp ce el a intrat într-o curte din apropierea plutonului. Nemaivând cu ce opune rezistență din cauza pierderii celor 5 oameni și din cauză că două P.M. au fost distruse de focul inamicului, civilii unguri și armata au intrat după el în curtea în care intrase. Ce s-a făcut cu Lazea Dumitru odată intrând în acea curte, nu se știe. Soldații care au scăpat după ce s-a ordonat retragerea, s-au retras către Marghita unde au ajuns plutonul, fiecare pe cont propriu. Din declarațiile verbale ale ostașilor... care au luat parte la luptă, reiese că plutonul a fost atacat de jandarmi și trupe regulate maghiare care intraseră în Diosig".

Bibliografie:

- Centrul de Cercetare și Păstrare a Arhivelor Militare, "General Radu Rosetti", Pitești, fond C7A, dosar 6, f. 811

JUDEȚUL MUSCEL SUB DOMNIA SECETEI (1945 – 1947)

Prof. Ionel-Claudiu DUMITRESCU

Résumé

L'article présente les effets de la sécheresse sur la population du département de Muscel (aujourd'hui en département Argeș) dans les années 1945 – 1947.

Județul Muscel, conform împărțirii administrative existente în 1945, era defavorizat total din punct de vedere al terenurilor arabile. Existau doar 20.136 hectare de teren fertile sau 6,58% din suprafața unității administrative (*Enciclopedia României*, vol. II, București, 1938, p. 294). Doar în partea sudică existau suprafețe întinse pentru culturile cerealiere și pe măsură ce se înainta spre nord doar luncile erau potrivite pentru păioase și porumb. Dealurile însoțite erau ideale pentru podgorii (Ștefănești) și livezi, vinul, țuica și fructele fiind folosite la schimb pentru grâu și porumb. Mari suprafețe rămăneau drept fânețe sau erau acoperite de păduri de foioase și conifere, pantele fiind prea abrupte sau cu solul pietros. Zona nordică aparținea Carpaților Meridionali, grupa Munților Făgăraș, și clima rece nu era prielnică cultivării plantelor. Curenții de aer rece veniți dinspre est sau nord provocau mari daune viței-de-vie și pomilor fructiferi în lunile de primăvară. Anii 1945 - 1947 au fost marcați și de secetă, iar efectele s-au văzut îndeosebi în iarna anului 1947. Ploile din iunie 1947 au fost insuficiente pentru refacerea plantelor¹, dar la începutul lunii iulie cantitățile de apă au fost mai importante². Însămânțările la grâu pentru 1948 au fost afectate de penuria de sămânță de calitate, în tot județul existând doar 25 de vagoane pentru cultivarea a 2500 ha, ceea ce înseamnă că numai jumătate

¹ AN, DJ Ag, fond Prefectura Județului Muscel, dos. 1/1947-1948, f. 145. Nici legumele cultivate nu s-au prins sau n-au încolțit din cauza secetei în satul Vieroș al comunei Colibași (*Ibidem*, f. 148). Toate sămânțurile de primăvară au fost afectate de lipsa precipitațiilor și doar cele de toamnă aveau o dezvoltare normală (*Ibidem*, f. 117).

² *Ibidem*, f. 169

din teren putea să fie lucrat conform normelor³. În plus, grâul avea o calitate scăzută pentru că fusese afectat de mărură. Situația recoltelor s-a mai îmbunătățit în luna septembrie când au încetat ploile abundente și neîntrerupte din august și a mai crescut temperatura. Porumbul și grădinile de zarzavat se prezentau cât se poate de bine⁴.

Seceta a lovit din plin județul Muscel în 1946, dar de la București starea de fapt se vedea altfel. Autoritățile locale constatau cu amărăciune că "Acest județ considerat deficitar și lovit de secetă în 1946 a fost tratat vitreg la repartizarea cotelor de cereale"⁵. Se constata totodată că "aprovizionarea județului a fost îngreunată și prin faptul că se pun piedici inițiativei particulare de a aduce cereale pe cont propriu"⁶. S-au luat măsuri hotărâte de către autoritățile din Argeș pentru a opri orice trecere de cereale spre nord și la 15 octombrie 1946 Poliția Pitești cerea introducerea unui control sever la barierele orașului pentru cercetarea camioanelor⁷. Pentru a interzice ajungerea în regiunile agricole, Poliția Pitești a cerut o gardă militară formată din 10-15 soldați, iar un alt detașament înarmat să fie postat în gara Gropeni⁸. Planul guvernamental de rezolvare a crizei alimentare a eșuat lamentabil și în zona Muscel. Partea de sud a județului a fost afectată puternic de trecerea trupelor sovietice și oamenii se temeau să mai cultive câmpurile arse⁹. Nici situația din mediul urban nu era mai bună și în iunie autoritățile consemnau că "în ultima vreme a devenit critică" după ce în aprilie și mai a fost deosebit de grea¹⁰. Aprovizionarea a început să se îmbunătățească după introducerea rațiilor de 250 gr de cereale sau cartofi, iar populația nu se mai prezenta în masă la Prefectură sau Primărie¹¹. Aprovizionarea în august a fost mulțumitoare, iar la zarzavaturi, fructe, lapte, brânză și ouă s-a înregistrat o abundență în primele zile după stabilizare. Demnitarii nu uitau să amintească rolul benefic al Uniunii

³ *Ibidem*, f. 195

⁴ *Ibidem*, f. 195

⁵ *Ibidem*, f. 119.

⁶ *Ibidem*, f. 119.

⁷ AN, DJ Ag, fond Prefectura Județului Argeș, dos. 56/1946, f. 4.

⁸ *Ibidem*, dos. 6/1947, f. 26. Controlul asupra căii ferate nu era eficient dacă nu se întărea paza la granița dintre cele două județe. Contrabandiștii scăpau de jandarmi în zona comunei Câteasca unde erau doar trei reprezentanți ai forțelor de ordine. Se vehiculau cantități apreciabile de cereale, carne, făină și țuică. O întreagă rețea de informatori stânjenea activitatea autorităților în primăvara anului 1946 (AN, DJ Ag, fond Prefectura Județului Argeș, dos. 8/1946, f. 9).

⁹ Nici recoltele de struguri n-au fost întotdeauna mari din cauza gerurilor.

¹⁰ AN, DJ Ag, fond Prefectura Județului Muscel, dos. 1/1947-1948, f. 119.

¹¹ *Ibidem*, f. 137.

Sovietice prin trimiterea de cereale și că starea de spirit este "cît se poate de bună datorită avantajelor pe care le-a adus stabilizarea"¹². Un alt raport al prefectului consemna că "Îmbunătățirea se datorește ajutorului prețios acordat de URSS", dar județul nu avea în toamnă surplus de cereale și aprovizionarea cu carne s-a făcut "cu oarecari deficiențe" pentru că locuitorii aveau suficiente furaje și țineau animalele peste iarnă. Zarzavaturile și legumele se găseau din belșug, dar cantitățile de lapte nu satisfăceau consumul decât în urma interzicerii realizărilor de stocuri pentru mai mult de o zi¹³. Piața a fost dereglată de stabilizarea monetară din cauza lipsei de numerar¹⁴. Starea de spirit era considerată bună, dar comercianții și cei înstăriți erau afectați de stagnarea pieței¹⁵. Prin ordinul nr. 6652/18 august 1947 erau anunțate prețurile maxime și cetățenii erau obligați să plătească orice plată peste limita stabilită se pedepsește cu asprime¹⁶. În octombrie se constata o aprovizionare cu mălai și pâine mulțumitoare, dar de piață au început să dispară legumele, laptele și brânzeturile. Grăsimile vegetale și animale lipseau complet, iar muncitorii, salariații și pensionarii erau îngrijorați de o posibilă reparație a inflației. Autoritățile erau mulțumite că starea de spirit este liniștită¹⁷, deci privilegiile nu le erau amenințate. Situația alimentară a țărănilor era considerată bună în urma inspecțiilor¹⁸.

Apropierea iernii aducea noi lipsuri. Dacă era adusă o cantitate suficientă de grâu din alte județe, producătorii locali aduceau puține

¹² *Ibidem*, f. 181.

¹³ *Ibidem*, f. 196/197. *Producția la păioase s-a prezentat în 1947 astfel: 748.790 kg grâu, 4664 kg secară, 5158 kg orz și 6727 kg ovăz. Din totalul de 765.339 kg cereale statul a luat drept impozite 130.532.600 kg, adică 17,05% din producția totală (Ibidem, f. 203). Recolta din 1947, afectată de secetă și ger, era absolut insuficientă pentru satisfacerea consumului intern dacă se ține cont și de cantitățile necesare întemeierii noilor culturi. Nu trebuie să oțitem faptul că rezultatele sunt cele consemnate la arie, dar cantitățile scad prin procesul normal de uscare. Nu sunt de neglijat pierderile provocate de rozătoare și cele din diferite accidente (incendii, inundații) și cele din procesul de măcinare. Un calcul interesant ar fi să raportăm cantitatea la totalul populației orașului Câmpulung din 1938/1939. Cei 13.454 de orășeni (Enciclopedia, vol. II, p. 293) ar fi primit doar 56,88 kg cereale dacă s-ar fi consumat absolut tot pe loc. Cum ceea ce a luat statul trebuie în mod logic eliminat, atunci se ajunge la doar 47,18 kg. Orzul și ovăzul însă mergeau mai mult spre hrana animalelor. Urmau celelalte scăderi și totuși autoritățile de la București n-au considerat județul drept calamitat, l-au supus colectelor forțate și benevole și au trimis copii din Moldova pentru hrănire și întremare.*

¹⁴ *Ibidem*, f. 197.

¹⁵ *Ibidem*, f. 199.

¹⁶ *Ibidem*, dos. 17/1947, f. 42.

¹⁷ *Ibidem*, dos. 1/1947-1948, f. 227.

¹⁸ *Ibidem*, f. 233 și 234 v.

alimente pentru că aveau drept scop "să înfometeze populația muncitoare de la orașe", iar reacțiunea era acuzată că a lansat zvonul despre o nouă stabilizare și țărani preferau să păstreze produsele decât să le vândă pe bani lipsiți de valoare¹⁹. Prețurile au început să crească, dar cazurile descoperite au fost deferite justiției²⁰. Probleme de aprovizionare au persistat și în decembrie nu s-au adus decât 28 de vagoane de grâu din cele 60 alocate din Teleorman, dar celelalte nu existau. Nici la cartofi nu se stătea mai bine, din cele 120 de vagoane alocate ajungând doar 45. Măsurile dure luate împotriva producătorilor locali n-au dat rezultate și dovedesc absurditatea politicii unui stat comunist. Nici comerțul cu produse industriale n-a fost reorganizat. Lipseau total cuiele, tabla, sîrma, geamurile, lemnele și materialele feroase. Autoritățile erau totuși mulțumite pentru că starea de spirit pe luna noiembrie a fost din ce în ce mai liniștită "deoarece măsurile luate de guvern sunt în binele lor"²¹. Raportul din 5 ianuarie 1948 al prefecturii Muscel cuprinde printre cifrele seci eșecul politicii centralizate într-o epocă de secetă. Din cele 1240 de vagoane cu cereale repartizate pentru mediul rural n-au sosit decât 69 și porumbul a început să lipsească în mediul rural și urban. Din cele 220 de vagoane de cartofi au ajuns doar 24 în decembrie. Uleiul lipsea în continuare de pe piață, dar se pare că exista o abundență a produselor lactate. Starea de spirit era liniștită, iar abdicarea regelui a fost primită cu calm. S-au regizat și manifestații spontane unde poporul a întâmpinat cu multă însuflețire proclamarea republicii. Prefectul constata cu satisfacție că diferitele categorii de salariați s-au prezentat grabnic pentru depunerea jurământului de credință "fără a aștepta vreun ordin"²².

Starea de spirit era liniștită pentru că autoritățile comuniste reușiseră să frângă opoziția democratică și orice atitudine ostilă. O recunoșteau indirect și demnitarii musceleni în iunie 1947. *"Opinia publică a fost neliniștită în urma măsurilor luate de guvern în vederea ordinii și siguranței publice, pentru arestarea elementelor periculoase și colportoare de știri tendențioase. Această neliniște a fost mărită prin faptul că elemente reacționare în dorința de a face panică și întreține o stare încordată au lansat zvonul că se vor face noi arestări. Ca o consecință a acesteia, s-a constatat că mulți cetățeni de la sate și orașe au părăsit locuințele prin fugă.... Partidele istorice, în urma măsurilor luate de guvern, s-au abținut*

¹⁹ *Ibidem*, f. 240.

²⁰ *Ibidem*, f. 245.

²¹ *Ibidem*, f. 256.

²² *Ibidem*, f. 269.

de la orice fel de comentarii, în ultimul timp observându-se un început de acalmie printre aceștia. În prezent nu se mai observă niciun fel de mișcare printre aceste partide, membrii lor nu se mai întrunesc, zvonurile au fost mult diminuate, iar atunci când se mai ivește câte unul este fără importanță²³.

Teoretic, situația se prezenta bine în 1947, dar realitatea era mult mai dură și se putea observa prin urmărirea stării de sănătate și a natalității. Seceta din 1946 a dus la o înfometare puternică în cursul iernii 1946/1947, iar lipsa grăsimilor a dus la dispariția săpunului. Tifosul exantematic a apărut cu furie în luna martie 1947, dar în iunie se mai înregistrau doar 9 cazuri. Înfometajii din Moldova au adus o boală neobișnuită în județ, febra recurentă, dar tratamentele au dat rezultate și în iunie mai erau 10 cazuri. Tuberculoza, boală specifică sărăciei, devenise o adevărată “plagă” pentru populație, dar medicamentele se găseau foarte greu. Înaintarea era favorizată de lipsa cerealelor și, mai ales, de lipsa grăsimilor animale și a zahărului. Mișcările de populație, haosul de după război și lipsa medicamentelor au favorizat răspândirea unei temute boli cu transmitere sexuală, cu efecte dezastruoase asupra sistemului nervos și a moștenirii genetice: sifilisul²⁴. Boala era periculoasă deoarece purtătorii de spirochete nu se prezentau la medic după apariția primelor semne de rușine sau din lipsa banilor, dar

²³ Ibidem, f. 126. Un alt document vine să completeze modul eronat în care era percepută situația din plasa Topoloveni la sfârșitul anului 1946, după victoria în alegerile libere. Vina pentru toată situația dificilă a țării a fost aruncată pe reacțiune, pe opoziție. Ca întotdeauna s-au găsit și persoane recalcitrante, unelte inconștiente ai reacțiunii care profitând de situația critică prin care trece țara nu au pierdut ocazia ce l-i se oferă pentru a-și manifesta nemulțumirea față de conducere... În timpul alegerilor s-a încercat de către fruntașii reacțiunii agitarea spiritelor și provocarea de dezordine, însă grație vigilenței organelor administrative care au fost tot timpul la post, lucrurile au decurs în cea mai perfectă liniște și rezultatul alegerilor a fost cea mai bună răsplată pentru munca depusă. Alegerile odată trecute și totodată reacționarii văzându-și visul spulberat, starea de spirit a revenit la normal. În prezent în întreaga plasă starea de spirit este bună (AN, DJ Ag, fond P.J Muscel, dos. 41/1947-1948, f. 41).

²⁴ Ibidem, f. 118. Măsurile luate de autoritățile centrale și locale împotriva tifosului exantematic se limitau în iunie 1947 la trimiterea a 1000 de litri de petrol și a 100 kg de săpun, cantități mai mult decât derizorii. Nu este de mirare că pe raza județului Muscel se înregistraseră în prima jumătate a anului 1400 de cazuri de tuberculoză, 2212 de sifilis, 758 de pelagră (boală provocată de lipsa alimentelor bogate în proteine), 462 de malarie, 1894 de gușă, 29 de sifilis și 9 de scarlatină (An, DJ Ag, PJM, dos. 3/1948, f. 121 și 124). Incidența tuberculozei indică o evidentă stare de sărăcie, iar pelagra confirmă lipsa alimentelor. Autoritățile locale erau obligate să recunoască faptul că insuficiență a hranei, a apei de băut și a prea multului alcool au provocat o recrudescență a bolilor sociale (Ibidem, f. 124).

continuau relațiile intime. Nici animalele nu erau ferite de epidemii. În 1946 au apărut cazurile de dalac, cea mai temută boală, și s-au executat vaccinări anticarbonoase la Ștefănești, Golești, Mărăcineni, Piscani și Colibași. S-a executat vaccinare de necesitate la Colibași la finele lui august 1947 pentru că s-a declanșat cea mai mare epidemie de dalac din istoria modernă a județului Muscel²⁵. Lipsurile și bolile au dus la cea mai scăzută natalitate în județul Muscel.

Guvernul și-a pus mari speranțe în măsura de stabilizare monetară, dar a acționat încă o dată complet greșit. Jandarmii trimiteau la 26 septembrie 1947 un raport detaliat privind starea de spirit a funcționarilor, ofițerilor și a subofițerilor și era catalogată drept *foarte îngrijorătoare, am putea spune chiar deplorabilă*. Documentul conține și explicația stării de lucruri. *La început părea că stabilizarea va îmbunătăți oarecum situația grea a marelui număr de funcționari publici. Totuși evoluția actuală a prețurilor pentru obiectele de strict necesar îi pune pe gânduri spulberându-le orice speranțe*²⁶. Regimul a avut multă grijă de forțele de ordine și valoarea nutritivă a hranei a trecut de la 2.500 la 3.200 de calorii, toate posturile de jandarmi aveau popote, cazarea și echipamentul erau în general bune²⁷. Se observă grija deosebită a regimului pentru forțele de ordine/represiune în timp ce intelectualii închiși în faimoasa și odioasă temniță de la Pitești aveau un tain de 570 și chiar de 300 de calorii.

În concluzie, se poate spune că nici în zona Muscel măsurile autoritare și autarhice ale regimului Groza n-au asigurat refacerea fără suferințe mai mari ca-n epoca războiului mondial. Politica guvernamentală a eșuat lamentabil. Un raport din 7 ianuarie 1947 consemna că 80% din populația comunelor nordice și 60% din cea a așezărilor sudice era lipsită completamente de cereale și restul va mai rezista cel mult două luni²⁸. Nimic n-a înnuiat inima guvernanților și județul n-a fost inclus pe lista celor afectate de calamitățile naturale. Mortalitatea ridicată a asigurat cea mai scăzută creștere demografică din perioada 1940 – 1949.

²⁵ *Ibidem*, f. 203. Situația era identică la nivelul întregii țări după haosul provocat de trecerea trupelor sovietice (Valentin Vasile, *Sănătatea românilor în vreme de război și secetă (1941-1948)*, în *Historia*, nr. 48, decembrie 2005, p. 38 - 41).

²⁶ AN, DJ Argeș, fond Legiunea de Jandarmi Muscel, dos. 12/1948, f. 54.

²⁷ *Ibidem*, dos. 13/1947-1948, f. 8.

²⁸ AN, DJ Ag, fond PJM, dos. 1/1947-1948, f. 44.

C. BARASCHI ÎN COLECȚIA MUZEULUI MUNICIPAL CÂMPULUNG

Crina FLINTEA

Resume

Dans cet article j'ai essayé de présenter la personnalité du sculpteur Constantin Baraschi, né à Câmpulung, utilisant une donation faite par Ioana et Elly Baraschi, comprenant des photos, des documents, des manuscrits, des objets personnels et des sculptures qui ont enrichi la collection d'art du musée.

În patrimoniul Muzeului din Câmpulung un loc deosebit îl ocupă acele fonduri create pe baza unor importante donații care ne permit să conturăm prin mijloace muzeistice viața și activitatea unor personalități câmpulungene.

Donația făcută în 1976 de Ioana și Elly Baraschi, (cuprinzând fotografiile, documente, manuscrise, obiecte personale și opere de artă ne oferă posibilitatea de a cunoaște și a putea prezenta multiplele valențe ale unei personalități controversate, cum a fost sculptorul câmpulungean.

La început de veac XX vedea lumina zilei în mahalaua olarilor din Câmpulung. Constantin Baraschi fiul lui Anton Baraschi și Zoe Mușat. Drumul spre devenirea și împlinirea artistică a fost sinuos: a plămădit lutul învățând de la un meșter olar vecin, Copăescu, a învățat tainele picturii lângă N. Grant și a trecut printr-un atelier de sculptura până în 1921 când este admis primul la Școala de Arte Frumoase din București. Aici se bucură de protecția altor câmpulungeni: directorul G.D.Mirea și frații Nanu și de îndrumarea unor profesori de prestigiu : Frederic Stork și Dimitrie Paciurea. Din 1923 până 1929 își perfecționează tehnica mai întâi la Academia liberă de artă plastică din București, apoi la Paris la Academia "Julian" cu Antoine Bourdelle și la Academia "La grande Chaumiere".

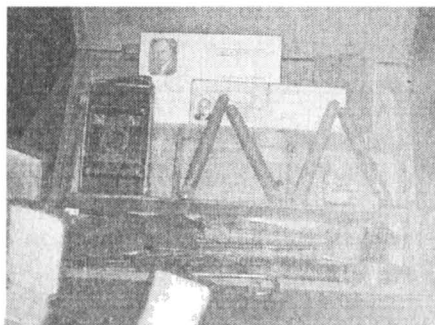
Sculptorul, a cărui creație este în esență figurativă a fost recompensat pentru operele sale în 1937 cu medalia de aur la expoziția de la

Paris, în anul următor cu premiul Academiei Române și în 1951 cu titlul de “Maestru emerit al artei”.

O serie de documente și obiecte aflate în posesia muzeului nostru jalonează acest drum pornind cu extrasul după registrul pentru născuți care-i consemnează apariția în lume în 1902, apoi carnetul de student al sculptorului, o felicitare din partea Academiei Julian din 1927, legitimații și carnete-legitimații din 1949 și 1950-51 cu semnăturile lui Petru Groza și Gheorghiu Dej, legitimația de profesor la Facultatea de Arte Plastice din București, atestatul de profesor în specialitatea sculptură și compoziție din 20 decembrie 1963 și adresa Institutului “N. Grigorescu “ prin care rectoratul decide încadrarea lui Constantin Baraschi în specialitatea “ sculptură și compoziție”.

Se păstrează în patrimoniul nostru “ Premiul de Stat al R.P.R. primit de Baraschi în 1950 pentru statuia lui Lenin și Stalin și din 1953 pentru relieful “Eliberarea” ca și medaliile de “Maestru emerit al artei” și “ Artist al poporului” .

Putem recrea o mică parte din atmosfera în care lucra sculptorul cu ajutorul obiectelor din donație: ochelarii artistului , un eboșar metalic pentru sculptură și aparatul de fotografiat cu care-i plăcea să-și immortalizeze prietenii și operele. (FOTO 1).

În zeci de fotografii apare Baraschi, mai ales în anii de maturitate, rareori singur, de preferință cu prietenii (alături de Medrea, Tudor Mușatescu, poetul Ianis Ritsos, sculptorița Vera Muhina. surprinși cu toții în atelier.

Cea mai mare parte dintre fotografiile reprezintă însă creațiile sculptorului: bustul lui George Enescu, al lui Sadoveanu, statuia lui Ștefan cel Mare, Sfântul Gheorghe, statuia lui Eminescu, bustul lui Nottara, femeie de valuri, țărancă, soția-Elly Baraschi, fetița cu codițe, statueta “Prințesa”, “Ielele”, “Avânt”, “Cariatidă”, “Zoe Baraschi (mama artistului). Uneori în

fotografie alături de operă apare și modelul (dirijorul George Georgescu este surprins în atelier alături de bustul său).

Activitatea didactică a sculptorului Baraschi a ocupat un loc aparte în viața sa. Mulți dintre foștii săi studenți au continuat să țină legătura cu profesorul pe care-l păstrau în amintire ca pe un om dârz, aspru dar cu simțul umorului, așa cum demonstrează corespondența sa.

Constantin Baraschi a încercat să transmită studenților săi tainele sculpturii, elaborând un tratat din care au apărut primele doua volume.

Manuscrisele unor capitole ale acestei importante lucrări (“Relieful”, “Draperia și costumul”, “Alegoria, atributele și simbolul”, “Sculptura policroma”, “Plastica mica”, “Sculptura monumentală”, “Stilul”, “Medalia, moneda, placheta și insigna”, “Gliptica”, “Macheta” se află în Muzeu.

În cadrul donației un loc important îl ocupă desenele sculptorului realizate ca material ilustrativ pentru tratatul de sculptura, reprezentând părți ale corpului uman: oase, mușchi. Numeroase desene ilustrează sculptura animalieră și reprezintă părți ale corpului calului, altele sunt studii de expresie, schițe ale operelor sale.

Activitatea sculptorului s-a aflat de multe ori în atenția presei. În multe articole aflate în donație Baraschi este elogiât pentru activitatea sa, în altele, cum este cel semnat de Nicu Enea este acuzat că reprezintă o expresie a “proletcultismului” de sorginte sovietică fiind un preferat al regimului dovadă numeroasele comenzi oficiale.

Unele din operele sale au generat adevărate dispute și campanii în presa: anume statuia lui I.L.Caragiale și mai ales cea care-l reprezintă pe poetul nostru național Mihai Eminescu.

Campania de defăimare a monumentului lui Eminescu , părerile contradictorii ale criticilor de artă și ale oamenilor de cultură față de opera sa i-au dat sculptorului dreptul la replică. Într-un document Baraschi își exprima propria poziție, considerând că un artist nu trebuie să își explice opera, odată terminată numai ea are cuvântul, specialiștilor revenindu-le obligația de a analiza compoziția, volumul, desfășurarea spațială, expresia.

După patru concursuri, ținute în decurs de opt ani, în 1956 i s-a încredințat lui Baraschi realizarea monumentului lui Eminescu ce trebuia executat în opt luni. După terminarea statuii din pământ o delegație din partea Direcției Artelor Plastice, Muzeelor și Monumentelor și-a dat acordul pentru turnarea ei în gips (procesul verbal se află între documentele donației).

În 1959 macheta monumentului a fost expusă în Parcul de la Șosea, unde mii de oameni i-au adus elogiile, după care a fost depozitată. Scandalul a

izbucnit șase ani mai târziu când două mulaje ale statuii au fost expuse la intarea în Cișmigiu.

Acuzele aduse monumentului au fost diverse: G Oprescu considera statuia “ molâie și somnolenta”, Valeriu Râpeanu era de parere că “poetul nostru național nu poate fi reprezentat ca un june prim”, Iorgu Iordan găsea “ privirea poetului disprețuitoare, de om superior”, iar Dan Hăulica aducea acuzații pline de invective la adresa operei lui Baraschi.

Pe de altă parte, Gheorghe Labin, maestru emerit al artei, șeful catedrei de arta monumentală la Institutul N.Grigorescu, găsea ca Eminescu lui Baraschi este compus firesc, așa cum se cerea....”e calm, liniștit, senin și în același timp puternic, fără efecte căutate”.

Doctor Constantin Chiriță admira puterea de expresie ce se dagajă din trăsăturile chipului luminos al poetului, privirea concentrată, gestul mâinilor atât de firesc pentru un om care trăiește o atât de profundă viață interioară” iar Tudor Mușatescu exclama : Acesta este Eminescu, frumos ca un zeu, cu ochii inspirați ca ai poeziei însăși”.

Scarlat Callimachi în articolul “Furtuna din preajma monumentului Eminescu considera poziția criticii negativă, pentru că doresc un Eminescu așa cum nu se poate realiza, o operă “făurită după desene și fotografii”. Monumentul lui Eminescu este o creație admirabilă alcătuite din linii armonioase, cu contraste puternice, care însă se îmbină cu dibăcie”.

Numerose scrisori sunt adresate sculptorului de către persoane neavizate, care-i admiră sincer creația pentru “majestuasa simplitate” susțin unii sau pentru un “anumit aspect de măreție”. afirmă alții, dar toți recunosc ca la vederea monumentului au simțit ca acelea este Eminescu, așa cum trăiește el în fiecare din noi.

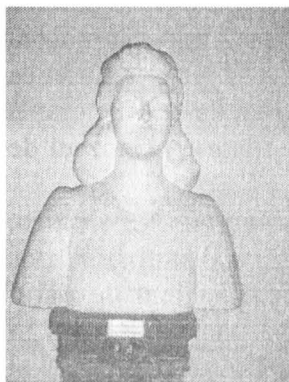
Operele lui Baraschi străbat timpul și stârnesc admirația prin perfecțiunea meșteșugului, simplificarea formelor. ferinitatea volumelor și expresivitate.

Prin donație în posesia Muzeului au intrat două sculpturi din marmură, șase sculpturi din gips și una din ciment și un autoportret al lui Baraschi.

Pictura în ulei reprezentându-l pe sculptor cu tichie și fular roșu, a cunoscut multe variante în creion, în format mic, care se află în colecția noastră. Baraschi pictează cum sculptează, volumele se datașeaza ferm, culoarea este pusa pe suprafețe întinse, roșul și bejurile contrasteaza cu fundalul închis. Trăsăturile feței sunt realizate cu multă energie, privirea e ageră, dură, dar in ea licăreste o lumina zglobie.

O statuie de mici dimensiuni, din marmura albă, reprezentând un “nud” de femeie impresionează prin soluția găsită de susținere a personajului prezentat aproape pe diagonală, echilibrul fiind realizat de un veșmânt drapat ținut de tânără cu mâna stângă , care îi trece printre pulpe și se revarsa în spate pe post de suport. Trăsăturile sunt abia schițate, accentul cade pe formele tinereii și pe veșmânt.(FOTO 2)

Bustul Olgăi Baraschi, soția sculptorului, realizat în marmură albă pune accentul pe trăsăturile armonioase, părul bogat și buclat, pieptănat pe spate eliberându-le astfel încat poți înfrunta privirea directă, albastră a personajului.

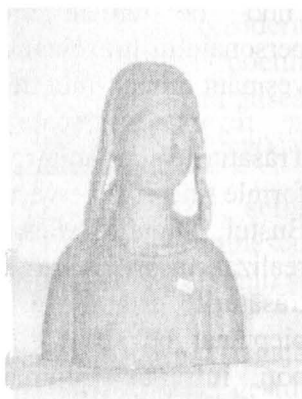

Sculptorul folosește tehnici diferite pentru realizarea bustului: veșmântul ușor buciardat scoate în evidență finisajul superior al feței și gâtului.(FOTO 3)

Elly Baraschi, cealaltă soție a sculptorului este realizată în gips, în linii energice, formele sunt ușor alungite(mai ales gâtul degajat de părul strâns într-un coc savant în vârful capului) fapt ce accentuează monumentalitatea. Ca și la celalalt bust, combinația de tehnici evidențiază trăsăturile feței.(FOTO 6)

Un "Cap de fetiță" (FOTO 4) realizat din gips colorat degajă melancolie prin folosirea liniilor curbe (ovalul feței și codițele împletite și întoarse după ureche) în timp ce alt gips intitulat "Muzica" (FOTO 5) prin diagonalele întretăiate și gesturile exagerate ale personajului sugerează exaltarea.

Multe dintre sculpturile lui Baraschi au fost apreciate de public, unele fiind multiplicare și așezate în locuri unde pot fi admirate. Este cazul statuii reprezentând o țărancă cu vas pe cap care impresionează prin simplitatea formelor, reduse la esențial și prin atitudinea mândră, două exemplare aflându-se în orașul nostru, una în curtea casei Ștefănescu (muzeul de etnografie) și alta situată în fața pieții orașului.

În Muzeu se află și busturile lui M.T.Rumano și N.Balcescu, realizate de sculptorul câmpulungean în gips, la ambele accentul fiind pus pe expresivitatea feței, degajând totuși un aer romantic sugerat de părul vâlvoi în cazul scriitorului din Berevoești sau de barba buclată și părul în plete la marele revoluționar.

Constantin Baraschi s-a înfașisat pe sine într-o sculptură de mari dimensiuni, impunător, masiv, prezentat schematic cu dalta și ciocanul în mâini, unelte cu care a meștesugit de-a lungul timpului atâtea opere de artă.

Prietenul său din copilărie Tudor Mușatescu îl definea astfel pe sculptor: "Baraschi a răzbunat defectele creatorului în calitățile operelor sale. În fiecare operă a lui Baraschi, în adâncurile ei anonime, de bronz, de piatră, de marmură, ori de gips și dincolo de destinație.....se află singure, tencuite discret câteva pene smulse și poate plânse, din marele cortegiu de aripi, care îl vor menține, chiar jumulite, sus, la înălțimea reglementară, peste timp."

GRAVURI DE ANTON KAINDL ÎN COLECȚIA MUZEULUI MUNICIPAL CÂMPULUNG

Crina FLINTEA

Resume

Dans la collection d'art du musée de Campulung il y a 28 gravures réalisées par le graveur allemand Anton Kaindl. J'ai essayé une courte analyse des monuments immortalisés par le graveur : des monastères fortifiés de la Transylvanie, des images du château de Bran, des couvents et des églises de Campulung et Curtea de Arges.

Rodul anilor petrecuți pe meleagurile românești, cele peste 800 de acuarele și 200 de gravuri în acvaforte rămase în urma pictorului german Anton Kaindl sunt mărturii care cumulează pasiunile și sensibilitățile omului despre a cărui viață și activitate posedam puține date.

Rigurozitatea, precizia desenului, modul de abordare a perspectivei sunt o dovadă că pictorul avea temeinice cunoștințe de specialitate și posedă până la măiestrie tehnica gravurii în acvaforte (în care negativul se realizează cu vârfuri ascuțite pe placa metalică ce este supusă apoi corodării cu acizi).

Deducem din subiectele abordate în cele 28 de gravuri care au intrat în patrimoniul muzeului din Câmpulung în 1969 că pictorul Anton Kaindl era un mare admirator al arhitecturii vechi românești, în special al celei religioase.

Gravurile ne permit o călătorie prin imagini ce urmează traseul Descălecătorului pornind din sud-estul Transilvaniei, trecând pe la castelul Bran, prin prima reședință voievodală din Câmpulung și sfârșind la Curtea de Arges.

Ghid ne este chiar pictorul care se prezintă într-un autoportret de mare expresivitate. Vestimentația care sugerează mare rafinament este abia schițată, accentul este pus pe trăsăturile feței, pe profunzimea privirii pătrunzătoare și în același timp caldă, efect accentuat și de un zâmbet abia

schiațat, trăsături care ne sugerează un om meticulos, riguros, dar cu mari disponibilități sufletești față de om și creațiile lui.

Gravurile se caracterizează printr-o mare atenție acordată elementelor de arhitectură, detaliului, dar și printr-o rafinată punere în scenă: foarte rar în prim planul lucrării se află subiectul. artistul interpune între el și privitor alte elemente creând astfel privirii o perspectivă.

Anton Kaindl semnează discret lucrările în monogramă, în care cele două părți oblice ale literei **K** se prelungesc și se unesc formând un cerc protector pentru ambele inițiale.

Călătoria noastră pornește din zona Transilvaniei, spațiul geografic unde influențele occidentale (stilurile romanic, gotic și baroc) interferează cu stilul bizantin și cu tradiția autohtonă conferind arhitecturii o configurație complexă. Prin ingeniozitatea amenajărilor defensive bisericile transilvănene fortificate (în număr de aproape 200) dau o notă de originalitate în arhitectura europeană din acea perioadă. Ele au atras atenția pictorului german care a immortalizat 6 biserici fortificate în tot atâtea gravuri.

Biserica fortificată Prejmer este prezentată din exterior cu puține accente de umbră perspectiva, fiind realizată de un drum circular care înconjoară și asigură accesul la monument. În fața fortificației un pomișor firav jumătate înfrunzit marchează axul lucrării iar brazii răzleți sunt puțin conturați pentru a nu afecta construcția propriuzisă.

Pentru biserica Hărman, artistul creează o imagine similară: drumul de acces merge circular, un brad singuratic și o fântână cu cumpană sunt abia schițate deși vizual sunt mai aproape ochiului astfel încat monumentul apare în plină lumină în toată măreția lui cu contraforți și ferestre gotice, cu acoperișul abrupt dar mai ales cu turnul clopotniță secționat în patru registre, fiecare cu alt tip de ferestre.

Zidurile bisericii fortificate Birthälm și turnurile cu acoperișurile foarte înalte și ascuțite de influența gotică creează în gravura dedicată acestui monument, o ritmicitate pe verticală care se desprinde dintr-o masă de acoperișuri cu pantă dulce aglomerate pe orizontală subliniind astfel marea edificiiului.

Biserica fortificată Apold este realizată pe o diagonală ascendentă de la stânga la dreapta. Între turnul cu foișor și cel mai zvelt. cu ceas, din dreapta, se interpune un arbore bătrân. Anton Kaindl a preferat un joc de lumină-umbră pentru această lucrare care degaja multă energie prin dominarea liniilor verticale, atenuate pe alocuri de linii curbe (arcade și cercuri).

Gravura intitulată biserica fortificată Keisd surprinde doar un colț din fortificația interioră cu turnul de pază și scările de acces. o parte din

parapet și o fântână singuratică ce accentuează atmosfera de așteptare. Imaginea este animată de energia desenului și ritmicitatea sugerată de diversitatea planurilor acoperișului care se intersectează în mod repetat.

O alta biserică fortificată imortalizată de Anton Kaindl este cea din Cristian prezentată în tușe puternice cu accent pe detaliul de arhitectură și măiestrie în sugerarea materialului de construcție (piatră, lemn, țiglă). Rigurozitatea tipic germană a desenului este atenuată de faptul că imaginea se percepe printre crengile unui copac prezentat în prim plan.

În drumul spre Câmpulung se ridică mareș castelul Bran, ansamblu fortificat din sec XIV, stăpânit cândva de Mircea cel Batrân și urmașul său, pentru ca apoi, secole de-a rândul să aparțină orașului Brașov. Edificiul, supus în secolul XVII unor transformări în stilul Renașterii va fi adaptat în secolul XX funcțiilor unei reședințe regale. Planul neregulat, urmând configurația reliefului, puternic donjon cu crenele, fațada decorată în secolul XVII cu o “atică poloneză” simplificată (mici pilaștrii care formează o friză în partea superioară) au trezit interesul multor artiști.

Admirația lui Anton Kaindl transpare din modul în care ne prezintă castelul, în mai multe imagini successive, ca într-un film, din diverse unghiuri, din ce în ce mai aproape.

O gravură ne arată Branul mareș pe stâncă, cu o pădure de brazi la poale (contrastul lumină-umbră fiind realizat prin tușe puternice). Cu următoarea gravură suntem mai aproape, numai un arbore secular ne împiedică să admirăm “atica poloneză” simplificată de pe fațada castelului. Cea de-a treia imagine ne aduce la baza zidului donjonului, liniile sunt reduse la esențial, castelul este în plină lumină, total diferit de celelalte reprezentări. Pășim apoi în mica dar cocheta curte interioară invadată de flori prezentată cu lux de amănunte, jumătate luminată jumătate în penumbră. Vizita la castel continuă: ne oprim o clipă într-un mic și cochecet birou, încărcat de mobilier sculptat și flori în care liniile curbe și penumbra sunt dominante, cu un puternic parfum feminin care parcă mai poartă încă amprenta pașilor princieri. Aceleași linii curbe domină o ultimă gravură în care Anton Kaindl imortalizează cu multă energie bucătăria rustică a castelului anume colțul cu soba și hornul uriaș.

Următorul popas îl facem cu ajutorul gravurilor în prima capitală a Basarabilor, la Câmpulung și ne oprim în locul unde a fost străvechea reședință voievodală, la Mănăstirea Negru Vodă.

Turnul clopotniță apare impunător la capătul unei alei mărginite de copaci bătrâni, pe axa desenului care prezintă în amănunt elementele de decorație caracteristice (arcele oarbe simple sau duble cu bumbi ceramici ce marchează mijlocul cercului).

Același turn este văzut din alt unghi, dinspre curtea interioară alături de casa egumenească din care în imagine apare intrarea și o parte din corpul clădirii la care artistul a accentuat eleganța coloanelor din piatră cu capiteli florale și arcade de la etaj.

Drumul continuă, depășește biserica pe care pictorul german preferă să o immortalizeze dinspre răsărit, de dincolo de portalul care separă curtea incintei în două. Deasupra zidului separator se ridică biserica cu cele trei turlă ale sale, dominate însă prin înălțime și zveltețe de același turn clopotniță. O perdea de vegetație, prezentată stilizat, separa obiectivele.

În curtea mănăstirii izolat, se află o bisericuță înălțată de Matei Basarab în 1640, Bolnița, mică înconjurată de pomi și flori, în plină lumină, lângă care dormitează leneșe câteva oițe (elementul viu este rar prezent în gravurile lui Kaindl).

Și alte monumente de cult câmpulungene au stat în atenția gravorului german.

Biserica Sfântul Ilie ridicată în a doua jumătate a secolului al XV-lea în apropierea târgului anual ce se ținea de Sfântul Ilie ne apare în gravură dincolo de un gard de lemn, accesul făcându-se printr-o potecă. Deși edificiul este puternic umbrat artistul prezintă în detaliu elementele de arhitectură caracteristice: brâul lat care înconjoară la exterior biserica, al cărui registru superior este decorat cu arcaturi oarbe gemene și turlă cu opt ferestre încadrate cu câte trei arcuri zimțate.

Într-un cadru vegetal (o alee cu flori și frunzișul unui arbore) este realizată imaginea elegantei biserici Șubești, ridicată în vechea mahala a șubarilor. Remarcabilă datorită armoniei proporțiilor biserica stârnește admirație prin caracteristicile arhitectonice surprinse cu măiestrie de Kaindl (este înconjurată la exterior de un brâu lat din trei toruri care deasupra intrării pridvorului înconjoară icoana hramului iar registrul superior este decorat cu panouri pictate.

Biserica Sfântul Gheorghe Olari vizitată și menționată de Paul de Alep *este un monument la care elementele stilului gotic se regăsesc în plan, soclu și mai ales în ancadramantele ferestrelor și ale portalului. Pictura exterioară acoperă în întregime fațada de vest, cea surprinsă de Anton Kaindl în gravura sa. Unicitatea monumentului l-a determinat pe artist să realizeze un detaliu de arhitectură anume ancadramentul ușii bisericii văzut din interior, cu câte trei colonete în retragere lateral și casete pătrate și un triunghi deasupra. Nota de originalitate o constituie chenarul realizat pentru această lucrare: în stânga, pe verticală, cu caractere chirilice stă scris descendent CÂMPULUNG încadrat de ornamente florale, în coloana din dreapta cu aceleași caractere scrie SFÂNTUL GHEORGHE.*

Pașii artistului au zăbovit și la mănăstirea Nămăiești, din apropierea Câmpulungului, care ne este prezentată în tușe puternice, într-o alternanță de umbră și lumină (clopotnița și clădirile de lemn din spate sunt în tonuri închise în timp ce biserica din planul secund este luminată.

Printre puținele subiecte cu temă laică se numără și “moara de apă din Câmpulung” gravură cu atmosferă romantică în care autorul pare preocupat de simetrie prin distribuirea obiectelor vechi abandonate în spațiul grafic în mod echilibrat de o parte și de alta a scării din centrul imaginii.

Cu ultimele cinci gravuri ne apropiem de sfârșitul călătoriei și ajungem la Curtea de Arges.

Un prim popas îl facem la mănăstirea Mușatesti desenată cu tușe uniforme și accente pe detaliu sugerând o atmosferă calmă.

Un desen perfect echilibrat realizează Anton Kaindl pentru Mănăstirea Robaia aflată dincolo de un zid de piatră și flancată de doi copaci înalți. În prim plan apare o poartă țărănească care permite accesul la monumentul de cult.

Pentru Biserica Olari din Curtea de Arges pictorul reia ideea drumului ce înconjoară monumentul pitoresc, de mici dimensiuni a cărui clopotniță este tratată ca un turn independent având parterul cu pridvor și o scara exterioară părăginită ce asigură accesul la camera clopotelor. Gravura sugerează o atmosferă tristă melancolică.

Un cadru romantic a realizat Kaindl pentru prezentarea ruinelor bisericii San Nicoară, aflată în umbră singura parte luminată fiind în mod simbolic absida altarului. Lângă ruinele impunătoare ale clopotniței (timpul trecut) se ridică un pin singuratic (timpul prezent).

Ultima gravură aflată în patrimoniul muzeului prezintă într-un cadru primăvărat biserica Bolnița surprinsă prin frunzișul copacilor și animată de prezența umană. caz singular în cadrul colecției noastre (două femei în costume populare una stând jos sprijinită de zidul bisericii, cealaltă într-o scurtă pauză de muncă).

Călătoria noastră prin intermediul gravurilor lui Anton Kaindl, mici capodopere ale genului se încheie astfel într-o notă optimistă.

Crina FLINTEA

Resume

La collection d'art du musée de Campulung contient des centaines des portraits et autoportraits réalisés par des peintres connus, dans une diversité des techniques. J'ai présenté les plus importantes toiles ayant comme sujet le portait avec toutes leurs caractéristiques(forme, luminosité, technique et notes originales).

Prezentarea chipului uman in artă, indiferent de forma ei de exprimare s-a făcut din zorii umanității dar portretul abordat separat și mai ales subgenul său autoportretul în care în locul ” celuilalt “ este prezentat “ eul” , este o invenție târzie, din începuturile epocii moderne.

Autoproiectarea este cunoscută încă din arta greacă clasică dar este autoproiectare contextuală reprezentarea autorului fiind inserată în cadrul unei opere al carei creator într-un fel sau altul se declară.

Colecția de artă a Muzeului Municipal Câmpulung, constituită în decurs de câteva decenii, în principal pe baza donațiilor venite din partea unor colecționari precum Mihai Tican Rumano (222 opere) , Victoria Petrescu (75 tablouri) si a unor artiști plastici legați sufletește de urbea noastră : Ecaterina Cristescu Delighioz, Tatiana Samoilă, Ileana Ceaușu Pandele si mulți alții, cuprinde 122 portrete. Din lipsa spațiului un număr foarte mic dintre ele sunt prezentate publicului vizitator în expoziția permanenta atât in sălile dedicate picturii în ulei cât și în cea cuprinzând lucrări de grafică, restul sunt depozitate și fac obiectul unor expoziții temporare tematice.

În general portretele au dimensiuni mici si mijlocii dar sunt și tablouri de mari dimensiuni până la 90 X 110 cm (precum cele realizate de Mișu Popp, Vera Veslovschi Nițescu) portrete destinate unor spații ample.

Ca formă predomină cele dreptunghiulare dar sunt și portrete în medalion oval.

Tehnica picturală diferă în funcție de personalitatea artistului: de la o pensulație fină delicată ce permite contactul vizual de aproape ca la Burghеле, Sava Hentia, Ioanid, la pictura energică, încărcate de culoare care necesită distanță pentru ca privitorul să poată percepe opera la Schweitzer Cumpana. În grafică diversitatea este mare: de la gravura realizată în diverse tehnici la desenul robust în cărbune sau cel delicat în tuș și creion.

Interesul portretistic al secolului al XIX-lea se va prelungi și în secolul XX fiind accentuat în perioada interbelică. Portretistica poartă o puternică amprentă socială fiind legată de prestigiul politic și economic al comanditarului. Arta portretului de societate devenise în familiile avute, cu vechime sau parvenite, un bonton aproape obligatoriu.

Istoria încărcată de evenimente și personalitățile de marcă ale Câmpulungului au fost o sursă de inspirație pentru pictorii de la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul veacului următor, când se va extinde moda portretelor artistice de familie în care a excelat pictorul câmpulungean G.D. Mirea.

Un alt artist câmpulungean, Iacovache Constantinescu, la rândul lui completă personalitate a veacului al XIX-lea, ne-a lăsat trei remarcabile portrete prezentate în tehnica clar-obscurului, cu o paletă cromatică restrânsă, culorile vii aparând doar ca accente în care sunt prezentați trefilofatul Ștefanescu și soția sa logofeteasa Margiola Ștefanescu dar și un portret al doctorului N.Jugureanu în care în partea de jos autorul cosemnează datele biografice ale personajului.

Între cele șapte picturi de mari dimensiuni, patru purtând semnătura pictorului transilvănean Misu Popp, trei atribuite lui în urma unei analize pertinente, pe lângă personalități ale societății câmpulungene: Ovidiu Rudeanu, pașoptistul Pandele Rucăreanu, Ioniță Negulici, Anton Paul (*casier general al județului*) sunt și două portrete de familie reprezentându-i pe Ion Enache Hristodor, negustor câmpulungean și soția sa Păuna. Pictura artistului transilvănean se remarcă prin corectitudinea desenului, finețea pensulației, preferința pentru detaliul de costumație (dantele, taftale, mătăsuri), ca și prin rafinamentul cu care așează lumina pe chipul personajelor sale.

Două portrete de mici dimensiuni reprezintă pe trefilofatul Nicolae Rucăreanu și soția sa Paraschiva. Deși cele două picturi nu poartă nici o semnătură, maniera academică în care sunt realizate, acuratețea desenului, expresivitatea privirii, importanța acordată detaliului de costumație,

pensulația fină, ne îndreptătesc să presupunem că autorul a avut studii de specialitate iar ca manieră artistică se apropie de stilul lui Mișu Popp, fără a avea însă suficiente argumente pentru a i le atribui.

Unele dintre figurile emblematice ale societății câmpulungene de la începutul veacului al XIX-lea, le regăsim și în lucrări mici de grafică, replici după I. Negulici, realizate de I. Negulescu în care ne apar în costume după moda vremii: pitarul N. Rudeanu, Elisabeta Rudeanu, Mihalache Rudeanu (fiul lui Nicolae), serdarul Alexandru Manolescu și Elisabeta Manolescu.

Alte personalități mușcelene : Mihai Tican Rumano și soția sa Silvia au fost immortalizați separat de mai mulți artiști.

Teodorescu Romanati le va surprinde chipul în 1956 într-o pictură plină de sinceritate.

Alt artist P. Mihăilescu, pe lângă portretul în ulei al lui Mihai Tican și finul pastel reprezentând-o pe soția sa, a realizat și o pictură document, o casuță modestă de țară din Berevoiești, locul unde personajul său văzuse lumina zilei. Trăsăturile pitorești ale berevoieșteanului Mihai Tican Rumano sunt surprinse în culori calde și de pictorița Elena Petraglu Deșliu.

În colecția muzeului pe lângă portrete de familie se află un remarcabil portret purtând semnatura lui G. D. Mirea reprezentându-l pe Dumitrache Micescu într-o manieră artistică caracteristică pictorului (un clar-obscur subliniat de o cromatică redusă). Aceiași abordare artistică o găsim în portretul marelui carturar Dinicu Golescu realizat de pictorul Nicolae Grant.

Abundența în perioada interbelică a portretelor de scriitori, actori, muzicieni corespunde animației deosebite a vieții culturale românești din acea vreme. Portretele sunt mai puțin încărcate de solemnitate, ele devin instrumente ale dialogului cu privitorul, mai ales cele ce folosesc mijloacele graficii, creionul sau tușul (în cazul nostru portretul lui Eminescu, semnat de Steriadi).

Dramaturgul câmpulungean Tudor Mușatescu, immortalizat de pictorul Lewanschi, are un aer ușor boem în timp ce în portretul lui Ion Miulescu semnat Nina Arbore, privirea directă a poetului stabilește o comunicare cordială cu cel din fața sa.

O personalitate câmpulungeană care și-a pus amprenta asupra culturii orașului nostru în secolul XX a fost poetul Mihai Moșandrei. Chipul său cu ochi de o mare expresivitate a impresionat pe mulți artiști locali care l-au immortalizat la diferite vârste: la opt ani (pictorul Bulgaraș) sau în plină maturitate (portretul realizat de Dalila Ionescu Oncica și lucrarea de grafică semnată Marian Petry, donată muzeului chiar de poet).

Artiștii pot realiza uneori adevărate biografii ale personajului prezentat surprinzându-i pe pânză imaginea la diverse vârste și în diferite atitudini, așa cum marele Rembrandt realizase odinioară o adevărată povestire autobiografică prin seria de autoportrete (care permit reconstituirea vieții artistului în imagini.

În cazul nostru șase pânze purtând semnătura lui Ilie Burghele, o prezintă pe fiica sa Eugenia.

Într-un portret de mici dimensiuni apare Eugenia la vârsta fragedă până în trei ani; liniile curbe și contururile estompate folosite de artist conferind multă drăgălășenie chipului fetei. În “ Portretul de fată” pe un fundal roșiatic se profilează chipul delicat al unei adolescente, îmbrăcată în uniformă, scăldat într-o lumină caldă cu un zulf rebel pe frunte (amănunt ce apare în toate portretele Eugeniei ca o constantă și o particularitate a personajului).

Eugenia în plină tinerețe este prezentată în trei portrete: “ Fata cu zorele”, “Portret de fată cu trandafiri albi” și “ Fata cu trandafiri stând pe scaun”.

Pictorul și-a armonizat paleta cromatică cu chipul diafan al fiicei sale. Delicatețea imaginii este accentuată de punerea în scenă elaborată de artist care o înconjoară într-o ghirlandă dispersată de zorele în primul caz și trandafiri în celelalte două.

Motivul ghirlandei apărut în pictura lui Rubens și Ian Brueghel cel Batrân, înconjurând chipul Madonei este aici preluat și prelucrat, florile fiind în cădere liberă în jurul Eugeniei, prezentată din față cu zorele și din profil cu trandafiri (lumina portretelor măiestrit dirijată accentuează melancolia personajului).

Trăsăturile fiicei lui I. Burghele se regăsesc și în chipul unei pictorițe aflată în plină maturitate, surprinsă în fața șevaletului, concentrată, dar cu omniprezentul zulf pe frunte. Din modul de abordare a portretelor Eugeniei, răzbate dragostea pictorului pentru fiica sa.

O altă categorie portretistică, portretul de grup este slab prezentat în colecția muzeului. Două pânze de mari dimensiuni, una reprezentând “Colectiviști” semnată de V. Rudeanu și cealaltă surprinzând o sedință în ilegalitate , opera pictoriței Steriade Florica surprind personajele în atitudini căutate sugerând tablouri la comandă. Apropiată de pictura naivă ca proporții și desen este și pictura de grup semnată C.Dumitrescu reprezentând “Familie din prima jumătate a secolului al XIX-lea”.

Marea majoritate a pictorilor români prezenți și în colecția noastră, au urmat Academia de Arte din București, Iași sau Cluj și s-au perfecționat la

München la Academia Regală de Artă și la Academia Julian sau în atelierile unor pictori de renume, astfel încât la unii artiști influențe ale unor curente la modă (impresionism și expresionism) sunt sesizabile deși ele au fost prelucrate după personalitatea fiecărui pictor.

Subiectele unor portrete sunt figuri pitorești, concepute tipologic: turci, muzicieni ambulănți, clovni, muncitori, tătăroaice, țărani etc.

Istoria, caracteristicile rasiale își pun amprenta asupra tipurilor umane, fiecare popor are propriile particularități întipărite în chipul reprezentanților săi. Portretistica surprinde detalii sugestive. Egipteanca lui Biju Leon prezentată din profil, înfășurată în voaluri, are un aer enigmatic ca și civilizația al cărei produs este; portretul posedă valențe decorative prin numărul redus de planuri și suprafețele uniforme de culoare.

Frumusețea femeilor iberice, a spaniolelor a impresionat pe mulți pictori.

Un pastel pe carton semnat Ghe. Lazar din 1941 și două lucrări în ulei de Vera Veslovschi Nițescu și Ecaterina Cristescu Delighioz încântă prin frumusețea subiectelor îmbrăcate în costume specifice zonei, cu evantaie în care culorile vii roșul, rozul și albastrul sugerează temperamentul personajelor.

“Portret de turc” realizat de C. Dragoș Petrescu prezintă un profil încarcat de tristețe atmosferă sugerată și de abundența albului.

Țăranul român, creator de civilizație a inspirat pe mulți pictori. Chipuri brăzdate de trecerea anilor, pline de demnitate sunt prezentate în portrete de mare valoare artistică semnate de Nicolae Grant (“Țăran din Mușcel”- figură pitorească ce emană o veselie reținută) , V.Rudeanu (“Țăranca din Berevoiesti) sau Jean Nițescu (“Bătrân răzeș-prezentat în tușe energice pe un fundal estompat pe care se profilează o modestă locuință țărănească”).

Cele trei portrete de țăran semnate de Schweitzer Cumpana prezintă personaje cu tră sături aspre, subliniate de tehnica pictorului care folosește culoarea din abundența creând aproape reliefuri. Varietatea și valoarea artistică de excepție a costumului popular românesc, mai ales cel muscelian, a fost surprinsă de numeroși pictori. Carol Pop de Szatmary prezintă “Femei muscelene” ca într-o paradă cu detalii de costumație indicând și localitatea de origine a modelelor – “kâmpulung”.

O “țărană cu maramă” semnată de Vera Veslovschi Nițescu, prezintă în stil grigorescian, cu înclinație către idilic o frumoasă musceliancă într-o atitudine căutată în culori calde, luminoase.

Piteșteanul Dan Băjenaru realizează portretul unei colectiviste din Hunedoara” prezentată în fața unei ferestre prin care se prefigurează un peisaj (prin procedeul dedublării).

În pictura Octaviei Milculescu, o “salișteancă” ne privește deschis și transmite mult optimism prin tușele cromatice de tip fovist așezate paralel pe verticală.

Dacă la unele portrete reprezentând țăranci atrage cromatica vie a costumelor la altele se remarcă expresivitatea chipului și aerul melancolic sugerat prin atitudine și umbre studiate ca în “Cap de expresie” de Marie-Jeanne Miclescu și “Pe gânduri “ de Cella Popescu.

Pestrița societate românească de la începutul secolului XX poate fi reconstituită și cu ajutorul artei, portretistica fixând pentru posteritate imaginea unor reprezentanți din medii diverse “un pitoresc “cobzar” surprins de Iser sau mult iubitul clovn. În Muzeu există două picturi în ulei : una intitulată “Copelinus” purtând semnătura Cellei Popescu sau “Măscăriciul” realizat de Bărbulescu Bârg- primul plin de veselie și optimism celalalt de tristețe mascată stângaci de fața pictată.

Reprezentanții diverselor meserii au inspirat uneori pe pictori care i-au prezentat fie ca portrete izolate (“ Minierul” de Ion Mândru și “Sudorul” de Jean Nițescu) fie înconjurați de elementele caracteristice fiecărei meserii “ Minierul”- pictura Taniei Baillayre având pe fundal o galerie de mină iar “Sudorul “ Olgăi Copăceanu cu uneltele specifice în mână.

Vârstele omului au fost prezentate în foarte multe din portretele aflate în colecția muzeului nostru. Chipul de copil atât de greu de surprins a fost pictat pe pânză sau carton în mod diferit de artiști în funcție de personalitatea și tehnica pe care au folosit-o : pastel cu tonuri deschise și contururi estompate « Cap de copil » semnat Ghe Lazar, cărbune pus cu energie și abundență, de linii curbe în ”Copiii din Boteni “ ai Tiei Peltz, sau încadrat de galben ca într-o aureolă în “ cap de fetiță-Monica “ de Tudor Lorman. Trăsăturile se maturizează în anii de școală, chipurile sunt luminate parcă de bucuria accesului la cunoaștere cum apar în picturile “Pioniera” a Larisei Ceachir și “Premianta” semnată de Vera Veslovski Nițescu.

În amintirea oricărui om, învățătoarea ocupă un loc aparte, este primul străin care călăuzeste drumul omului spre lume și învățătură.

P. Damian în tabloul “Portetul învățătoarei” prezintă imaginea clasică a învățătoarei cu privirea deschisă emanând încredere, sobrietate și distincție, trăsături bine puse în valoare de tehnica clar-obscurului.

Adolescența și tinerețea sunt subiecte deseori prezente în portretistică.

O frumoasă acuarelă a Ilenei Ceaușu Pandele, prezintă o “adolescentă” în timp ce Costin Petrescu immortalizează o “fata citind” (un adevărat studiu de lumină în care sursa luminoasă este pe fundal revarsându-se asupra chipului fetei ascuns privitorului care poate vedea semiprofilul personajului în spațiul căruia te simți strecurat indiscret).

Același autor ne prezintă cu mijloacele graficii folosind un desen delicat o tânără într-o atitudine mândră intitulată” Tinerețe” și datată 1932. “Studentul” lui Pavel Chichișan ne prezintă căutările unui artist la început de drum, personajul masculin prezentat amintind prin pensulație și cromatică de expresionism iar prin desenul alungit hieratic de El Greco.

Femeia în plină tinerețe apare în numeroase tablouri. Lucrarea de grafică a lui Theodor Pallady intitulată “Portret de femeie” prin schematismul său dă senzația de instantaneu. Portretele în ulei reprezentând femei au o mare varietate de abordări artistice de la maniera academică cu predilecție pentru detaliul de îmbrăcăminte folosită de Sava Henția și Bassarab la portretul cu linii estompate pierdute în tonsuri de culoare de influență impresionistă purtând semnătura lui I. Ioanid. Influențe impresioniste se simt și în frumosul portret de femeie realizat de C. Isache în care imaginea este ecranată de o voaletă ce aduce o puternică notă de mister.

“Femeia la fereastră” semnată de Ghe.Lazar sau cele două portrete de femei opere ale Elenei Petraglu Deșliu sunt lucrări care prin tonuri vii de roșu, albastru și verde transmit optimism, încredere.

Vârsta maturității este ilustrată în cele zece portrete ale Ecaterinei Cristescu Delighioz, cinci reprezentând femei(prietene și rude) și cinci reprezentând bărbați (printre care și soțul artistei) toate având drept numitor comun paleta largă de culori folosite pe chip cu multe umbre colorate în albastru și verde cu o pensulație energică.

În cele mai multe portrete de bătrână pictorii au surprins chipul drag al propriei mame împovărat de ani ca în pânzele semnate de Marie-Jeanne Miclescu, Georgescu și Ilie Burghel.

Din cele 14 autoportrete aflate în patrimoniul muzeului trei sunt realizate în tehnicile specifice grafice: unul în creion cu accente în zona ochilor și obrazilor, restul chipului fiind abia schițat realizat de Steurer, o gravură în aquaforte urmărind parcă aceleași criterii, operă a lui Anton Kaindl și un autoportret în cărbune realizat cu multa energie în stilul său caracteristic de Ion Mândru, în care privirea pătrunzătoare este amplificată de dioptriile ochelarilor creând un efect straniu asupra privitorului care se simte la rândul lui analizat.

Expresivitatea unui portret dar mai ales a unui autoportret în care "eul" se autoprezintă este dată de privire. Leonardo da Vinci ale cărui personaje te urmăresc din orice unghi l-ai privi afirmase că ochiul este "fereasta corpului uman, prin care sufletul contemplă frumusețea lumii". Acest lucru este evident în autoportretele semnate Iacovache Constantinescu, Ilie Burghele și Constantin Isache adeverați maeștrii ai clar-obscurului. Mergând pe tradiția primului autoportret al zugravului câmpulungean Pârvu Mutu în unele autoportrete este sugerată meseria celui ce se prezintă. Elena Petraglu Deșliu se autoînfațișează într-o atitudine ușor arogantă cu pensulele în mână iar pe Schweitzer Cumpăna îl surprindem în atelier în fața șevaletului înconjurat de creațiile sale și de multă culoare. Autoportretele semnate V. Rudeanu și Dan Băjenaru prin aerul boem ne duc cu gândul la stilul cordial al cafenelelor bucureștene iar prin hainele pitorești și bereta purtată cu nonșalanță la maeștrii picturii de altădată. În autoportretul său, C. Baraschi ne dezvăluie sculptorul deși avem în fața ochilor o pictură volumele se reliefează ca ieșind de sub tăișul dalții (rămâne ca odinioară Michelangelo sculptor în pictură).

Autoportretul este o descriere de sine de aceea cele semnate de Vera Veslovschi Nițescu și Ecaterina Cristescu Delighioz ne prezintă pictorițele așa cum erau: prima cu tră sături de Veneră căutând frumosul în jurul său, cealaltă voluntară, plină de energie în ciuda dimensiunilor reduse. Surprinzător pentru o femeie este autoportretul semnat Maria Ciurdea Steurer în care se simte puternic influența expresionismului în tonurile de verde și albastru ce creează o atmosferă rece și în privirea ezitândă a artistei ce se pierde în depărtări. Diversitatea portretelor subliniază încă o dată diversitatea naturii umane.

PREMISELE APARITIEI SI DEZVOLTARII TURISMULUI RURAL IN ZONA RUCAR DRAGOSLAVELE

Lect.univ.drd. Odi Mihaela ZARNESCU

Lect.univ.drd. Laurentia AVRAM

Universitatea Spiru Haret

Facultatea de Contabilitate si Finante Campulung Muscel

Abstract

THE PREMISES OF THE RURAL TOURISM APPEARANCE AND DEVELOPING IN THE DRAGOSLAVELE ZONE

The tourism develops like an economical activity in interdependence with all fields showing in this way its multiplication role in the relation with these.

The industrialisation process at the global level in the 70's included the tourism sector determining the specialists in the field to present its developing like an industrialisation of the tourism activity.

The tourism industrialisation phenomena, both on the global and the national level, had a "productivity vision" base of the tourism activity what leaded at the concentrate of the offering in the tourism centres, of the investments for requirements included in the process of arrangements in evolution, of the tourism products standardisation what determined appearance and an accelerate accentuation of the overcrowd and diminishing until the disappear of the local economy.

Teritoriul țării noastre prezintă o mare varietate de valori cultural istorice - artă populară, etnografie, folclor, tradiții, vestigii istorice - un cadru natural armonios îmbinat, cu un fond peisagistic variat și pitoresc. Toate acestea se constituie într-un valoros potențial turistic și în certe valențe ale turismului rural românesc.

Apărute și dezvoltate pe cele mai variate forme de relief, încă din vremea traco-dacilor, așezările rurale românești au păstrat și mai păstrează încă în bună măsură datinile și obiceiurile străvechi, un bogat și variat folclor, elemente originale de etnografie și artizanat, ce pot fi valorificate turistic în cadrul unei strategii de organizare și dezvoltare a turismului rural.

Turismul rural în țara noastră s-a practicat din totdeauna, dar spontan, sporadic, întâmplător și mai ales neorganizat; forma sa de materializare, o reprezintă - începând cu anii '20-'30 ai secolului XX, cazarea la cetățeni a vizitatorilor ocazionali ai unei așezări rurale.

Cu începere de la 16 iulie 1973, prin ordinul Ministerului Turismului numărul 744/1973 se declarau, experimental, sate de interes turistic, denumite "*sate turistice*", următoarele 14 localități rurale: Lerești și Rucăr , Poiana Sărată , Fundata și Șirmea , Bogdan Vodă , Tismana , Sibiel , Vatra Moldoviței , Racoș , Sfântu Gheorghe, Murighiol și Crișan , Vaideeni .

Un an mai târziu, prin decretul 225/1974 se interzice cazarea turiștilor străini în locuințele particulare, satele turistice devenind nefuncționale pentru turismul internațional. Totuși dat fiind faptul că o parte din satele turistice amintite au fost incluse în programele cu caracter cultural și folcloric ale Oficiului Național de Turism "Carpați" București și contractate pe piața externă, se realizează o breșă pentru satele: Lerești, Rucăr, Sibiel, Murighiol și Crișan.

Scurta perioadă de "*oficializare*" a turismului rural nu a făcut posibilă organizarea activității de turism și nici amenajarea corespunzătoare a satelor turistice. În multe localități nu s-au omologat gospodăriile care întruneau condițiile de cazare (Rucăr, Vatra Moldoviței, Vaideeni), în altele cazarea turiștilor români se făcea în mod neorganizat și fără a se ține o evidență (Crișan, Fundata, Rucăr), iar unele localități nu au înregistrat nici o activitate turistică (Tismana, Bogdan Vodă, Vaideeni). Cu mici excepții, această situație a rezistat până în anul 1989.

Începând cu anul 1990, interesul pentru turismul rural renaște. I-au naștere diverse asociații și organisme care își propun afirmarea și dezvoltarea turismului în zonele rurale. Din rândul acestora le amintim pe cele mai reprezentative:

- *Federația Română pentru Dezvoltare Montană* (1990), care își propunea sprijinirea sub toate formele a locuitorilor din zona montană, inclusiv prin promovarea, organizarea și dezvoltarea agroturismului;

- *Agenția Română pentru Agroturism* (1995) ce își propune recordarea agroturismului românesc la sistemul internațional de turism;
- *Asociația Națională pentru Turism Rural Ecologic și Cultural din România – ANTREC*

(1994), membră a *Federației Europene de Turism Rural* (EUROGÎTES); care până în prezent s-a dovedit a fi dinamică, performantă și viabilă realizând în mare parte scopurile propuse la fondare.

Parafrazând o afirmație a marelui pictor Ștefan Luchian, făcută în vara anului 1909 într-o epistolă - *"frumos e un biet cuvânt searbăd care nu spune nimic din splendoarea peisajului românesc"*, cunoașterea spațiului rural românesc demarează ca un experiment, continuă cu o permanentă cercetare și se va sfârși printr-o pasiune constantă, întreținută de dorința permanentă a *"redescoperirii"* ori a revederii. Cuvintele nu vor putea reda întotdeauna varietatea impresiilor, a gândurilor, a sentimentelor ce se nasc sub imperiul emoțiilor trăite în străbaterea plaiurilor carpatodunărene.

Această ofertă primară potențială, alcătuită din componente naturale de peisaj, reprezintă potențiale resurse turistice și joacă un rol determinant în dezvoltarea turismului în general și a celui rural în mod special.

Elementele care trebuie puse în valoare în mod special sunt:

- valoarea recreativă, estetică și peisagistică, nu în puține rânduri determinanta în alegerea destinației (munte, deal, câmpie, litoral sau deltă);
- valoarea curativă (balneoclimaterică) a bioclimatului sau a factorilor naturali ai zonei;
- valoarea cognitivă în cazul componentelor desemnate ca parcuri, grădini botanice sau zoologice, rezervații științifice sau monumente ale naturii etc.

Toate aceste elemente se află într-o strânsă interdependentă, formând *"natura mamă"* și cadrul de viață pentru tot ce *"mișcă-n țară"* și pe planeta albastră. Particularitățile lor vor ieși în evidență pe parcursul abordărilor prin prisma cunoscătorului și analistului prezent în fiecare dintre noi - în momentele evaluărilor bazate pe documentare și logică.

În România, turismul s-a dovedit sectorul cel mai sensibil la stimulii economico-sociali, fenomen resimțit atât în domeniul cererii cât și în cel al ofertei de produse turistice românești.

Turismul rural românesc s-a aflat și se află în rezonanță cu întreaga mișcare turistică românească, însă prin plusurile sale încearcă să-și domine lipsurile și să convingă. Pentru turist, calitatea produsului este foarte importantă. Ținând cont de aceasta este cunoscut că introducerea în circuitul

turistic a unor structuri / echipamente ce oferă – prin personalul său - servicii de proastă calitate poate compromite, pe termen lung, un produs sau o destinație.

Turismul în spațiul rural aparține în mod special tipului de turism de recreere. Spațiul rural prezintă posibilități de practicare a două tipuri de turism de recreere: turismul practicat în vacanțe și turismul periodic. Dacă primul se înscrie în istorie de mult timp, cel de-al doilea a rezultat din evoluția recentă a modului de ocupare a timpului liber. Progresele obținute de transport și ridicarea nivelului de trai au favorizat plecările pentru două sau trei zile la sfârșitul fiecărei săptămâni. *Spațiul rural* este deja un receptor important în materie, potențialul său rămânând în continuare cu multe posibilități de exploatare.

Turismul rural poate îmbraca mai multe forme: turism rural, turism ecologic, turism sportiv și de aventură, agroturism, turism religios, turism cultural.

Dezvoltarea turismului rural este influențată de o serie de factori ca:

- Factori generali de impact asupra turismului
- Factori de influență asupra turismului rural

Ca factori generali de impact asupra turismului amintim:

- Factorii demografici
- Factorii economici
- Factorii psihologici
- Factorii sociali

Printre factorii de influență asupra turismului rural se numără:

- Creșterea nivelului de educație
- Creșterea duratei timpului afectat pentru recreere
- Ameliorarea transporturilor și comunicațiilor
- Creșterea cererii de oferte turistice “personalizate”
- Creșterea interesului pentru menținerea sănătății
- Perfecționarea industriei de echipament sportiv și turistic
- Autenticitatea spațiilor rurale
- Liniștea și confortul psihic
- Creșterea numerică a pensionarilor
- Afirmarea individualismului pe piață
- Creșterea interesului organismelor administrative la nivel

local și județean

Din literatura de specialitate și din practică rezultă că odată compromis un produs turistic, refacerea acestuia necesită eforturi și

cheltuieli deosebite pe durata a mai mulți ani. În concluzie, un turism rural de calitate presupune servicii și prestații de calitate. Se subînțelege că echipamentele turismului rural trebuie să dispună de o dotare sanitară modernă; de condiții de confort atât pentru găzduire (primire), cât și pentru alimentația publică; de căi de acces și comunicație civilizate. Considerăm că, trebuie acordată o deosebită importanță promovării produsului turistic rural care necesită:

- publicarea unor buletine informative;
- înființarea unui ziar (revistă) de profil;
- editarea anuală a unui catalog la standardele europene;
- elaborarea unor programe de media;
- realizarea unui oficiu de informare și difuzare.

De asemenea, se impune:

- formarea - în cadrul asociațiilor profesionale a unui corp de experți capabili a acorda asistență tehnică;
- organizarea unor cursuri de marketing, amenajare și compartimentare a spațiilor de primire, pregătire și servire a mesei (catering și reguli de servire a mesei), clasificare, omologare, standarde de calitate;
- desfășurarea unor acțiuni de instruire în igienă și ecologie;
- realizarea unui sistem informațional competitiv (evidență operativă, sistem de rezervări);
- inițierea în comportamentul și relațiile cu turiștii (comunicare).

Atragerea și selecționarea experților - din rândul specialiștilor în domeniul turismului, învățământului superior și mediu (economic, agricol, etc.). administrației și a altor domenii - revine organizațiilor neguvernamentale (asociații, federații etc.) interesate de dezvoltarea turismului rural. care vor trebui să solicite:

- sprijin intern: Ministerul Muncii și Protecției Sociale, Ministerul Educației și Cercetării, Ministerul Tineretului și a.
- sprijin extern: Comunitatea Europeană, organisme specializate pentru ca într-un interval scurt de timp, cunoscând experiența în domeniu și cerințele pieței să se poată implementa corect spiritul practicării - în dublă ipostază: prestator și beneficiar - a turismului rural în

România.

Considerăm că, un rol important în dezvoltarea turismului rural îl joacă elaborarea unei politici clare și de perspectivă. În cadrul acestei

politici de dezvoltare pe termen lung este necesar a nu fi omise următoarele aspecte:

- *stabilirea unor obiective precise și judicios eşalonate în timp*, cu implicarea mai activă a Ministerelor Agriculturii și Alimentației, Lucrărilor Publice și Amenajării Teritoriale;

- *ameliorarea infrastructurii generale* de care depinde revitalizarea întregii economii rurale (drumuri, rețea de apă, canalizare, telecomunicații, energie electrică);

- *amenajarea unor ferme, pensiuni, gospodării turistice model / pilot*, ca dotare și organizare a activității, dar cu respectarea arhitecturii și tradițiilor locale, evitându-se kitchul, tipizarea sau transferul construcțiilor urbane în mediul rural;

- *identificarea, inventarierea și valorificarea resurselor turistice și limitrofe*; dezvoltarea și modernizarea celor introduse în circuitul turistic cu accent special pe divertisment, animație, agrement și practicarea sportului;

- *realizarea sistemului de rezervări național (ori includerea echipamentelor în unul dintre sistemele de rezervări viabile)*, în prima fază și racordarea la sistemul internațional de rezervări al turismului mondial - prioritar cel rural. Organizarea dispeceratelor de cazare și a birourilor de informare - ghidare; amplasarea în satele turistice și pe drumurile ce fac legătura cu acestea (europene, naționale și locale) a panourilor - harta cu poziționarea reperelor TRR (turismului rural românesc): dispecerat cazare, punct informare, obiective turistice, gazde, unități de alimentație publică tradiționale, ferme, pensiuni etc. Montarea indicatoarelor pentru marcaj, a plăcilor cu sigla federației sau asociației din care fac parte și a nivelului de clasificare a echipamentului;

- *întocmirea unei evidențe a principalelor evenimente din viața satului* (culturale, religioase, tradiții, târguri, iarmaroace etc.), a comemorărilor, a artizanilor și rapsozilor locali, în vederea prezentării unor programe turistice autentice și de certă valoare (personalizate zonei).

Trecerea timpului și practica vor contribui la verificarea teoriilor avansate prin experimente pe care ni le dorim încununat de succes. În obținerea transformărilor dorite, un rol important îl vor juca obiectivele stabilite (precise și judicios eşalonate în timp), ca și dirijarea resurselor financiare interne și de la diferite organisme internaționale către zonele și comunitățile rurale interesate, cu un valoros potențial turistic și uman.

Atât în practica turistica internațională, cât și în literatura de specialitate, se constată o îndreptare a populației oraselor spre recreere către mediul rural. În același timp se remarcă faptul că formele de turism

organizate în mari centre aglomerate, cu programe fixe, rigide, monotone, cu deplasari dintr-un mediu aglomerat în altul (adeseori mai aglomerat si mai trepidant) nu mai satisfac aspiratiile, motivatiile, optiunile turistilor, ale unei însemnate parti din rândul populatiei urbane, ca urmare cautarea mediului rural pentru odihna si recreere este o tendinta generala în practica mondiala a turismului si în ultimii ani si în România.

Treptat însa, turismul rural a început sa fie privit ca o posibilitate concreta de dezvoltare a perimetrelor rurale. Aceasta s-a dovedit a fi o sansa reala pentru zonele rurale defavorizate, dar si pentru toate regiunile rurale: valorificarea unui bogat potential natural si cultural, descongestionarea zonelor turistice aglomerate, îmbunatatirea nivelului de trai al populatiei acestor perimetre, stabilizarea fortei de munca locala prin crearea de noi locuri de munca în domeniul serviciilor, constructiilor, cresterea rapida a echipamentelor de cazare datorita cheltuielilor mici necesare dotarii lor, accesul unor categorii sociale defavorizate la aceste oferte de petrecere a concediilor, etc.

Ca o concluzie, factorii care influențează apariția și dezvoltarea turismului rural sunt:

- poluarea accentuată a mediului urban;
- agravarea problemelor de sănătate cu care se confruntă tot mai profund populația;

pitorescul și ineditul așezărilor rurale ;

- oferta diversificată și excepțională a zonelor montane;
- accentuarea nostalgiei privind locurile natale;
- sporirea complexității muncii, însoțită de intensificarea nevoii de recreere activă în zone

nepoluate;

- reducerea duratei săptămânii de lucru;
- nevoia pentru „noi formule de vacanță”;
- autenticitatea ofertei turismului rural;
- scăderea accentuată a puterii de cumpărare;
- diminuarea disponibilului bănesc necesar pentru sănătate și petrecerea timpului liber;
- accesibilitate în consumarea alimentelor proaspete, a produselor denumite „ecologice”,

precum și creșterea intersului pentru preparatele culinare tradiționale;

- existența tradițiilor etnofolclorico-culturale, care se doresc a fi transmise generațiilor

viitoare;

- tendința de îmbătrânire a populației, care este „aruncată” din mediul urban spre locurile

liniștite, lipsite de poluare, care le conferă chiar și posibilitatea de a-și mai continua.

Bibliografie:

1. Bran F., Simon T., - Ecoturism, Editura Economica, Bucuresti, 2000
2. Emilian R., - Managementul serviciilor, Editura Expert, Bucuresti, 2000
3. Glavan V., - Turism rural, agroturism, turism durabil, ecoturism, Editura Economica, Bucuresti, 2003
4. Nistoreanu P., - Ecoturism si turismul rural, Editura ASE, Bucuresti, 2003

TURISMUL RURAL ÎN ZONA RUCĂR DRAGOSLAVELE ACTUALITATE ȘI PERSPECTIVE

Lect. univ. drd. **Laurentia Georgeta AVRAM**

Lect. univ. drd. **Odi Mihaela ZĂRNESCU**

Universitatea "Spiru Haret",

Facultatea de Contabilitate și Finanțe Câmpulung Muscel

THE RURAL TOURISM IN THE RUCĂR DRAGOSLAVELE SPACE ACTUALITY AND PERSPECTIVES

Abstract:

Considering the effects and the positive social and economic involves of the rural tourism, in the last decennium, the policy of the European Union in concordance with the national policy of the member states had encouraged the tourism orientation towards the rural spaces. In the same time there are considered that the public administration and the different economical agents are preoccupied to assure the promoting of the rural tourism. For developing the rural tourism there are a lot of argues like immediately or long terms effects of the economical, social and cultural nature etc

Derularea activităților zilnice în condițiile unor transformări multiple și rapide pe toate planurile economico-sociale și în special în planul tehnico-informațional, favorizează în permanență apariția stresului citadin care devine o armă tot mai periculoasă pentru fiecare individ în parte și societate în ansamblul ei. Apare, astfel dorința individului de părăsire temporară a locului de muncă, spre zone liniștite, lipsite de poluare, în care natura să fie „cea mai bună prietenă a evadării”, pentru mișcare, odihnă, recreere, petrecere a timpului liber. Această dorință este facilitată de reducerea orelor săptămânale și a zilelor săptămânii de lucru, precum și de creșterea

numărului zilelor destinate concediilor de odihnă, proces care de-a lungul anilor suferă o transformare în direcția fragmentării acestora.

Creșterea timpului liber și tendința individului de exercitare a mai multor activități remunerate, au și ele un efect favorabil asupra practicării activităților turistice. De asemenea, derularea unei activități remunerate la domiciliu, are dublă implicație în sensul că:

- pe de o parte, oferă persoanei posibilitatea de a obține un venit suplimentar cu un efort minim pe care-l poate cheltui participând la activitățile turistice;
- pe de altă parte, poate implica direct individul în activitatea turistică, fiind patronul unei societăți cu profil turistic; își creează venituri din care le va cheltui tot în același sector, fie prin investiții turistice, fie petrecându-și concediul într-o „oază turistică preferențială”.

Turismului i s-au conturat noi valențe prin practicarea turismului rural, acest nou tip, fiind adecvat epocii moderne actuale. Turismul rural se derulează în spații relativ nepoluat, neperturbate, locuite de comunități tradiționale, satisfăcând multiple nevoi:

- nevoia de „evadare” pentru diminuarea stării de tensiune, aceasta fiind însoțită de o participare activă sau pasivă la desfășurarea activităților turistice;
- nevoia pentru menținerea sau refacerea sănătății;
- nevoia de apartenență și dragoste;
- nevoia de cunoaștere și educare;
- nevoia legată de dorința de vizitare a rudelor și prietenilor;
- nevoia de frumos și inedit, etc.

Turismul în spațiul rural s-a practicat dintotdeauna, dar s-a conturat, a fost apreciat și solicitat pe măsura evoluției civilizației, în condițiile accentuării fenomenelor de industrializare și urbanizare, care au devenit factori nocivi urmare a accentuării stresului în mediul urban poluant.

Ieșirea lumii din acest impas a determinat practicarea turismului într-un mediu nepoluat, propice contactului direct al turistului cu natura, prin care acesta se întoarce temporar la obârșie, în armonia vieții rurale.

Turismul rural, în forma sa pură ar trebui să fie:

- localizat în zone rurale;
- rural din punct de vedere funcțional – bazat pe trăsături specifice ale lumii rurale cu întreprinderi mici, spațiu liber, contact cu natura și lumea naturală, moștenire tradițională, comunități tradiționale și practici tradiționale;
- redus la scară – atât în ceea ce privește construcțiile, cât și așezările;

- tradițional, dezvoltându-se încet și sistematic și strâns legat de familie. Este sub control local și se dezvoltă în funcție de binele pe termen lung al zonei;
- de diferite feluri, reprezentând modelul complex al mediului înconjurător, economia, istoria și amplasarea.

Orice definiție funcțională a turismului rural trebuie să stabilească parametrii de cerere, de ofertă, de experiență în turism și măsura în care acesta este întreprins cu caracter de continuitate în mediul urban sau rural.

În sens larg, turismul rural a fost definit de OECD prin “petrecerea vacanței în spațiul rural”

Analizând evoluția numărului de locuri de cazare în România se constată că în 1970 acesta era de circa 248 mii și a crescut până în 1985 când a depășit valoarea de 410 mii locuri de cazare.

Această creștere s-a datorat în special politicii de transformare a turismului într-un fenomen de masă, accesibil tuturor categoriilor sociale. După anul 1985 numărul locurilor de cazare a cunoscut o evoluție descendentă, ajungând ca în 2002 să fie de 273 mii locuri. Începând cu 2003 numărul locurilor de cazare a început să crească ajungând în 2005 la peste 280 mii locuri.

Preocupări în direcția susținerii și dezvoltării turismului rural au avut diferite organisme și instituții internaționale, respectiv: ECOVAST, OECD, EUROTER, ECEAT, EUROGITES, organisme naționale și chiar tur-operatori și agenții de voiaj specializate. Uniunea Europeană, guvernele și administrațiile locale acordă turismului rural un interes deosebit, alocând sume de bani importante pentru dezvoltare. Acțiunile Uniunii Europene de susținere a turismului rural au luat forma recomandărilor, inițiativelor și proiectelor, politicilor și programelor de sprijinire financiară: Politica Agricolă Comună -- 1988, Agenda 2000, White Paper on Rural Development, LEADER, PHARE, SAPARD.

I. ȚINUTUL RUCAR DRAGOSLAVELE

Ținutul Rucar- Dragoslavele, este un izvor nesecat de istorie, etnografie tradiții și obiceiuri, una dintre cele mai frumoase și pitorești zone turistice din țară, fascinand privitorul cu peisajele lui mirifice.

Aerul, liniștea, frumusețea peisajelor înconjurătoare și tradițiile acestor locuri fac din acest ținut o destinație de vacanță ideală pentru odihnă și relaxare.

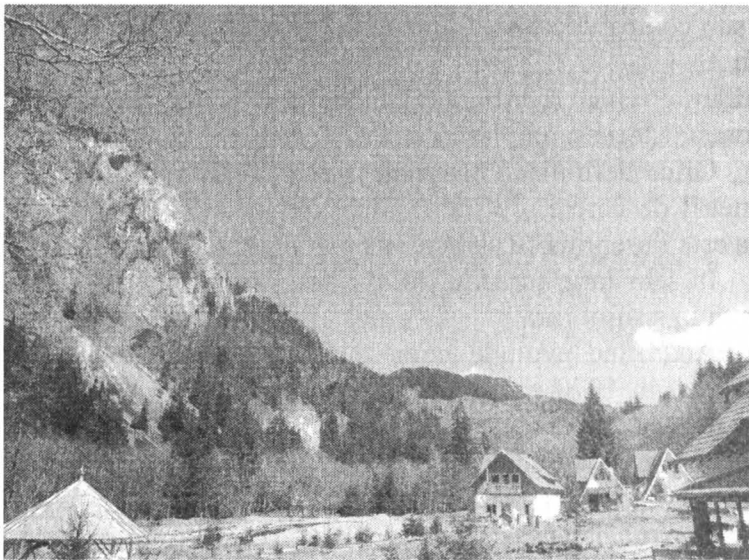

Fig. 1 Vedere din zona Rucar Dragoslavele

Fig. 2 Creasta Pietrei Craiului vazuta din zona Rucar Dragoslavele

1. Trasee turistice

a. Rucăr-la Cuculeț-la Bradet-cabana Gura Plaiului-cheile Ghimbavului-traversare raul Dambovița-"La Balcoane"-uzina electrică-Rucăr

b. Rucăr-La Uzina-muchia Cheii-Vf.Crucii-saua Crucii-faneata Idor-Rucăr

c. Podu Dambovicioarei-Cheile Dambovicioarei-centrul comunei Dambovicioara-pestera Dambovicioara-ramific.v.Viteilor-v.Cheii de sub Grind-saua Stanii-ramific.La Refugiu-saua La Table.

d. Bivouac la Table-saua Joaca-Poiana Frumoasa-vf.Coltul Cojei-curm. Gropilor-culoarul Sparturilor-saua La Crucea Sparturilor-La Trei Fantani Sendroaia-scoala Ciocanu-D.C.Ciocanu-scoala Dambovicioara-centrul com.Dambovicioara.

2. Info zona Rucar - jud. Arges;

630m; depresiune carpatica, strabatuta de raul Dambovita; poarta de intrare pe culoarul si platforma Rucar - Bran dinspre Pitesti - Campulung

3. Obiective :

Mausoleul Mateias, pestera Dambovicioara, trasee montane, alpinism, liniste, natura, aer curat, atmosfera pastorala, pitoresc - zona monument natural

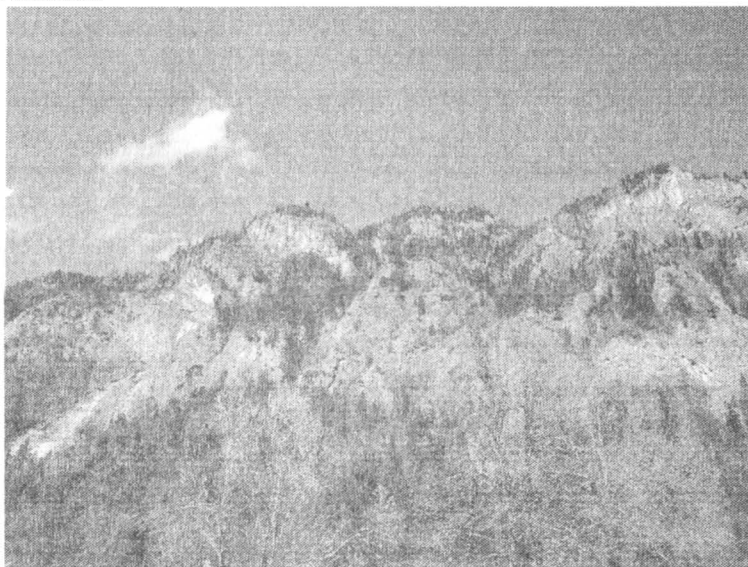

Fig. 3. Traseu turistic montan

Tip zona : --montan, cu vai si depresiuni, rauri, culoar intre muntii Bucegi si Piatra Craiului

-- valuroasa , cu numeroase asezari tipic montane cu specific preponderent oieresc

Tip turism :

--trasee montane, cicloturism (trasee dificile), odihna , agroturism deosebit , turism cultural

4. Cai de acces : --Predeal - Rasnov - Bran - Rucar (ramificatie din DN1) - 50km

-- DN73 Brasov - Bran - Rasnov - Rucar ~ 50km --

-Bucuresti-Pitesti-Campulung-Rucar ~ 190km --

DN Sibiu - Fagaras - Zarnesti - Bran - Rucar --ruta feroviara spre Brasov , + microbuz, sau traseu

5. CLIMAT : --temperat continentală --ierni moderate fata de culmile montane, veri calduroase (dar nu caniculare ~20°C medie) , toamne lungi, calde si uscate --temperatura medie anuala 7°C --vanturi periodice datorita depresiunii in care se afla Localitatea RUCAR este situata pe soseaua europeana E577 la circa 20 km de orasul Campulung. In partea de N se invecineaza cu masivul PIATRA CRAIULUI iar in partea de S-E cu masivul BUCEGI. Zona tipic de munte este un punct de plecare pentru numeroasele atractii turistice din zona.

6. Distractie : restaurante , baruri , majoritatea cu specific; vizite, plimbări, tabere, gratare etc; ciclism, camping

7. Naturale :

Parcul National Piatra Craiului (deosebit, cu intrare prin Zarnesti): pestera Dambovicioarei, pestera cu Lilieci (satul Pestera), pestera Gaura Sbarcioarei, prapastiile Zarnestilor (defileu larg de cca 4km cu pereti de 200m inaltime, salbatici), Fantanile Domnilor (izvoare resurgente). Fantana lui Botorog (izvor captat), Arcadele de la Zaplaz. Moara Dracului. Avenul din Grindu (Funduri), Avenul din Vladusca, cheile Gradistei, rezervatii naturale (La Chisatoare etc) ; acces spre platoul Bucegilor excelent: m-tii Piatra Craiului; complexele de la Sirnea, Pestera, Magura si Fundata etc. ;masivul Iezer-Papusa (Rucar);Barajul Pecineagu ; lacul Vidraru (spre Pitesti)

8. Varfuri :

BUCEGI : vf. Omu + cabana (2505m) , cabana Poiana Izvoarelor, cabana Gura Diham, cabana Malaesti + traseu, cabana Pestera, vf. Tiganesti (2019m), vf. Gutan (2246m), vf. Batrana (2181m), vf. Obarsia (2405 m) ; PIATRA CRAIULUI, la o distanta de cativa km : cabana Curmatura, cabana

Plaiul Foii, refugiul Diana, Padina Ursilor, vf. La Om (2239m), vf. Ascutit (2156m); crucea de pe Crapatura (1790m)

9. *Culturale* : Mausoleul de pe Mateias (Valea Mare), biserica din Rucar .

Fig. 4 Mausoleul de pe Mateias

II. TURISMUL IN ZONA RUCAR DRAGOSLAVELE

În cele mai multe țări, turismul este o ramură a economiei naționale, deci are un obiect propriu de activitate și se desfășoară în baza unor legități specifice. De asemenea, beneficiază și de o organizare proprie. În toate țările există un organism (guvernamental sau ministerial) care coordonează activitățile turistice.

Turismul ca fenomen economico-social are implicații pozitive asupra economiei zonei, ceea ce justifică interesul administrațiilor pentru dezvoltarea acestuia. Desfășurarea călătoriei turistice presupune o cerere și, respectiv, un consum de bunuri și servicii specifice, ceea ce antrenează o creștere în sfera producției acestora. Totodată, cererea turistică determină o adaptare a ofertei, care se materializează, între altele, în dezvoltarea bazei tehnico-materiale a acestui sector și, indirect, în stimularea producției ramurilor participante la construirea și echiparea spațiilor de cazare și alimentație, modernizarea rețelei de drumuri, realizarea de mijloace de transport, de instalații pentru agrement.

Turismul reprezintă, totodată, o cale de valorificare superioară a tuturor categoriilor de resurse, și mai ales, a celor naturale – altele decât cele tradiționale și/sau a celor de mici dimensiuni. Elemente cum sunt peisajele, condițiile de climă, apele minerale și termale, monumente de artă, vestigii istorice, tradiția populară, etc, își găsesc prin turism cea mai bună valorificare, sau chiar singura, în unele situații.

Turismul poate determina mutații în dezvoltarea în plan teritorial, fiind considerat o soluție de atenuare a dezechilibrelor interregionale. Turismul apare în primul rând cu rol distructiv, dar amenajările turistice pot spori valoarea turistică a zonei și pot contribui la protecția mediului. Vorbim de noțiunea de *capacitate optimă de primire* a unei zone, care reprezintă acel număr maxim de turiști posibil să existe într-o zonă, astfel încât, turiștii să beneficieze de tot confortul vacanței, iar mediul să-și păstreze echilibrul.

În urma analizei în zona Rucar – Dragoslavele, în anul 2007, situația locurilor de cazare se prezintă astfel:

STRUCTURILE DE PRIMIRE TURISTICĂ CU FUNCȚIUNI DE CAZARE TURISTICĂ

ESTABLISHMENTS OF TOURISTIC RECEPTION WITH FUNCTIONS OF TOURISTIC ACCOMMODATION

număr unități / number of units

	2007	
Total	25	Total
Hoteluri și moteluri	2	<i>Hotels and motels</i>
Cabane turistice	3	<i>Touristic chalets</i>
Vile turistice	1	<i>Touristic villas</i>
Tabere de elevi și preșcolari	1	<i>School and pre-school camps</i>
Pensiuni turistice rurale	18	<i>Rural touristic boarding houses</i>

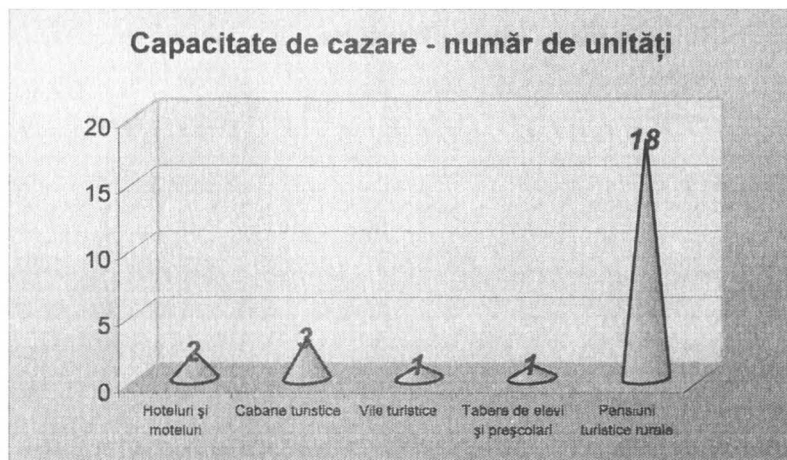

Fig. 5. Capacitate de cazare număr unitati

Turismul joacă un rol important în economie și prin faptul că generează noi locuri de muncă, contribuind astfel la atenuarea șomajului.

Capacitate de cazare		
Număr locuri		
Total	418	Total
Hoteluri și moteluri	158	<i>Hotels and motels</i>
Cabane turistice	42	<i>Touristic chalets</i>
Vile turistice	28	<i>Touristic villas</i>
Tabere de elevi și preșcolari	20	<i>School and pre-school camps</i>
Pensiuni turistice rurale	170	<i>Rural touristic boarding houses</i>

Fig. 6. Capacitate de cazare numar locuri

In anul 2007, in zona Rucar Dragoslavele , apreciem ca gradul de ocupare a fost unul satisfactor, imbunatatit fata de anii anteriori prin deschiderea unor noi capacitati de cazare.

	Gradul de ocupare in anul 2007(%)		
	Turiști români	Turiști străini	
Hoteluri și moteluri	70	0	<i>Hotels and motels</i>
Cabane turistice	80	20	<i>Touristic chalets</i>
Vile turistice	80	20	<i>Touristic villas</i>
Tabere de elevi și preșcolari	60	0	<i>School and pre-school camps</i>
Pensiuni turistice rurale	65	40	<i>Rural tourist boarding houses</i>

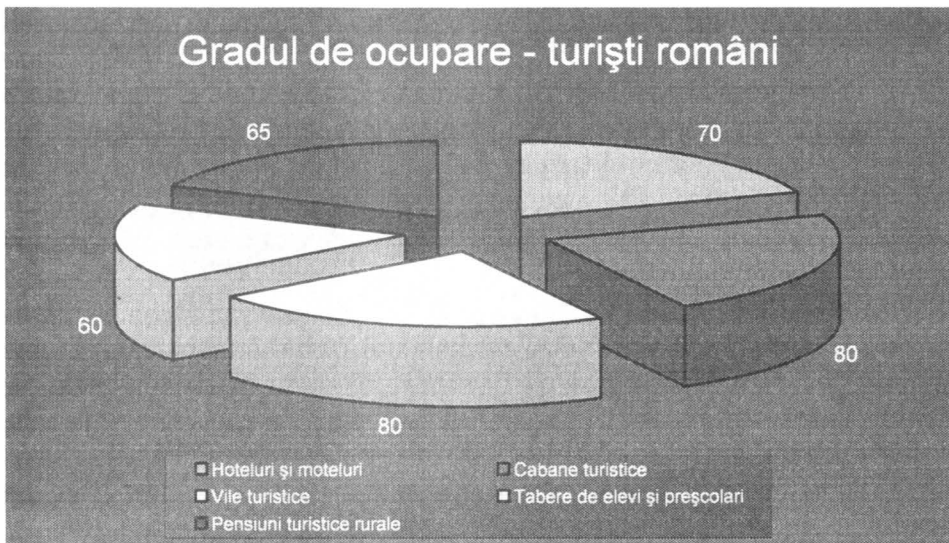

Fig. 7 Gradul de ocupare turisti romani in 2007, zona Rucar Dragoslavele

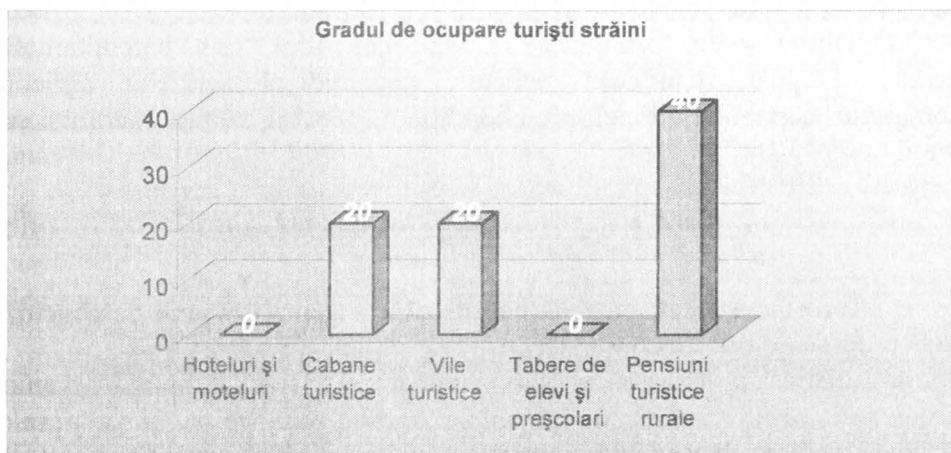

Fig. 8 Gradul de ocupare turisti straini in 2007, zona Rucar Dragoslavele

Este stiut ca una dintre premisele esentiale ale oricarui demers de elaborare a unor strategii de dezvoltare economico-sociala zonala, este diagnoza starii actuale a dezvoltarii zonei respective, din perspectiva spectrului activitatilor economice practicate, a tipologiei agentilor

economici operatori precum și a nivelului și tendinței performanțelor economice ale acestora.

Din perspectiva nivelului și dinamicii indicatorilor, comparativ cu anii precedenți se pot desprinde cel puțin două tendințe semnificative:

a). În condițiile în care logistica infrastructurală a turismului este încă deficitară, nu surprinde faptul că reculul indicilor de utilizare a capacității de cazare turistică în funcțiune în agroturismul zonei este mult mai pronunțat decât pe ansamblul turismului;

b) Pe fondul unor evoluții contradictorii ale indicatorilor de capacitate de cazare, pe ansamblul turismului, agroturismul zonei înregistrează la finele anului 2007, o stagnare referitoare la numărul de turiști străini cazati și o ușoară scădere referitoare la numărul de locuri-zile în capacitățile de cazare în funcțiune.

Din scurta diagnoză a agroturismului zonei a rezultat o evoluție divergentă între pretabilitatea zonei pentru această activitate (privită prin indicatorii de capacitate de cazare) și realitatea agroturismului ca vector economic propulsor al economiilor rurale.

Astfel, dezvoltarea turismului oferă oportunități pentru investiții locale de capital, locuri de muncă, venituri, profituri realizate de către întreprinderi, și în general, susținerea antreprenoriatului.

Dintre toate formele de turism, cel rural, prin potențialul său economic, poate contracara efectele negative ale crizelor agricole, șomajului, depopulării zonelor, cu condiția respectării calității mediului și a vieții tradiționale.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea efectuată ne-a permis să ajungem la o serie de concluzii și să propunem unele recomandări.

Oferta turistică românească nu s-a schimbat de-a lungul timpului devenind necompetitivă în raport cu exigențele cererii turistice și al produselor turistice similare de pe piața internațională. Structurile turistice și în special oferta de agrement sunt învechite, necompetitive, serviciile turistice și programele turistice sunt realizate stereotip și de calitate mică iar raportul calitate/preț este neconcludent.

De aceea în ultimii 20 de ani cererea turistică externă a scăzut și s-a menținut la cote coborâte, România devenind din țară receptoare de turiști țară emițătoare.

Considerăm că în foarte scurt timp aceste deficiențe se vor estompa și România va deveni una dintre destinațiile europene importante care va atrage însemnate fluxuri turistice. În politica comunitară nu există negocieri între țări în domeniul turismului, nu există contingente ce trebuiesc respectate, acest sector se va dezvolta liber.

Alte cauze care stau la baza stării actuale a turismului românesc se numără investițiile reduse destinate dezvoltării, modernizării și reabilitării infrastructurii specifice ca urmare a procesului lent de privatizare, aplicării unei fiscalități neadecvate, inexistenței unor facilități în acordarea creditelor bancare etc.

Pentru ca turismul zonal românesc să devină unul competitiv pe piața unică europeană propunem:

1. Stabilirea ca prioritară dezvoltarea turismului în zona montană. Domeniile de acțiune vor ține cont de specificul fiecărui masiv și de respectarea legislației cu privire la mediu. Pentru reușita acestor acțiuni se impune realizarea parteneriatelor public/privat în care să fie atrași atât membrii ai comunităților montane dar și investitori din afara zonelor vizate.

Civilizația rurală cu tradițiile, folclorul constituie una dintre atracțiile cele mai populare în rândul turiștilor străini. În plus turismul rural se pretează foarte bine la campania publicitară axată pe sloganul *Doar în România*.

Pentru dezvoltarea turismului rural în pensiuni turistice și agroturistice recomandăm promovarea și stimularea, prin reintroducerea sau extinderea unor facilități fiscale, cum ar fi :

- punerea la dispoziție de către autoritățile locale, din terenurile disponibile, în condițiile prevăzute de lege, a unor suprafețe necesare construirii, dezvoltării și exploatării de pensiuni turistice și agroturistice și de terenuri pe care să fie amenajate spații pentru agrement;

- prezentarea gratuită a ofertei turistice a pensiunilor turistice și agroturistice;

Un rol important le revin autorităților locale și centrale cărora le recomandăm să desfășoare campanii prin care populația rurală din satele cu potențial turistic ridicat să conștientizeze că turismul reprezintă o alternativă viabilă la prosperitatea economică. Programele de finanțare trebuie să fie adresate îndeosebi locuitorilor acelor zone și mai puțin celor care vin din afară și construiesc pensiuni care au mai mult rol de reședințe secundare și care nu cunosc tradițiile și obiceiurile locale.

2. Acordarea unei largi autonomii în domeniul turismului regiunilor de dezvoltare economică astfel încât acestea sa-și stabilească singure

prioritățile în funcție de potențialul lor și de dorința comunităților locale de a dezvolta o astfel de activitate economică.

3. Punerea în valoare a obiectivelor culturale, trebuie să se realizeze în colaborare de către Ministerul Culturii, ANT și oficialitățile locale. Finanțarea unor astfel de proiecte poate veni și din Fondurile Structurale.

4. Asigurarea unui mediu financiar-fiscal stimulat și stabil este vitală pentru atragerea investitorilor și a capitalurilor private care să asigure dezvoltarea proiectelor turistice. Propunem acordarea unor credite cu dobândă preferențială pentru proiectele ce vizează zonele turistice speciale și o implicare mai mare a oficialităților locale în obținerea de fonduri nerambursabile de către investitorii din zona rurală. Recomandăm înființarea unui ghișeu unic pentru investițiile în turism pentru fiecare regiune de dezvoltare economică, unde părțile interesate pot să primească informații și consilire privind procesul birocratic.

5. Simplificarea cadrului legislativ care să aducă normele turismului la caracteristici unitare cu cele din UE, simplificate și funcționale.

6. Promovarea destinației turistice România reprezintă una dintre cele mai importante direcții de acțiune prin care turismul românesc se poate relansa. Propunerile noastre vizează îndeosebi promovarea unui brand România în cadrul căruia să fie incluse regiuni turistice unice ale țării și care să se centreze pe sloganul *Numai în România*;

7. Dezvoltarea învățământului și cercetării pentru turism, în conformitate cu cerințele pieței. Se impune înființarea în fiecare regiune de dezvoltare economică a unui centru de formare profesională în domeniul turismului.

Însă cum în spatele oricăror decizii strategice stau oamenii, se poate afirma faptul că ceea ce îi lipsește turismului românesc și mai ales al zonei Rucăr Dragoslavele sunt resursele umane de calitate, bine calificate, cu simț întreprinzător care să pună în funcțiune imensul mecanism de piață din sectorul turistic.

Referinte bibliografice:

1. Gogonea R.M Calitatea primirii turiștilor în mediul rural, ASE – Simpozionul“Marfă-Calitate-Globalizare”, Editura ASE, București, 2004
2. Becker S.C. Comportamentul uman - o abordare economică, Editura All,București, 1998
3. Toderoiu F, Agroturismul între pretabilitate și realitate(studiu de caz din zona Muscel), editura Bioterra, Bucuresti, 2002
4. * * * Anuarul statistic al Romaniei 2005 - 2006

AȘEZĂRILE VÂLCENE: SATUL, GOSPODĂRIA, LOCUIȚA.

Ionuț DUMITRESCU

The Valcea village establishments: the village, the household, the homestead

Abstract

The Valcea village, is build by its geographical position and through a rich culture, spiritual and material, in the largest county of Oltenia. By the establishments, by skils, Valcea represents characteristics of an ethnographic area entirely distinguished, with old and vigorous traditions. One of the most important thing is that, how the population established in such environmental conditions. The Valcea traditional house, and all what the man build in this area, has one of the most intense and continuous preoccupation, going from the attention of the details, of the lusciousity, to the beautiful constructions in the landscape.

As in other Romanian areas, from one part to another, of the Carpathians, the architectural tradition used also in Valcea, especially the timber, for the construction, not only for houses, but also other different constructions and tools.

This way, we can talk of a real "civilization" of timber, wich linger in admirabil forms, uniting the functions with the artistic appeareance.

Satul vâlcean se încadrează, prin situarea sa geografică și printr-o seamă de elemente de cultură materială și spirituală în ținutul mai larg al Olteniei. Prin configurația așezărilor, prin dezvoltarea meșteșugurilor, Vâlcea prezintă caracteristici ale unei zone etnografice distincte cu străvechi și viguroase tradiții. Una din trăsăturile caracteristice constă în faptul că așezările s-au dezvoltat extrem de bine în condițiile de relief. În zona de contact cu muntele, așezările s-au dezvoltat îndeosebi în depresiunile ce se

înșiră de la est la vest în partea de miazănoapte a județului (Lovișteea, Jiblea, Berislăvești, Muereasca, Dobriceni Zmeurat, Horezu), iar spre sud cu precădere pe cursul văilor ce au direcția nord sud (Govora, Otăsău, Luncavăț, Cernișoara, Tăraia, Olteț). Această concentrare a populației în depresiunile subcarpatice și pe cursul râurilor este specifică pentru configurația etnografică a zonei. În depresiuni localitățile se află mai la adăpost de intemperii și beneficiază de climatul mai blând de aici¹.

Exploatarea străveche a sării la Ocnele Mari și împrejurimile lor, ca și rolul nu numai de a apăra ținutul bogat în sare de aici, dar și de a păzi accesul pe Valea Oltului peste Carpați sunt factorii principali de care este legată în mare parte vechimea și aglomerarea mai mare a populației și a așezărilor de aici. Factori ai cadrului fizico-geografic, pe de o parte, și ai celui social istoric și economic, pe de altă parte, explică particularitățile de dezvoltare a vieții și a activității umane de pe teritoriul județului Vâlcea².

Onomastica așezărilor vâlcene păstrează până astăzi denumiri ale practicării unor ocupații, ale formelor de teren, dar și ale unor acțiuni sociale din timpuri ceva mai apropiate de noi³.

Toponimia a consemnat și practicarea îndeletnicirilor de bază: cultivarea pământului și creșterea animalelor într-o perioadă când pădurile erau mult mai abundente. Denumiri de poiană, runc, jariște, laz, ciunget, denotă o intervenție a omului asupra pădurii cu scop pastoral ori agropastoral într-o perioadă în care creșterea populației într-o vatră s-a făcut prin acel fenomen numit roire la vatra satului⁴.

Lucrările călătorilor străini, o serie de documente cartografice au menționat abundența pădurilor în fosta provincie istorică Țara Românească. Bogăția materialului lemnos, existentă din toate timpurile în ținutul Vâlcii, diversitatea arborilor și a pomilor ce a permis o gamă largă atât în sistemul constructiv, cât și în ornamentica de excepție prin îmbinarea utilului cu frumosul, consacră Vâlcea ca una dintre cele mai prolifiche zone etnografice din țară.

Privite tipologic, așezările vâlcene ne dezvaluie modalitățile de organizare socio-economică pe criterii bine stabilite. Astfel, Vâlcea, ca și Gorjul, a fost zona cu cele mai mari procente de sate libere din toată Oltenia și Muntenia. Aceste sate se caracterizau, cel puțin în anumite perioade

¹ ****, Arta populară din Vâlcea, Râmnicu Vâlcea, 1972, p.7*

² *L. Badea, C. Rusenescu, Județul Vâlcea, Editura Academiei, București, 1970. p.66*

³ *Ion Conea, Țara Loviștei. București, 1935, p.28*

⁴ *Dinică Ciobotea, Istoria moșnenilor(1829-1912), Editura Universitaria, Craiova, 1999, p.178*

istorice, printr-un volum de populație sensibil mai mic decât al satelor aflate sub stăpânire boierească⁵. În cadrul satelor moșnenești pământul satului era socotit a fi devălmaș, adică bun al întregii obști a sătenilor, de la care fiecare obștean trăgea foloase, prin muncile pe care le putea face, el și cu familia lui, desțelenind și lăzuind⁶.

Privite prin prisma evoluției în timp așezările vâlcene au avut inițial alte vetre. Așa cum au declarat o serie de informatori, în trecut nu exista o ordine a perimetrului constructibil, gospodăriile fiind dispensate pe tot hotarul. Acțiunea începută în sec. al-XVIII-lea, în timpul ocupației austriece, continuată după Regulamentul Organic de tragere la linie a satelor s-a făcut din considerente economice. Acest proces, desăvârșit în a doua jumătate a sec al-XIX-lea, a însemnat o accentuată coborâre a vetrelor cu 2-4 km în medie, favorizând, în felul acesta, atât circulația, cât și legătura cu alte localități, în special târguri, unde se desfășeau surplusurile.

Ca structură, adică după modul cum sunt orânduite gospodăriile în cuprinsul vetrei, predomină satele cu structura răsfirată, tipică regiunilor de dealuri. În partea de nord, cunoscută în literatura de specialitate sub numele de Țara Loviștei, întâlnim tipul de așzare cu case risipite, caracteristic zonelor tradiționale de munte. În sudul zonei Vâlcea este răspândit tipul de sat adunat, unde se face trecerea la câmpie, în care terenul a permis concentrarea vetrei de sat în defavoarea hotarului agricol. Din punct de vedere al așezării satelor după formele de relief, în Vâlcea întâlnim următoarele categorii: sate de vale, cu case înșirate pe malul apei sau pe prima terasă foarte joasă; sate de coastă, cu casele risipite pe dealuri; sate de creastă, cu case îșirate de-a lungul drumului ce merge pe creasta dealului. Se cunosc, cu cât este vorba de vremuri mai apropiate, puncte adunate, grupate mai ales pe marile drumuri. Este deci vorba aici, ca în atâtea alte regiuni ale țării, de un proces care duce treptat satele de la forme laxe cu case depărtate, la forme din ce în ce mai adunate, indiferent de așezarea lor geografică⁷.

Bogatele resurse naturale ale pământurilor vâlcene au oferit din timpuri străvechi condiții prielnice practicării unor ocupații tradiționale cum sunt cultivarea pământului, viticultura, pomicultura, creșterea animalelor. Asemenea altor zone deluroase și muntoase ale țării, cu

⁵ Henri H. Stahl, *Contribuții la studiul satelor devălmașe românești, vol. I, Editura Academiei, București, 1958, p. 84*

⁶ Henri H. Stahl, Paul H. Stahl, *Civilizația vechilor sate românești, Editura Științifică, București, 1968, p.27*

⁷ Paul Petrescu, Paul H. Stahl, *Construcții țărănești din Vâlcea, în Studii și Cercetări de istoria artei, Seria Artă Plastică, tomul 12, nr. 1, 1965, p.135*

suprafețe arabile întinse, dar și cu bogate resurse de materii prime, și aici populația și-a căutat surse de venituri suplimentare în practicarea a numeroase meșteșuguri: prelucrarea pietrei, a lemnului, a lutului.

Între Olt și Olteț, printre dealurile din jumătatea de nord a Vâlciei, se află situate cele mai însemnate centre olărești ale regiunii; Hurez-Olari este așezat chiar sub munte, în apropierea mănăstirii Hurez, ridicată de Constantin Brâncoveanu la începutul veacului al XVIII-lea. Buda stă tot pe culmea unui deal în apropiere de Râmnicu Vâlcea; Vlădeștii sunt situați pe șoseaua ce leagă Rm.Vâlcea de Olănești; Slătioara stă în apropierea apei Oltețului, graniță între Vâlcea și Gorj și, în același timp, locul de întâlnire a doua însemnate zone etnografice; în sfârșit, cel mai sudic centru este satul Dăiești⁸.

Specializarea în prelucrarea lemnului s-a adâncit continuu, această îndeletnicire deținând până în sec al XIX-lea o pondere însemnată în cadrul economiei țărănești vâlcene. Până în a doua jumătate a sec. XX-lea, Vâlcea s-a numărat printre zonele cu o intensă activitate în domeniul prelucrării lemnului. În acest sens amintim că au existat meșteșugari cu strictă specializare care s-au constituit în centre puternice de lemnari (Câineni, Greci), dulgheri (Băbeni, Bogdănești, Călimănești, Gușoeni, Muereasca de Sus), fluierari (Vaideeni, Urșani), la care adaugăm pe cele în care s-a confecționat mobilier țărănesc (Romanii de Sus, Poiana-Perișani, Călinești, Valea lui Stan). În acest din urmă domeniu, Vâlcea constituie, de altfel, o zonă reprezentativă pentru Oltenia, atât sub aspectul numeric al centrelor, cât și al diversității produselor și al realizării tehnice și artistice a pieselor⁹.

Gospodăria țaranului vâlcean poate fi privită din următoarele puncte de vedere: gospodăria permanentă în vatra satului, gospodăria sezonieră și gospodăria temporară. Gospodăria permanentă așezată în vatra satului cuprinde casa de locuit, acareturile destinate creșterii animalelor, acareturile necesare depozitării produselor agroalimentare (hambarul, pățulul, magazia, căsoaia). La acestea se adaugă împrejmuirea, poarta, fântâna, cunia, și "umblătoarea". Caracteristica principală a organizării gospodăriei tradiționale din Vâlcea era tendința de retragere a casei către mijlocul lotului de pământ ce forma bătătura, ceairul¹⁰ sau curtea. În continuarea curții se întinde grădina unde se cultivă legume. Aceasta este la rândul ei compartimentată după nevoile gospodăriei: o parcelă pentru legume, o mică livadă de pomi

⁸ *Idem, Olăria țărănească din Vâlcea, în Ibidem, p.160*

⁹ *Viorica Tătulea, Mobilier țărănesc din Oltenia, Editura Sport-Turism, București 1989, p.110*

¹⁰ *Denumire întâlnită în satele situate pe Valea Luncavățului și cea a Oltețului*

fructiferi, o suprafață cu viță de vie, alta cu flori, etc. Orientarea casei este determinată, în primul rând, de soare, fațada fiind, în general, îndreptată spre sud, și, uneori, spre răsărit.

Din punct de vedere economico-funcțional gospodăriile vâlcene se împart în următoarele categorii: gospodării cu economie axată pe creșterea animalelor, gospodărie cu economie axată pe cultivarea pământului și creșterea animalelor, gospodărie cu economie axată pe creșterea animalelor și viticultură și gospodării cu economie mixtă (mai mult de două ocupații). Anexele gospodărești sunt amplasate fără anumite reguli sau după reguli mai mult sau mai puțin rigide: pe o latură, în prelungirea casei, ori pe două laturi, paralele cu casa. În zona montană a Vâlcii, unde predomină gospodăria axată pe creșterea animalelor, construcțiile anexe dominante sunt, în special, cele pentru adăpostirea animalelor și a hranei necesare acestora. În zona deluroasă, alături de creșterea animalelor, o pondere însemnată o au pomicultura și viticultura. Adăposturile pentru animale continuă să rămână construcțiile de bază, alături de care apar anexe adecvate practicării ocupațiilor specifice acestui areal: uscătorii și cuptoare pentru fructe, pivnițe pentru vin, povere.

Unitatea ansamblului gospodăresc se manifestă și în alcătuirea sa din punct de vedere al materialelor și tehnicilor de construcție¹¹. Pentru pereții anexelor gospodărești din Vâlcea, materialul tradițional utilizat cu preponderență a fost lemnul, mai ales sub forma cununilor orizontale de bârne. Există o strânsă corelație între materialul de construcție și mediul ambiental, cu formele specifice de relief, dar și cu bogățiile naturale. Este cât se poate de firesc ca în Vâlcea, o regiune cu păduri și arboret din abundență, să predomină lemnul. Anexe gospodărești cu pereții din pământ bătut sau chirpici s-au construit în unele sate din partea sudică, în vreme ce în zona nordică s-au ridicat grajduri sau povere cu pereții din piatră de prund rotundă. În unele sate din Țara Loviștei piatra se folosea pentru spatelul acareturilor, ce adăposteau animalele, fie sterp (fără liant), fie cu mortar de var.

Împrejmuirea gospodăriilor din Vâlcea a fost realizată în timp din diferite materiale și în diferite tehnici. În zona montană au existat gospodării fără împrejmuiți sau despărțiți prin terenuri cultivate. S-au folosit gardurile naturale din măracini din nuiete împletite, din uluci de anine și din lați de stejar. În trecut se făceau garduri din pari lați și groși de 15-20 de cm. făcuți

¹¹ Monica Budiș, *Gospodăria rurală din România, Editura Etnologică, București, 2004, p. 10*

cu securea și împlețiți, sus, cu 4-5 rânduri de nuiele¹². Fațadele gospodăriilor erau lucrate îngrijit, gardul, din ulucă, fiind realizat astfel: se înfingeau pari din doi în doi metri, se fixau două rânduri de lați și se bătea uluca vertical; ea era de cele mai multe ori “lucrată” la partea superioară.

Sursele de apă potabilă construite în vatra satului au ținut cont de natura acestuia, de mărimea și de puterea economică a fiecărei familii în parte. Două sunt categoriile de fântâni din vatră: cele de folosință comună realizate fie de obștea satului la intersecția unor drumuri principale, fie de anumiți săteni pentru cinstirea memoriei înaintașilor, și cele particulare. Acestea din urmă erau construite spre șosea, cu posibilități de alimentare din drum prin practicarea unei porțițe sau a unui pârleaz. În decursul timpului s-au cristalizat trei tipuri de asemenea construcții, și anume: știubeiul simplu, știubeiul cu cumpănă și fântânile cu roată. În hotarul satului cea mai remarcabilă realizare este “fântâna cu cai”. Aceasta este formată din următoarele elemente: zăcătoarea, o groapă dreptunghiulară, de obicei necăptușită în interior (sub apă), loazbele la suprafață, fruntarul la fațadă și blănille laterale terminate sub formă de capete de cai.

Nucleu polarizator al tuturor acțiunilor întreprinse de familie (adăpost, hrană odihnă), locuința tradițională vâlceană, dezvoltată ca plan și funcționalitate, înscrisă Vâlcea într-una dintre cele mai conservatoare și inovatoare, în același timp, zone etnografice, chiar exemplarele contemporane denotând dorința și reușita de preluare tradițională și adaptarea actuală într-o simbioză perfectă util-plăcut. Istoriceste, locuința vâlceană s-a dezvoltat, ca în toată țara, de la forma simplă la cea complexă, aici intervenind și factorii socio-economici, materialele și cunoștințele tehnice. Abundența materialului lemnos “-pădurile cădeau pe sat”- a fost determinantă în realizarea arhitecturii lemnului într-un mod estetic-funcțional superior altor zone. În același timp, bogăția de materii prime și priceperea meșterilor a însemnat și o sursă de câștig, foarte multe construcții fiind desfăcute în zone mai sărace în lemn.

Din punct de vedere planimetric, în Vâlcea se întâlnesc următoarele tipuri de locuințe tradiționale:

- A) Locuința cu o singură încăpere și intrare directă din bătătură
- B) Locuința cu tindă și încăpere cu o singură intrare directă din bătătură sau de pe prispă;
- C) Locuința cu două încăperi și tindă cu una sau două intrări directe de pe o sală închisă. În acest caz tinda poate fi plasată central, cu două intrări directe,

¹² ***, *Atlasul Etnografic Român, vol. I, Editura Academiei Române. București, 2003. p.204*

sau în fața camerei de zi, numită "la foc", cu o singură intrare directă de pe sală ori foișor.

D) Locuința cu două încăperi, fără tindă, cu o singură intrare directă. Planul acesta a rezultat prin renunțarea la tindă și supradimensionarea camerei "la foc".

E) Locuința cu mai mult de două încăperi, cu sau fără tindă, cu două intrări directe. In acest caz una din încăperi devine camera de primire pentru oaspeți. In Vâlcea, tinda se poate urmări sub două aspecte: tinda caldă, folosită pentru gătit, acces la pod și în cealaltă încăpere, și tinda rece, folosită ca loc de trecere și acces, unde se depozitau și produsele consumabile imediat. In privința sălii, se poate face și aici o clasificare: lavița parțială; prispa deschisă pe toată fațada; sală închisă cu parmalac și ocniță; sală închisă, dezvoltată central, cu foișor pe partea dreaptă sau stângă; sală dezvoltată pe două sau trei fațade cu și fără foișor; foișor pe stânga sau dreapta casei.

Tipul de locuință cel mai frecvent întâlnit până la începutul secolului al XX-lea a fost acela cu două încăperi, ce avea o singură intrare sau două intrări separate dinspre prispă. Odaia cu vatră (tinda), denumită "la foc", se caracteriza prin numărul mic al pieselor de mobilier ce constau, de cele mai multe ori, dintr-o masă joasă și câteva scăunele. Acestora li se adăugau o ladă pentru păstrat mălaiul și două lavițe mobile de dimensiuni mai mari ce serveau pentru depozitarea vaselor, iar uneori și pentru dormit. In unele sate, mobilierul acestei încăperi mai putea cuprinde cuiere pentru vase, dulapuri înalte și dulapuri masă. Structura odăii, denumită în Vâlcea "la sobă", era formată dintr-o sobă de cărămidă așezată lângă peretele median, cu deschiderea către vatra din camera alăturată, un pat așezat în continuarea ei de-a lungul peretelui din spatele casei și două lavițe în colțul opus sobei pe diagonală. Intr-o etapă ulterioară, apar două paturi așezate paralel cu o masă înaltă între ele¹³.

Din punct de vedere al elevației, în Vâlcea întâlnim următoarele tipuri de case: casa joasă cu temelie sau soclu, care nu depășește 60-70 de cm; casa înaltă construită pe parter de lemn sau pe soclu de zidărie, în acest din urmă caz având dedesubt pivnița în care se intră printr-un gârlic închis, de cele mai multe ori, cu zăbrele: casa cu foișor, casa întărită, replica țărănească a tipului fortificat de casa boierească reprezentat prin culă. Casa cu foișor vâlceană se situează printre cele mai izbutite case românești. Adaptată unui climat moderat ca temperatură, dar schimbător prin foișorul care este, în fond, un spațiu de locuit, semiadăpostit, casa valceană este perfect integrată în peisajul

¹³ Georgeta Stoica, *Arhitectura interiorului locuinței țărănești, Râmnicu Vâlcea, 1974, p.48*

și viața locală. Casa cu foișor veche se prezintă sub doua variante principale: casa cu foișor joasă și casa cu foișor înaltă¹⁴.

O statistică realizată în anul 1912¹⁵ ne oferă o situație clară în privința raportului între casele construite din lemn și cele din alte materiale. Astfel, 87% din case erau realizate din lemn, iar în ce privește materialul cu care se învelea acoperișul 79% din case erau învelite cu șifă sau șindrilă. Temelia era realizată din piatră de mal, munte, râu cărămidă pentru casele joase; soclu din piatră, uneori alternată cu cărămidă, la casele înalte și la cele cu foișor: temelie din popi (stâlpi) de lemn la colțuri între care se realiza o îngrădeală din nuiele împletite (astfel de exemplare au apărut în partea de sud a zonei Vâlcea, pe terenuri accidentate).

Pe aceste diferite feluri de temelii se așează “talpa casei”, construită dintr-o esența tare, de obicei stejar, uneori plop, care rezistă bine la umezeală. Aceste tălpi, care mai poartă denumirea de “groși” sau “urși”, sunt cioplite pe patru fețe sau rotund. Peste talpa masivă se construiesc pereții casei din bârne cioplite pe două fețe, din druiieți (trunchiuri rotunde necioplite), din nuiele împletite sau din piatră (mai ales la beciuri).

Podina, suprafața orizontală ce sta pe grinzile casei, era realizată din blane (loazbe) de fag ulucite, din nuiele împletite sau din scândură dispusă între grinzi. Pardoseala, la majoritatea caselor, se făcea din lut, amestecat cu pleavă și bălegar de cal. Spre sfârșitul secolului al XIX-lea a început să apară pardoseala din scândură de brad, iar apoi cea din cărămidă. Spre deosebire de alte regiuni cu arhitectură de lemn, ale căror case rămân în număr mare netencuite, și, deci, cu lemnul aparent, în Vâlcea toate sunt tencuite și văruițe. Tencuirea caselor se face prin baterea în prealabil a unor nuiele de alun crăpate în două cu cuțitoaie sau a unor pene de lemn de care se prinde stratul gros de lut, peste care se așterne tencuiala subțire, iar apoi varul.

Indiferent de planul și elevația caselor s-au folosit doua tehnici de realizare a pereților, cea a cununilor orizontale de bârne (blockbau) și cea a construcțiilor din lemn din bârne scurte (fachwerk). Primul, specific pereților din bârne sau druiieți lungi de 5-10 metri realizați în forma unei cununi, are trei feluri de prindere la capete: cheotoare rotundă, cheotoare dreaptă și cheotoare în coadă de rândunică, care constă în două creștături în unghi ascuțit, care formează la capătul bârnei un trapez ce se îmbină cu trapezul bârnei alăturate. Cel de-al doilea sistem, mai rar folosit și mai recent,

¹⁴ ***,*Arta populară din Vâlcea*, 1972, p.13

¹⁵ Leonida Colescu, *Statistica clădirilor și a locuințelor din România, întocmită pe baza Recensământului general al populațiunii din 19 decembrie 1912-1 ianuarie 1913*, București, 1920

înlocuiește sistemul modular al cununii de bârne cu sistemul montanților fiși, dispuși pe verticală la unu - doi metri. Bârnelor cioplite cu "limbă" la capete sunt prinse în ulucul montantului. Uneori, între montanți se puneă cărămidă. Cununa modulară (pereții din bârne scurte) era legată jos de cadrul tălpilor, iar sus de cel al grinzilor cosoroabe care serveau de legătură capriorelii.

Imbinarea utilului cu frumosul caracterizează din plin concepția artistică meșterului constructor de case. Tot ceea ce se raportează la fațada locuinței și nu numai, dacă avea în vedere poarta și alte elemente ale gospodăriei, este supus unei operații de chirurgie estetică, în cazul locuinței foișorul fiind centrul de greutate. Categoriile de motive decorative în lemn sunt: decorul cioplit și sculptat aplicat la fațadă, sală și foișor; decorul prin scrijelire cu scoaba, care se aplică la podine, parmalacul sălii, și, uneori, la uși; decorul în trafor care cunoaște o mare răspândire între cele două războaie mondiale. În privința decorului în stuc, acesta constă în mici motive reliefate în tencuiala proaspătă la colțuri, ferestre și, uneori, tavanul. Ca motive decorative predomină rozeta și dinții de lup.

Casa vâlceană și tot ce ține de mediul construit al omului din acest ținut poartă pecetea unei intense și continue preocupări de ordin estetic, mergând de la grija pentru detaliul mărunț al ornamentației până la încadrarea armonioasă în peisaj, însușire supremă a unei opere arhitectonice. Ca și în alte ținuturi românești, de o parte și de alta a Carpaților, tradiția arhitecturii a folosit și în Vâlcea mai ales lemnul pentru construirea nu numai a caselor, ci și a nenumăratelor altor feluri de construcții și de unelte. Putem astfel vorbi de o adevărată "civilizație a lemnului", care dăinuie în forme admirabile, unind funcțiile utilitare cu înfățișarea artistică¹⁶(16).

¹⁶ ***, *Arta populară românească*, Editura Academiei, București 1969, p.70

SCURT ISTORIC AL SATULUI NĂMĂEȘTI PÂNĂ LA ÎNCEPUTUL SECOLULUI XIX

Drd. Donia-Felicia POȘTOACĂ
Câmpulung

Résumé

Court historique de village Nămăești

L'établissement Nămăești a lié son existence à celle de l'église rupestre, attestée documentaire en 1386 et en gardant, pour certaines d'années, une propre autonomie dans ses relations avec les villageois et les boyards maîtres ici.

Satul Nămăești se află în nordul județului Argeș, la o distanță de 8 km nord de orașul Câmpulung, la poalele stâncii în care este săpat schitul cu același nume, în imediata apropiere a muntelui Mateiaș. Are o altitudine de 833 m, și este străbătut de râul Argeșel.

Prima atestarea documentară a satului Nămăești datează din din 1386 prin documentul emis de Mircea Voievod cel Bătrân prin care dăruiește „satul din vale schitului de maici Nămăești”. (Această mențiune este indirectă).

La 3 mai 1502, voievodul Radu cel Mare întărea Mănăstirii Govora sate și părți de sate, între care și „Nămăeștii toți și cu morile”, cumpărate de Vlad voievod (Călugărul)¹ și dat acum de fiul său ctitoriei de la Govora.

Despre Nămăești (Numilești), care are 2 biserici și 16 case, se arată că „se află la 1½ oră de Dragoslavele, așezat la poalele muntelui cu același nume și în lungul Argeșelului, are două biserici de zid, pădurile sunt înalte, pășunile din apropiere sunt uscate, lacul Latmet are apa adâncă care nu e bună de băut, în raza satului apa Argeșelului este mică pe vreme uscată, deși are o adâncime de 1½ picioare (un picior = 0,316 m.); pe vreme de

¹ *Documenta Romaniae Historica*, B. Țara Românească, vol. II (1501-1525), p. 16.

plonia apa are debitul crescut, malurile apei sunt abrupte, din sat drumul se desparte în două: unul se îndreaptă spre Câmpulung, iar altul spre Târgoviște"². Așa cum se vede pe hartă, satele sunt desenate când pe un mal al Dâmboviței sau al Argeșelului, când de-a lungul principalului drum comercial care traversa apa de mai multe ori prin vad și ocolea pădurile.

„...Satul se numea mai-nainte Nemeșești pentrui faptul că veniseră cu Radu Negru și câțiva nemeși, așezați pe valea numită de ei *Nemeșești*, și poate că din răzbecele purtate mai târziu de acești nemeși în unire cu românii în orient se se fi căpătat de acolo și icoana pe care a ascuns-o în vremurile rele”³.

Este un spațiu istoric în care cercetările arheologice sau descoperirile întâmplătoare au relevat prezența timpurie și constantă a omului, care a găsit aici condiții naturale și climatice bune, precum și resurse care să-i asigure existența.

La Valea Mare Pravăț, în cătunul Gruiu - acolo unde probabil și-au ridicat casele primii locuitori din Nămăești, în 1939 s-a descoperit un topor de luptă din aramă, identic celor datate de Dumitru Berciu în epoca bronzului⁴, iar C. Alessandrescu arată că în grotă Toplița (aflată sub un colț din fața schitului Nămăești) s-au găsit o cămașă romană de zale, săgeți, monede romane și dacice⁵.

Așezarea Nămăești și-a legat existența de aceea a bisericeții rupestre de la intrarea în sat, atestată documentar în 1386 și păstrându-și, sute de ani, o autonomie proprie în relațiile cu sătenii sau cu boierii proprietari aici.

Referitor la schitul din satul Nămăești, legenda spune că niște ciobani, păscând oile prin aceste locuri și adormind deasupra stâncii, au auzit în vis bătăi de clopote și rugăciuni bisericești și au văzut un înger care spunea: *Aici, în sânul acestei stânci, stă de multe veacuri oicoană a Maicii Domnului, zugrăvită după chipul ei cel adevărat. Sculați-vă, apucați poteca până la ea, săpați în piatră adânc și ridicați locaș de închinăciune.*⁶

Deși nu s-au întâmplat evenimente cruciale, totuși satul își leagă numele de un important act de cultură din epoca modernă – școala de la

² Victoria Șerban și Constantin Șerban, *Orașul Câmpulung și împrejurimile sale oglindite într-un manuscris inedit din secolul al XVIII-lea*, în "Studii și comunicări", Muzeul Câmpulung-Muscel, 1982, p. 94.

³ Ioan Răuțescu – *Schitul de la Nămăești în „Glasul Bisericii” nr. 8 – 9 / 1957*, p. 571

⁴ Dumitru Berciu, *Zorile istoriei în Carpați și la Dunăre*, ed. II, București, 1966, planșa IX.

⁵ C. Alessandrescu, *Dicționar geografic al județului Muscel*, București, 1893, p. 345.

⁶ Informație preluată de pe Internet (www.judetul_arges) și Pr. I. Răuțescu în „Glasul Bisericii” XV, nr. 8-9, 1957.

schit, menționată la 17 iunie 1797 și înființată, pentru copiii săraci, la petiția lui Radu Golescu, adresată domnitorului Alexandru Ipsilante săraci din împrejurimi⁷, școală care a funcționat în mănăstire un timp, în una din casele acesteia. Predarea se făcea în limba română, iar manualele erau bucoavne (abecedare), texte religioase, cărți de predici, cărți populare, cronici tipărite sau în manuscris.

În catagrafia județului Muscel întocmită în anul 1831, satul Valea Mare și cătunul Bogătești erau trecute pe moșia Nămăești, proprietari fiind trei logofătul Nicolae Rucăreanu, Toma Urianu, iar la Bogătești „*moșnenii megiași*”⁸.

La Nămăești, se pare că domnul Vlad Călugărul nu cumpărase tot satul, pentru că la 1 iulie 1506 fiul său Radu cel Mare întărește lui Lucaci spătar două părți din Nămăești și jupanului Iacov cu fiii lor, a patra parte din acele două părți din Nămăești „*pre o jumătate*”, pentru că le este „*bătrână și dreaptă moșie de baștină*”⁹. Din acest moment, stăpânirea Mănăstirii Govora se îmbină cu aceea boierească și moșnenească, în documente fiind menționați și rumâni, rumâniți și țigani.

În sat cumpără ocine și alți oameni, precum Dumitru cu fiii lui, căroră domnul Mircea Ciobanul le întărește la 1 iulie 1547 ocină în Nămăești, a șasea parte din toate ale lui Lucaci (inclusiv munte), pentru că a fost „*veche și dreaptă ocină, dedină a lui Tatul, fiul lui Lucaci*”, Dumitru fiind înfrățit de Tatul pe moșie, și i-a mai și vândut alte locuri¹⁰. Se menționează și două lazuri, precum și un loc de casă, darea către domnie fiind un cal. Fiii lui Tatul și ai lui Dumitru vor fi și ei înstăpâniți peste două părți din satul Nămăești, prin hrisovul semnat la 1 august 1545 de domnul Pătrașcu cel Bun, pentru că aceștia avuseseră pricină cu feciorii lui Stoian din Balomirești, care le contestau drepturile¹¹.

Se pare însă cu Dumitru (pe care îl bănuim a fi negustor), nu era chibzuit în cheltuielile sale; la moartea lui au rămas multe datorii la Brașov, la Anton Sasul și la Haneștoe și la Burumia Sasul; la Albești; la Oprea vătaf din Suslănești; la Sima Grecul din Câmpulung; la Micul din Bogătești; și la

⁷ *Documente privind istoria României, B, Țara Românească, veac XVI, vol. IV, nr. 85 p. 79-80.*

⁸ I. Pătroi, Ion Donat și Dinică Ciobotea, *Catagrafia obștească a Țării Românești din 1831*, Ed. Helios, Craiova, 2001, p. 87.

⁹ *Documenta Romaniae Historica, B, vol. II (1501-1525), nr. 46 p. 101 și nr. 379 p. 362-363.*

¹⁰ *Documenta Romaniae Historica, B, vol. II (1501-1525), nr. 46-1550, nr. 237 p. 284-285.*

¹¹ *Idem, nr. 36 p. 15.*

oameni din Nămăești¹². Feciorul lui Dumitru, Tatomir, a piătuit aceste datorii, i-a mai dat tatălui 2.000 aspri, l-a îngrijit, și-a înzestrat sora cu 1.500 aspri (inclusiv haine și ferecături de argint), a avut grijă de părinți, a făcut pomeni, a ridicat o moară pe moșie; pentru aceste cheltuieli, la 28 decembrie 1585 domnul Mihnea Turcitul îi întărește numai lui toate ocinele venite de la Dumitru și Tatul, fără ca frații lui să aibă vreun drept¹³.

La 19 iulie 1590, același domn îi întărește lui Tatomir ocina pe care o cumpărase de la Anca, fiica logofătului Pârveu, pentru 4.000 de aspri¹⁴.

Pe lângă moșneni, mari boieri și mănăstire, alți proprietari au fost: Andrei din Cotenești (care vinde domnului Matei Basarab toată partea lui de moșie, la 11 ianuarie 1648¹⁵); marele clucer Radu Florescu; Stanciu, ginerele lui Radu din Rucăr; Miho marele spătar; popa Neculae din Câmpulung, Nicodim ieromonahul și nepoții săi etc.¹⁶ În ianuarie 1654, șase boieri aleși pe răvașe domnești judecă pricina dintre Darie fiul lui Neguțu din Suslănești și Oprea fiul vătafului Oprea din Nămăești, adevărind dreptul lui Oprea asupra moșiilor și rumânilor pe care tatăl său le avusese în Nămăești¹⁷.

Un caz aparte de rumânire îl găsim la 18 aprilie 1636, când Bran și Drăgoi, cu Bratul și Stanciul, dau înscris că îl eliberează din rumânie pe popa Stoica din Nămăești, și pe care atunci când ei au vândut moșia nu l-au inclus, pentru că „*au fost numai cu capul*”¹⁸

La 20 ianuarie 1647 apare ca stăpân în sat Mănăstirea Câmpulung, dat fiind că domnul Matei Basarab îi închină, pe lângă altele, jumătate din moșia satului, „*aleasă și rumâni*”¹⁹, moșie cumpărată de la Miho spătar și jupâneasa Maria din Gemenile, împreună cu ginerele ei Andrei din Cotenești. Hrisovul scris în această zi menționează alte moșii sau munți, cumpărate de domn și date de danie, printre vânzători apărând și frații Enășescu din Rucăr²⁰.

¹² *Documente privind istoria României, veac XVI, vol. V, nr. 231 p. 220.*

¹³ *Ibidem, p. 220*

¹⁴ *Ibidem, nr. 485 p. 470.*

¹⁵ Gh. Pârnușă și Dorina Panaitescu, *Județul Muscel, Monografie istorică și socială, București, 2001, p. 117*

¹⁶ Gh. Pârnușă și Dorina Panaitescu, *op.cit. p. 117*

¹⁷ *Catalogul documentelor Țării Românești, vol. VIII (1654-1656), București, 2006, nr. 31 p. 43.*

¹⁸ *Documenta Romaniae Historica, B, vol. XXV (1635-1636), nr. 251 p. 264.*

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ *Arhivele Naționale București, Mănăstirea Câmpulung, XXVIII /7; ms. 204, fila 277-278.*

Un proprietar important a fost Mateiaș postelnicul (fiul lui Radu Năsturel), moșia Nămăești, cu rumâni, fiindu-i moștenire și zestre de la mama sa Maria, fiica vornicului Vintilă Corbeanu. Credem că Mateiaș ar fi avut și o casă la Nămăești, altfel nu avea rost o moșie așa bună și rumâni ai lui, pe tot timpul cât va trăi. Pentru paza moșiei, și pentru ca oamenii din satele „*Nămăești i Danul ot sudstvo Muscel i Pădureș, care sântu ale coconului, ale lu Mateiaș*”, să nu umble cu vitele și să strice, la 17 martie 1648 domnul Matei Basarab trimite carte pârălabilului Stroe din Nămăești, dându-i toate puterile „*să-i bată mult și să-i gonească afară de pre moșie*”²¹. La 26 aprilie 1653, din Târgoviște, domnul Matei Basarab întărește cartea prin care Mateiaș postelnic iartă de rumânie, cu moșii cu tot, mai mulți săteni, hrisovul menționând că tânărul otrăvit cu sânge rece acordase iertarea „*la ceasul lui de moarte*”, în palatul matusii sale, de față cu domnul și dregătorii lui; tot acum se scrie că cei eliberați din rumânie, cu moșiile lor din sat, trebuie să fie volnici din partea lui Vintilă Corbeanu și a fiilor săi²².

La 27 octombrie 1655, Vintilă Corbeanu (II) și fratele său Dumitrașco primesc de la domnul Constantin Șerban întărire de stăpânire peste satul Nămăiești și cu toți rumânii²³, familia păstrând acest drept inclusiv în secolul XVIII. La începutul acestui secol proprietar era Barbu Corbeanu (fiul marelui ban Vintilă Corbeanu, cel întărit ca stăpân în 1655), care avea vecini pe moșia lor „*de baștină de la părinți den satul dumnealor de la Nămăiești*”, doi din vecini fugind la Câmpulung și ascunzându-se mult timp; socrul unuia dintre ei își ia ginerele chezaș, rugându-se de Barbu Corbeanu să-i păsuiască până la Sf. Ilie, după care pârălabilul îi poate lua la rost – așa cum scrie în înscrisul semnat la 20 februarie 1707 de Vlad Dragost din Câmpulung²⁴.

În secolul XVIII încă mai găsim oameni din Nămăiești care erau rumâniți – precum Radu, fiul Despei, care atunci când își vinde moșia la 26 martie 1748, arată că fiul este „*înstrăinat*”²⁵. Spre sfârșitul secolului în sat apare Gheorghe Rucăreanu, care prin cumpărări dar mai ales prin zalogiri acaparează și ultimele pământuri moșnenești, ocine sau părți de munți, politica fiind urmată și de fiul său trei logofătul Nicolae Rucăreanu - care în catagrafia din 1831 apare proprietar al moșiei, împreună cu Toma Urianu²⁶.

²¹ *Idem*, vol. XXXIII (1648), București, 2006, nr. 65 p. 58.

²² *Catalogul documentelor Țării Românești*, vol. III (1650-1653), nr. 940 p. 327.

²³ *Gk. Pârnuță și D. Panaitescu, op. cit.*, p. 297.

²⁴ *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea, vol. I. Țara Românească, București, 1961, p. r. 31 p. 213.*

²⁵ *Gh. Pârnuță și Dorina Panaitescu, op. cit.* p. 298.

²⁶ *I. Pătroiu, I. Donat și D. Ciobotea, op. cit.*, p. 87.

Configurația depresiunii intramontane Nămăești nu a favorizat prea mult nici agricultura și nici cultura plantelor, locurile fiind bune mai ales pentru pășunat și pomicultură. Masivele păduroase din partea de nord-vest sunt definite de harta austriacă din 1791 drept înalte²⁷, furnizând lemnul pentru construcții, unelte, arme, mobilier, cruci și troițe, practicarea meșteșugurilor, etc. Date fiind resursele imense de calcar, sătenii din Nămăești erau renumiți vărari, pe care și-l vindeau singuri, Cu timpul, unii locuitori din Nămăești s-au specializat și în comerț, ajungând să rivalizeze la Brașov cu cei din bazinul superior al Dâmboviței sau cu cei din Boteni, Muscel și Sulsănești.

Până la construirea actualei șosele între Muntenia și Transilvania, între anii 1873-1892, drumul vechi trecea chiar prin mijlocul satului Nămăești și apoi, peste Pravîț în Dragoslavele – Rucăr. Atunci, acel drum era folosit ca un drum de picior sau pentru cei care merg călări, prin Culuarul Rucăr-Bran care a durat tot timpul și în cea de a doua domnie a lui Vlad Țepeș²⁸

În registrele vamale din Brașov sunt trecuți și negustori din Nămăești și Bogătești, care probabil că nu practicau constant comerțul stabil spre Brașov (oricum acaparat de negustorii câmpulungeni sau dâmbovițeni), cât mai ales pe cel de pendulare sau de tranzit. Sinteza făcută de noi după informațiile publicate de Radu Manolescu²⁹ arată că în prima jumătate a secolului XVI negustorii de aici au fost foarte activi: în 1542 și 1543 apar doi negustori din Bogătești, fără tranzit, iar în 1545 participă la comerț 6 negustori³⁰; din Nămăești 3 negustori, în prima parte a anului 1529, 13 în 1542 (fără tranzit), 17 în 1543 și 1545³¹.

Dacă se face analiza activității negustorilor din Nămăești cu a celor veniți din târguri însemnate ale Țării Românești, rezultă că Nămăești ocupă un loc destul de important în comerțul muntean de tranzit, numărul negustorilor de aici menționați în registrele vamale pentru anul 1545 fiind mai mare decât al celor din Brăila (16), Teișani (14), Târgul de Floci (8) și puțin mai mic decât al celor din Curtea de Argeș (21).

²⁷ Victoria Șerban și C. Șerban, *op. cit.*

²⁸ Radu Vergatti, *Vlad Țepeș și orașul Câmpulung Muscel în Studii și comunicări*, - nr. 8, 2008.

²⁹ Radu Manolescu, *Schimbul de mărfuri dintre Țara Românească și Brașov în prima jumătate a secolului al XVI-lea*, în „*Studii și materiale de istorie medie*”, II, București, 1957, p. 83 - 207.

³⁰ *Ibidem*, p. 199.

³¹ *Ibidem*.

Structuri habituale.

În raport cu elementele geomorfologice din zonă, două din sate aparțin tipului de așezări montane – aici, depresiunii intramontane, fiind formate pe terase și conuri de dejecție: Nămăești și Gura Pravăț. Valea Mare este o așezare de contact între munte și Subcarpați, tipică celor de depresiune pe podul teraselor, iar Fântînea este o așezare de versant, la marginea depresiunii subcarpatice. Tipologic, satele sunt:

- de tip adunat – Nămăești și Gura Pravăț, cu un nucleu habitual concentrat (la

Nămăești el este pe locul unde a existat o așezare importantă în epoca neolitică);

- de tip răsfirat, cu un nucleu habitual puternic, situat pe terase (și mai puțin conuri de dejecție, aici) în vatra depresiunii, de unde pornesc tentacular ramificații care urmăresc văile și versanții – așa cum se întâmplă la Valea Mare Pravăț;

Satul Nămăești face parte din comuna Valea Mare-Pravăț, denumirea satului provine, conform unei legende, de la latinescul *Nemo est*.

Demografia.

În catagrafia din anul 1774, satul Nămăești apare „pe moșie proprie”, fără pogoane de vie ³²:

	case	liude	cai	boi
- birnici	16	16	24	2
- nevolnici	2	2	4	-
- potecași	6	6	4	-
- dârvari isprăvnițești	1	1	-	2
- preoți	3	3	6	2
- diaconi	1	1	1	
- șelari	1	1	1	-
Total	30	30	37	6

Sunt de comentat aici câteva aspecte:

- șelarul este singurul meșter (cu acest titlu) din județ, trecut în catagrafie;
- numărul relativ mare al birnicilor, egal cu jumătate din populația satului;
- condiția materială bună a locuitorilor, care au animale multe, inclusiv „nevolnicii” (bolnavi sau neajutorăți).

³² F. Mohanu și I. Hera-Bucur, *Catagrafia județului Muscel din anul 1774*, în „Revista arhivelor”, nr. 3, 1992, p. 344.

În 1810 satul apare cu biserică de zid, bună; doi preoți și doi diaconi; 34 de case; 156 locuitori – 73 bărbați și 83 femei³³. Schitul avea un preot, nouă măicuțe și „nici poporani, nici țigani”³⁴.

³³ Pr. I. Vasile Voinea, *Catagrafia bisericilor și preoților din județul Mucel la anul 1810*, București, 1977, p. 29-30.

³⁴ *Ibidem*, p. 33-34.

SECȚIUNEA
RESTAURARE - CONSERVARE

**LUCRĂRI DE CONSERVARE PRIMARĂ
A DOUĂ CUPTOARE
DESCOPERITE ÎN AȘEZAREA MEDIEVALĂ
BUCU - POCHINĂ – IALOMIȚA
CAMPANIA 2001**

Rodica UDRIȘTEOIU

- restaurator metal – ceramică- Muzeul Județean Ialomița

Ștefan BUTURUGĂ

- restaurator metal și piele Muzeul Național al Agriculturii din România

Abstract

This paper presents two stages conservation ovens found in medieval settlement Bucu Pochina. The first intervention consisted in removing earth to form the desktop. Then they prepared the materials necessary for dressing. Today the parts are at the headquarters of Ialomita County Museum, as part of an exhibition of preserved in the state primary on the site, will be restored.

Cercetările arheologice de salvare, caracter care se menține și în prezent au fost începute în toamna anului 1990, de un colectiv format din Anca Păunescu de la M.N.I.R. și Elena Rența din cadrul M.J.I.

Pe suprafața cercetată în anul 2001, au fost descoperite și patru bordee medievale târzii, două dintre ele distruse în bună măsură de excavările de pământ manuale sau mecanice petrecute în vremurile noastre. Ele pot fi puse în legătură cu evoluția actualului sat Bucu, atestat documentar în anul 1580.

Bordeiul nr.3 are forma rectangulară, orientare NV-SE, dimensiunile laturilor fiind de 3x2,6m. Podeaua din pământ negru bătut se păstrează pe o suprafață redusă.

Aici a fost descoperit un cuptor parțial conservat, cu vatra înclinată, păstrat în proporție de 80-90%, amplasat în mijloc, formă ovală cu boltă din pastă compactă care are ca degresant resturi vegetale (paie de grâu, orz, semințe) de culoare galben roșcat.

În vatră au fost găsite resturi arse de material lemnos și cenușă.

Cuptorul se afla în secțiunea SXLVIII și CAS. C la o adâncime de 1,70m.

- bolta lățime = 0,75m

- boltă +vatră -lungime = 1,10m

- înălțimea = 0,47m

Din cauza timpului nefavorabil (vânt, ploi, lapoviță) s-a confecționat un cort provizoriu din folie și grinzi de lemn pentru a se putea lucra la adăpost și a proteja cuptorul pe timp de noapte.

Primele operații au fost de îndepărtarea pământului pentru a forma spațiul de lucru în jurul cuptorului la cazma și lopată.

Apoi s-au pregătit materialele necesare pentru bandajare, support și cuptor s-au tăiat fâșii de fibră de sticlă cu lățime de 0,70m și lungime de 3m.

S-a făcut probe de evaluare reacție nestrapol + accelerator + întăritor și datorită frigului a fost necesar a se adăuga o proporție mai mare de accelerator și întăritor.

Vatra cuptorului a fost acoperită cu folie de celofan pentru a păstra cenușa, s-au periat ușor pereții și bolta, s-a completat golul cu pământ fin mărunțit, uscat, tasat ușor pentru a proteja piesa în timpul transportului.

A fost lăsat un suport bază de pământ pentru susținerea cuptorului care a fost bandajat cu fâșii de fibră de sticlă, fixate cu pioane și cuie apoi impregnat cu soluție de nestrapol care s-a lăsat timp 24 ore pentru consolidare.

Operația s-a repetat în trei etape.

După ce a fost consolidată baza de susținere au fost scoase cuiele și pioanele și s-a trecut la bandajarea proprizisă a cuptorului; s-au învelit pereții cuptorului cu fâșii de celofan apoi strat de fibră de sticlă susținută și întărită cu sfoară. Pensulare în straturi succesive cu soluție de nestrapol.

Operațiile de bandajare, consolidare și protejare s-au făcut în mai multe etape datorită faptului că era foarte frig.

Paralel, la sediul muzeului, s-a lucrat la confecționarea materialelor necesare pentru podea de susținere, scotere și prelevare cuptor; o echipă formată din:

- restaurator lemn – Nae Aurel
- supraveghetor – Radu Bogdan Cătălin
- cond. auto - Bondoc George
- tâmplar – Damian Constantin

S-au confecționat bare de fier cu o lungime de 2,70m lățime de 0,2m,

distanțiere din fier pentru prindere de 1,50m cu șurub de Ø16, pentru formare cadru podea și bucăți din lemn (scânduri) 1,25m și 1m.

Următoarea etapă a fost construirea unei podele pe care să fie susținut

cuptorul pentru a fi ușor manevrat și scos la suprafață.

S-au amplasat bare de metal pe laterale, susținute pe suporti de lemn. S-a

continuat săpătura sub cuptor în formă de șanț pentru îndepărtarea pământului, introducându-se treptat scândurele de lemn pentru a se forma podea de susținere a cuptorului.

Adâncimea la care s-a săpat sub cuptor a fost de 0,65m. În final a rezultat o

groapă de :

- lungime - 4m
- lățime -2,40m
- înălțime -2,30m

S-a efectuat săpături de formare a unei rampe în plan înclinat de 6m lungime,

suprafață pe care a fost scos și transportat cuptorul susținut de lanțuri, frânghi, bare din fier și lemn.

A fost transportat cu mașina special amenajată în acest scop și adus la sediul

Muzeului Județean Ialomița.

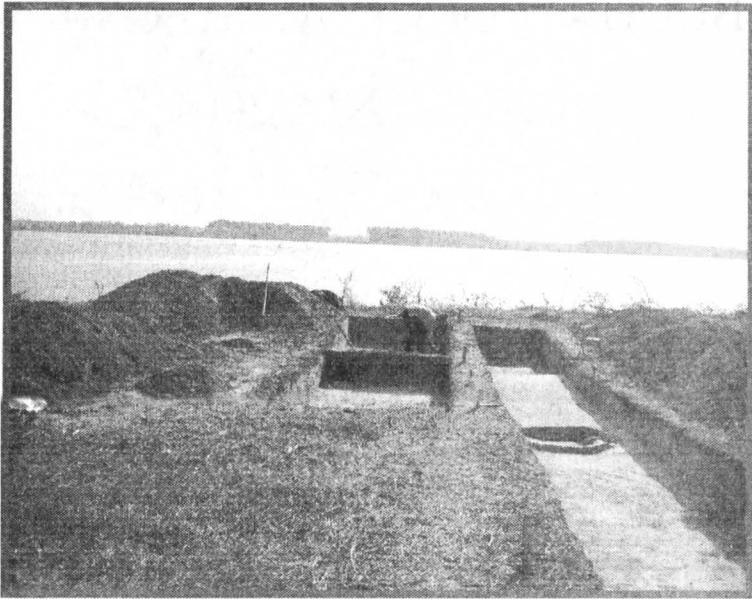
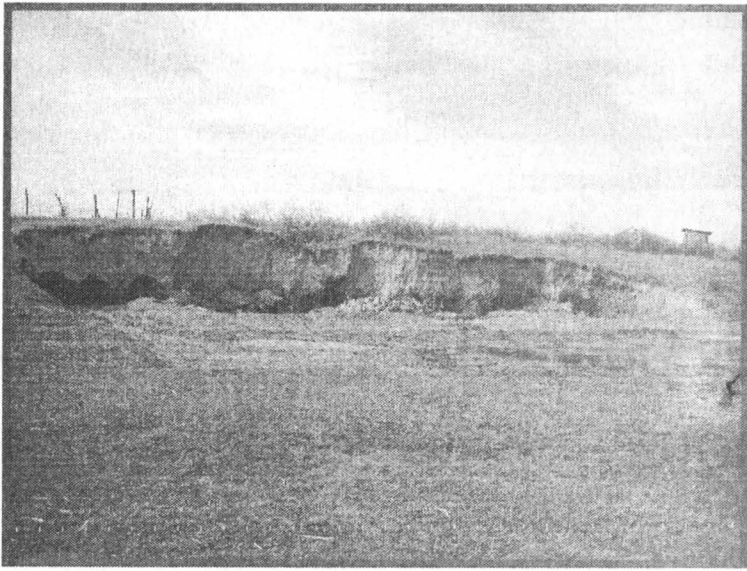
Pe tot parcursul deplasării s-a circulat cu mare atenție, pentru a se evita

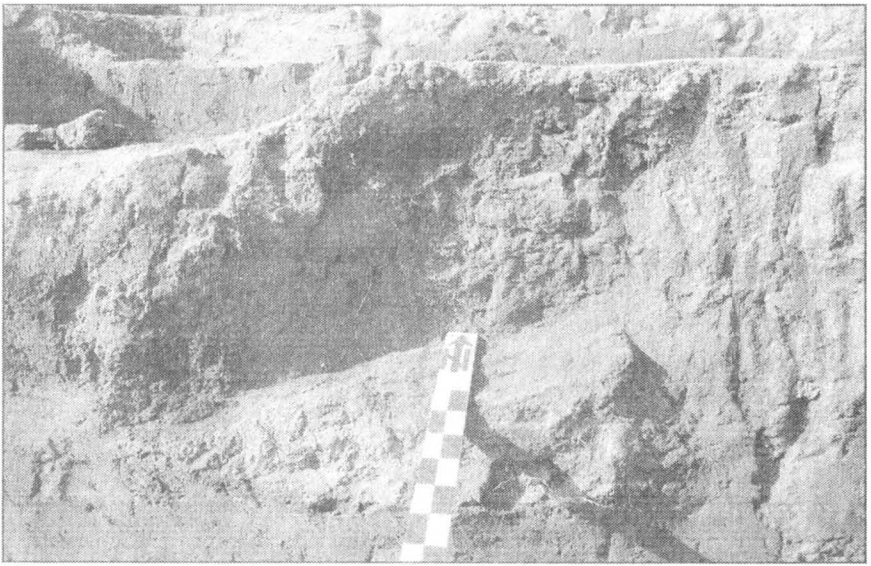
eventualele accidente, trepidații și șocuri ale piesei.

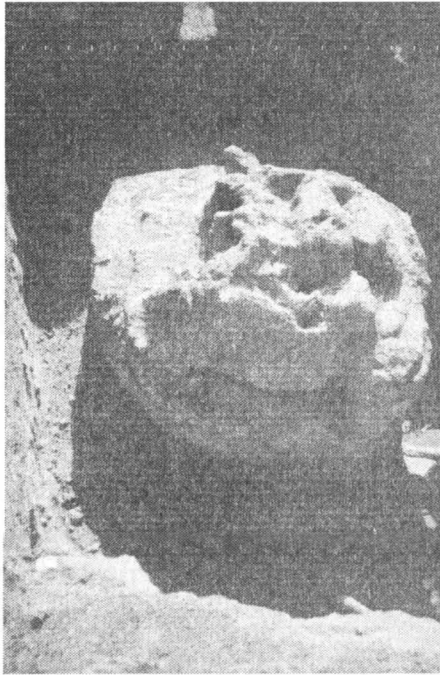
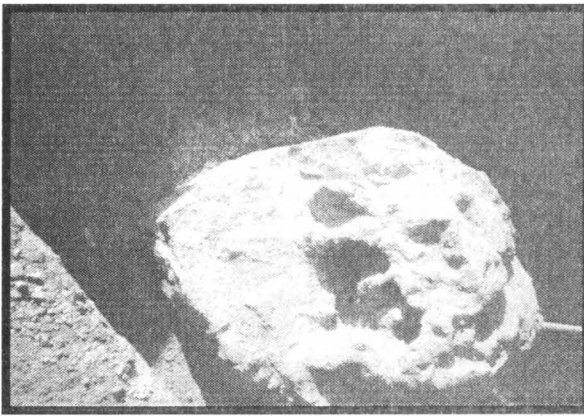
Operațiile de conservare și prelevare la cel de al II-lea cuptor au suportat

acceleași metode și proceduri. Piesele se află la sediul Muzeului Județean Ialomița, fiind parte din expoziția de bază conservate în starea primară de pe șantier, urmând ca pe viitor să fie restaurate.

LUCRĂRI DE CONSERVARE PRIMARĂ
A DOUĂ CUPTOARE DESCOPERITE ÎN
AȘEZAREA MEDIEVALĂ
BUCU - POCHINĂ - IALOMIȚA
CAMPANIA 2001

PUNCTE DE VEDERE ASUPRA RESTAURĂRII SFINTEI MÂNĂSTIRI CĂLDĂRUȘANI

Drd. Andrei Marian
(ieromonah Calinic)-Manastirea Caldarusani

Abstract

This paper presents Caldarusani restoration of the monastery, the monastery was built on the site of a hermitage wood living in the nine monks. A been built to fill a defensive line strengthened monasteries in the area of the plain country. Restoration with the most important consequences for the monastery was between 1908-1915, when the church was rebuilt roof, they replaced the towers of wood and restored clopotnita. In early 1915 restoration works were te. Since a simple wooden hermitage, the monastery has become a real architectural ornament and an important religious and cultural center.

Monumentele epocii lui Matei Basarab vădesc o strânsă legătură cu modelele epocii anterioare, în primul rând cu modelele arhitectonice din vremea lui Radu cel Mare și Neagoe Basarab. Deși Matei Basarab era considerat *un voievod ostaș*, el a știut să atragă la curtea sa oameni învățați, care sub oblăduirea sa au desfășurat o susținută activitate culturală. Una dintre personalitățile centrale ale epocii în acest domeniu a fost Udriște Năsturel, cumnatul domnitorului, conducătorul cancelariei domnești și editorul multor cărți tipărite în acea vreme. Astfel, ne explicăm grija pentru tiparnițele de la Govora și Târgoviște care, împreună cu sculptura de la Căldărușani, au lăsat culturii noastre o impresionantă moștenire.

Monahul Casian Cernicanul, primul istoriograf al Mănăstirii Căldărușani și fiul spiritual al acestor locuri, descrie mănăstirea în anul 1870 ca

fiind așezată în marginea furioaselor pustietăți ale pădurii Vlăsia¹. Aici a zidit voievodul Matei Basarab, pe o mică peninsulă, între anii 1637-1638, ctitoria sa cea mai de seamă. Locul unde a fost construită se află înconjurat din trei părți de lacul cu același nume, care contribuie foarte mult la pitorescul zonei și al așezământului monahal.

Mănăstirea a primit numele de *Căldărușani* de la o localitate apropiată, satul Căldăruni. Prima mențiune documentară a localității datează din 4 decembrie 1593, când marele voievod Mihai Viteazul dă poruncă unui slujitor *Dumitru din Căldărușani ca să fie volnic cu această carte să întoarcă grâul de la Sânpetru din Bărbuș*². Tot acest *Dumitru Logofătul și cu fiii săi* primesc o întărire *peste ocina din Căldărușanii de Sus*³ la 31 mai 1597. Din aceste documente aflăm că existau două localități cu numele pe care îl va lua mănăstirea: Căldărușanii de Sus și Căldărușanii de Jos.

Casian Cernicanul ne-a transmis unele *tradiții* referitoare la proveniența numelui de Căldărușani, dar cea mai plauzibilă explicație ne-o dă marele istoric Nicolae Iorga, care spune că numele de Căldărușani vine probabil de la forma terenului și anume de la prăvălirea câmpiei în această regiune într-o formă de căldare sau căldărușă. *Câmpia se prăvale la dreapta, într-o căldare, o căldărușă în care izvoarele puternice au întins o pânză de apă ce se reinnoiește sorbită deasupra de soare*⁴.

Cercetătorul Iorgu Iordan, de asemenea, susține că toponimicul *Căldărușani* vine de la *căldare, vale în formă de căldărușă, mică și scurtă*⁵.

În legătură cu întemeierea mănăstirii, există o legendă înregistrată de același Casian Cernicanul conform căreia, înainte de a se construi actuala mănăstire, pe aceste locuri ar fi existat un schit de lemn, în care locuiau nouă călugări⁶. Matei Basarab, aflându-se prin acele locuri în timpul unor lupte purtate cu Vasile Lupu, domnitorul Moldovei, ar fi vizitat schitul și fiind impresionat de viața monahală a pustnicilor și a starețului lor Partenie, promite

¹ Monahul Casian Cernicanul, „Istoriile sfintelor Mănăstiri Cernica și Căldărușani”, București, 1988, p. 176

² Ibidem, p. 177

³ Ibidem

⁴ Nicolae Iorga, Sate și mănăstiri din România, ediția a 2-a, București, 1916, p. 171

⁵ Iorgu Iordan, Toponimia românească, București, 1963, p. 20

⁶ Horia C. Matei, Florin Constantiniu, Marcel D. Popa, Nicolae C. Nicolăescu, Gheorghe Rădulescu, Istoria României în date, București, 1971, p. 136

acestora că, dacă se întoarce biruitor din luptă, va reclădi biserica din zid. Această legendă este greu de crezut datorită faptului că în acea vreme Matei Basarab nu a avut nici un conflict armat și dacă totuși această luptă ar fi avut loc, ea trebuia menționată în pisania ctitoricească⁷.

Motivul care l-a determinat pe Matei Basarab să zidească mănăstirea nu îl știm exact. Presupunem că domnitorul Țării Românești, trecând prin această zonă, ar fi fost atras de frumusețea locurilor și s-ar fi hotărât să ridice aici o mănăstire. La baza acestei alegeri au stat și unele considerații de ordin militar, fiind construită pentru a întregi linia defensivă a mănăstirilor întărite din zona de câmpie a țării: Sadova, Gura Motrului, Plumbuita și Slobozia⁸.

Intenția lui Matei Basarab de a ridica mănăstirea la Căldărușani este mărturisită la data de 6 mai 1637, când domnitorul cumpără un sfert din satul Căldărușani de la Badea din Spăteni contra sumei de 150 de galbeni pe care Domnul i-a plătit *din punga Măriei Sale*⁹.

Lucrările de construire a mănăstirii este foarte probabil să fi început încă din acel an. Într-un document din 6 iulie 1637, se arată că îi este vândut domnitorului satul Vlădeni-Ilfov, contra sumei de 200 de galbeni. Tot în acel an, la 8 decembrie, Cărstian, nepotul de frate al lui Dumitru vătaf din Căldărușani, vinde lui Matei Basarab o șesime din sat cu 120 de galbeni *ca să fie sfintei mănăstiri de la Căldărușani de hrană*¹⁰. Din pisania bisericii aflăm că aceasta a fost edificată în vara anului 1638. După terminarea complexului mănăstiresc, Matei Basarab pune o frumoasă pisanie la ușa bisericii, cu un bogat cuprins duhovnicesc, din care voi cita următoarele aspecte: *Cu strălucirea celei sfinte și începătoare de viață (...) și noi cu această putere de lumină umbrându-ne și luminându-ne. luat-am aminte la cele grăite de Dumnezeieștile Scripturi când zice că înfricoșat iaste a cădea în mâna lui Dumnezeu viu cine își ascunde în pământ talantul bogăției lui [...]. Și s-a început a se zidi în luna iulie, în 14 și s-a săvârșit în luna octombrie, 20, leatul 1638*¹¹.

⁷ N. Stoicescu, Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV-XVII, București 1971, p. 49

⁸ Vartolomei Diaconul, Mănăstirea Căldărușani, în BOR, nr. 3-4, 1954, p. 324-325

⁹ Ibidem

¹⁰ Ibidem, p. 326

¹¹ V. Brătulescu, Ilie Remus, Mănăstiri și biserici din județul Ilfov, București, 1935, p. 8.

La 16 ianuarie 1639, voievodul Matei Basarab cumpără o nouă parte din satul Căldărușani de la jupâneasa Stanca. Într-un hrisov din anul 1640, la data de 20 septembrie, toate terenurile și moșiile cumpărate de ctitorul mănăstirii au fost întărite acesteia.

În anul 1643, Partenie, patriarhul Constatinopolului, a întărit cu autoritatea sa daniile făcute de Matei Basarab ctitoriei sale cât și hotărârea Domnului ca mănăstirea să nu fie închinată niciodată nici unui alt lăcaș. De asemenea voievodul a hotărât ca starețul să fie ales dintre călugării mănăstirii, fără intervenție din afară. Datorită acestui fapt, mănăstirea s-a dezvoltat devenind în scurt timp una dintre cele mai cunoscute mănăstiri din Țara Românească.

În anul 1653, diaconul Paul de Alep, însoțitorul patriarhului Macarie al Antiohiei, face o vizită mănăstirii Căldărușani, dăruindu-ne o frumoasă descriere: *E înconjurată de un loc fără fund și fără margini, are hramul Sfântului Dimitrie și este numită Căldărușani [...]. E, de asemenea, o clădire a lui Matei Voievod. Zidirea e vastă și nouă din temelii, cu o biserică cât se poate de frumoasă, chilii și apartamente de o eleganță princiară. Un lac imens o înconjoară. Afară de un drum de țară, nu e alt mijloc de pătrundere. Aici se află moaștele Sfântului Mitrofan, Patriarh de Alexandria, de la al cărui onorabil craniu am luat binecuvântarea*¹². Măreția construcției, posibilitățile materiale, frumusețea locului unde era situată, au făcut din aceasta mănăstire una dintre cele mai mari chinovii ale tarii, numărul celor care viețuiau aici depășind uneori cifra de 500 de călugări și frați.

Documentele din a doua jumătate a sec. al XVII-lea și cele din veacul următor nu ne dau prea multe informații legate de situația mănăstirii, excepție făcând obținerea unei noi cărți patriarhale, datată la 20 ianuarie 1677, care întărea privilegiile obținute de la Matei Basarab.

În a doua jumătate a sec. al XVIII-lea, mănăstirea Căldărușani ajungând ireversibil la o pronunțată starea de decădere, a fost dată în grija mitropoliei¹³ la 20 decembrie 1761.

O perioadă prosperă începe cu domnia lui Alexandru Ipsilanti (1774 – 1782), când mănăstirea a fost încredințată arhim. Filaret, viitorul mitropolit care, cu ajutorul domnitorului, a reparat biserica, a rezidit turnul clopotniței, a

¹² Paul de Alep, Călătoriile Patriarhului Macarie, Ed. Cioran, București, 1900, p. 13.

¹³ C. Jalba, Mănăstirea Căldărușani, Editura Meridiane, București, 1965, p. 19

clădit etajul cetății și arhondăria de sus, numită după reconstrucție *sala Filaret*. Meritele lui Filaret au fost recunoscute de Alexandru Ipsilanti în a doua sa domnie. La 27 aprilie 1779, domnul arată că mănăstirea, ajungând într-o stare avansată de degradare, a fost dată în grija mitropolitului Filaret, care a înnoit-o, a reparat-o, achitându-i toate datoriile și astfel *făcându-se ca un ctitor nou*.

În acel an, s-a reconstruit catapeteasma bisericii mari. Pentru a ajuta mănăstirea, domnitorul îi dă dreptul să ia două sute de bolovani de sare anual de la ocna Telega și dreptul de a încasa taxa vinului de la viile din Valea Mieilor, Valea Largă și Valea Negovarilor¹⁴.

În vremea starețului Gheorghe, lucrările începute de mitropolitul Filaret au continuat. Starețul cerea sprijinul „tuturor evlavioșilor noștri făcători de bine și dulci prieteni”¹⁵ pentru terminarea lucrării la biserica paraclis din cimitir, care fusese afectată și de cutremurul din anul 1802. Principalii donatori, după cum reiese din pisania bisericii, au fost frații Toma și Constantin Krețulescu.

Cutremurul din anul 1802 a adus mari daune sfântului lăcaș, întrucât la data de 31 martie 1806, în pomelnicul mănăstirii este menționată o danie a unui anume Ion, care a dat mănăstirii suma de 150 de galbeni pentru *trebuința zidurilor*¹⁶.

Lucrările de construcție și reparație au durat 30 de ani, meritele acestora revenind arhim. Filaret și egumenilor Gheorghe și Dositei, lucrări care au rezistat încă câteva decenii. La 26 octombrie 1824, datorită renașterii sale morale și culturale, domnitorul Grigorie Dimitrie Ghica dă mănăstirii un nou document, prin care întărește privilegiile obținute până atunci, mănăstirea având dreptul de a se bucura de sprijinul puterii centrale.

La mijlocul secolului al XIX-lea, s-au făcut noi lucrări de construcție în cadrul incintelor mănăstirii. Monahul Casian Cernicanul ne informează ca pe la 1850, casele mănăstirii (nu cetatea) au luat foc, fiind reconstruite cu o *falnică arhitectură*¹⁷.

Din anumite catagrafii, aflăm că în anul 1850, trapeza din spatele altarului bisericii a fost construită din nou de starețul Meletie. Aceasta avea o

¹⁴ V.A. Urechia, *Istoria românilor*, vol. 2, p. 64-66, în: Episcop Gherasim Cristea al Râmnicului, *Istoricul Sfintei Mănăstiri Căldărușani*, Ed. Sfintei Episcopii a Râmnicului, Râmnicul Vâlcea, 1996, p. 128

¹⁵ Monahul Casian Cernicanul, op. cit., p. 80

¹⁶ C. Jalbă, op. cit., p. 23-24

¹⁷ Monahul Casian Cernicanul, op. cit., p. 191

pivniță boltită, încăpătoare *ca de 50 de buți*¹⁸, iar în anul 1862, se cheltuiseră 19000 lei pentru construirea unei arhondării, iar în catagrafia din 1864 se amintește de două contracte *pentru clădirea noilor încăperi în preț de 3500 galbeni*¹⁹. Trebuie să amintim că în anul 1838, cutremurul a dărâmat două turle ale bisericii, care vor fi refăcute din lemn.

În anul 1866, preotul Grigore Musceleanul analizează starea avansată de ruină a mănăstirii, în special a bisericii mari și a clădirilor dimprejur, *locuind într-însa numai părinții cei săraci*²⁰. Starea de decădere a mănăstirii a continuat, cu toate că egumenul Timotei solicita în repetate rânduri Ministerului Cultelor fonduri pentru repararea unor case unde erau primiți *oaspeți distinși*²¹ și a unor acoperișuri din incinta mănăstirii.

În anul 1822, mănăstirea a fost vizitată de o comisie formată din scriitorul Ioan Slavici și arhitectul G. Mandrea, însărcinați să facă propuneri de reparații urgente la acoperișuri, întrucât zidurile se deterioraseră datorită ploilor abundente ce pătrundeau prin acoperișul putred. Comisia a alcătuit și un deviz în valoare de 17045 lei noi, din care 13567 lei pentru reparații neapărate *pentru a se evita stricăciuni mai mari*²².

Ministerul nu a acordat fondurile necesare, astfel încât, la 5 iunie 1885, starețul mănăstirii arată că mănăstirea Căldărușani era *rămasă afară din cercul mănăstirilor îngrijite*²³, și dacă nu se repară acoperișul, *o parte din locaș ar fi chiar pierdut cu desăvârșire*²⁴.

Nicolae Iorga a vizitat mănăstirea la începutul sec. al XX-lea lăsând o minunată descriere a mănăstirii și a locurilor ce împrejmuiiau sfânta cetate, dar nu pomenește nimic despre clădirea cea mare a mănăstirii, care era ruinată. *Câmpia se prăvale la dreapta într-o căldare, o căldărușe, în care izvoarele puterniceau întins o pânză de apă ce se reinnoiește (...). Locul unde se înfundă în malurile înalte, înfîșe în ele mici golfuri ascuțite; (...) li se zice cociocuri și în desișurile lor se prind peștii ce fac ici și acolo vârtejuri luminoase. Biserica*

¹⁸ Ibidem

¹⁹ Ibidem

²⁰ Ibidem

²¹ Monahul Casian Cernicanul, *Istoriile Sfințelor Mănăstiri Cernica și Căldărușani*. București, 1988, p. 193

²² Ibidem

²³ Ibidem, p. 194

²⁴ Ibidem

*mănăstirii e prefăcută de isnoavă în 1838, cu geamlăcuri în față și sfinți simandicoși (...) casa starețului și casa de oaspeți și atâtea case particulare ale călugărilor înstăriți sunt așa cum se văd astăzi. Dreasă după gustul zilelor noastre e și bolnița. Vechimea trăiește în zidurile de apărare și de locuință care ascundeau biserica de la început (...)*²⁵.

Egumenul Dometian înaintează un raport Casei Bisericii în data de 8 aprilie 1905, scriind că aspectul cetății sfintei mănăstiri devine, din cauza vechimei, cu totul trist și necuviincios privirii, deoarece se află ajunsă într-o stare cum nu se poate descrie, fiind necesară o reparație radicală, atât în părțile exterioare, cât și în cele interioare, chiar în vara anului respectiv²⁶.

Restaurarea cu cele mai importante urmări pentru mănăstire se produce între anii 1908-1915, din grija fostului mitropolit Ghenadie Petrescu. Raportul Comisiei Monumentelor din anul 1908 consemnează că trebuia să se refacă acoperișul bisericii, să se înlocuiască turlele din lemn cu altele din zid și să se restaureze clopotnița. Primele două lucrări fuseseră executate. A treia trebuia să se realizeze în anul 1909, deoarece clădirile învecinate, fiind foarte vechi și prost construite, s-au dărâmat pe o mare întindere. Pentru a nu rămâne „mănăstirea deschisă”, consolidarea și refacerea acestor clădiri a avut prioritate înaintea restaurării clopotniței. Restaurarea chiliilor și a incintei trebuie să se fi executat în anii următori, fostul mitropolit dorind să facă din Căldărușani o chinovie model în țară.

La începutul anului 1915, lucrările de restaurare erau terminate. Ele constau în:

- reconstruirea din zid a celor două turle din lemn ale bisericii, refacerea picturii și deschiderea pridvorului, dându-i-se o formă apropiată de cea originală;
- refacerea chiliilor din zid pe coloane de arcade;
- refacerea arhondaricului și a clopotniței

Sub raport arhitectural, biserica și construcțiile din jur, au fost aduse la o formă cât mai apropiată de cea originală, pe când pictura bisericii, care a fost executată de D. Belizarie într-o manieră neobizantină, a suportat schimbări majore.

²⁵ Nicolae Iorga, Sate și mănăstiri din România, București, 1905, p. 210-220

²⁶ Damian Stănoiu. Mănăstirea Căldărușani, București, 1924, p. 54-56

La 23 aprilie 1915, biserica a fost sfințită de fostul mitropolit Ghenadie Petrescu, asistat de Sofronie, episcopul Râmnicului și de arhiereul Evghenie Humulescu. La serviciul religios a asistat ministrul Cultelor I. G. Duca și președintele Comisiei Monumentelor Istorice C. Istrati.

Cu prilejul acestei restaurări, sub pisania lui Matei Basarab din 1638, ce încadrează ușa de la intrare în biserica mare, s-au adăugat următoarele cuvinte: *iar biserica mare acuma restaurată în totul de către IPS Mitropolit al Ungro-Vlahiei D. D. Genadie Petrescu, fost primat al României, anul 1915 mai 23²⁷.*

Problema este ca această restaurare (1908-1915), care a costat peste 1500000 lei, nu a fost executată prea bine, iar lucrările s-au deteriorat în anii următori. Acoperișul bisericii, în loc să fie făcut din tablă de aramă, așa cum ceruse Ghenadie, a fost făcut din tablă de zinc. Clopotnița, care era mai înaltă decât zidurile incintei, după restaurare ajunsese la același nivel cu acestea, așa încât clopotele nu se mai auzeau decât foarte slab. Deși aceste lucrări de refacere au fost criticate de unii oameni de cultură, au salvat mănăstirea de la ruină, marele merit revenind lui Ghenadie Petrescu.

Cutremurul din noiembrie 1940 a avariat o parte din clădirile mănăstirii și biserica, a cărei turlă a fost aproape dărâmată. Într-o ședință din 4 noiembrie 1942 a Comisiei Monumentelor Istorice, se aprobă proiectul arhitectului D. Ionescu Berechet pentru refacerea laturii de vest a pridvorului bisericii. Prin grija stareșului Atanasie, pridvorul a fost restaurat iar turla a fost refăcută. Această restaurare a fost mai bine realizată decât cea din 1908-1915, contribuind la apropierea construcției de formele sale originare.

În 1945 în timpul stareșului Ilarion Marin, o nouă calamitate a lovit mănăstirea: un incendiu a ars incinta. A fost restaurată între anii 1950-1958 cu fondurile Departamentului Cultelor și Mitropoliei Ungro-Vlahiei. Un sprijin prețios la această restaurare a dat Prea Fericitul Părinte Justinian, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române.

Voi arăta pe scurt câteva modificări ale incintei mănăstirii, înregistrate în urma restaurărilor.

Chiliile și celelalte clădiri au suferit o serie de modificări. Inițial, ele se aflau poziționate pe trei laturi ale incintei, partea din răsărit fiind un simplu zid, înzestrat la exterior cu creneluri de apărare. Etajul clădirilor datează din sec. al XVIII-lea, dar dispoziția actuală a chiliilor, precum și coloanele cu

²⁷ C. Jalbă, Mănăstirea Căldărușani, Editura Meridiane, București, 1965, p. 37

arcade, sunt rezultatul restaurării din 1908-1915. Latura de răsărit, care cuprinde trapeza, este cea mai nouă. Zidul mănăstirii, deteriorat la cele două calamități, a fost consolidat ulterior și în parte reconstruit.

În ansamblul formelor exterioare, ca plastică arhitecturală, biserica se leagă evident de cele derivate din prototipul Dealu, având dimensiuni mari²⁸. Deși a trecut de vicisitudinile menționate, care i-au pricinuit multe stricăciuni, biserica Căldărușani se prezintă astăzi ca o construcție solidă, ce impresionează prin dimensiuni și se distinge prin sobrietate și simplitate.

Pridvorul bisericii a fost adăugat în 1778, fiind conceput prin planul de construcție larg, mare, deschis. Mai târziu, a fost închis cu geamuri pentru a conserva monumentul. Inițial, el avea trei frontoane ce se sprijineau pe coloane masive de zidărie și două arcade laterale, una în dreapta intrării, cealaltă în stânga, element nou în construcțiile religioase din țara Românească. În urma restaurărilor, zidurile pridvorului se continuă la aceiași înălțime cu zidul bisericii, întărind impresia de continuitate a construcției. Aceasta, cu atât mai mult cu cât pe laturile sale de sud și de nord se continuă decorația exterioară ce înconjoară biserica cu o bandă lată de pictură. Actualmente, stâlpii din față sunt din piatră iar spațiul dintre ei este deschis.

Din pridvor, se pătrunde în pronaos printr-o ușă masivă, cu două canate, din lemn sculptat cu mare rafinament artistic și o mare bogăție de elemente florale cu iz oriental, ce datează din sec. al XIX-lea. Ancadramentul ușii a fost lărgit la restaurarea din 1908 – 1915 și este din piatră. Deasupra, se află un arc în formă de acoladă joasă cu vârf, unde este scrisă pisania. Pe arcul zidului, deasupra ușilor bisericii, se mai află o pisanie, care n-a putut fi descrisă în întregime din cauza reparațiilor făcute în mijlocul ei și care dă informații referitoare la restaurarea din secolul al XIX-lea²⁹.

Pronaosul are forma unui triunghi, cu axa perpendiculară pe cea a bisericii, ceea ce constituie un element unic în contextul arhitecturii de la începutul secolului al XVII-lea. Se face trecerea de la dreptunghi așezat pe lat fără depășirea lățimii naosului. Din acest punct de vedere, monumentul prezintă o formă de construcție cu totul particulară, nemaiîntâlnită în țara noastră la

²⁸ Grigore Ionescu, *Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor*, Ed. Academiei Române, București 1982 p. 327

²⁹ Gherasim Cristea, *Istoricul Sfintei Mănăstiri Căldărușani*, Ed. Sfintei Episcopii a Râmnicului, Râmnicul Vâlcea, 1996, p. 21-22

nicio altă biserică. Aceiași formă a pronaosului o regăsim în construcția bisericilor de la Muntele Athos: Hilandar, Dionisiu și Ivir. Pronaosul se constituie așadar într-o navă longitudinală, boltită printr-un semicilindru ale cărui arcuri se reazemă pe doi stâlpi octogonali situați la centru³⁰. Din pronaos se poate vedea cu ușurință naosul și altarul cu iconostasul, datorită celor trei treceri existente în zidul despărțitor. Una dintre aceste deschideri se află în axul bisericii și este în formă de cerc. Au mai fost două deschideri circulare cu diametrul de 1,50 m dar, la restaurarea din 1943 ele au fost desfăcute până la pardoseală, pentru a se spori spațiul.

Caracteristicile naosului existent n-au fost modificate de procesele de restaurare.

În cazul altarului, forma bolții este a planului complet cu o parte cilindrică mai redicată, ca la unele biserici din secolul al XVI-lea³¹. Ferestrele, într-un număr total de douăsprezece, au fost modificate în cursul diferitelor renovări. În anul 1941, au fost strâmtate și au primit câte un chenar de piatră sculptată, iar în anul 1943, soclul a fost placat și în jurul bisericii s-a pus o bordură de piatră.

Iconostasul original s-a deteriorat în decursul timpului. La jumătatea secolului al XIX-lea, starețul Eftimie a executat unul nou din lemn de tei, iar pictura icoanelor a fost realizată de monahul Evghenie Lazăr în anul 1893. Acesta a executat 47 de icoane, restul până la 50 fiind pictate de Nicolae Grigorescu.

Strănille și ușile diaconești au fost depozitate la restaurarea din 1941 în incinta mănăstirii, în camere speciale. La incendiul din 1945, acestea și ușile de la tâmpla bisericii au ars, iar sfeșnicele împărătești și alte obiecte din bronz s-au topit. Actualele uși diaconești și împărătești sunt de la iconostasul bisericii Cocioc, pictate de Nicolae Zugravul, în 1827. Starețul Irineu Iurașcu a confecționat străni noi din lemn de stejar.

Legat de pictură, fără a intra în detalii, putem spune că biserica are o pictură bogată, dar s-a păstrat prea puțin din ce a avut mai prețios, fiind în cea mai mare parte refăcută. Doar tablourile din pronaos, reprezentând pe Matei

³⁰ Grigore Ionescu, *op.cit.* p. 139

³¹ V. Drăghicescu, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și în Oltenia, partea a III-a, București, 1933, p. 62-63*

Basarab și Doamna Elena mai au caracterul secolului al XVII-lea. Capetele de sfinți din registrul de sus datează de la repictarea din secolul al XVIII-lea (1775), care a respectat în linii generale caracterul picturii originale. Sondajul efectuat în registrul de jos al pronaosului a dus la descoperirea sub strat, al unui al doilea strat, probabil acesta fiind cel inițial.

Restaurarea mitropolitului Ghenadie Petrescu s-a extins și asupra picturii, dar pictorul Belizarie a deformat și mai mult trăsăturile arhaice existente, fapt care a dus la devalorizarea aproape totală a tablourilor. Tot astfel au procedat și Contini și Tănăsescu, cărora li se datorează decorația și absidele naosului. Mai târziu, Musceleanu a reînnoit lucrarea lui Belizarie care a fost avariata în urma cutremurelor. În acest lăcaș se observă nota caracteristică a firidelor, ca și Dealu, Golești, Brebu. Pictura firidelor celor două registre a dispărut prin reparația din 1775, ele fiind reconstruite în 1915.

Trebuie menționat și turnul clopotniță, construit din cărămidă, cu ziduri masive și înalte. Inițial, între bolta de la intrare și clopote a existat o cameră-tainița. În urma restaurărilor, bolta a fost înălțată și tainița a dispărut, rămânând doar doua ferestre mici spre interiorul incintei. Turnul păstrează o singură gură de crenel pe latura de apus. Datorită cutremurelor, el a pierdut din înălțime circa o treime.

Legat de dependențe, putem spune că etajul chililor datează din secolul al XVIII-lea. Arhondaricul a fost construit de Filaret, iar la restaurările din 1951-1964 acesta a fost transformat în chilii. Trapeza, construită în anul 1850, cât și pivnițele (pivnița din dreapta intrării- sec.alXVII-lea și pivnița mare de sub trapeză, susținută de zid și prevăzută cu răsuflători) s-au pastrat mai bine.

Nu luăm în discuție Biserica din Cimitirul Mare, Biserica Cocioac, metocurile și schiturile.

Mănăstirea Căldărușani a fost una din marile chinovii ale țării. De la un simplu schit de lemn, așa cum l-a găsit voievodul Matei Basarab, a ajuns o adevărată podoabă arhitectonică și un important centru religios și cultural, reprezentând farul luminos al secolului al XVII-lea pentru spiritul cel mai înalt, care a dat un statut de noblețe sufletului ortodox românesc.

Bibliografie:

1. Alep, Paul de, Călătoriile Patriarhului Macarie, Ed. Cioran, București, 1900
2. Brătulescu, V., Ilie, Remus, Mănăstiri și biserici din județul Ilfov, București, 1935.
3. Casian Cernicanul, Monahul, „Istoriile sfintelor Mănăstiri Cernica și Căldărușani”, București, 1988
4. Cristea, Gherasim, Istoricul Sfintei Mănăstiri Căldărușani, Ed. Sfintei Episcopii a Râmnicului, Râmnicul Vâlcea, 1996
5. Drăghicescu, V. Evoluția arhitecturii în Muntenia și în Oltenia, partea a III-a, București, 1933
6. Ionescu, Grigore, Arhitectura pe teritoriul României de-a lungul veacurilor, Ed. Academiei Române, București 1982
7. Iordan, Iorgu, Toponimia românească, București, 1963
8. Iorga, Nicolae, Sate și mănăstiri din România, ediția a 2-a, București, 1916
9. Jalbă, C., Mănăstirea Căldărușani, Editura Meridiane, București, 1965
10. Matei, Horia C.; Constantiniu, Florin; Popa, Marcel D.; Nicolăescu, Nicolae C.; Rădulescu, Gheorghe, Istoria României în date, București, 1971
11. Stănoiu, Damian Mănăstirea Căldărușani, București, 1924
12. Stoicescu, N. Dicționar al marilor dregători din Țara Românească și Moldova, sec. XIV-XVII. București 1971
13. Urechea, V. A. Istoria românilor. vol. 2. f.e
14. Vartolomei Diacul, Mănăstirea Căldărușani, în BOR, nr. 3-4, 1954, f.e

COMBATEREA INTEGRATĂ A INSECTELOR DĂUNĂTOARE COLECȚIILOR MUZEALE

Georgiana GĂMĂLIE

Abstract

Integrated pest management represents a new approach in fighting insects that damage objects belonging to the state patrimony, be those created out of plant or animal by-products; this new direction is necessary due to the apparent drawbacks associated with extensive use of chemical treatments. The suggested approach encompasses a greater scope, including not only the prevention and the surveillance of the endangered areas by means of placing different types of pheromonal and kairomonal traps, but also the use of toxin-free curative treatments, thus only relying on chemical treatments as a last resort.

Thus we are proposing a strategy in dealing with the issue of valuable goods bio-deterioration, a strategy based on continuous awareness of insects' activity within museum locations. Periodical visual inspections and the surveillance by means of traps will allow us to determine the initiation of an adequate insecticide treatment only where and when it becomes necessary. Close collaboration with the biology specialist will allow for a precise identification of the species involved in the attack, and thus trigger an informed decision regarding the actions to be taken. It has become an increasingly acceptable practice to resort to physical treatments, such as anoxia, high temperatures, refrigeration, or a combination of those, thus avoiding unnecessary excess of chemical substances that remain on the treated objects and in the museum areas, endangering the human personnel.

Rezumat:

Combaterea integrată reprezintă o nouă abordare a problemei combaterii insectelor dăunătoare bunurilor de patrimoniu alcătuite din materiale organice de origine vegetală sau animală, direcție impusă de dezavantajele evidente dovedite în timp de aplicarea masivă a tratamentelor

chimice. Acest concept privește problema mai complex, incluzând atât prevenirea, monitorizarea spațiilor cu ajutorul diferitelor tipuri de capcane cu momeli feromonale sau kairomonale, cât și aplicarea unor tratamente curative lipsite de toxicitate, metodele chimice reprezentând o ultimă soluție.

Vorbim așadar de o strategie în abordarea problemei biodeteriorării bunurilor de valoare, strategie bazată pe cunoașterea permanentă a activității insectelor dăunătoare în spațiile muzeale. Inspecțiile vizuale periodice și monitorizarea cu ajutorul capcanelor ne permit aplicarea de tratamente insecticide doar acolo, atunci și atât cât este necesar. Colaborarea cu specialistul biolog ne permite identificarea exactă a speciilor implicate în atac și luarea unor măsuri în cunoștință de cauză. Se apelează din ce în ce mai des la tratamente fizice precum anoxia, temperaturile ridicate, congelarea, sau la aplicarea lor combinată, evitându-se astfel excesul nejustificat de substanțe chimice care se depun pe obiectele tratate și în spațiile muzeale, fiind periculoase și pentru personal.

***Cuvinte cheie:** combatere integrată a insectelor dăunătoare, colecții muzeale, materiale organice.*

Introducere

Timp de decenii, în combaterea insectelor dăunătoare colecțiilor muzeale au fost aplicate în special tratamentele chimice. Astăzi, utilizarea acestora este restricționată de toxicitatea pe care o prezintă pentru oameni și mediu, de efectele negative pe care le au asupra obiectelor tratate și de alte neajunsuri precum capacitatea de adaptare a insectelor care duce în timp la apariția de populații rezistente și, în consecință, la mărirea dozelor pentru obținerea de rezultate. Se impune conștientizarea pericolului reprezentat de insecte pentru colecții prin deteriorările provocate, precum și pentru personal și vizitatori prin transmiterea unor boli grave.

Astăzi combaterea integrată a dăunătorilor (Integrated Pest Management) a pătruns și în sfera conservării, diferitele metode fiind combinate în scopul eradicării agenților biologici, urmărindu-se în același timp minimalizarea efectelor nocive pentru om, mediu și obiect. Se urmărește îmbinarea tuturor metodelor posibile în scopul eliminării dăunătorilor, limitându-se la minimum posibil tratamentele chimice (Ghizdavu, 1983). Combaterea integrată include prevenirea instalării și

dezvoltării insectelor dăunătoare, fiind un program de luptă eficace și lipsit de nocivitate. Este important ca metodele folosite să își potențeze reciproc efectul insecticid, astfel încât obiectele să nu fie traumatizate, iar pericolul pentru om și mediu să fie redus la minimum.

Măsuri preventive

Se pune un accent puternic pe prevenirea instalării atacului prin păstrarea curățeniei, blocarea accesului insectelor și controlul parametrilor microclimatici în sensul creării de condiții nefavorabile dezvoltării acestora, în limitele normelor de conservare. Trebuie acționat asupra elementelor care atrag insectele și fac apoi posibilă dezvoltarea lor: hrana, căldura, umiditatea și adăpostul. În lipsa unor valori optime ale acestor parametri, insectele vor înceta să se dezvolte sau vor căuta un alt biotop.

Hrana este reprezentată atât de obiectele în sine, de încărcătura organică a acestora, cât și de gunoiul care trebuie colectat în recipiente închise și îndepărtat la intervale scurte de timp. Este indicată amenajarea unui spațiu special pentru servirea mesei și evitarea introducerii de alimente în spațiile în care sunt păstrate obiectele. Curățenia este unul dintre atuurile contra dăunătorilor deoarece acumulările de praf și gunoaie favorizează dezvoltarea insectelor prin prezența particulelor organice, constituind chiar și sursa de infecție cu agenți biologici. Murdăria mărește higroscopicitatea suprafețelor, favorizând dezvoltarea insectelor și prin valorile crescute ale umidității. Este indicată așadar protejarea obiectelor prin depozitarea în dulapuri sau casete, acoperirea cu huse și îndepărtarea periodică a prafului. Aspirarea încăperilor cel puțin o dată pe săptămână împiedică apariția acumulărilor de insecte moarte intrate accidental (muște, furnici, gândaci), dar care pot atrage alți dăunători. Un asemenea caz am întâlnit în muzeul Mănăstirii Brâncoveanu de la Sâmbăta de Sus unde muștele intrate să se adăpostească de frig toamna târziu au devenit hrană pentru dermestide și ptinide în colțurile încăperii sau sub mochetă, unde am găsit multe larve și adulți vii – un real pericol pentru obiectele expuse. Este necesară aspirarea de cel puțin două ori pe an a plafoanelor false, a podurilor, magaziilor și ascensoarelor, conținutul aspirat fiind îndepărtat din clădire și distrus prin ardere. Prin păstrarea curățeniei se reduc rezervele de hrană și se îndepărtează insectele, dar se obține și o deranjare a populației dăunătoare. Se acordă atenție din acest punct de vedere și exteriorului clădirii.

De asemenea, trebuie ales cu atenție mobilierul și trebuie evitată dotarea spațiilor de păstrare a obiectelor cu țesături de origine animală care pot atrage dăunătorii. Spre exemplu, în sala de lectură a Bibliotecii Academiei din Iași mocheta conține și lână, aici dezvoltându-se atât dermestide cât și tineide. Tot aici era păstrată o pasăre împăiată care prezenta deja urme ale atacului moliilor și care, alături de mocheta, constituia un focar de unde atacul se putea extinde asupra cărților. Este recomandată înlocuirea mochetelor care favorizează acumularea murdăriei cu linoleumul, gresia sau parchetul (Moldoveanu, 2003).

Riscul instalării unui atac al insectelor dăunătoare este legat atât de susceptibilitatea la biodeteriorare a materialelor ce intră în alcătuirea obiectelor, cât și de valorile parametrilor microclimatici ce caracterizează spațiul de expunere sau păstrare. În limitele impuse de normele de conservare, pentru a preveni instalarea insectelor dăunătoare, se aleg valorile care nu oferă condiții optime de dezvoltare. Tendința actuală este de a conserva colecțiile muzeale de natură organică la o umiditate relativă scăzută, dar nu sub 30%, combinată cu o temperatură joasă - condiții în care se reduce considerabil și rata proceselor chimice, prelungindu-se durata de viață a obiectelor (Moldoveanu, 2003). Metode moderne ne permit modelarea valorilor temperaturii și umidității relative cu ajutorul aparatelor de umidificare/dezumidificare, a sistemelor de climatizare, sau, în cazul spațiilor foarte mici, cu ajutorul silicagelului. Valoarea optimă a umidității relative pentru majoritatea speciilor de insecte dăunătoare este cuprinsă în intervalul 60-80%, astfel încât păstrarea obiectelor la o umiditate de 40-50% ar limita dezvoltarea acestora. Spre exemplu, dezvoltarea larvelor de coleoptere, a tisanurelor sau a psocopterelor este facilitată de valori crescute ale umidității relative ambientale, menținerea acestui parametru la valori apropiate de 50% încetinind proliferarea lor. Există însă și specii mai rezistente la uscăciune. Asupra acestora se poate acționa prin valorile temperaturii. Temperaturile optime pentru dezvoltarea insectelor sunt cuprinse în intervalul 20-30°C, însă ele sunt capabile să se dezvolte între limite mai largi. Cunoașterea pragului minim de dezvoltare al unei specii dăunătoare ne oferă posibilitatea stopării unor atacuri active prin scăderea temperaturii. Spre exemplu, pragul minim de dezvoltarea al speciei *Stegobium paniceum* (Coleoptera, Anobiidae) este de 12,6°C (Mustață, 1994), astfel încât păstrarea obiectelor la 10°C oferă garanții pentru stoparea

atacului. În cazul tisanurului *Lepisma saccharina* pentru care temperatura de incubare este superioară valorii de 22°C, păstrarea unei temperaturi inferioare acestui prag, în corelație cu scăderea umidității relative, poate stopa atacul. Identificarea agentului bioteriogen la nivel de specie ne oferă așadar date de biologie și ecologie caracteristice, valoroase în combatere. Preventiv, depozitarea obiectelor la o temperatură de 10°C și o umiditate relativă de 40-50% ar trebui să împiedice dezvoltarea dăunătorilor.

Spațiul de expunere sau de depozitare poate deveni neprimitor pentru insecte și cu ajutorul ultrasunetelor. Am folosit un aparat Euro Pest Repeller AT (Advanced Technology) produs de EuroPestControl (@EuroPestControl). Nepercepute de oameni, ultrasunetele cu frecvențe de 25KHz pot alunga insecte dăunătoare precum blatidele și tisanurele, dar și alte specii care pot pătrunde în încăperi (furnici, țânțari, muște), devenind apoi o nouă sursă de hrană pentru dăunători. Am obținut un rezultat interesant în depozitul de carte veche de la Mănăstirea Golia, unde există un intens atac de *Stegobium paniceum* (Coleoptera, Anobiidae). Adulții acestei specii sunt atrași de lumină, fiind ușor capturați pe cartoane adezive amplasate pe ferestre. Prin dispunerea unui aparat care emite ultrasunete între rafturile cu cărți și una dintre ferestrele depozitului, am vrut să vedem dacă aceștia evită zona. Testul s-a desfășurat pe o perioadă de 11 zile, ultrasunetele fiind emise în 7 dintre acestea, în intervalul 8-16, perioadă în care în mod normal erau capturați adulții. Menționăm că fereastra era cea pe care se înregistrau cele mai mari capturi, comparativ cu celelalte trei ferestre ale încăperii. Înregistrând capturile în fiecare zi, dimineața și după-amiaza, am observat că în zilele în care aparatul a funcționat nu a fost capturat nici un adult, iar în zilele în care nu au fost emise ultrasunete s-au obținut capturi. Ultrasunetele își pot găsi deci aplicabilitate în oprirea unor specii de a se instala într-un anumit spațiu, însă în cazul unui atac deja instalat par a nu avea multă influență. Se impun și alte studii, pe mai multe specii dăunătoare.

O altă problemă importantă în prevenirea atacului insectelor dăunătoare o reprezintă accesul acestora în colecții. Insectele pot veni odată cu obiectele infestate sau pot pătrunde din exterior prin ușile și ferestrele deschise, prin gurile de aerisire sau cu alte materiale contaminate. Obiectele nu pot fi introduse în depozit sau expoziție fără a trece printr-o cameră de carantină, bine izolată de spațiile în care sunt păstrate colecțiile. Aici sunt

verificate temeinic, iar cele suspectate ca fiind infestate trebuie izolate și urmărite pe parcursul mai multor luni, fiind indicată ambalarea lor individuală. Atacurile evidente trebuie stopate și abia după aceea obiectele pot fi introduse în colecții. Obiectele textile într-o stare bună de conservare pot fi tratate preventiv prin congelare. Trebuie însă evitată tratarea chimică, din inerție, a tuturor obiectelor indiferent de stadiul activ sau inactiv al atacului, fără a se cunoaște exact specia implicată.

Accesul fizic al insectelor din exterior trebuie împiedicat prin diferite bariere. Dintre acestea amintim: plase dese pentru uși, ferestre și guri de aerisire, etanșizarea ușilor exterioare și fixarea de bare de cauciuc la partea inferioară a acestora. etc. Este indicată astuparea fisurilor din pereți și izolarea tuturor spațiilor de pe lângă conducte sau fire electrice care intră în clădire. La exterior, plasarea unei bariere de pietriș late de 1-2 m poate împiedicarea blatidele să pătrundă în clădire. Cuiburile de păsări și rozătoare din preajma clădirii reprezintă o sursă de infestare cu ptiide, dermestide și psocoptere, fiind necesară îndepărtarea lor. Este indicată evitarea plantelor agățătoare pe ziduri deoarece acestea favorizează accesul insectelor și a florilor în grădini deoarece atrag adulții de dermestide care după ce se hrănesc și acuplează pot pătrunde în depozite pentru a depune ponta. Dimpotrivă, unele plante din apropierea muzeelor pot avea efecte repelente, îndepărtând insectele – lavanda, rozmarinul, crizantemele. Alte substanțe repelente naturale care pot fi folosite sub formă de uleiuri esențiale sunt pinul alpin, salvia, cedrul și pelinul (Flynn, 2001), *Azadirachta indica* (Neem sau liliac indian) (Brown *et al.*, 2002). Nu este indicată însă introducerea plantelor aromate în depozite deoarece acestea pot constitui o nouă sursă de hrană pentru speciile polifage.

Este importantă de asemenea alegerea unui sistem de iluminat care să nu atragă insectele în încăperile în care sunt păstrate obiectele. În interior, becurile cu vapori de sodiu de înaltă presiune sunt de preferat celor cu vapori de mercur, iluminatului fluorescent sau cu halogen care emit cantități importante de ultraviolete, atractive pentru insecte. La exterior, trebuie evitată instalarea sistemelor de iluminat pe fațade, fiind de preferat proiectoarele aflate la o oarecare distanță de clădiri. În acest caz pot fi folosite becuri cu emisie înaltă de ultraviolete pentru a atrage insectele spre ele și a le îndepărta astfel de colecții.

Aceste măsuri preventive pot fi aplicate de toți angajații unui muzeu. Este foarte importantă implicarea întregului personal în îndeplinirea regulilor ce vizează prevenirea atacurilor insectelor deoarece acesta cunoaște cel mai bine spațiile muzeale și cu siguranță nu dorește aplicarea tratamentelor chimice nejustificate. Chiar dacă inspecțiile vizuale sunt atribuția conservatorilor, și personalul de supraveghere poate fi implicat prin semnalarea insectelor găsite în spațiile muzeale. Semnalarea indiciilor prezenței dăunătorilor trebuie făcute cunoscute imediat pentru luarea rapidă de măsuri.

Inspecții vizuale și monitorizare cu ajutorul capcanelor

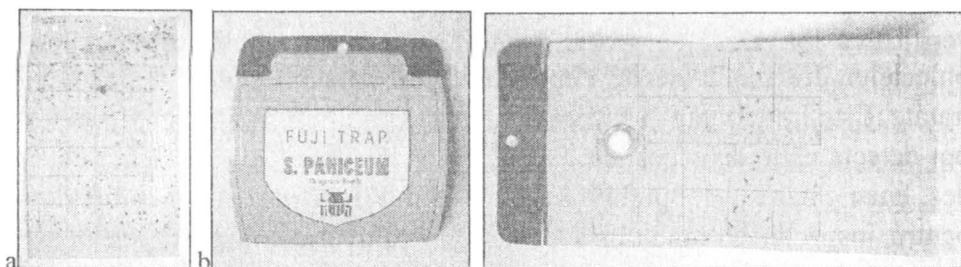
În aplicarea unor măsuri eficiente și economice de combatere o condiție esențială o reprezintă depistarea timpurie a atacului, împiedicându-se astfel propagarea și dezvoltarea acestuia și reducându-se daunele. O componentă de bază a combaterii integrate o constituie așadar cunoașterea permanentă a activității insectelor în spațiile muzeale, componentă realizată prin inspecții vizuale și monitorizare cu ajutorul capcanelor.

Inspectarea clădirilor și a colecțiilor este foarte importantă. Persoanele care fac aceste inspecții, îndeosebi conservatori, trebuie să aibă planurile clădirii și acces în toate încăperile și dulapurile deoarece atacul poate începe de multe ori din spații mici, puțin frecventate. Insectele găsite trebuie recoltate în eprubete etichetate cu data și locul de prelevare, probele fiind apoi trimise unui biolog spre determinare. Sunt verificate toate încăperile, în special zonele ferite, gurile de aerisire, marginile ferestrelor, pereții și tavanul, toate piesele de mobilier, spațiile cu umiditate crescută. Pânzele construite de paianjeni pot captura insecte dăunătoare, fiind utilă verificarea lor. Dacă se găsesc insecte dăunătoare, este indicat controlul obiectelor din modulele de depozitare, obiectele infestate fiind izolate și tratate. Este importantă și inspectarea exteriorului clădirii deoarece astfel se pot detecta căile de acces ale dăunătorilor. Inspecția trebuie făcută cât mai des, lunar chiar sau cel puțin o dată la 6 luni. Primăvara este un moment bun pentru inspecția entomologică deoarece adulții multor specii ies în acest moment la lumină pentru a se împerechea și a se hrăni în natură (Dermestidae). În anotimpul rece majoritatea speciilor sunt în stadiu larvar, în obiecte sau ascunzișuri, fiind mai dificil de semnalat. În plus, multe specii sunt heliofobe și se ascund când aud zgomot, fiind dificil de observat în

controalele curente – fapt ce subliniază necesitatea monitorizării cu ajutorul capcanelor.

În diagnoza atacului se pornește de la citirea unor semne precum rumegușul care se scurge din lemn, orificiile de la suprafața obiectelor, insectele vii sau moarte, în toate stadiile de dezvoltare, găsite în obiecte sau pe rafturi, pe pervazul ferestrelor. Pe obiecte, deteriorările în sine ne oferă indicii asupra agentului biodeteriogen prin formă, dimensiuni și localizarea pe diferite substraturi. Foarte rar însă găsim și indivizi vii, de cele mai multe ori fiind dificil de stabilit dacă este vorba despre un atac activ doar în funcție de aspectul deteriorărilor. Prezența activă a moliilor, dermestidelor și psocoptelor este mai ușor de detectat decât a anobiidelor și ptinidelor ale căror larve trăiesc în interiorul substratului. Există mai multe metode de detectare a activității insectelor, însă necesită foarte mult timp în cazul unor colecții numeroase și reflectă doar starea de moment.

Monitorizarea cu ajutorul capcanelor ne oferă o imagine permanentă a activității insectelor în spațiile în care sunt expuse sau păstrate colecțiile. Ea ne permite detectarea timpurie a atacului, localizarea și aprecierea intensității lui, identificarea speciilor implicate și în consecință stabilirea unei scheme de tratament. Determinarea speciei dăunătoare ne permite interpretarea ecologică a factorilor de microclimat care au favorizat instalarea și dezvoltarea acestora. Focarele unui atac activ sunt indicate de capturile mari obținute în anumite capcane în comparație cu altele similare, în aceeași perioadă de timp. Variația capturilor în timp ilustrează dinamica populației dăunătorului, oferindu-ne indicii asupra momentului optim de aplicare a tratamentelor de combatere.

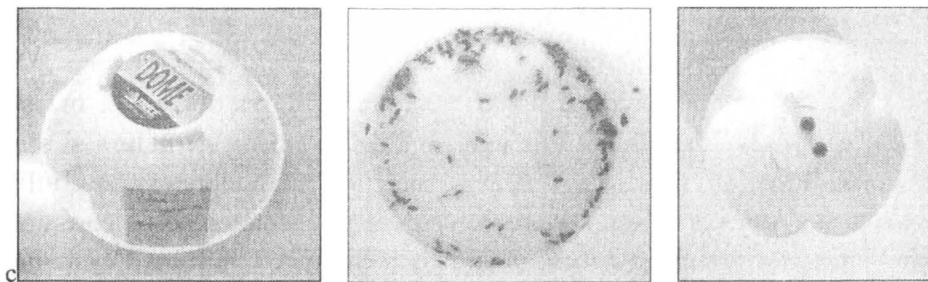

Figura 1: Tipuri de capcane: cartoane galbene adezive simple (a) (@ Trécé), capcane "S. PANICEUM" (b) (@ Fuji) și STORGARD Beetle-Trap (DOME™ Design) cu rezervor (c) (@ Trécé).

Monitorizarea poate fi inițiată cu costuri reduse cu ajutorul capcanelor adezive simple, ușor de realizat, amplasate sub rafturi, în apropierea pereților, în zonele întunecate și umede ale depozitelor, dar și suspendate între rafturi sau amplasate pe ferestre și pe pervazul acestora. Sunt foarte folositoare și capcanele cu rezervor și atrăcțant alimentar sau pur și simplu, atragerea insectelor în capcanele cu granule de hrană de pește. Acestea sunt accesibile și nu prezintă specificitate, spre deosebire de capcanele feromonale în care sunt capturați doar indivizi aparținând speciei vizate. Capcanele feromonale sunt folosite doar după identificarea speciilor dăunătoare deoarece sunt mai costisitoare, dar pot obține capturi mai mari. Verificarea capcanelor se face la intervale regulate, minim de patru ori pe an. Optimă este verificarea săptămânală, insectele fiind recoltate și determinate.

Am amplasat capcane în 12 staționare - biblioteci, muzee, depozite de carte veche și arhive ale unor mănăstiri și biserici din județele Botoșani, Brașov, Iași, Neamț și Sibiu. Am folosit mai multe tipuri de capcane: cartoane galbene adezive simple, capcane cu atrăcțanți alimentari (kairomoni) și/sau feromonali (figura 1). Cu ajutorul capcanelor am semnalat prezența activă a unor dăunători acolo unde aceștia nu fuseseră detectați în observațiile curente. Am capturat insecte, în special adulți dar și larve, aparținând ordinilor Thysanura (Lepismatidae), Psocoptera (Liposcelidae, Trogliidae, Psyllipsocidae), Coleoptera (Anobiidae, Dermestidae, Ptinidae, Tenebrionidae) și Lepidoptera (Oecophoridae, Tineidae). Capturarea insectelor a reprezentat și o măsură de combatere directă (metodă biologică) prin diminuarea numerică a populației (Gămălie *et al.*, 2007).

Tratamente curative

La depistarea unui atac activ se impune izolarea obiectelor infestate și tratarea lor. Metodele de combatere se aleg în funcție de natura și starea de conservare a obiectelor atacate, speciile dăunătoare și stadiul de dezvoltare al acestora. Îndepărtarea mecanică a insectelor poate constitui o primă măsură atunci când structura obiectului o permite, însă nu e suficientă. Capcanele adezive simple sau cu momeli alimentare sunt considerate metode mecanice de combatere, indivizii fiind atrași în afara obiectelor și imobilizați pe stratul de clei, unde mor. Astfel, cu ajutorul cartoanelor galbene adezive amplasate pe ferestre și pervazul acestora am capturat aproximativ 4000 adulți de *Stegobium paniceum* (Coleoptera, Anobiidae) în depozitul de carte veche de la Mănăstirea Golia din Iași, pe parcursul a 15 luni. Capcanele alimentare pot atrage în afara obiectelor larvele cu un spectru larg de polifagie. Astfel am reușit să atragem larvele speciei *Stegobium paniceum* din cărțile atacate, în capcanele adezive prevăzute cu granule de hrană de pește, dispuse sub rafturi. Metoda funcționează și în cazul femelelor care după împerechere pot depune ouăle pe asemenea substraturi. Este foarte importantă însă îndepărtarea regulată a acestor capcane și distrugerea lor.

Dintre tratamentele curative sunt preferate metodele fizice, lipsite de toxicitate. Astfel, se apelează din ce în ce mai des la tratamentele termice, justificate de rolul decisiv pe care temperatura îl are asupra supraviețuirii și reproducerii insectelor. Temperaturile ridicate sau cele foarte scăzute, negative, au fost aplicate împotriva insectelor dăunătoare până în anii 1940, având însă ca mare dezavantaj efectele asupra materialelor – deshidratare, modificări dimensionale, deteriorări. Astăzi, pentru a se preveni pierderea umidității de echilibru a obiectelor, este indicată ambalarea acestora în anvelope realizate din polietilenă goasă (LDPE) cu barieră pentru umiditate, sigilate la cald. În anvelopă are loc doar o mică schimbare a conținutului de umiditate a obiectului și a umidității relative a atmosferei, fiind posibilă o reechilibrare rapidă după tratament (Strang, 1996). Este indicată monitorizarea temperaturii și umidității relative din anvelopă sau chiar din material pe parcursul tratamentului. Condensul poate apărea în interiorul anvelopei în cazul tratamentelor cu temperaturi ridicate după scoaterea obiectului din etuvă, în

timpul răcirii. Se poate diminua acest neajuns împachetând obiectul în hârtie înainte de a-l introduce în anvelopa de polietilenă, aceasta având rolul de a absorbi excesul de umiditate. După tratament, se așteaptă echilibrarea obiectului cu temperatura mediului înconjurător și se deschide anvelopa. Este indicată de asemenea, păstrarea obiectului la valori medii ale umidității relative, anterior tratamentului.

Pentru a verifica dacă împachetarea în folia de polietilenă reduce riscul deshidratării obiectului, am tratat termic două cărți similare, de aceeași vechime și realizate din același tip de materiale (dimensiuni 18/23 cm, grosime 5 cm, coperți de carton subțire), una împachetată în hârtie de filtru și apoi în folie de polietilenă LDPE de 0,12 mm grosime, sudată ermetic la cald, iar cea de-a doua neîmpachetată. Amândouă obiectele au fost păstrate în aceleași condiții anterior tratamentului: 23-25°C și 50-55% umiditate relativă. După 5 ore la 55°C, obiectele au fost scoase din etuvă, fiind evidentă deshidratarea cărții neîmpachetate în compartiment cu volumul împachetat. În timp, volumul neîmpachetat și-a reechilibrat parțial conținutul de umiditate, însă efectele tratamentului se puteau observa și la 24 de ore de la scoaterea din etuvă (figura 2).

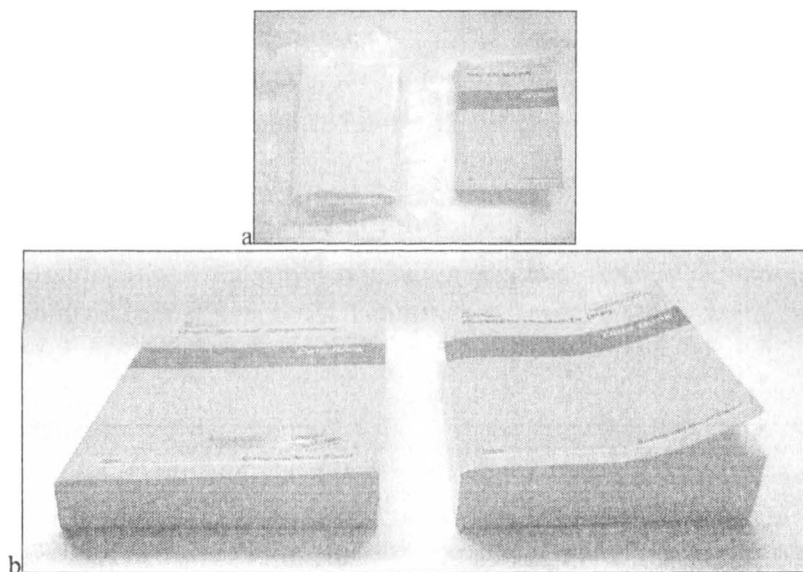

Figura 2: Cărți tratate la 55°C timp de 5 ore, imediat după scoaterea din etuvă (a) și după reechilibrarea cu temperatura ambiantă și despachetare (b).

Riscurile tratamentelor termice țin de rigidizarea materialelor la temperaturi scăzute sau topirea și înmuierea acestora, accelerarea deteriorărilor chimice, variația conținutului în umiditate al obiectelor și în consecință modificări dimensionale în cazul temperaturilor ridicate. Rata de deteriorare a materialelor se dublează cu fiecare 5°C cu care crește temperatura, scurtându-se durata de viață a obiectelor, spre deosebire de temperaturile scăzute care le prelungesc existența. Vorbind de obiecte care au o viață de secole, timpul pierdut sau câștigat prin tratamentele termice este neglijabil față de pierderile cauzate de insectele care se hrănesc cu materia acestora. În cazul congelării, obiectele umede sunt cele mai expuse la formarea de cristale de gheață care pot provoca ruptura fibrelor. Am observat formarea de cristale de gheață pe fața interioară a anvelopei de polietilenă atunci când obiectul tratat (o carte) a fost păstrat la o umiditate ridicată (65-70%) anterior congelării. Cartea a fost însă împachetată în hârtie de filtru și nu s-au observat deteriorări după congelare, o expunere repetată în asemenea condiții ridicând însă semne de întrebare. Astfel, pentru a se îndepărta acest neajuns, obiectele trebuie păstrate câteva zile înainte de tratament la o temperatură de 21°C și o umiditate relativă inferioară valorii de 50% (Postlethwaite, 1991). Congelarea este considerată o metodă sigură pentru cărți, pentru majoritatea fibrelor naturale uscate, textile. În cazul în care obiectele conțin și elemente metalice este indicată introducerea în anvelopă și a unui material absorbant precum pânza sau vata de bumbac. Materiale fragile, puternic deteriorate sau care conțin elemente de sticlă sau fildeș, strat pictural sau de vernis, adezivi, picturi în ulei pe pânză sau orice alte materiale ude nu trebuie congelate.

Eficiența acestor tratamente asupra insectelor dăunătoare a fost testată pe 46 de specii dăunătoare produselor depozitate și în muzee. S-a ajuns la concluzia că temperaturi cuprinse între 55-60°C pot provoca moartea tuturor stadiilor în 1-8 ore, iar congelarea la -20° până la -40°C necesită mai puțin de o săptămână de expunere, pe când la -18°C este necesar un tratament de două săptămâni (Strang, 1996). Durata tratamentului trebuie însă să ia în calcul și perioada necesară pentru încălzirea/răcirea internă a obiectului la temperatura necesară tratamentului, slaba conductibilitate termică a diferitelor materiale putând fi redusă prin expunerea obiectelor deschise atunci când starea lor de conservare o permite.

Am testat acțiunea temperaturilor scăzute (-26°C) pe câteva specii de coleoptere dăunătoare - *Lasioderma serricorne* (ouă, larve, adulți), *Stegobium paniceum* (larve, adulți) (Anobiidae) și larve de *Anthrenus verbasci* (Dermestidae). Insectele au fost expuse în eprubete de sticlă, în prezența hranei obișnuite. Prin verificarea lor după 4,5 ore de la introducerea în congelator, am constatat că larvele și adulții nu mai mișcau. Am menținut eprubetele la -26°C pentru încă 20 de ore, insectele fiind verificate apoi la 1 zi și după mai multe săptămâni de la congelare. S-a obținut o mortalitate de 100%.

Insectele pot fi combătute cu ajutorul temperaturilor ridicate deoarece atunci când acest parametru ia valori peste pragul superior de dezvoltare, are loc coagularea substanțelor proteice și, la temperaturi cuprinse între 55-60°C, degradarea unor enzime importante în metabolismul unor specii. Expunerea la temperaturi înalte în condițiile unei umidități relative scăzute accelerează efectul biocid prin deshidratare. Eficiența tratamentului depinde de durata expunerii la temperaturi ridicate, variind sensibil în funcție de specie și stadiu de dezvoltare. Cu cât temperatura este mai ridicată, cu atât timpul necesar pentru eradicarea dăunătorilor este mai scurt. În cazul de față însă nu se poate recurge la valori foarte ridicate ale temperaturii deoarece trebuie protejate și obiectele tratate, aplicându-se tratamente mai îndelungate la temperaturi mai joase. Am testat acțiunea ridicată a temperaturilor ridicate (55°C timp de 5 ore) pe diferite specii de coleoptere dăunătoare cărților. Am obținut astfel mortalitatea totală a speciilor *Stegobium paniceum* (larve, pupe, adulți), *Lasioderma serricorne* (larve, adulți), *Mezium affine* (adulți), *Attagenus* sp. și *Anthrenus verbasci* (larve).

O altă metodă de combatere, lipsită de toxicitate pentru oameni și inofensivă pentru obiecte o reprezintă privarea de oxigen (anoxia). Ideea controlului insectelor dăunătoare prin expunerea obiectului atacat într-o atmosferă cu un conținut scăzut de oxigen a fost până nu demult puțin luată în considerare din cauza dificultății creării și menținerii unui astfel de microclimat. Apariția barierelor plastice și a colectoarelor de oxigen a schimbat însă considerabil această situație. Practic, nu există restricții în ceea ce privește tipul obiectelor tratate, fiind posibilă realizarea de anvelope în funcție de forma și dimensiunile fiecăruia. Privarea de oxigen prezintă și avantajele reducerii unor fenomene de degradare precum oxidarea metalelor

sau decolorarea unor pigmenți. Există însă riscul modificării unor pigmenți precum cinabrul și siennele după o lună de tratament (Selwitz & Maekawa, 1998). În 1985, K. O. Story a prezentat posibilitatea tratării obiectelor de patrimoniu atacate de insecte în atmosfere sărace în oxigen. După acest moment au fost inițiate o serie de studii privind variabilitatea condițiilor letale în funcție de specie, stadiu de dezvoltare, temperatură și umiditate, durată de expunere, fiind implicați cercetători din întreaga lume. Începând cu anul 1989, atmosfera modificată cu azot a fost utilizată în controlul biodeteriorării mumiilor egiptene, colecțiilor bibliotecilor, mobilei și altor obiecte istorice.

Atmosferele anoxice se caracterizează printr-un conținut foarte redus de oxigen, apropiat de 0. În practică, scăderea concentrației oxigenului într-o incintă etanșă construită din filme-barieră se produce prin eliminarea acestuia cu ajutorul unor materiale colectoare sau prin înlocuirea lui cu alte gaze precum azotul, dioxidul de carbon sau a gazelor inerte (argon, heliu). Pentru a evita șocul higric, gazul introdus în incintă trebuie să aibă o umiditate apropiată de cea la care obiectul a fost păstrat anterior tratamentului. În permanență, în incintă se controlează și valorile temperaturii și umidității relative, alături de concentrația în oxigen.

Principiul metodei se bazează pe faptul că insectele consumă oxigen în respirație, eliminând dioxid de carbon. Schimbul de gaze se realizează prin trahee care se deschid la exterior prin stigme prevăzute cu valve de închidere etanșe la vaporii de apă, astfel încât atunci când sunt închise insecta este protejată contra deshidratării. În marea majoritate a timpului stigmele sunt închise, insecta deschizând-le doar pentru a-și lua necesarul de oxigen. Dacă acest element se găsește într-o proporție foarte redusă, insecta este nevoită să deschidă din în ce în ce mai des și să țină deschise stigmele mai mult timp, fiind expusă la deshidratare cu atât mai mult cu cât umiditatea relativă este mai scăzută. Mortalitatea intervine datorită deshidratării cauzate de accelerarea respirației. În cazul expunerii la anoxie în prezența dioxidului de carbon, acțiunea biocidă este accentuată de accelerarea metabolismului. Acest lucru este valabil și pentru oameni, impunându-se măsuri speciale de protecție în timpul efectuării tratamentelor. O concentrație de 50-60% de CO₂ este ușor de obținut și este letală pentru insecte la expuneri de câteva zile, singurul pericol pentru obiectele tratate reprezentându-l posibilitatea formării de acid carbonic în

atmosfera umede. Azotul este mai indicat deoarece nu prezintă nici un risc pentru obiecte și este accesibil, spre deosebire de gazele inerte.

Sensibilitatea diferitelor specii de insecte dăunătoare la atmosfere cu concentrații scăzute de oxigen diferă, ea variind chiar și în cazul aceleiași specii în funcție de stadiul de dezvoltare. Pentru a se obține o mortalitate cât mai apropiată de 100%, conținutul în oxigen trebuie să fie sub 1%. Studii aprofundate au demonstrat că menținerea timp de două săptămâni la o concentrație în oxigen mai mică de 0,2 % este letală pentru majoritatea speciilor de insecte dăunătoare bunurilor de patrimoniu, fiind ineficiente chiar expuneri îndelungate la valori peste 1%. Temperaturi mai ridicate (peste 25,5°C) în corelație cu un nivel scăzut al umidității relative (sub 55%) accentuează efectul biocid al anoxiei. În cazul unei temperaturi scăzute și a unei umidități ridicate, insectele ar putea primi însă suficientă umiditate sau și-ar putea încetini îndeajuns metabolismul pentru a face anoxia ineficientă. Au fost observate și efecte subletale precum paralizii parțiale, reducerea longevității, scăderea fecundității sau perturbarea metamorfozei atunci când nu a fost scăzută suficient concentrația în oxigen sau timpul de expunere a fost prea scurt. În aprecierea duratei tratamentului trebuie să se țină cont și de localizarea insectelor în profunzimea substratului determinând luarea în calcul a unor proprietăți precum densitatea și porozitatea materialelor.

Crearea de medii anoxice este mai ușor realizabilă cu ajutorul azotului, un gaz care reprezintă 80% din aerul atmosferic. Ca sursă de azot pot fi folosiți cilindri cu azot sau generatoare de azot, aparate capabile să separe azotul de celelalte componente atmosferice, inclusiv de oxigen, și să-l introducă în incintele de tratare. Există trei metode pentru producerea de atmosfere sărace în oxigen (Vinod, 1998): sistemul dinamic – în incintă concentrația în oxigen se scade prin introducerea unui surplus din alt gaz, în flux continuu; sistemul dinamic-static – după scăderea concentrației în oxigen prin introducerea unui alt gaz, se introduce un colector de oxigen și incinta este sigilată; sistemul static - se calculează necesarul de colectori de oxigen pentru atingerea concentrației dorite în incintă și aceasta se închide ermetic. Există o serie de materiale plastice flexibile care se etanșează la cald sub forma unui sac, purtând denumirea de „filme-barieră”.

Privarea de oxigen este considerată însă o metodă de graniță între măsurile preventive și tratamentele curative, fiind cu adevărat eficientă în ceea ce privește prevenirea unor reinfestări, după stoparea atacurilor deja

existente. Este interesantă însă combinarea anoxiei cu tratamentele termice pentru creșterea eficienței și scăderea duratei tratamentului.

Dintre metodele biologice de combatere, se apelează la capcanele feromonale în care adulții sunt atrași și imobilizați pe o suprafață adezivă sau înnecați într-un rezervor cu lichid, obținându-se astfel o diminuare numerică a populației dăunătoare. Astfel, în depozitul de carte veche de la Mănăstirea Golia (Iași) am capturat 108 adulți de *Stegobium paniceum* cu ajutorul capcanelor adezive cu momeli feromonale. În cazul speciilor care nu se dezvoltă în interiorul obiectelor, precum gândacii de bucătărie, se poate recurge și la insecticide hormonale care produc perturbări în dezvoltare (hormon de năpârlire și juvenil). De asemenea, insectele xilofage dăunătoare lemnului expus în aer liber ar putea fi distruse cu ajutorul unor dușmani naturali – gândaci răpitori sau insecte parazite care se dezvoltă pe larvele vii. O combatere totală a insectelor prin metode biologice este însă practic imposibilă, impunându-se conjugarea mai multor metode.

Concluzii

Combaterea integrată a insectelor dăunătoare colecțiilor muzeale reprezintă abordarea cea mai corectă, care respectă atât obiectele cât și sănătatea personalului muzeal și mediul înconjurător. Măsurile preventive pot fi considerate reguli de bază, care trebuie respectate de toți cei care lucrează cu obiectele de valoare. Modelarea mediului de păstrare a colecțiilor în sensul creării de condiții nefavorabile dezvoltării insectelor, alături de folosirea ultrasunetelor și a barierelor fizice pentru a împiedica accesul acestora în spațiile muzeale reprezintă atuuri de valorificat.

Monitorizarea ne oferă imaginea permanentă a activității insectelor în spațiile în care sunt păstrate sau expuse colecțiile, permițând luarea de măsuri prompte și în cunoștință de cauză. Se aplică așadar metode directe de combatere doar atunci când avem de-a face cu un atac activ, acolo unde este cazul și cu mijloacele cele mai potrivite, ținând cont atât de specia implicată în atac cât și de natura obiectelor atacate. Se recurge din ce în mai des la metodele curate de combatere, în special tratamentele termice și anoxia, metodele chimice reprezentând o ultimă soluție.

Bibliografie

1. Brown S.; Cole I.; Vinod D.; King S.; Pearson C., 2002. *Guidelines for Environmental Control in Cultural Institutions*. Heritage Collections Council. Canberra, 79 pp.
2. Flynn G. A., 2001. *Merging Traditional Indigenous Curation Methods with Modern Museum Standards of Care*. 22 pp. Accesat online la 1 iulie 2007 la adresa <http://www.gwu.edu/~mstd/Publications/2001/gillian%20flynn.pdf>
3. Gămălie G., Mustață M., Mustață Gh., 2007. Monitorizarea insectelor dăunătoare cărților cu ajutorul unor capcane. *Conferința internațională "Tendențe în conservarea preventivă" și Sesiunea Națională de Conservare și Restaurare*, Complexul Național Muzeal "Astra" Sibiu, 26-29 septembrie 2007, lucrare editată pe CD.
4. Ghizdavu I., 1983. Aplicații practice ale feromonilor. in *Feromonii insectelor "pesticide" din a III-a generație*. Editura Dacia, Cluj-Napoca, p. 148-247.
5. Moldoveanu A., 2003. *Conservarea preventivă a bunurilor culturale*. București, Ministerul Culturii și Cultelor (Ediția a 2-a), p. 352-358.
6. Mustață M., 1994. *Contribuții la cunoașterea și combaterea coleopterelor dăunătoare obiectelor din patrimonial național*. Teză de Doctorat, Universitatea "Al. I. Cuza", Iași, 289 pp.
7. Postlethwaite, A. W., 1991. Achieving Integrated Pest Eradication with Heightened Sensitivities to Collections Safety and Human Toxicity. International Federation of Library Associations meeting, Arden House, Harriman, New York.
8. Selwitz, C.; Maekawa, S., 1998. *Inert Gases in the Control of Museum Insect Pests*. Research in Conservation. Los Angeles. The Getty Conservation Institute, 107 pp.
9. Strang T. J. K., 1996. The Effect of Thermal Methods of Pest Control on Museum Collections. in Aranyanak, C.; Singhasiri, C. (ed.), *Biodeterioration of Culture Property 3*, Bangkok, Thailand, p.334-353.
10. Vinod, D., 1998. Storage in low-oxygen environments. *Anoxic Enclosures & Microenvironments: Creating Practical Solutions for Environmental problems*. Marischal Museum, University of Aberdeen. p.147-155.

@ EuroPestControl. Accesat online la adresa www.europestcontrol.com

@ Fuji Flavor Co., Ltd. Tokyo, Japonia. Accesat online la adresa <http://www.fjf.co.jp/index.html>

@ Trécé Incorporated, Adair, OK, S.U.A. Accesat online la adresa www.trece.com

MATERIALE PELICULOGENE PE BAZĂ DE POLI(ALCOOL VINILIC) MODIFICAT – UTILIZĂRI PENTRU PROTECȚIA OBIECTELOR DE PATRIMONIU

Dr.ing.Monica NĂNESCU,
*Complexul Muzeal Național "Moldova"-
Muzeul Științei și Tehnicii "Ștefan Procopiu"*

Abstract:

In this paper the main researchs, determined under cyanoetylated poly(vinyl alcohol) , polymer with for protection heritage objects, are presented .The characterization of polymer obtained through cyanoetilated reaction has been achieved by elementary analysis, scanning electronical microscopy, termical analysis, UV spectroscopy.

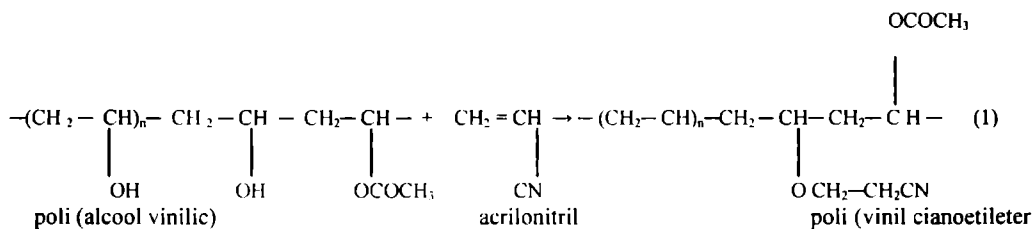
The testing was following the evaluation of mechanical and electrical characteristics. It has been studied the behaviour of the pellicules of polymer deposited on various woods samples under the action of the biological factors.

1. Introducere

In general, straturile de protecție utilizate în conservarea obiectelor de patrimoniu trebuie să fie stabile din punct de vedere chimic și fizic, astfel încât proprietățile optice (transparența), mecanice (rezistența la tracțiune, forfecare etc.) și fizice (solubilitatea) să fie menținute o perioadă lungă de timp. Ele trebuie să fie flexibile, să prezinte o bună aderență la substrat, chiar în condițiile unor schimbări bruște de temperatură și umiditate.

Cercetările prezentate în această lucrare s-au îndreptat asupra poli(alcoolului vinilic), polimer ce prezintă o serie de proprietăți specifice importante pentru numeroase aplicații tehnice. Alegerea poli(alcoolului vinilic) pentru modificare chimică s-a bazat pe următoarele considerente: prezintă grupări reactive pe catenă, nu este scump și este ușor accesibil.

Pentru realizarea cercetării s-au utilizat patru sorturi de poli(alcool vinilic), de vâscozitate și grade de hidroliză diferite și anume: ERKOL 28/ 99, ERKOL 60/ 98, MOWIOL N 50/ 88 și POLI (ALCOOL VINILIC) 55/ 98.

Modificarea chimică a poli(alcoolului vinilic) s-a realizat prin cianoetilarea polimerului cu acrilonitril, conform reacției (1) [1].

Structurile polimerice obținute prin cianoetilare au caracteristici noi, total diferite de polimerul inițial. Caracterizarea poli(alcoolului vinilic) cianoetilat obținut s-a realizat prin: analiză elementală, spectroscopie IR, spectroscopie RMN, spectroscopie UV-VIS, difracție de raze X, microscopie electronică, studiul reologic, analiză termică [2]. Testarea poli(alcoolului vinilic) cianoetilat a urmărit evaluarea caracteristicilor mecanice, determinarea rezistenței antimicrobiene, măsurarea unor caracteristici electrice, rezistența la acțiunea radiațiilor UV, determinarea unghiului de udare [3]

S-a studiat de asemenea comportarea peliculelor de poli(alcool vinilic) cianoetilat, depuse pe diferite suporturi lemnoase la acțiunea radiațiilor ultraviolete și a factorilor biologici.

2. 2. Partea experimentală

Formarea peliculei de protecție s-a realizat prin solubilizarea polimerului cianoetilat, de tip ERKOL 60/98, care s-a aplicat, din soluție, pe diferite suporturi de lemn (mahon, cireș, brad, stejar etc).

În tabelul 1 sunt redate unele caracteristici ale suporturilor inițiale de polimeri cianoetilați

Tabelul 1. Caracteristicile sorturilor de poli(alcool vinilic) modificat prin cianoetilare [4]

Nr. crt.	Eșantion de poli (alcool vinilic)	Indicele K_w	GT.% (din H datele 1H RMN) ^{a)}	% N		T _g . (°C) (ciclul al 2-lea de încălzire)
				Datele analizei elementale	Calculat din gradul de transformare (GT)	
1	PVA-CN 55/98	55,00	62,5	12,97	11,09	21
2	ERKOL - CN28/ 99	28,00	54,1	12,43	10,29	26
3	ERKOL-CN 60/98	60,00	69,7	11,93	11,78	30

- a) GT- gradul de transformare
 b) T_g - temperatura de vitrifiere

Din datele tabelului 1 se observă că procesul de formare a unei pelicule depinde de compoziția chimică, funcționalitatea și gradul de transformare a polimerului. S-a ales pentru peliculizare polimerul de tip ERKOL CN 60/98, deoarece acesta prezintă cel mai mare K_w (60), valoarea acestuia fiind o măsură indirectă a masei moleculare. În general, proprietățile unei acoperiri se îmbunătățesc odată cu creșterea masei moleculare a polimerului, care nu trebuie să fie prea ridicată. La un grad de polimerizare foarte mare, soluțiile de polimer devin greu solubile și necesită mult solvent pentru a fi aduse la vâscozitatea de aplicare.

2. Rezultate și discuții

După depunerea polimerului sub formă de peliculă pe diferite substraturi lemnoase s-a studiat comportarea acoperirii după uscare. S-a observat, organoleptic, că există o bună adeziune a peliculei la suporturile lemnoase, iar stratul de protecție prezintă o transparență ridicată, fără modificarea culorii. De altfel și din studiul proprietăților optice ale polimerilor cianoetilați reiese că transmitanța polimerului de tip ERKOL CN 60/98 înregistrează valoarea de 92,85%, apropiindu-se de transparența maximă în domeniul vizibil (a cărei valoare este cuprinsă între 92-94 %) [4].

Referitor la acoperirea polimerică s-a constatat că aceasta este uniformă, nu prezintă defecte datorate unor forțe interne, care pot conduce la formarea de bășici sau chiar la desprinderea peliculei de suport (Fig.1÷6). Datele oferite de studiul reologic, efectuat asupra polimerilor cianoetilați, evidențiază că soluția de polimer cercetată de tip ERKOL CN 60/98 are o comportare pseudoplastică, care sub acțiunea unei forțe de forfecare își reduce vâscozitatea aparentă și oferă o adeziune optimă între substrat și acoperirea polimerică [5]

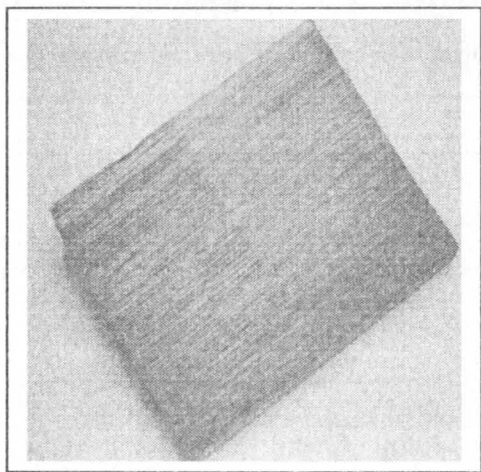

Figura 1. Mostra din lemn de stejar acoperită cu ERKOL CN 60/98 :

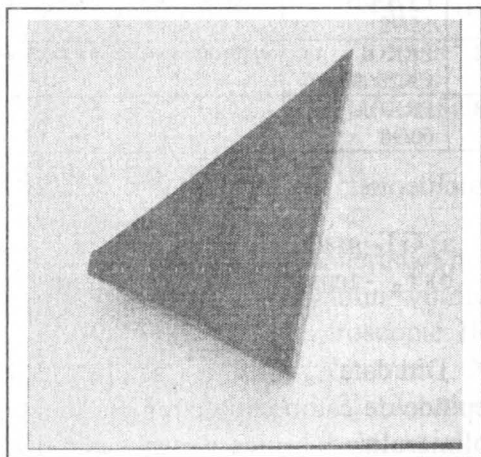

Figura 2. Mostra din lemn de mahon acoperită cu ERKOL CN 60/98 :

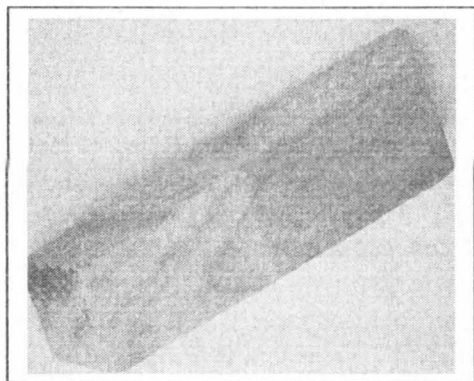

Figura 3. Mostra din lemn de cireș acoperită cu ERKOL CN 60/98 :

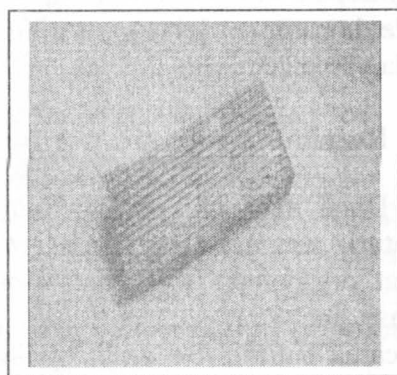

Figura 4. Mostra din lemn de brad acoperită cu ERKOL CN 60/98 :

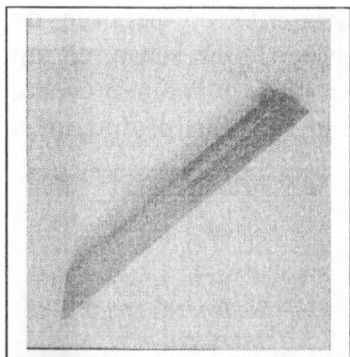

Figura 5. Mostra din lemn de fag acoperită cu ERKOL CN 60/98 :

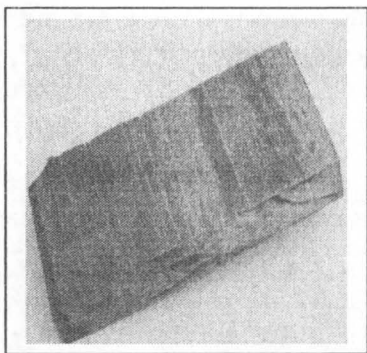

Figura 6. Mostra din lemn de nuc acoperită cu ERKOL CN 60/98 :

Suportul, acoperit cu material peliculogen, a fost supus iradierii cu radiații UV, folosind o lampă de mercur, cu puterea de 400 W, timp de 20 de ore, față de proba cercetată. După acest tratament nu s-au semnalat modificări importante de suprafață. S-a stabilit că prin iradiere nu apar modificări de culoare și nici schimbări majore în structura peliculei, polimerul păstrându-și proprietățile optice.

Utilizarea polimerilor sintetici la protecția obiectelor de patrimoniu impune pe lângă stabilitate chimică, transparență, flexibilitate, reversibilitate și o bună rezistență la atacul biologic.

Posibilitățile largi de adaptare a microorganismelor la cele mai variate condiții de mediu și surse de nutriție sunt corelate, în cazul obiectelor de patrimoniu și cu complexitatea materială a substraturilor (lemn, hârtie, piatră etc.) care pot să reprezinte, în anumite condiții de mediu, o sursă de hrană favorabilă creșterii și dezvoltării microorganismelor. Astfel, s-a studiat comparativ rezistența la atacul biologic a probelor de lemn neprotejate, precum și a celor acoperite cu pelicule de poli(alcool vinilic) cianoetilic. Pentru testare s-a utilizat un mediu de cultură simplu, uzual (geloza) care a fost repartizată în cutii Petri, împărțite în două sectoare: în **primul** sector s-au introdus mostrele de lemn netratate cu polimer, notate cu I₁, II₁, III₁, IV₁, V₁, VI₁, iar în cel alăturat cele acoperite cu pelicule de polimer cianoetilic (I₂, II₂, III₂, IV₂, V₂, VI₂). Incubarea probelor s-a făcut la 37° C, timp de 24 ore. Citirea rezultatelor a constat în evidențierea dezvoltării bacteriilor în jurul probelor de lemn

În urma cercetărilor efectuate s-a constatat că există diferențe între mostrele de lemn luate în studiu. Astfel, la mostra din lemn de stejar (Fig.7) nu s-au observat diferențe între fragmentele acoperite cu pelicule de poli(alcool vinilic) cianoetilat (I_1) și cele neacoperite (I_2), în sensul că nu a fost evidențiată o dezvoltare bacteriană în jurul acestora, ci numai o ușoară difuzie a pigmentului din proba netratată cu polimer (I_1) în profunzimea mediului de cultură [6].

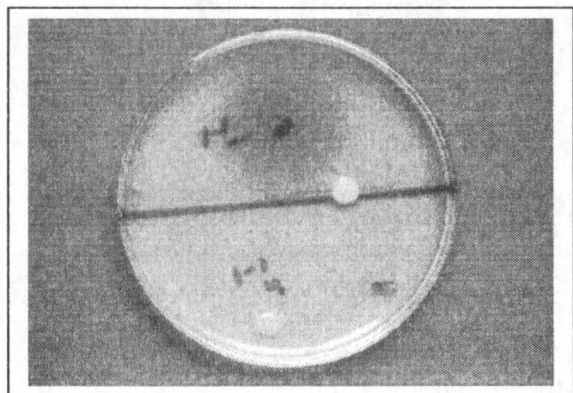

Fig.7. Mostra de lemn de stejar :
 I_1 - netratat cu polimer
 I_2 - tratat cu polimer cianoetilat

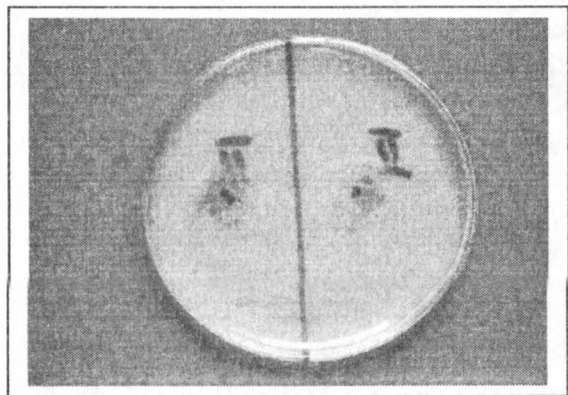

Fig.8. Mostra de lemn de mahon:
 II_1 - netratat cu polimer
 II_2 - tratat cu polimer cianoetilat

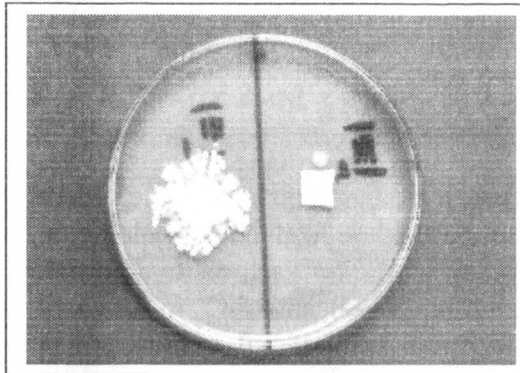

Fig. 9. Moștra de lemn de cireș:
 III₁- netratat cu polimer
 III₂- tratat cu polimer cianoetilal

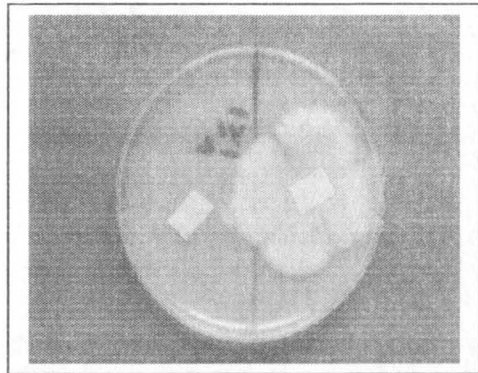

Fig.10. Moștra de lemn de fag:
 IV₁- netratat cu polimer
 IV₂- tratat cu polimer cianoetilal

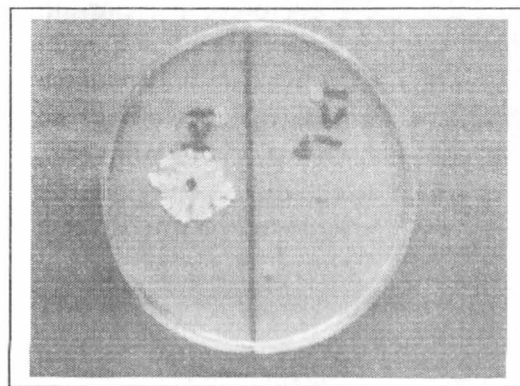

Fig.11. Moștra de lemn de nuc:
 V₁- netratat cu polimer
 V₂- tratat cu polimer cianoetilal

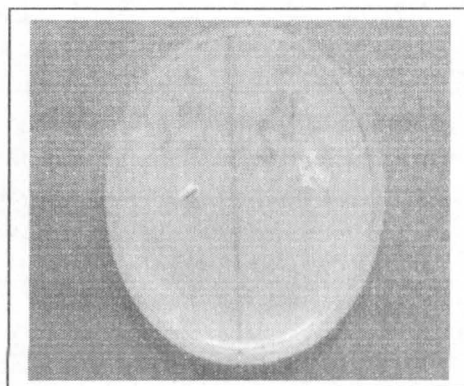

Fig.12. Moștra de lemn de brad:
 VI₁- netratat cu polimer
 VI₂- tratat cu polimer cianoetilal

Ia probele din lemn de cireș (Fig.9) și de brad (Fig.12) se evidențiază o dezvoltare bacteriană mult mai redusă la fragmentele acoperite cu polimer cianoetilal (III₂ , VI₂). În cazul lemnului de mahon (Fig. 8) și a

celui de fag (Fig.10), peliculizarea cu poli(alcool vinilic) cianoetilal nu influențează dezvoltarea bacteriilor, evidențiindu-se aceleași tipuri de microorganisme atât la fragmentele netratate cât (II_1 și IV_1), cât și la cele tratate (II_2 și IV_2). La proba din lemn de nuc (Fig.11) s-a observat o inhibare a creșterii bacteriilor în urma acoperirii cu polimer cianoetilal [7].

4. Concluzii

Soluția de poli(alcool vinilic) cianoetilal, de tip ERKOL CN 60/98, depusă pe diferite suporturi lemnoase, a fost studiată din punctul de vedere al comportării la acțiunea radiațiilor ultraviolete și al factorilor biologici. Referitor la acoperirea polimerică s-a constatat că aceasta este uniformă, stratul de protecție prezintă o transparență ridicată, fără modificarea culorii. În urma expunerii suportului acoperit cu material pelicologen la iradiere cu radiații UV, nu s-au semnalat modificări importante de suprafață, nu apar modificări de culoare și nici schimbări majore în structura peliculei, polimerul păstrându-și proprietățile optice.

Studiul rezistenței la atacul biologic a probelor de lemn neprotejate, precum și a celor acoperite cu pelicule de poli(alcool vinilic) cianoetilal relevă că, tratarea probele de lemn de nuc cu poli(alcool vinilic) cianoetilal ERKOL-CN 60-98 induce inhibarea dezvoltării microorganismelor. În cazul probelor de lemn de cireș și de brad, în urma tratării cu ERKOL- CN 60-98, se constată o reducere a ratei de multiplicare a bacteriilor. Aplicarea polimerului de tip ERKOL-CN 60-98, pe lemnul de mahon și fag, nu influențează dezvoltarea bacteriilor. S-a constatat că materialul polimeric, studiat ca strat de protecție, prezintă o anumită selectivitate pentru diferite esențe lemnoase și poate fi utilizat ca material pelicologen pentru diverse obiecte de patrimoniu.

Bibliografie

1. CARRAHER, JR., C.E., MOORE, J.A.,(EDS), *MODIFICATION OF POLYMERS*, PLENUM PRESS, NEW YORK (1983).

2. NĂNESCU, M., IVĂNOIU M., BULACOVSCI, V., *MODIFIED POLYMERS BASED ON POLY(VINYL ALCOHOL) DESIGNED FOR STABILIZATION AND PROTECTION OF PATRIMONY OBJECTS*, BULETINUL INSTITUTULUI POLITEHNIC GH.ASACHI , IASI, 2004.

3. NĂNESCU, M., IVĂNOIU, M., BULACOVSCI, V., DUNCA, S., ANTONIU, G., **POLI(ALCOOLUL VINILIC) MODIFICAT- PROPRIETĂȚI ȘI COMPORTĂRI IN DOMENIUL PROTECȚIEI OBIECTELOR DE PATRIMONIU**, SCIENTIFIC AND TECHNICAL BULLETIN OF "AUREL VLAICU" UNIVERSITY ARAD, FACULTY OF ENGINEERING, EDITURA UNIVERSITĂȚII "AUREL VLAICU", SERIES TEXTILE SCIENCE, VOL.10, NO.1,PAG. 13 (2004) .

4. NĂNESCU , M., IVĂNOIU , M., BULACOVSCI, V., **POLIMERI MODIFICAȚI PE BAZĂ DE POLI(ALCOOL VINILIC) PENTRU PROTECȚIA UNOR OBIECTE DE PATRIMONIU**, ÎN CD-UL CONFERINȚEI CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ ÎN CONDIȚIILE INTEGRĂRII EUROPENE, BRĂILA 28-29 MAI, EDITURA AGIR BUCUREȘTI, SECȚIUNEA CHIMIE, MEDIU ȘI BIOTEHNOLOGIE, POZ.41(2004)

5. BERCEA, M., NĂNESCU, M., LUNGU M., IVĂNOIU, M. : **RHEOLOGICAL CHARACTERIZATION UNDER OSCILATORY SHEAR STRESS OF SOME SOLUTIONS OF CYANOETYLATED POLY (VINYL ALCOHOL) , 20TH CONFERENCE OF „PETRU PONI” CHEMICAL MACROMOLECULARE INSTITUTE - THE PROGRES IN THE SCIENCE OF MACROMOLECULARS AND ORGANIC COMPOUNDS, IASSY, 27-30 SEPTEMBER 2006.**

6. NĂNESCU, M., DUNCA, S., AILIESEI, M., NIMIȚAN, E., **CERCETARI PRIVIND EFECTUL DE PROTECȚIE ANTIBACTERIANĂ A PELICULELOR PE BAZĂ DE POLI(ALCOOL VINILIC) CIANOETILAT DEPUSE PE SUPORTURI LEMNOASE**, LUCRĂRILE CELUI DE AL X-LEA SIMPOZION DE MICROBIOLOGIE ȘI BIOTEHNOLOGIE, 15-16 OCTOMBRIE, ED.CORSON, IASI, 2004, PAG.111-114.

7. DUNCA ,S., NĂNESCU, M., AILIESEI, O., NIMIȚAN, E., ȘTEFAN, M., **PROPRIETĂȚI ANTIBACTERIENE ALE POLI(ALCOOLULUI VINILIC) MODIFICAT CHIMIC**, LUCRĂRILE CELUI DE AL X-LEA SIMPOZION DE MICROBIOLOGIE ȘI BIOTEHNOLOGIE, 15-16 OCTOMBRIE, ED.CORSON, IAȘI, PAG.349-352 (2004).

Mioara CÎNEA

expert restaurator,

Muzeul National al Literaturii Romane

Abstract

Our ancestors have tried to maintain and repair old books for hundreds of years. Our role is to restore, by combining between science and art, the initial volume. Strasnica covers a volume of cardboard dressed in brown paper. The book presents the physical and mechanical damage, chemical and biological. They applied wet and dry treatments, using a solution of water and neutral soaps

O mulțime de înaintași au încercat cu mijloacele vremii să păstreze și să repare cărți care au durat sute de ani.

Prin grija lor au ajuns până în zilele noastre, așa, ca acest exemplar din 1642.

Am realizat că rolul nostru este să însănătoșim și să refacem, prin îmbinarea între știința și artă, forma inițială a volumului, îndepărtând ce nu se poate refolosi din restaurările empirice și păstrându-le pe cele care conțin informații.

Strașnic este un volum cu coperte de carton, îmbrăcate în hârtie marmorată maro, cotor din piele maro, cusătura pe patru nervuri.

Cartea conține 166 de file, 5 nenumerate + de la I la V pagini de titlu.

Cărții îi lipsește forța II și filele de la sfârșit.

Filele I-V conține 2 predoslovii și data de 1642, localitatea Lvov.

Pe fila 3-4 întâlnim o referire la Petru Movilă Arhiepiscop și Mitropolit al Întregii Rusii.

Textul este scris în limba slavonă cu caractere chirilice, tipar negru și roșu.

Coperta este uzată, îi lipsește un colț, prezintă atac masiv de anobidae, hârtia marmorată folosită ca învelitoare jupuită, muchiile sunt roase, de asemenea forțașurile sunt murdare și foarte pătate.

Blocul cărții are hârtia îmbrunită, patina vulgară accentuată la toate colțurile filelor, pete de apă, de grăsime, depozite de ceară în tot volumul și multe restaurări empirice.

În urma prezentării lucrării la comisia de restaurare s-a hotărât o serie de operațiuni pentru readucerea la forma inițială atât a blocului cărții cât și a copertilor.

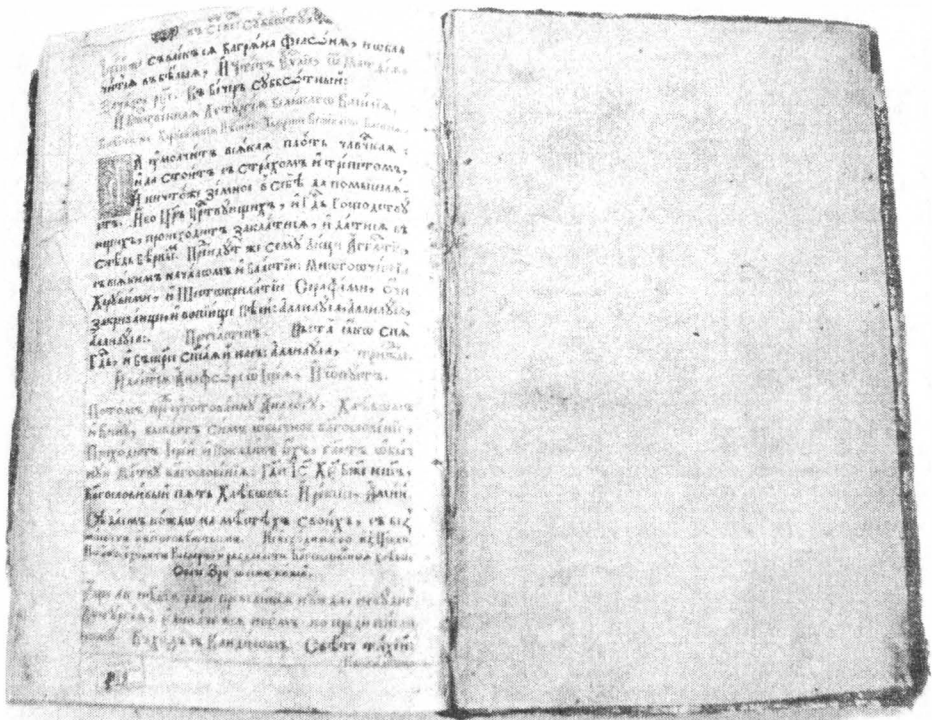
Cartea prezintă deteriorări fizico-mecanice, chimice și biologice și deasemenea gondolări ale filelor în tot blocul cărții.

Pentru realizarea însănătoșirii filelor s-au aplicat tratamente uscate și umede, folosindu-se o soluție de apă și săpun neutru pentru curățire umedă, această operațiune s-a făcut cu foarte multă atenție pentru protejarea filelor fragilizate s-au folosit site.

Zonele fragile au fost protejate cu vâl iar părțile lipsă au fost completate cu hârtie japoneză de aceeași grosime și culoare cu hârtia suport.

După îndepărtarea surplusului de hârtie japoneză, presare, reconstituirea caietelor intervine aportul restauratorului legătura care se ocupă cu refacerea legăturii originale.

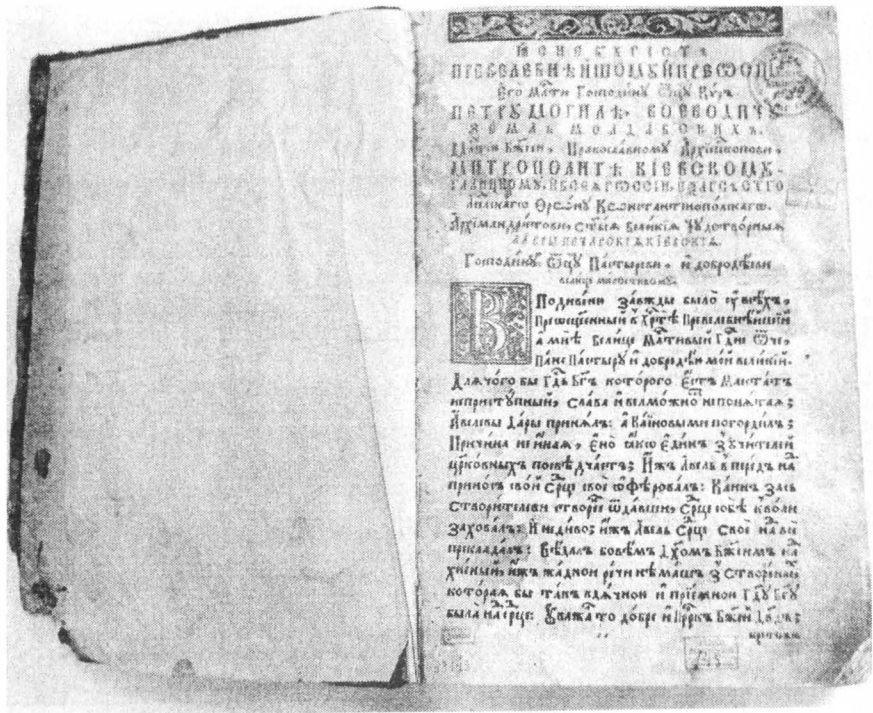
Folosind materiale reversibile și metode nedistructive conform normelor de restaurare, am realizat o refacere a formei inițiale a volumului care păstrat în condiții bune de conservare va fi multă vreme mărturie a dezvoltării culturii și scrierii din vremuri străvechi.

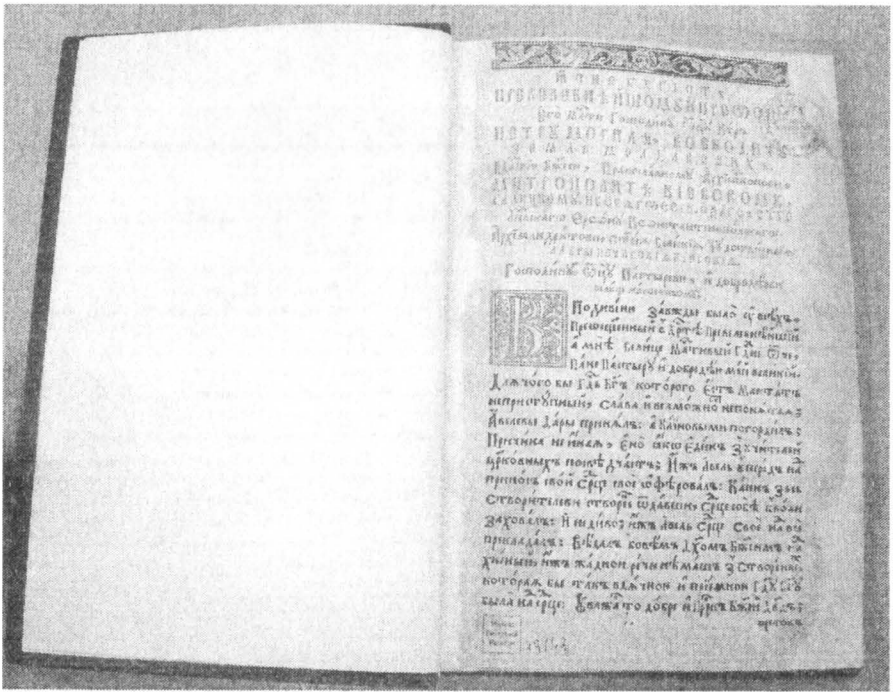
STRASNIC, LVOV 1642,
ASPECT INAINTE DE RESTAURARE

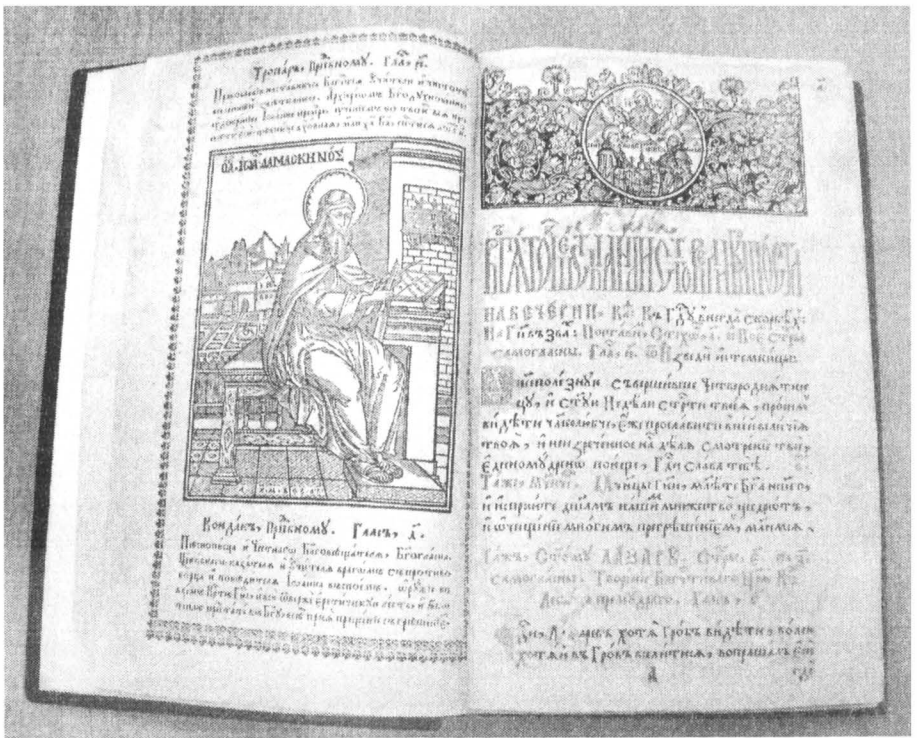
STRASNIC, LVOV 1642,
ASPECT INAINTE DE RESTAURARE

STRASNIC, LVOV 1642,
ASPECT INAINTE DE RESTAURARE

STRASNIC, LVOV 1642,
ASPECT DUPA RESTAURARE

STRASCNIC, LVOV 1642,
ASPECT DUPA RESTAURARE

REABILITAREA UNOR CĂRȚI VECHI ȘI IMPRIMATE RARE DIN COLECȚIILE MUZEULUI GIURGIUVEAN

Mihaela NICULAE,
Carmen CEAUȘU,
Emil PĂUNESCU

(Muzeul județean "Teohari Antonescu" Giurgiu)

Abstract

From the collection of old Romanian books, were chosen two volumes, wich no longer kept the original, except for a core. Instead of carboard aging, without distinguished elements, were ut news ones, wrapped in black pergamioid. Small restoration which means filling the last file(broken) and restoration a loose bunch required the dissolution of the book block, in a good state of preservation.

La Muzeul județean "Teohari Antonescu" din Giurgiu se desfășoară în prezent operațiunea de verificare a inventarului științific, în paralel cu organizarea unor noi depozite și cu îmbunătățirea stării de conservare a unor piese, pentru a le face apte de expunere și mănuire, fără teama de a le deteriora. Această din urmă preocupare vizează intervenții, de natură minoră și medie, asupra unor piese din categoria fond. Ilustrăm prezenta comunicare cu câteva dintre valorile bibliofile asupra cărora am executat diferite operațiuni în ultima vreme.

Astfel, din colecția de carte veche românească, au fost alese două volume, care nu mai păstrau legătura originală, cu excepția unui cotor. Pe de o parte a fost vorba de o carte din categoria "Dacoromania" și anume Dionisie Fotino, *Istoria Daciei...*, Viena, 1818, ediția în limba greacă (nr. inv. 2062). În locul scoarțelor de mucava îmbătrânită, fără elemente distinctive, au fost puse altele noi, învelite în pergamoid negru. Restaurările mărunte, adică completarea ultimei file (ruptă) și refacerea cusăturii unui

fascicul desprins nu au necesitat desfacerea blocului cărții, aflat în bună stare de conservare.

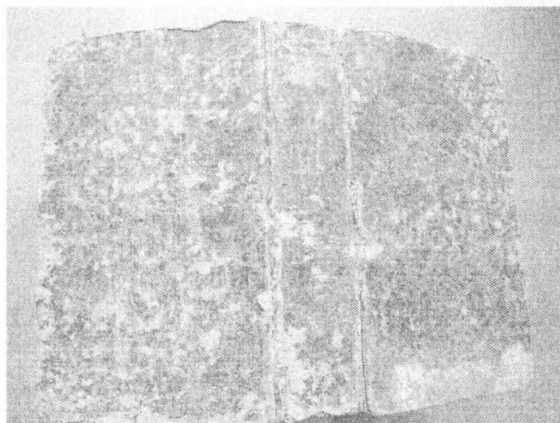
Pe de altă parte a fost vorba de un coligat, alcătuit din două cărți românești de factură religioasă: Grigorie Nazianzanul, *Cuvânt de îndreptare ...*, București, 1828 și Ioan Gură de Aur, *Cuvinte șase pentru preoție*, București, 1820. Coligatul, achiziționat de la anticariat, avea copertile din carton presat cu învelitori de hârtie marmorată, într-o stare avansată de deteriorare. Cotorul exterior din piele, de culoare maronie, ornamentat repetat cu fierul, prezintă mici degradări, asupra cărora nu s-a intervenit. Piesa are nr. inv. 5202-5203. I s-au refăcut copertile și au fost îmbrăcate în pergamoid negru. Au fost înlocuite forțașurile, păstrându-se numai o însemnare de posesor, care atestă că un preot cu inițialele D.F. a cumpărat volumul "de la anticăriile de pe Cheiul Dâmboviței cu 350 de lei", la 25 septembrie 1948.

O altă colecție la care sunt necesare numeroase intervenții, de data aceasta cu predilecție ale restauratorilor de hârtie, este cea de imprimate. Prima piesă adusă în discuție este "Schema Ateneului din Giurgiu", realizată în anul 1906 de arhitectul Athanase Demetrescu, care și-a propus adaptarea principalei săli de la etajul clădirii Gimnaziului comunal drept sală de conferințe și spectacole. Deoarece planul fusese achiziționat de la o persoană care îl păstrase pliat mulți ani, acesta se segmentase în șase bucăți. Condițiile necorespunzătoare de păstrare au făcut ca documentul să sufere deteriorări fizico-mecanice, cu mici pierderi de material. Pentru întărirea documentului acesta a fost dublat cu hârtie japoneză, dar existența unei însemnări pe verso a impus lăsarea unei ferestre. Tușul și cerneala neagră folosită de autor, nefiind solubile în apă, au permis spălarea, reconstituirea și completarea fără probleme deosebite. Restaurarea piesei (nr. inv. 32 I) permite acum manipularea, scanarea și publicarea ei.

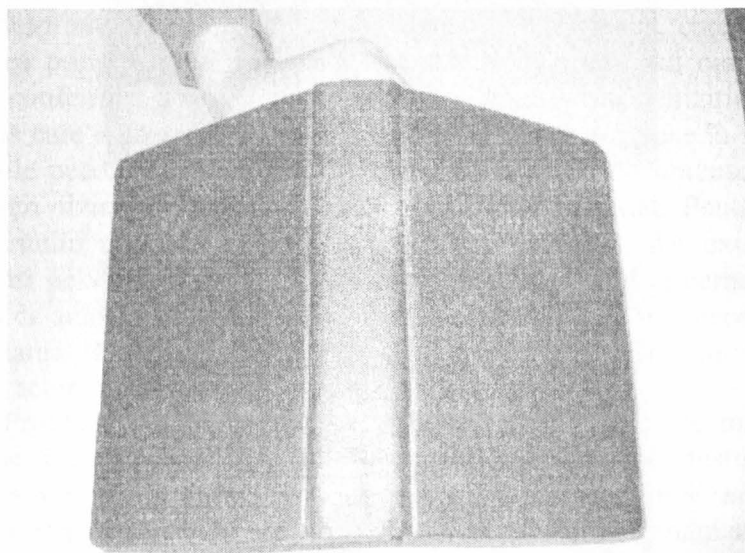
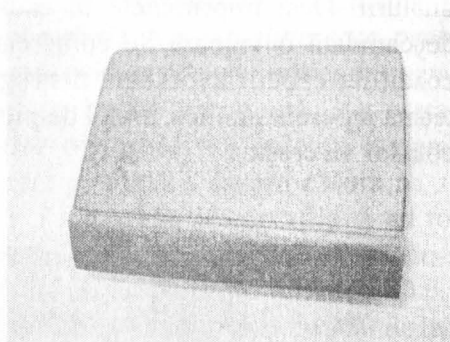
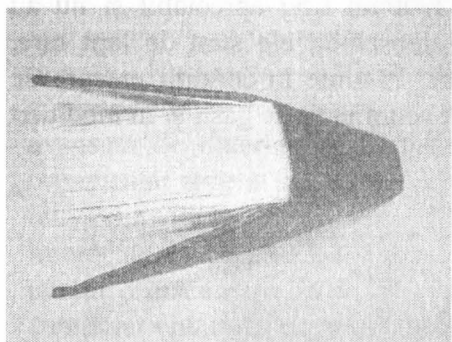
Probleme asemănătoare au ridicat și două imprimate mai rare din epoca de răscruce a anilor 1944-1945. Dintre acestea, manifestul lansat de aviația sovietică pe frontul din Moldova la începutul lunii august 1944 servea și drept bilet de trecere la inamic, invitând ostașii români să dezerteze (nr. inv. 380 I). A fost donat de nepotul unui fost combatant. Tratamentul efectuat a presupus și aici desprăfuire, spălare, încliere, unire a fragmentelor cu vâl japonez și completarea lipsurilor cu hârtie japoneză la dublu. Piesa, fiind tipărită pe ambele fețe, nu a fost dublată.

Al doilea imprimat este un fluturaș al Conferinței Regionale București a Partidului Comunist din România, desfășurată în zilele de 10-12 august 1945 (nr. inv. 379 I). A fost donat de un fost prizonier de război

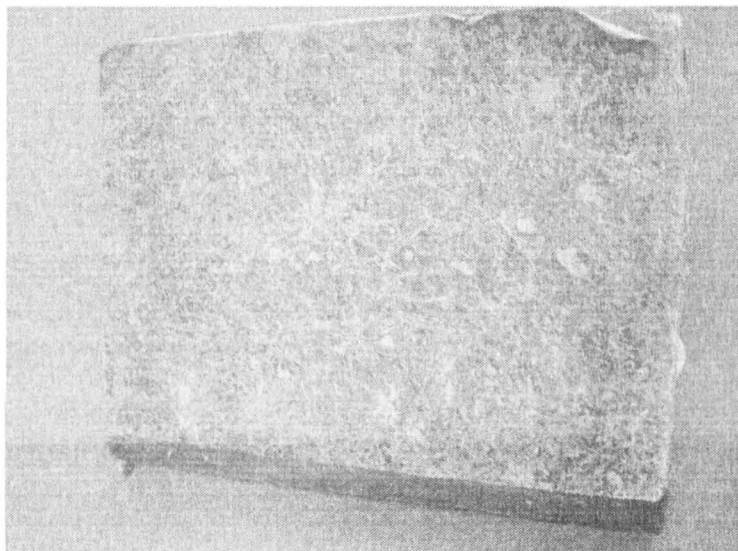
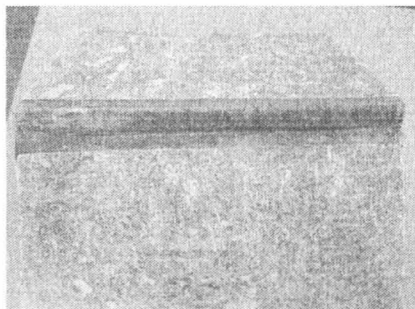
repatriat și sosit în capitală chiar în acele zile. Fluturașul conține un citat din cuvântarea "tovarășei" Ana Pauker. Pe verso există o însemnare manuscrisă irelevantă, dar care este totuși vizibilă printr-o fereastră lăsată în spațiul dublurii. Deși imprimatele în cauză au avut un tiraj apreciabil și nu au deocamdată o valoare de comercializare deosebită, ele sunt de fapt rare, condițiile epocii favorizând distrugerea lor. Păstrate în condiții precare de teama repercursiunilor, astfel de piese sunt acum greu de găsit și în mod cert cota lor va crește.

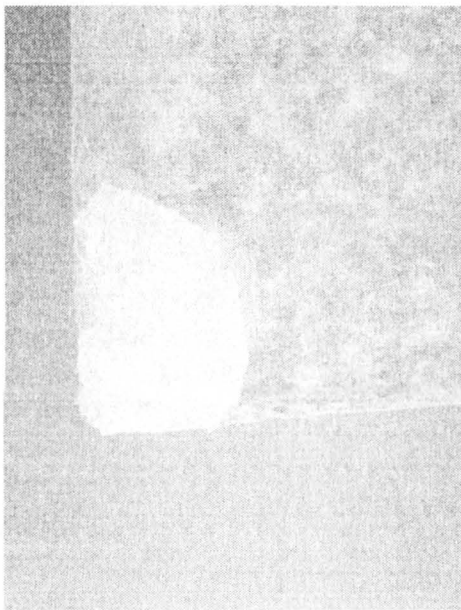
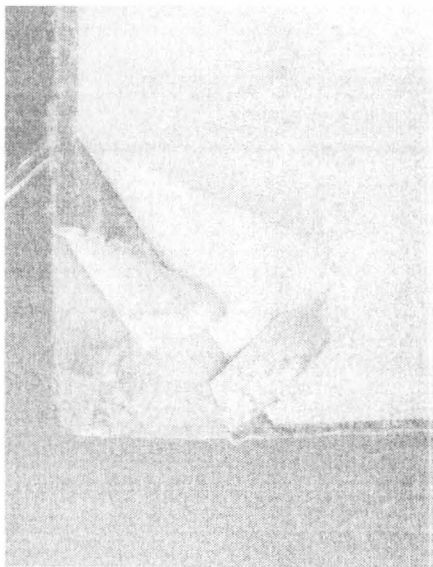
Pl. 1 Volum – înainte de restaurare.

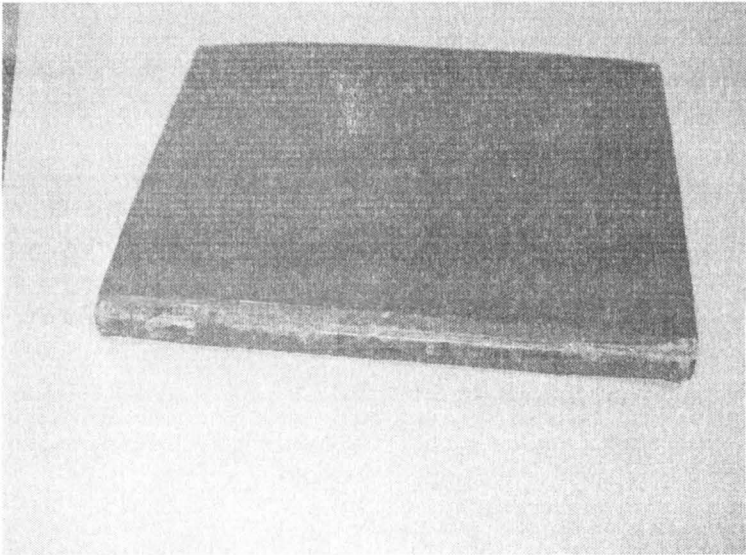
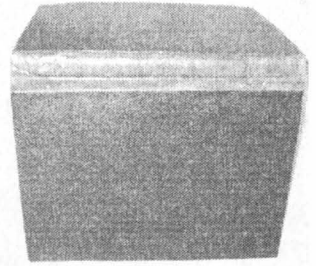
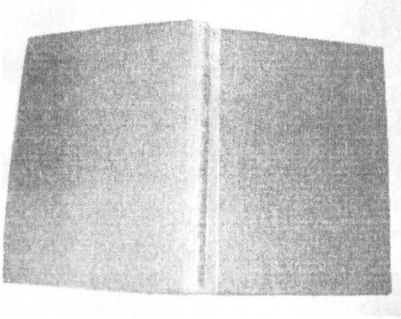
Pl. 2 Volum - după restaurare.

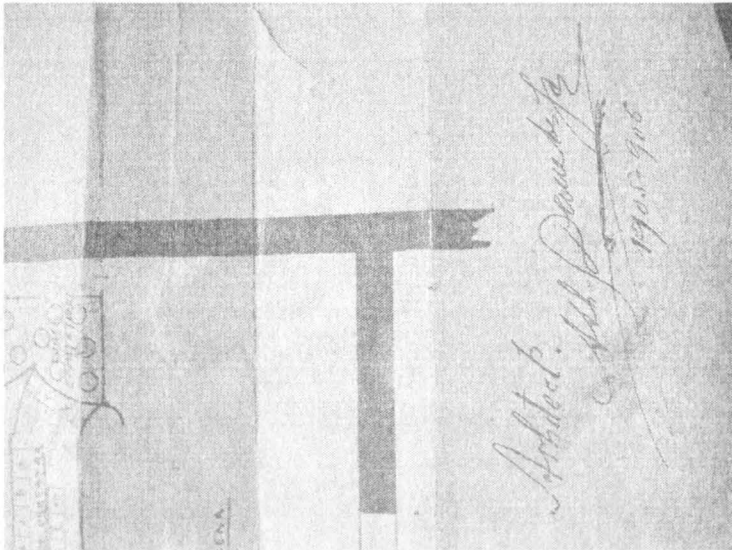
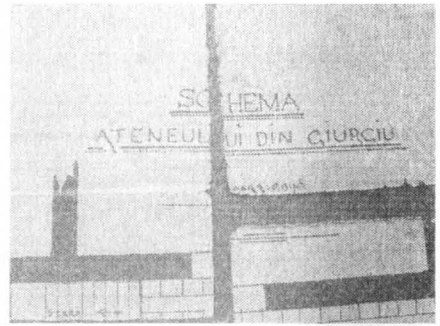
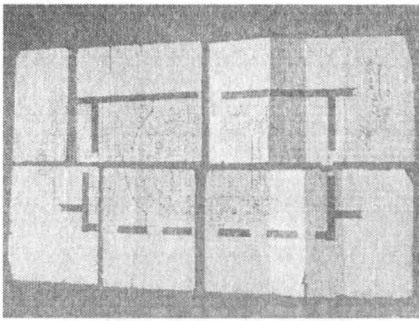
Pl. 1 Volum înainte de restaurare.

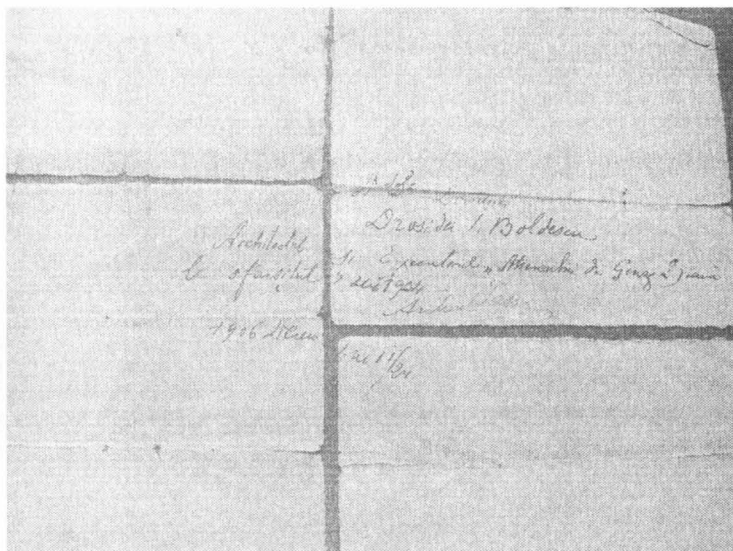
Pl. 2 Scoalțele în timpul restaurării.

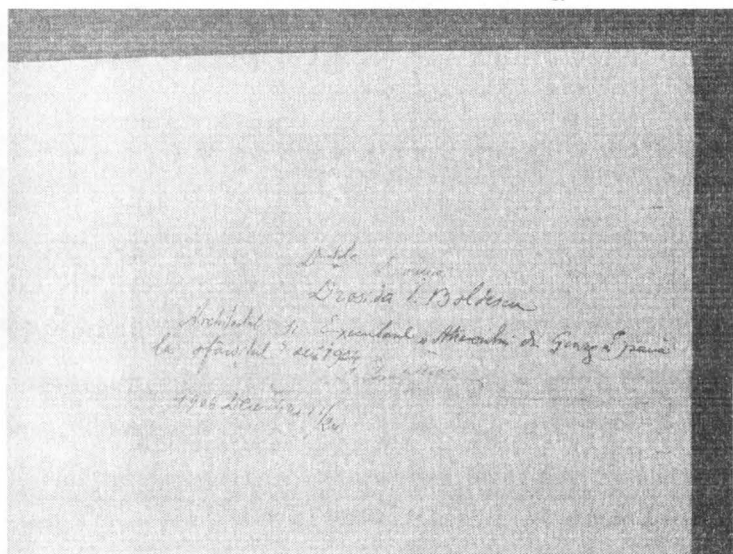
Pl. 3 Volum - după restaurare.

Pl. 1 Planul Ateneului din Giurgiu – înainte de restaurare.

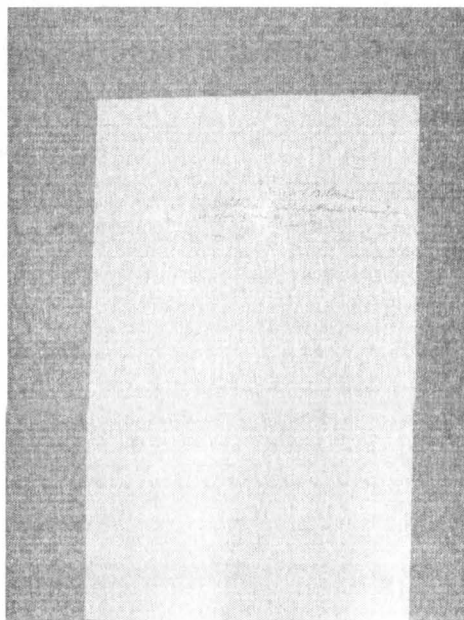
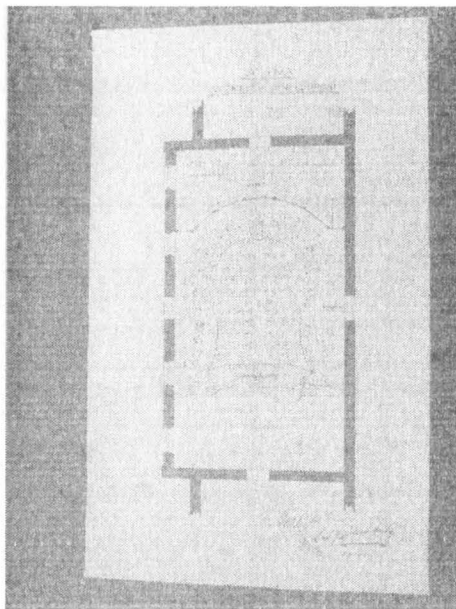

a

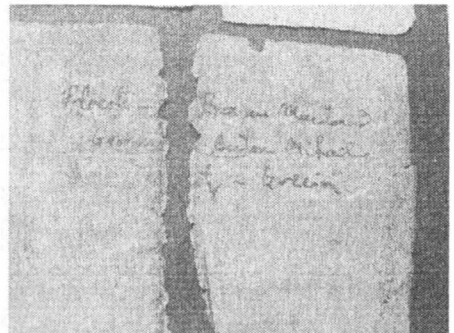
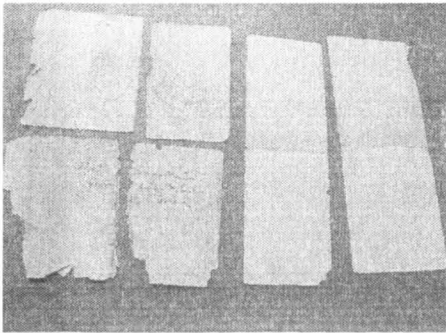
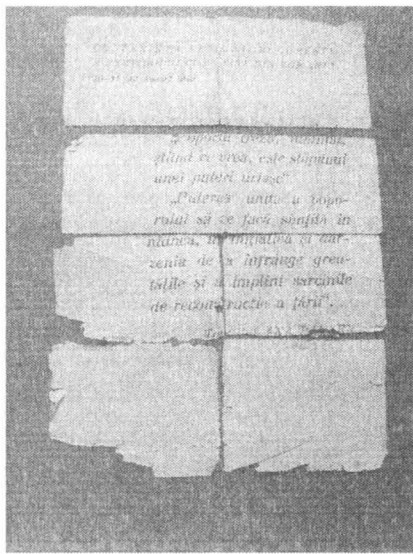

b

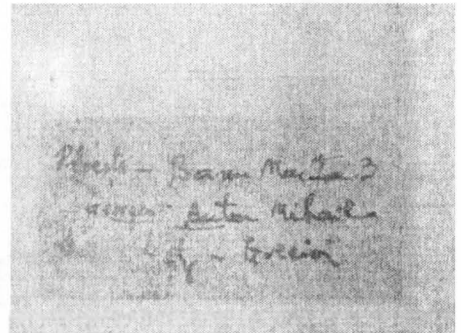
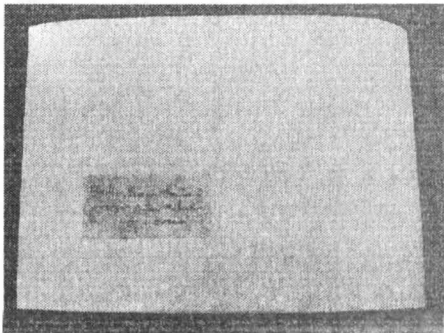
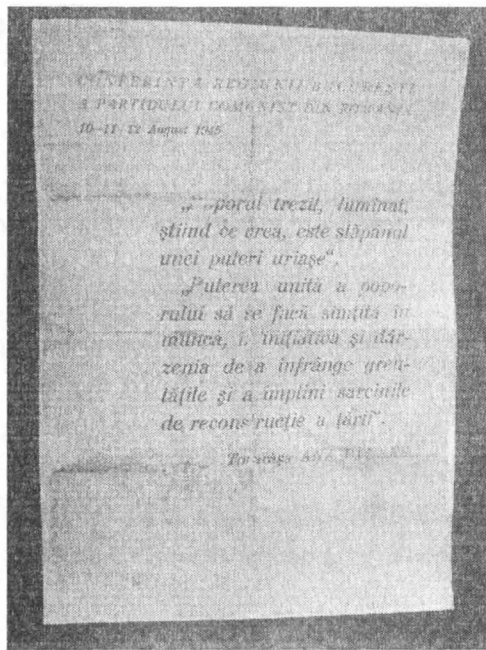
Pl.2 Însenărare verso, înainte de restaurare – a;
însenărare verso, după restaurare – b.

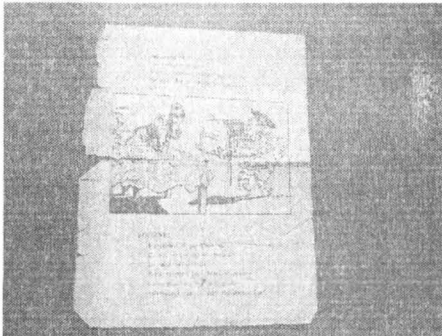
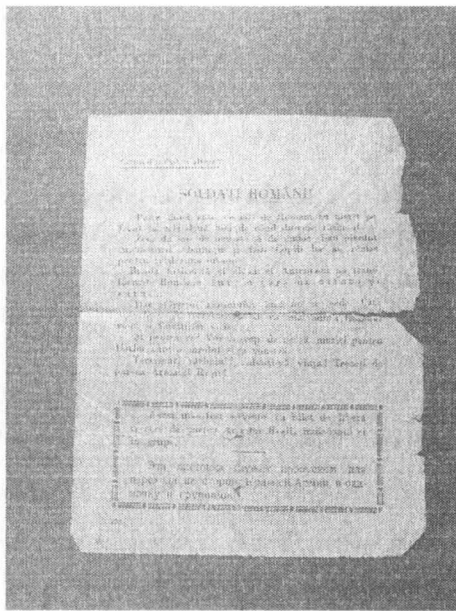
Pl. 3 Document după restaurare.

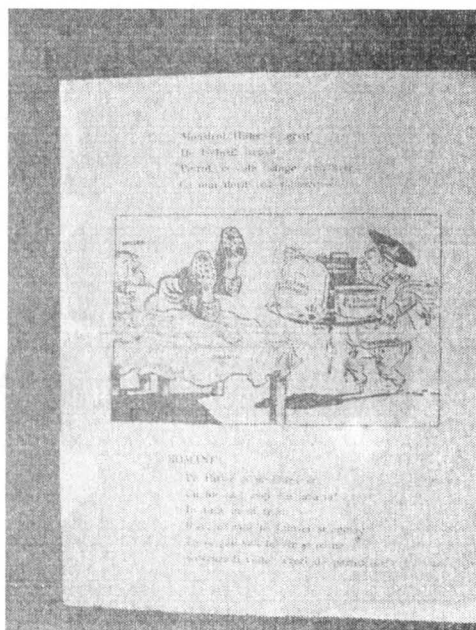
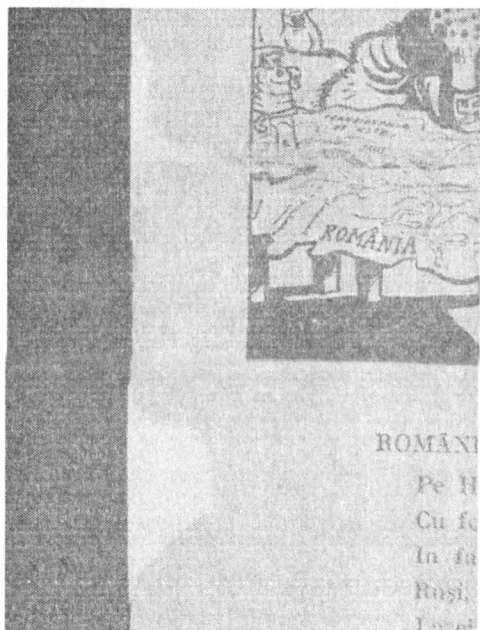
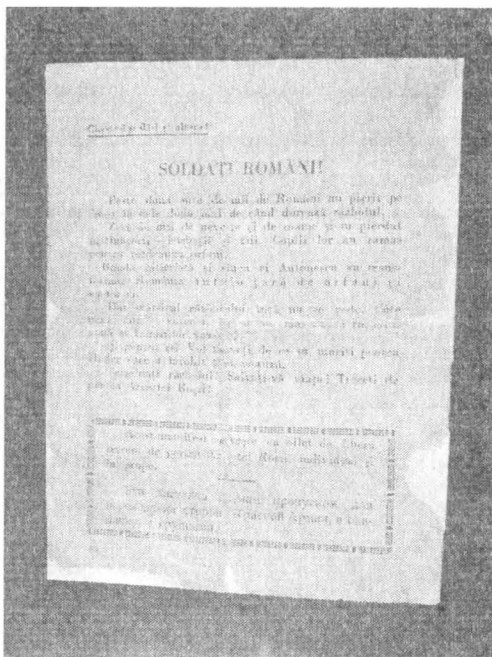
Pl. 1 Document înainte de restaurare – față și verso.

Pl. 2 Document după restaurare

Pl. 1 Document înainte de restaurare.

Pl. 2 Document după restaurare.

LUCRĂRI DE CONSERVARE LA FONDUL MEMORIAL AL SCRITORULUI PETRE GHELMEZ

**Carmen CEAUȘU,
Mihaela NICULAE,
Gelu BRÎNCOVEANU**
(Muzeul județean "Teohari Antonescu" Giurgiu)

Abstract

The paper presents conservation the work at fund memorial writer Petre Ghelmez, born in the former county Vlasca. Of the assets donated, along with pieces of furniture, household objects, personal papers and photos, the group is formed mainly by books. A series of operation regarding the conservation of the library. I had in strengthening the links, repairing the jacket. cleaning copies previously were made affected, filling some gaps.

Scriitorul Petre Ghelmez s-a născut în satul Gogoșari din fostul județ Vlașca, la 2 martie 1932, unicul copil al familiei țăranilor Anghel și Paraschiva Ghelmez. A absolvit Liceul "Ion Maiorescu" din Giurgiu și Facultatea de Filologie din București. A fost reporter la "Scânteia Tineretului", în conducerea revistelor pentru copii "Arici Pogonici", "Luminița", "Cutezătorii", "Minitehnicus", "Ariel", redactor șef al revistei pentru diaspora "Tribuna României" și director la Editura Albatros.

Bibliografia sa numără peste 35 de titluri, cu predilecție poezii (mai cu seamă versuri, dar și povestiri pentru copii). Dintre acestea jumătate sunt postume.

După decesul scriitorului, survenit în martie 2002, soția sa a îngrijit un volum de amintiri, intitulat *Petre Ghelmez – așa cum l-am cunoscut*, la care și-au dat concursul peste 80 de personalități ale vieții literare și general culturale.

Anul acesta, la Editura Coresi, condusă de Vasile Păenaru, a apărut monografia postumă a profesorului Ion Rotaru *Petre Ghelmez: viața și opera*. În anul 2003 moștenitorii au donat Consiliului județean Giurgiu casa natală din Gogoșari, cu scopul de a deschide o casă memorială, în administrarea Muzeului județean. Din patrimoniul mobil donat, alături de piese de mobilier, obiecte casnice personale, acte și fotografii, lotul principal îl formează cărțile, în număr de peste 400. Ele reprezintă o câtime din biblioteca scriitorului, selecționată pe criterii aleatorii.

O analiză sumară a acestui lot ne arată că el cuprinde diverse categorii: volume cu ex libris-uri, intrate în posesia poetului în diferite etape ale vieții sale, unele având și însemnări autografe, lămuritoare asupra provenienței. Alte cărți conțin dedicațiile autorilor, ale traducătorilor sau editorilor. Există și categoria cărților cu legături prețioase, tiraje numerotate, alte elemente de bibliofilie. Pe lângă beletristică și lucrări de referință, întâlnim și cărți din domeniul altor discipline, cu precădere cele de istorie națională și universală.

În paralel cu transcrierea și completarea inventarului, s-a procedat la o serie de operațiuni privind conservarea bibliotecii Casei memoriale Petre Ghelmez. Am avut în vedere consolidarea legăturilor, repararea supracoperților, desprăfuirea și curățarea unor exemplare afectate de condițiile de păstrare anterioare, retușarea unor margini zdrențuite, completarea unor lipsuri etc. (vezi planșa I).

Majoritatea cărților și revistelor sunt apărute după 1944 aproximativ 90% fiind românești. Există și un număr de cărți străine, fie aduse din călătoriile efectuate peste hotare, fie dăruite de prieteni din Occident, fie procurate din librăriile bucureștene (în perioadele când aceasta era posibil). Un caz aparte îl formează volumul apărut în 1978 la Avignon, cu ocazia centenarului Jocurilor Latinității, când Petre Ghelmez a fost laureat cu premiul al II-lea (vezi planșa IV).

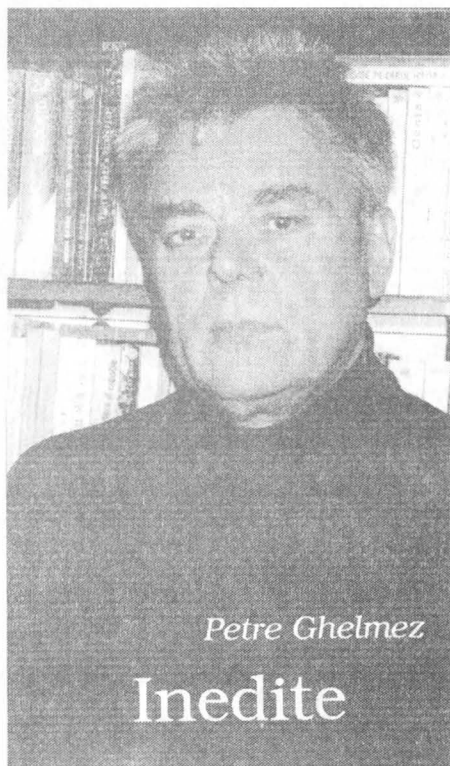
Cărțile românești din epoca proletcultistă, care reprezintă perioada formării ca licean (vezi planșa I bis), student și tânăr ziarist, nu sunt numeroase, dar sunt edificatoare pentru biografia scriitorului. Există și câteva piese apărute înainte de război și colecționate în perioada maturității, unele dintre ele căpătând valoare bibliofilă prin strădania poetului (a se vedea cazul conjudețeanului Nichifor Crainic, conform planșii II).

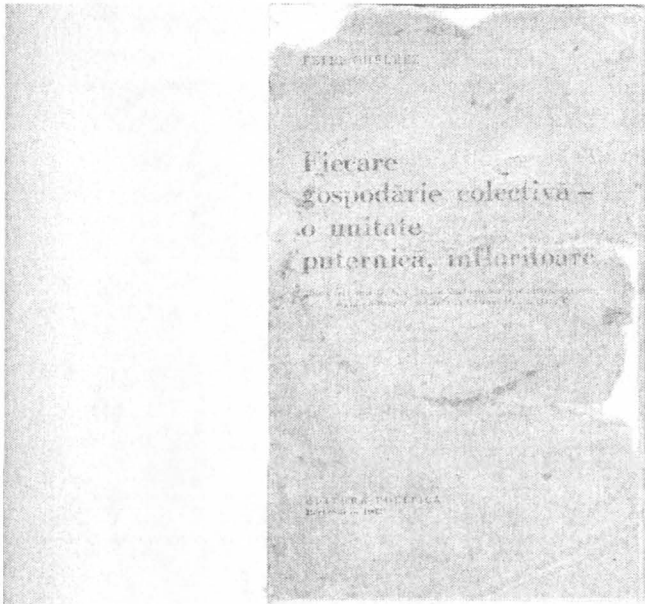
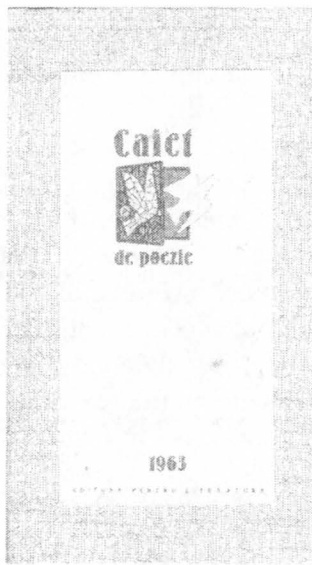
Pasiunea lui pentru cartea frumoasă este demonstrată de edițiile bibliofile, cu deosebire cele din deceniile 7 și 8 ale veacului trecut. Printre ele se numără și câteva exemplare apărute la Albatros, editura pe care a condus-o între 1970-1974.

Un lot consistent este reprezentat de cărțile românești, în care includem și pe cele ale românilor din diaspora, ce poartă dedicațiile autografe ale autorilor (vezi planșa III).

Sunt reprezentate în acest fragment de bibliotecă și categorii de lucrări destinate lecturii de plăcere sau de cultură generală (în primul rând cele din clasici ai literaturii române și universale), precum și lucrări de referință (dicționare, enciclopedii, istorii etc.), dar și diverse piese minore, intrate în posesia scriitorului mai mult sau mai puțin întâmplător.

Pe ansamblu, selecția aleatorie despre care am pomenit ne permite să considerăm că Petre Ghelmez a fost deopotrivă un om de cultură și un om al timpului său, dar cu o delicatețe sufletească surprinzătoare și cu valențe nebănuite de cei care l-au analizat superficial și i-au imputat exclusiv colaborarea cu regimul comunist.

Pl. I Epoca de început.

Ion Rotaru

PETRE GHELMEZ
VIATA ȘI OPERA

CENTENAIRE DES JEUX DE LA LATINITÉ
1878 — 1978

*

LA LATINITÉ

hier, aujourd'hui, demain

ACTES
DU
CONGRÈS INTERNATIONAL
présenté par GEORGES et ILINCA BARTHOUL-IONESCO
AVIGNON — MAI 1978

PL. III D.

Pl. IV Recunoaștere internațională.

3 Septembrie 1992, la Bulbucata,
pe
- Ziua natală ale lui
Nichifor Crainic

Petre Feluș și Simona
+ Mihaela Toa

DARURILE PĂMÂNTULUI

Eu toată dragostea
sărută în suflet
să se poartă
nichifor crainic

F. A D E R C A

MĂRTURIA
UNEI
GENERĂȚII

EDIȚIA II-a

Arghezi (Iudoc)	Nanu (D.)
Archiș (Ilea)	Pădușelășescu (Bertezia)
Barbu (Ion)	Pavelacu (Cincinat)
Blaga (Lucian)	Pătracu (Cezar)
Bălește-Velnicii (I. A.)	Pătracu (Camil)
Davidescu (S.)	Rădulescu-Motru (G.)
Dragomirescu (M.)	Rebranu (L.)
Farago (Elena)	Săculescu (M.)
Gălbățoia (G.)	Slavici (I.)
Goța (Octavian)	Solomon (Dida)
Han (O.)	Sorbu (M.)
Ibrăileanu (G.)	Ventura (Mărioara)
Lovinescu (E.)	Vetulescu (Marțara)
Minulescu (Ion)	Vintu (Ion)

EDITURA NAȚIONALĂ-CIOM S. R.

Pl. II Cărți vechi.

CHIMIRE DIN MĂRGINIMEA SIBIULUI INTERVENȚII DE CONSERVARE ȘI RESTAURARE

Ruxandra-Ioana STROIA

Restaurator Muzeul Național Brukenthal Sibiu

Laboratorul de conservare –restaurare piele

Abstract

The article presents the resoraton of the saxon of Transylvania tissues caught at the waist, his foray in the technology of mechanical tissue at the beginning of the twentieth century. The object has undergone an intense wear whom result was the damage of its integrity.It was consolidated the support of the tissue, using a compatible material in part chromatic. They sewed the flanges broken on the edge of the tissue.

Mărginimea Sibiului este o zonă etnografică aflată în partea de sud-vest a Sibiului, pe o arie de peste 200 km², limitată la sud de valea Sadului și la nord de valea râului Săliște.

Cuprinde 18 localitati: Boita, Sadu, Râu Sadului, Tâlmaciu, Tâlmăcel, Rășinari, Poplaca, Gura Râului, Orlat, Fântanele, Sibiul, Vale, Săliște, Galeș, Tilișca, Rod, Poiana Sibiului și Jina. Limita de răsărit este satul Boița, asezat pe malul drept al Oltului, la intrarea în defileul cu același nume, iar limita de vest este comuna Jina având drept hotar râul Sebeș.

Satele sunt asezate la poale de munți semeți, pe dealuri domoale, de-a lungul văilor raurilor. Sunt asezări vechi, cu o populație majoritară romană, toate având o moștenire culturală și istorică unică. Cea mai veche este comuna Rășinari din anul 1204, urmată de Tâlmaciu 1318, Orlat 1322 și Săliște 1354.

Condițiile naturale existente, precum și configurația zonei teren arabil, grădini, livezi, fânețe, pășuni și păduri întinse au făcut ca mărginenii (cum erau numiți locuitorii acestui teritoriu) să dezvolte o serie de activități complementare, și anume: pomicultura, cultura viței de vie și a legumelor, creșterea și îngrijirea animalelor, din care s-a desprins și s-a dezvoltat mai târziu o ocupație tradițională – păstoritul.

În transhumantă, oierii cu turmele lor colindau întreg cuprinsul românesc, de la Severin până la Suceava și Hotin, ori mai departe în Crimeea, din Carei și Satu Mare până în Dobrogea, ducând cu ei numeroasele produse confecționate în atelierele de de tăbăcăre, cojocărie, fierărie, olărie, croitorie, costume populare, etc.

În decursul secolelor, Marginimea a trecut de la un centru al oieritului, la unul mestesugăresc și comercial.

Curelăritul a fost o specialitate meșteșugărească în care meseriașii mărgineni au excelat, ei producând chimire- serpare, hamuri etc

Pâna la sfârșitul secolului al XIX-lea se lucrau numai serpare negre sau maro închis, neornamentate, croite lat, dar în prima jumătate a secolului al XX-lea apar chimirele roșiatice, bogat ornamentate prin brodarie și ștanțare.

Săliștea și Poiana erau centre renumite în curelărit. În Săliște se făceau atât chimire simple de culori negre, maro, gălbui și roșiatice cât și chimire cu broderie de piele policromă, fire metalice, aplicații de fâși subțiri din piele. În Poiana, chimirele erau cu broderia mai mărunță și se folosea “sârma” de argint sau aur.

Produsele de curelărit erau vândute în Oltenia și Muntenia, în târgurile din Călărași, Râmnicu Vâlcea, Târgu Jiu, unii meșteri mărgineni stabilindu-se definitiv în aceste orașe unde și-au deschis ateliere.

La confecționarea curelelor sau chimirelor se folosea pielea “blanc” sau “toval” obținută prin tăbăcirea vegetală a pieilor crude de vită. Tehnologia tradițională pentru pieile de bovine și ovine folosește ca materiale sarea, tărâțele, cenușa, varul, etc. cărora li se adaugă tananții naturali și coloranții pentru unele piei și produse.

Pieile jupuite erau întinse și fixate în cuie pe ramă. Se sărau bine iar uneori se presăra și cenușă pentru a se absorbi mai repede apa din piele. Se lăsau astfel la conservat până la două săptămâni.

Pieile crude se introduceau în apă și se țineau una, două săptămâni la înmuiere. Se scoteau apoi și se răzuiau manual pentru îndepărtarea resturilor de carne de pe ele. Se foloseau cuțite speciale, cu lama lungă și ușor curbată. După curățire, pieile se spălau și se imersau în apă și var nestins pentru a obține căderea părului. Această operație numită cenușărire dura aproximativ două săptămâni până când părul începea să cadă. Atunci pieile se scoteau și se rădeau cu ajutorul unor cuțitoaie. Pentru îndepărtarea urmelor de var, pieile se spălau în butoaie cu apa caldă și excremente de pasăre. După mai multe operații de curățire, prin alternanța apei reci cu cea caldă, pieile se șeruiiau.

Șeruirea avea drept scop obținerea “cărnilor de var” (prin îndepărtarea grăsimilor și a resturilor de carne). Se făcea din nou o spălare cu apă caldă urmând apoi piclarea în butoaie. Piclarea este operația de tratare a pieilor cu o soluție acidă (ex. bicromatul de sodiu sau potasiu). Este o operațiune care necesită multă cunoaștere și experiență, deoarece de ea depinde modul în care taninul va pătrunde și se va fixa în piele. Tăbăcirea diferă de la o piele la alta în funcție de obiectul care urmează să se producă din ea.

Meșteșugarii utilizau cel mai adesea ca material tanant scoarța de stejar, ghinda sau scoarța de arin, pe care o uscau și o măcinau mărunț, o lăsau la macerat una, două zile, apoi o fierbeau. Astfel rezulta soluția tanantă. În zonele de munte, primavara, se mai utiliza coaja și conurile de brad sau pin care făcea pielea mai “unsă”. După tăbăcire pieile se spălau pentru îndepărtarea reziduurilor rămase, se uscau și apoi se finisau prin ungerea cu uleiuri speciale pentru piele și se vopseau în funcție de produsul final care urma să se obțină.

Coloranții folosiți puteau fi de origine: minerală, vegetală sau chimică (ex. anilinuri).

Tonurile puternice se obțin prin concentrarea soluțiilor dar și prin aplicarea succesivă și repetată a colorantului.

Specific la pielea pentru chimire este ungerea care se face cu o cantitate mare de grăsime , ce conferă pieilor rezistențe deosebite la sfâșiere și tracțiune și totodată o flexibilitate foarte accentuată.

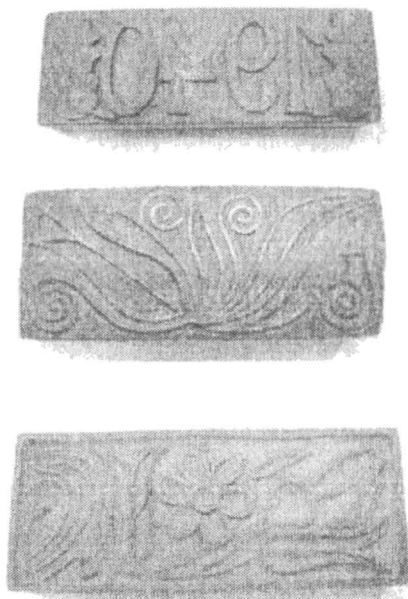
Pielele pentru curele se pregătesc cu grijă ca să se obțină fâșii cu suprafețe netede, de grosime uniformă. Fâșiile din piele blanc constituie suportul solid pe care se aplică suprafețele subțiri de piele de ovină brodate sau decorate cu alte sisteme.

Pentru a confecționa chimirele se croiesc dreptunghiuri de piele cu dimensiuni de 75-100cm. lungime și late de 16 –30 cm. și bucăți mai mici pentru “trăgători”, ”limbi”, buzunare cu capac sau fără.

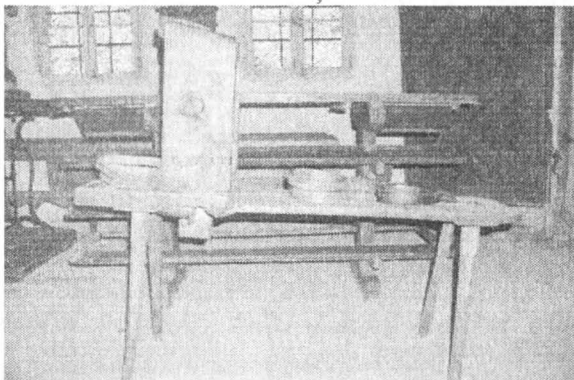
Meșina și irha pentru broderii sunt piei foarte subțiri de ovină vopsite în culori de anilină (vânăt, roșu, galben, verde,albastru, argintiu) sau alte tipuri de culori.

Ca unelte, alături de ciocan, foarfeci și clești, se folosesc preducele, rozete pentru încastrat pielea pe margini, ace de oțel cu muchii, diferite ștanțe pentru obținerea motivelor ștanțate sau repusate. Nelipsit este scaunul de curelar,de formă specifică cu un fel de menghină verticală în care se prind curelele în timpul lucrului și mai nou se folosește mașinia de cusut .

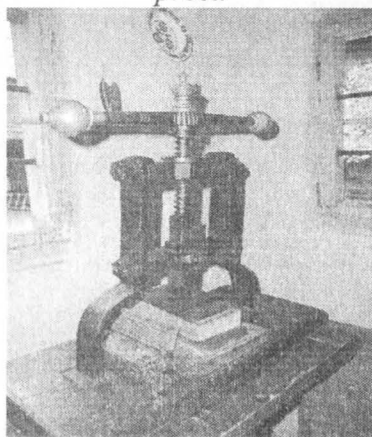
ștanțe pentru presat piele

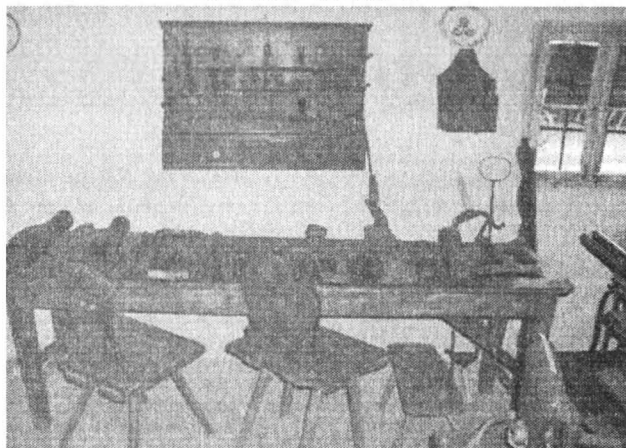
scaunul curelarului și masa de lucru

presa

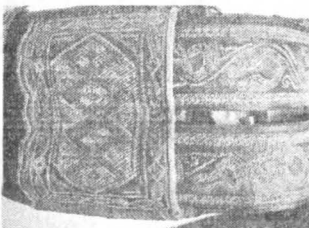
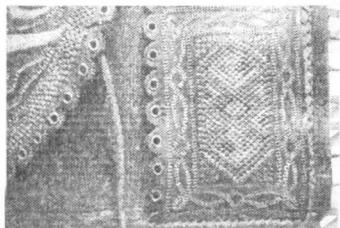
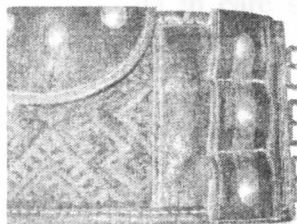
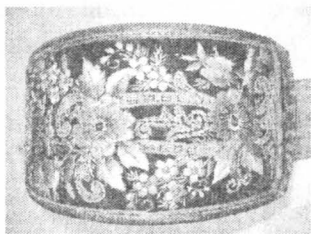
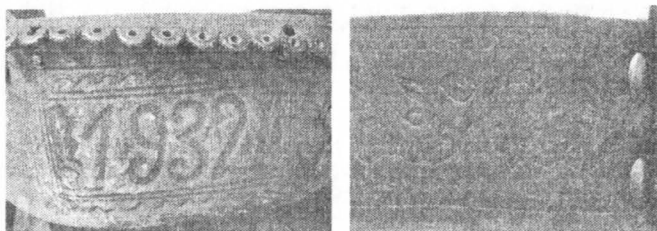

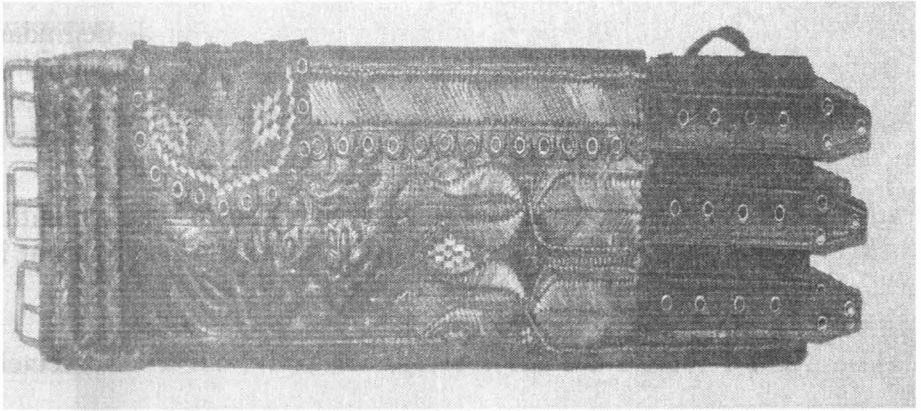
uneltele de lucru

Ornamentele de pe chimire diferă de la piesă la piesă, fiind realizate în mai multe tehnici. Aceste tehnici pot fi de mai multe feluri și pot fi combinate între ele: de ștanțare cu diferite poansoane, de presare sau de brodare.

Brodarea se poate face cu ață de mătase, bumbac, lână sau lână, fir de aur, argint sau aramă, împletituri cu fâșii subțiri de piele, fâșii sau fire metalice, fâșii subțiri de postav, aplicații de piele pe piele, aplicații de mărgelă, paiete, postav colorat, blană, sticlă sau oglinjoare.

Materialul prezent privind consevarea și restaurarea chimirelor s-a realizat pe un lot de 20 chimire, urmarind etapele:

- evaluarea starii de degradare prin investigatii stiintifice privind caracteristicile fizico -mecanice, chimice și biologice
- studierea factorilor de degradare, a mecanismelor de degradare și urmarirea în timp a interaciunii materialelor folosite la restaurare cu materialul din care este compus obiectul
- consultarea literaturii de specialitate

Investigiatiile stiintifice se pot realiza folosind metode microanalitice distructive si metode analitice nedistructive..Cele distructive se fac doar în cazuri absolut necesare prelevând probe cât mai mici posibile.

Restauratorul poate efectua o serie de analize în laborator cum ar fi:

-observații vizuale cum sunt: măsurarea grosimi pielii, culoarea, defectele tehnice de prelucrare, etc

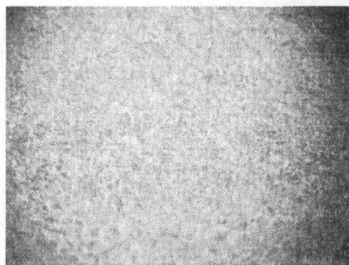
-analize microscopice

exemplu : grinului pielii de vită

față

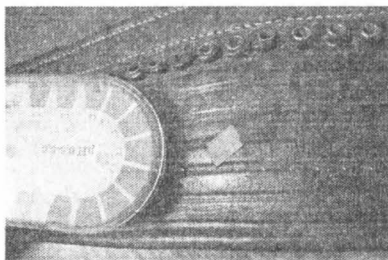

dos

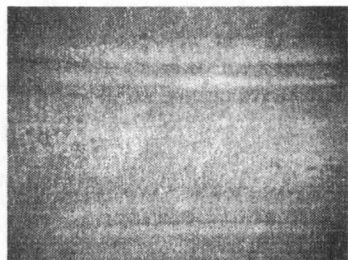

-măsurarea pH-lui cu hîrtie indicatoare sau cu aparat electronic

exemplu : pH-ul determinat prin picurarea de apă distilată pe suprafața pielii și măsurat după câteva secunde cu hîrtiei indicatoare a cărei culoare nu migrează

- determinarea conținutului de umiditate
- determinarea conținutului de grasime
- teste de ardere pentru ața de la tighele sau broderie
- prezența materialului gras depus în unele locuri pe suprafața pielii se poate confirma prin topirea probelor prelevate la încălzirea pe spatulă
- petele alburii prezente pe suprafața pielii care nu se topesc la încălzirea pe spatulă se presupun a fi săruri

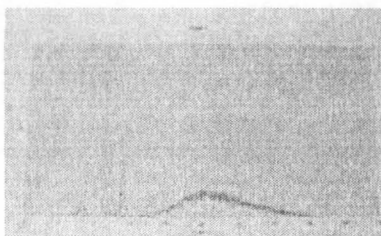

Pentru investigații complete se apelează la laboratoare specializate și dotate adecvat .

Se pot efectua următoarele determinări:

- identificarea materialului folosit la tăbăcire
- determinarea conținutului de substanțe grase combinate sau necombinate
- determinarea sulfului liber
- determinarea azotului
- determinarea conținutului în substanțe minerale totale
- analiza termică diferențiată, etc.

exemplu

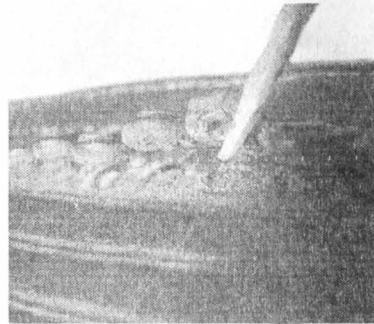
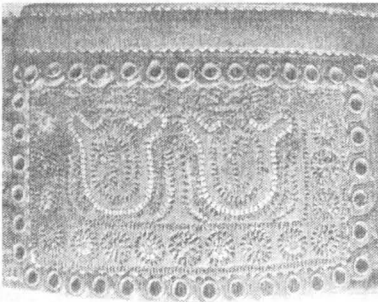
elemente detectate în urma investigației prin metoda „fluorescenței cu raze X”: fier, calciu, zinc

Cauzele deteriorării pielii:

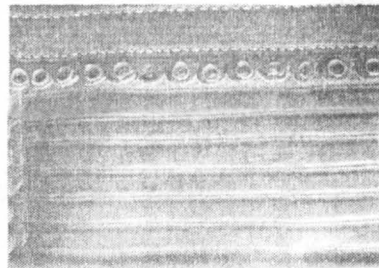
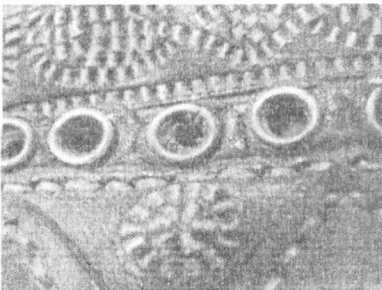
- acțiunea agenților fizici: apa, lumina, temperatura, aerul, umiditatea
- acțiunea agenților chimici: acizi și baze
- acțiunea agenților biologici: bacteri, funghi, insecte, roșătoare
- acțiunea factorilor mecanici: ruperi, plieri, întinderi ,et

Exemple de degradări fizico-mecanice și degradări fizico-chimice

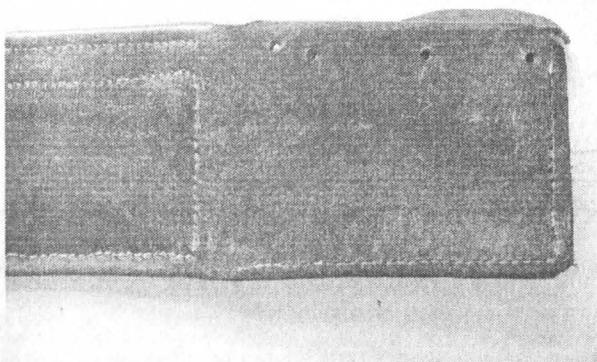
- depuneri masive de produși de coroziune ai cupului

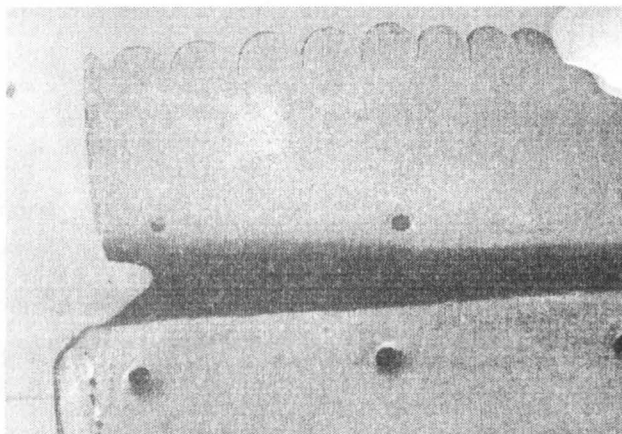
- ținte metalice oxidate, cu depuneri de substanțe grase, piele cu depuneri de murdărie

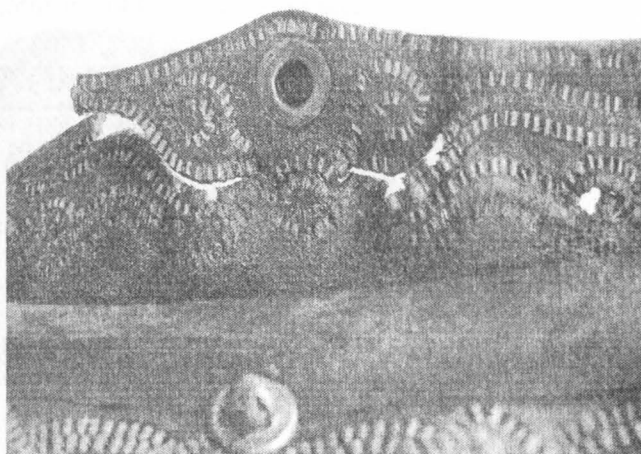
- pierderea aței de la tigele, pete de murdărie,

- depuneri de săruri pe dos de capac buzunar

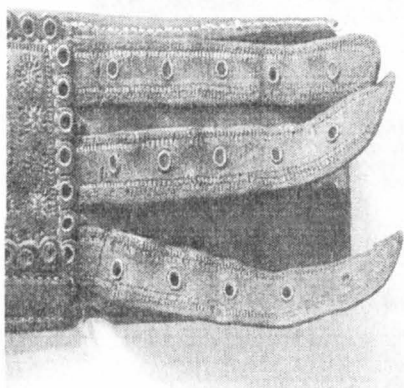

- rupturi și pierderi de piele

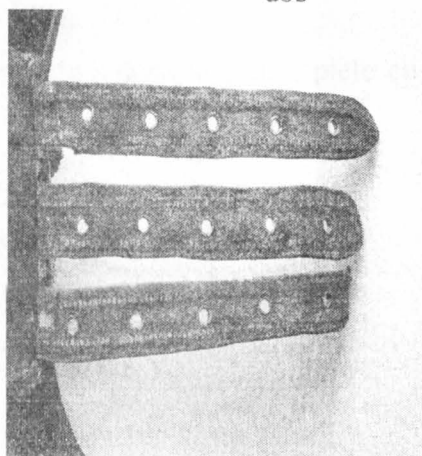

- curele de închidere cu uzură funcțională și produși de coroziune ai cuprului

față

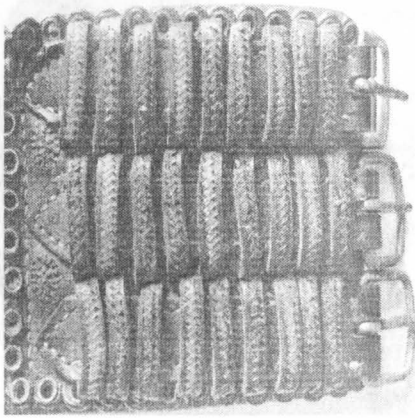

dos

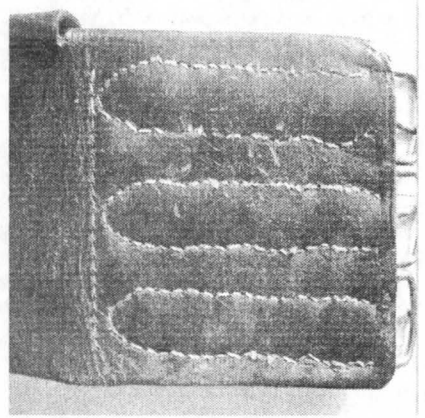

- găici de închidere cu uzură funcțională și produși de coroziune ai cuprului

față

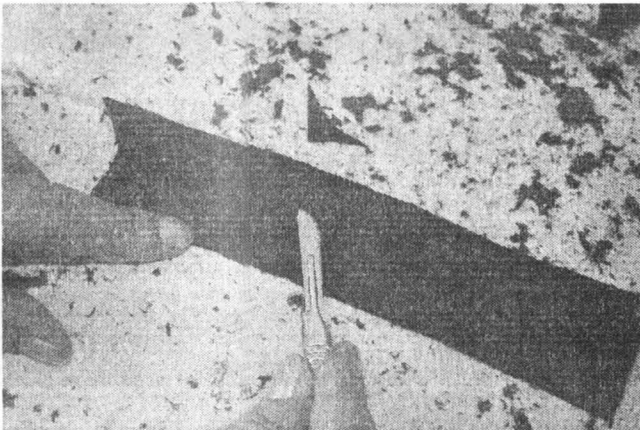

dos

Exemple de intervenții de restaurare efectuate

- subțierea pielii pentru consolidarea și integrarea zonelor cu rupturi și pierderi de piele

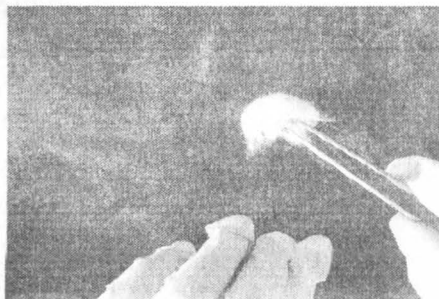
- curățarea mecanică

S-au făcut desprăfuiți prin periere cu ajutorul unei pensule moi și apoi o aspirare cu miniaspiratorul.

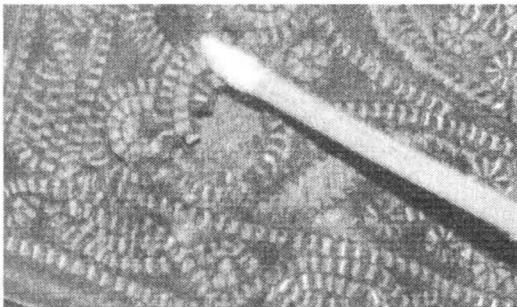
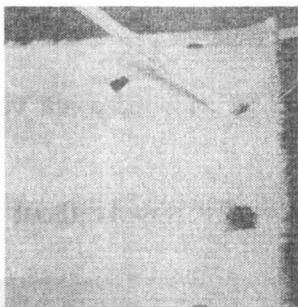
- curățarea umedă

Îndepărtarea impurităților, a depunerilor de praf și murlărie s-a făcut cu tampoane de bumbac umezite în soluție de alcool etilic sau izopropilic printr-o ștergere ușoară pe toată suprafața pielii.

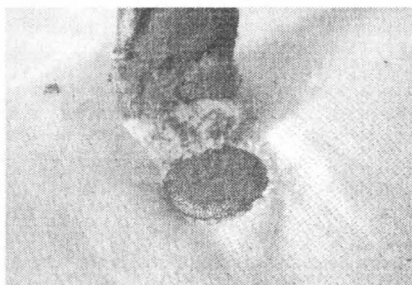

- curățarea metalelor

La curățarea firului și a țințelor decorative din cupru, pentru îndepărtarea produșilor de coroziune ai cuprului s-au folosit bețișoare de lemn cu capăt de bumbac umezite cu alcool izopropilic și mici paturi absorbante din hârtie de filtru și vată umezite cu white spirit

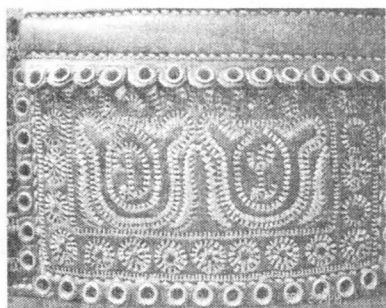

La curățarea capselor și a cataramelor de închidere din aliaj pe bază de fier s-a folosit creionul din fibră de sticlă

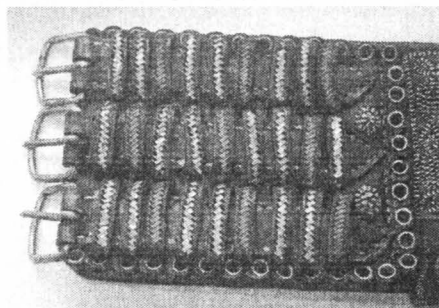

- protejarea metalelor s-a realizat cu un strat de paraloid B72 1% în acetonă

ornament brodat

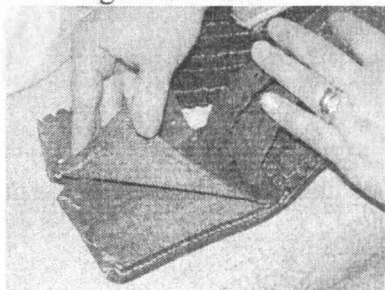

găici de închidere

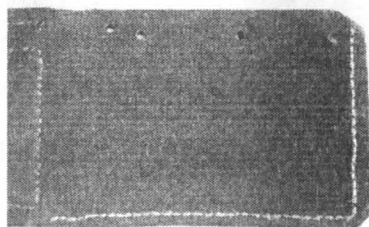

- refacerea tighelului pe porțiunile cu ață lipsă folosind o ață vopsită în culoarea originală

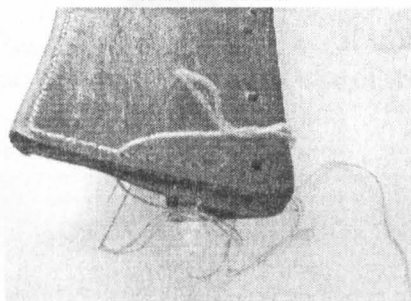
tighel descusut

tighel refăcut

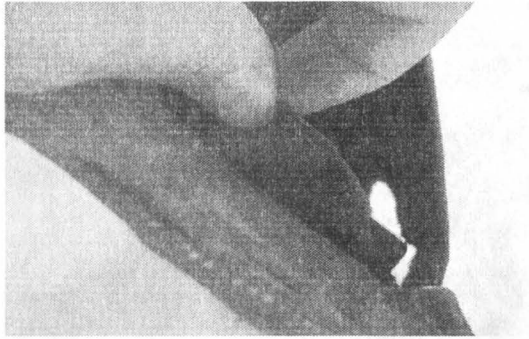
fază de lucru

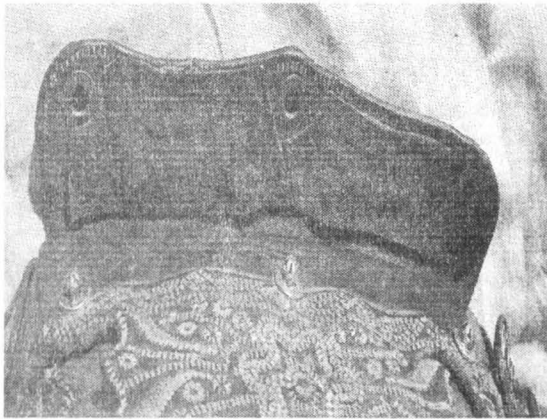
- consolidarea zonelor cu rupturi și pierderi de piele

Se folosește piele umezită și apoi uscată, cu margini subțiate, cu suprafața de lipire ușor scămoșată, integrată la culoare.

Lipirea se poate face cu adezivi naturali sau sintetici sau amestecuri ale acestora.

consolidarea capacului de la buzunar

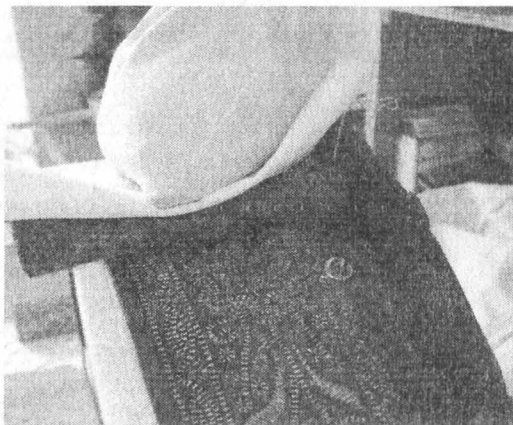

- hidratarea și emolieria pielii se face folosind rețete adaptate necesităților piesei aflate sub tratament. Este bine ca soluțiile și emulsiile să se prepare în laborator deoarece nu pentru fiecare piesă se impune același tip de tratament.

- redobândirea formei inițiale

Se poate face folosind mai multe metode:

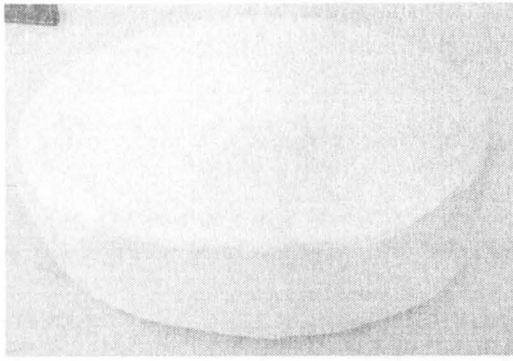
-se pot folosi săculeți de nisip pentru presat

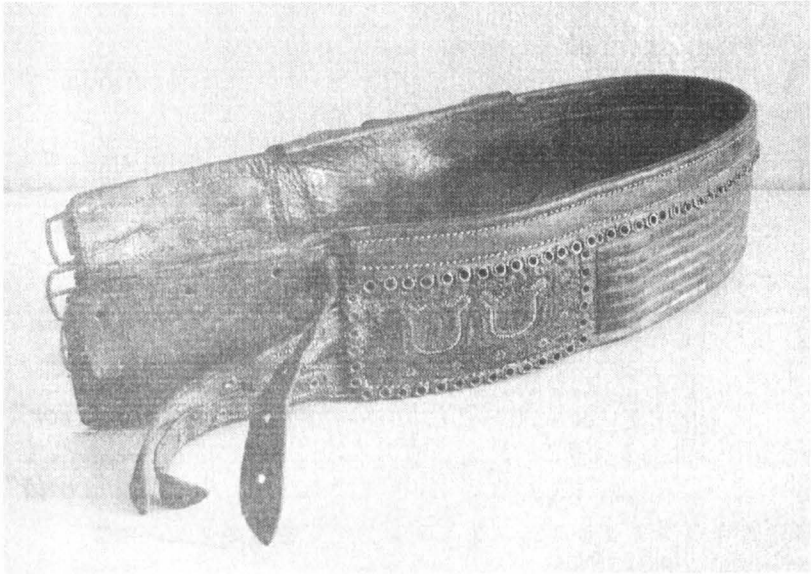
-se poate face o umidificare locală pe porțiunile deformate, urmată de așezarea piesei pe tamburul suport.

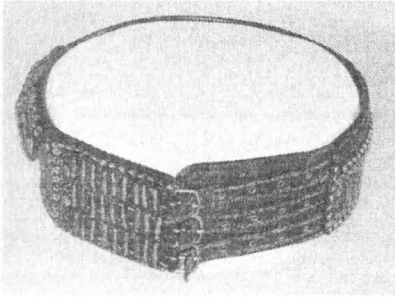
Pentru umidificare se realizează un pat absorbant tip sandwich din mai multe straturi de materiale suprapuse : hârtie de filtru, două straturi de pânză umedă de bumbac și folie de polietilenă. Se supraveghează atent, timp de 30 minute, după care operația se repetă de mai multe ori pînă când pielea devine elastică.

Urmează așezarea pe tamburul suport. Acesta s-a confecționat din poliuretan și apoi s-a învelit într-o husă din pânză de bumbac, neacidă. Diametrul tamburului este egal cu cel al șerparului.

ansamblu șerpar înainte de restaurare

- recomandări pentru depozitarea chimirelor respectând normele de conservare pentru piele :

- se vor păstra în depozit, într-un dulap în sertar
- spațiul de depozitare trebuie să fie curat și aerisit periodic
- temperatura 18-20 gr. C
- umiditatea relativă UR 45- 55%
- iluminarea - intensitatea sub 50 luxi
- proporția ultravioletelor sub 75 microwat

Bibliografie

- 1.Chiriță Gheorghe- „*Tehnologia Pieilor și Blănușilor*” , Editura Tehnică, București, 1983
2. Chiriță Gheorghe, Chiriță Maria- „*Pielea animală*”, Editura Tehnică, București, 1993
3. Chiriță Gheorghe, Ionescu Boeru C.- „*Bazele fabricării pieilor*” , Editura Tehnică, București, 1975
4. Alexandrescu Grigore- „*Tăbăcăria de-a lungul veacurilor*”, Editura Cartea Românească 1943
5. Cornel Irimie, N. Dunăre, Paul Petrescu- „*Mărginenii Sibiului*”, Editura Științifică și Enciclopedică Buc.1985
6. Petrescu Paul- „*Portul popular de sărbătoare în România*”, Editura Meridiane, Sibiu 1984

7. Petrescu Paul- „*Broderii pe piele în arta populară românească*”, Editura Meridiane, 1968
8. Muzeul Național de Istorie – „*Cercetări de conservare și restaurare*”, volumul II
9. Hartwig Maurus, Bucurenci Ion- „*Spălarea produselor textile și detașarea petelor*”, Editura Tehnică, București, 1978
10. Ilea Ioana Lidia - „*Metode de conservare și restaurare a pieselor textile*”, Casa Cărții de Știință, Cluj- Napoca, 2006
11. Moldoveanu Aurel- „*Conservarea preventivă a bunurilor culturale*”, București, 200
12. CCI Notes Canadian Conservation Institute, Capitol 13
13. Tomescu Margareta-„*Vopsitul tradițional și modern în gospodărie*”, Editura Ceres, București 1984

STUDIUL ADSORBTIEI BIOCIZILOR APLICATII IN TRATAMENTELE CURATIVE

Gima Narcisa MOGOSEANU

Abstract

The paper presents the study adsorption biocizi applied in the curative treatment. Adsorption takes place at low temperatures especially at lower temperatures and quantity of substance absorbed decreases with increasing temperature environment.

INTRODUCERE

Mărturie a evoluției omului in societate, patrimoniul cultural national constituie o avutie inestimabila, reprezentand un cumul de dovezi pe care se bazeaza cunoasterea istoriei si evolutiei cultural-stiintifice pe teritoriul tarii noastre. Longevitatea fizica a patrimoniului cultural, care desi nu este noua, in conditiile actuale de crestere a noxelor (de natura fizica, chimica si biologica) constituie o problema care se abordeaza in cu totul si cu totul alti termeni decat acum cateva decenii.

Rezultat al variatiilor factorilor de microclimat (temperatura, umiditate relativa, spectrul radiatiilor) degradarile de natura biologica permit infestarea si dezvoltarea pe si in masa bunurilor culturale a factorilor biologici. Pe langa acestea, bunurile sunt supuse si degradarilor de natura fizico-chimica a mediului.

Un volum mare de bunuri culturale de natura organica au fost, sunt si vor fi expuse atacurilor diverselor specii de insecte in functie de natura compozitiei bunului.

Capacitatea mare de reproducere, marea adaptabilitate si supravietuire in diferite stadii de dezvoltare la o gama larga de substante de natura organica si la conditiile de mediu, marimea relativ mica, faciliteaza

accesul insectelor aparținând diferitelor ordine (Lepidoptera, Coleoptera) la bunurile culturale din depozite și expoziții temporare, itinerante sau permanente.

Dar cum aceste caracteristici de natură biostatică ale insectelor suferă variații cantitative în timp, variații ce caracterizează dinamica factorului atacat, cer o supraveghere permanentă a depozitelor și a expozițiilor unde se află bunuri culturale, aceasta reprezentând una din atribuțiile de bază ale conservatorului, precum și o activitate continuă și indispensabilă a programului de prevenire a atacului de insecte.

MATERIALE ȘI METODE

Bunul cultural: *Lepidopterae*

Factorul biologic: *Anthrenus museorum*

Substanța folosită: acidul fosforic PH_3

Bunul cultural: *Lepidopterae*

Regn: *Animalia*

Phylum: *Arthropoda*

Subphylum: *Mandibulata*

Supraclasa: *Antenata*

Clasa: *Insecta (Hexapoda)*

Artropodele reprezintă cel mai dinamic grup de animale care a populat și populează și în continuare Terra. Aparute la începutul paleozoicului sau chiar mai devreme - probabil din vechitătatea din fauna de tip *Ediacara*, asemănătoare cu *Spriggina* sau *Parvancorina* - artropodele s-au diversificat extrem de mult, ajungând în prezent să domine ca număr și biomasa în multe din ecosistemele globului, fie ca sunt ecosisteme terestre fie ca sunt marine.

Grupa *Insectelor* este cea mai numeroasă din cadrul regnului animal. Există aproximativ 1,5 milioane de specii de insecte, adică peste 75% din numărul total de specii de animale cunoscute. Dintre acestea ordinul *Lepidoptera* (fr. *lépidoptères*, gr. *lepis* - solz, *pteron* - aripă) însumează peste 120 000 de specii răspândite pe întreg globul, în fauna României cunoscându-se peste 3600 de specii de fluturi.

Tipic pentru acest grup de insecte este prezența celor două perechi de aripi membranoase. Solzii sunt aranjați pe aripi (și pe corp) în rânduri

suprapuse asemenea țiglelor de pe acoperiș. Solzii și perii au aceeași origine epidermică, solzii fiind niște peri latiti.

Aripile sunt expansiuni tegumentare formate din două evaginații ale tergumului și pleurei, a căror fețe se suprapun și se alipesc pe toată întinderea lor, cu excepția unor porțiuni mai puternic chitinizate și îngroșate - nervurile, care constituie scheletul lor de susținere. Ontogenetic, aripile provin din ectodermul evaginat și sunt de natură chitinoasă.

Aripile insectelor sunt, în general, în număr de 2 perechi situate latero-dorsal, prima pe mezotorace, a doua pe matatorace. Fluturii prezintă un dimorfism sexual accentuat, masculii având o talie mai redusă, dar și un colorit mult mai intens decât femelele.

Culorile pot fi:

- chimice,
- fizice,
- chimico-fizice.

Culorile chimice sunt produse de pigmenți care se găsesc în solzi.

Culorile fizice sunt produse prin:

- reflexia,
- refractia,
- difractia luminii.

Culorile fizico-chimice sunt produse atât prin structura solzilor care provoacă reflexia, refractia, difractia luminii, cât și prin pigmentul conținut de solzii respectivi.

Exoscheletul nevertebratelor este format din chitină. Din punct de vedere chimic chitină este o polizaharidă, componenta organică majoritară, adică homoglican al N-acetil D glucozaminei legată la β - 1 - 4.

Factorul biologic: Anthreolus museorum

Superegnul: *Eukaryota*

Regnul: *Animalia*

Subregnul: *Eumetazoa*

Superfilum: *Protostomia*

Filum: *Arthropoda*

Subfilum: *Hexapoda*

Clasa: *Insecta*

Subclasa: *Pterygota*

Divisia: *Neoptera*

Subdivisia: *Endopterygota*

Ordin: *Coleoptera*

Subordin: *Polyphaga*
Infraordin: *Bostrichiformia*
Superfamilia: *Bostrichoidea*
Familia: *Dermestidae*
Subfamilia: *Anthreninae*
Tribul: *Anthrenini*
Genul: *Anthrenus*
Subgenul: *Anthrenus (Frolirinus)*
Specia: *Anthrenus museorum (Anthrenus verbasci)*

Familia: *Dermestidae* – coleoptere care traiesc pe substante de origine organica, piei, blanuri etc.. Larvele lor traiesc deasemenea pe materii de origine organica, mai ales de animale cu blanuri, pasari, chiar si in insectare, tesaturi de lana, covoare, chiar plante uscate din ierbare. Unele specii de adulti traiesc pe flori. Larvele se recunosc usor dupa perii lungi de pe corpul lor. Aceste insecte ataca pielea, penele si parul pieselor conservate, pe care le degradeaza si le fac improprii scopurilor destinate.

REZULTATE SI DISCUTII

Tinand cont de faptul ca in depozitele unei sectii de stiintele naturii sunt bunuri culturale de natura organica, aceste vor fi expuse, de-a lungul timpului, riscului unui atac de dermestide.

Dintre caracteristicile biostatice, cea mai importanta este cresterea efectivului, respectiv a densitatii pe unitatea de suprafata si timp, ceea ce se poate constata usor intr-un interval mic de timp de la aparitia atacului prin marimea suprafetei deteriorate. Aceasta crestere poate fi cuprinsa in urmatoarea ecuatie:

$$\frac{dN}{dt} = -f(N)$$

sau

$$dN = Ne^{-at}$$

a = coeficientul de crestere numerica

Pentru prevenirea si combaterea totala a atacului insectelor, indiferent de stadiul de dezvoltare al acestora, este necesara aplicarea unui tratament curativ. In raport cu factorul nociv, tratamentele curative pot fi :

- de natura fizica,
- de natura chimica.

Eficacitatea mare a tratamentului, care este in functie de temperatura, umiditate relativa

si spectrul radiatiilor, depinde de conservator. Cand se ia decizia de aplicare a tratamentului curativ este obligatoriu sa se tina seama de doua aspecte foarte importante legate de manifestarea factorului distructiv:

1. reducerea cat mai rapida a numarului daunatorilor, caracteristica generala a tratamentelor curative;
2. posibilitatea generalizarii tratamentului si mai ales a dozei de aplicare, care este in functie de factorii de microclimat.

In cazul tratamentelor chimice curative un singur factor al vietii daunatorilor este afectat – aerul – si aici intervine doza pe care intr-un anume interval de timp o inhaleaza daunatorul. De aceea trebuie bine precizate dozele de insecticide sau factorul gazarii ce vor fi aplicate in functie de factorii de microclimat, de natura si dimensiunile bunurilor culturale care trebuiesc conservate, de conditiile de etanseizare si de caracteristicile fizico-chimice ale biocidului gazos.

Tratamentele curative de natura chimica sunt din punct de vedere fizico-chimic cele mai complexe metode de combatere a factorilor biologici ce degradeaza bunurile culturale.

De regula biocitul in stare gazoasa se introduce intr-un flux constant de substanta printr-un punct al depozitului si, datorita aparitiei gradientului de concentratie se produce fenomenul de difuzie. Durata difuziei este in functie de cantitatea totala de biocid necesara tratamentului curativ cerut de spatiul in care sunt depozitate bunurile, de timpul necesar introducerii cantitatii totale de biocid fara a crea conditiile propice aparitiei fenomenelor secundare cum ar fi: autoaprinderea, exploziile. In acest caz, amoniacul este inhibitor al fenomenelor secundare. Rolul fenomenului de difuzie este de a uniformiza concentratia de biocid in spatiul respectiv, in cazul in care biocidul are aceeasi densitate ca cea a aerului, in caz contrar – cand este mai mare ca cea a aerului, aceasta se depune la nivelul pardoselii depozitului, iar cand densitatea biocitului este mai mica decat a aerului, se va depune la nivelul tavanului. Pentru a indeparta aceste fenomene de depozitare, de separare a biocitului de aer, in spatiul supus tratamentului curativ se introduce un ventilator care va produce curenti artificiali in spatiul respectiv pentru a uniformiza distributia biocidului in tot volumul.

Timpul de functionare al ventilatorului este egal cu timpul de expunere a bunurilor la biocidul utilizat.

De regula in spatiul supus tratamentului curativ se afla aer de o anumita compozitie chimica si care este supus la interactiuni fizico-chimice cu componentii chimici ai bunului cultural (material de natura organica).

Sistemul descris mai sus (material de natura organica si sistemul gazos biocid - aer) se afla in domeniul adsorbției in sistem eterogen solid-gaz. Intre stratul superficial al bunului si moleculele biocidului apar forte de atractie care au ca efect o concentrare a fazei gazoase la suprafata solidului.

Adsorbția reprezinta fixarea a unei substanțe lichide sau gazoase, intr-un strat subțire, pe suprafata unui corp solid.

La interfata solid-gaz pot avea loc doua tipuri de adsorbție:

- fizica,
- chimica.

Adsorbția fizica are loc fara modificari ale structurii electronice ale fazelor in contact.

In *adsorbția chimica*, fazele in contact sufera modificari ale structurii electronice, de aceea trebuie sa se invinga o bariera de potential caracteristica acestor modificari. Acest tip de adsorbție nu trebuie sa apara in tratamentele curative deoarece da nastere la reactii chimice ce schimba aspectul fizic al obiectelor supuse tratamentului. In adsorbția fizica efectul termic este de ordinul caldurilor de vaporizare, 1-4 kcal/mol.

Indiferent de forma de adsorbție a moleculelor de biocid pe suprafata obiectelor supuse tratamentului curativ, concentratia biocidului pe unitatea de volum va scadea si deci efectul de eliminare al factorilor distructivi se va diminua. De aceea cand se stabileste factorul de gazare este necesar sa se cunoasca valoarea coeficientului de adsorbție pentru a putea calcula corect concentratia de biocid pe unitatea de volum si timp.

Cantitativ adsorbția este evaluata prin adsorbția specifica (A_s sau a_s) redata prin relatiile:

$$A_s = na/s \quad \text{sau} \quad a_s = na/m$$

unde:

na = numarul de moli adsorbiti

s = suprafata adsorbantului

m = masa adsorbantului

O caracteristica pentru adsorbant este suprafata sa specifica:

$$S = a_s / A_s = s/m$$

Deoarece S (suprafata specifica) este o constanta, rezulta ca:

$$a_s = ct. A_s$$

Suprafata reala sau specifica a obiectelor este mult mai mare decat cea geometrica. Tinand cont de aceste caracteristici, suprafata reala o oricarui obiect are un numar finit de centri de adsorbție.

Pe fiecare centru de adsorbție se retine o singura particula de biocid, prin urmare biocidul se dispune intr-un strat monomolecular pe obiect. Intre moleculele de biocid adsorbite nu se exercita interactiuni.

La interactia adsorbant-adsorbit (obiect-biocid) se stabileste un echilibru caracterizat prin egalitatea dintre viteza procesului de adsorbție (V_a) si viteza procesului de desorbție (V_d).

Viteza de adsorbție (V_a) este proportionala cu numarul de ciocniri (exprimat prin presiune) pe suprafata neocupata a adsorbantului:

$$V_a = k_1 P (1 - g)$$

unde:

g = gradul de acoperire si reprezinta fractiunea dintr-un cm^2 acoperita de moleculele adsorbantului;

k_1 = constanta de proportionalitate.

Viteza de desorbție (V_d) este proportionala cu gradul de acoperire:

$$V_d = k_2 g$$

K_2 = constanta de proportionalitate

La echilibru de adsorbție:

$$V_a = V_d \quad \text{sau} \quad K_1 P (1 - g) = K_2 g$$

De unde :

$$g = k_1 P / (k_2 + k_1 P)$$

Raportul k_1 / k_2 = coeficient de adsorbe

Se noteaza cu c_a si reprezinta cantitatea de gaz (moli sau in grame) retinuta de un gram de adsorbant. Utilizand aceasta notatie avem:

$$g = c_a P / (1 + c_a P) \quad \longrightarrow \quad c_a = g / (1 - g) P$$

Aceasta expresie este cunoscuta sub denumirea de izoterma de adsorbție a lui Langmuir. c_a depinde de presiunea gazului după una din relațiile (forme liniarizate):

- izoterma Freundlich

- - izoterma Freundlich

$$\lg c_a = \lg \beta + 1/n \lg p$$

- - izoterma Langmuir – adsorbție în strat monomolecular

$$p/c_a = 1/bc_\infty + p/c_\infty$$

- - izoterma BET – adsorbție în strat polimolecular.

$$x/c_a(1-x) = 1/c_m C + C - 1/c_m Cx;$$

$$x = p/p_0$$

Izoterma lui Langmuir ignora posibilitatea formării de straturi de fizicoadsorbție peste cel inițial, motiv pentru care se ajunge la o saturare a suprafeței la presiuni ridicate. Dacă se admite posibilitatea formării de straturi multiple, creșterea acestora va fi indefinită până la producerea condensării gazului.

• Izoterma cea mai utilizată pentru a analiza adsorbția în straturi multiple se datorează lui S. Brunauer, P. Emmett și E. Teller (1938) și este denumită izoterma BET.

- Pentru deducerea sa se porneste de la trei presupuneri:
 - a) toți centrii de adsorbție de pe suprafață sunt echivalenți.
 - b) capacitatea de adsorbție a unui centru nu depinde de gradul de ocupare a centrilor vecini.
 - c) Pe fiecare centru se pot adsorbi numeroase straturi de molecule, căldura de adsorbție fiind egală pentru toate acestea exceptând primul strat.

Spre deosebire de izoterma Langmuir, acum numărul de molecule adsorbite nu coincide cu cel al pozițiilor ocupate, deoarece pot exista poziții cu mai mult de o moleculă. Gradul de acoperire nu va fi între 0 și 1 ci între 0 și infinit.

Constantele (β , n); (b , c_∞); (c_m , C) se obțin prin reprezentarea grafică a relațiilor de mai sus. În practică prezintă importanță deosebită constantele c_m și C din izoterma BET. Cunoscând c_m se poate calcula suprafața specifică a adsorbantului:

$$S_{\text{BET}} = S_M c_m n;$$

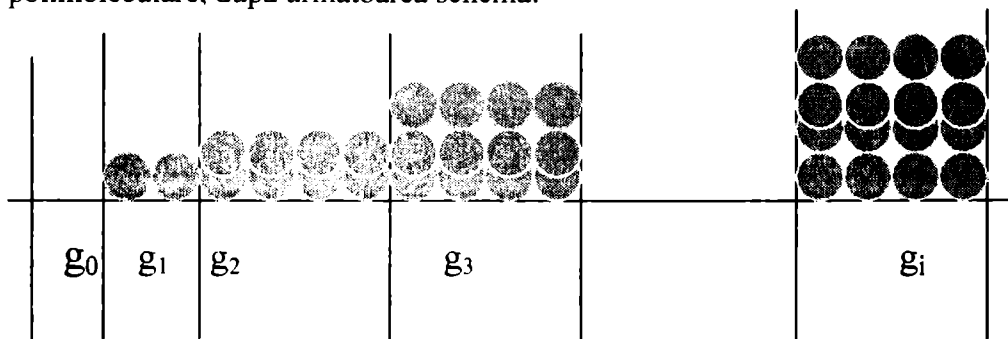
c_m se măsoară în moli pe gram

Pentru adsorbția unui amestec de gaze (aer-biocid) – în cazul real în care ne aflăm – suprafața ocupată de gaz (biocidul) va fi dată de o ecuație de formă:

$$g_i = k_i P_i / 1 + \sum k_i P_i$$

Relația este dedusă ținând cont că pentru fiecare gaz se atinge un echilibru adsorbție-desorbție și că suprafața liberă este egală cu diferența dintre unitate și gradul de acoperire corespunzător celor i gaze.

Renunțând la ipoteza stratului monomolecular Brunauer, Emmet și Tallor dau o nouă expresie izotermei de adsorbție și care corespunde adsorbției fizice pe astfel de adsorbți și anume “izoterma BET”. Ipoteza ce stă la baza deducerii izotermei BET este aceea a adsorbției în straturi polimoleculare, după următoarea schemă:

$g_0, g_1, g_2, g_3, \dots, g_i$ – reprezintă fracțiuni de suprafață neocupate și ocupate cu strat monomolecular, bimolecular, i -molecular.

Primul strat se formează prin adsorbție pe suprafața solidului. Stratul al doilea și următoarele se formează datorită forțelor de interacțiune dintre moleculele straturilor succesive de substanță adsorbită. Pentru primul strat de biocid echilibrul se stabilește între viteza de adsorbție pe suprafața liberă, g_0 , și viteza de desorbție de pe suprafața acoperită cu un strat monomolecular, g_1 .

Pentru straturile 2,3,4 ... i , echilibrul se stabilește între viteza de adsorbție pe stratul ocupat cu filmul monomolecular g_1 și stratul ocupat cu filmul bimolecular g_2 . Dacă gradul de acoperire (g) se exprimă în funcție de adsorbție specifică la un anumit grad de acoperire (a) și de adsorbția limită corespunzătoare acoperirii totale a suprafeței se obține:

$$G = a/a_{\infty}$$

Iar izoterma Langmuir se transforma in:

$$a = a_m c_a P / (1 - P/P_o)(1 + c_a - P/P_o)$$

unde:

a_m = constanta de proportionalitate

P_o = presiunea vaporilor saturati

Cand $P/P_o \ll 1$ izoterma BET se reduce la o izoterma de tip Langmuir.

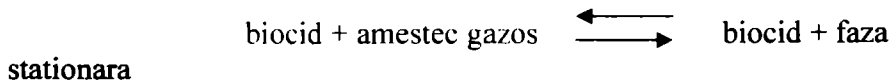
CONCLUZII

Procesul de adsorbție a biocidului din amestecul gazos se bazează pe interacțiunea fizică diferită a componentelor acestui amestec gazos între 2 faze, dintre care una este staționară – bunurile culturale – și amestecul gazos care este faza mobilă. Faza mobilă prin mecanismul de difuzie, ‘șpala’ pe toate fetele.

Viteza de deplasare a componentelor amestecului în lungul, în lățul și al înălțimii bunurilor culturale este diferită și depinde de gradul de distribuție a componentelor între cele 2 faze și de curenți naturali sau artificiali creați în spațiul în care se face tratamentul. Dacă biocidul din amestecul gazos este mai slab, adsorbit pe faza staționară din motive fizico-chimice, viteza sa de deplasare se apropie mai mult de cea a aerului. Moleculele biocidului adsorbit pe faza staționară sunt angajate pe în proces cinetic de adsorbție-desorbție permanent astfel încât moleculele se afla o fracțiune de timp pe suprafața fazei staționare, iar restul timpului se găsesc pe/in faza mobilă (amestec gazos), deplasându-se odată cu acesta. Rezultă ca moleculele biocidului care se adsorb mai puternic pe faza staționară migrează mai încet, parcurgând în unitatea de timp pe această suprafață o distanță mai mică decât amestecul gazos (aer).

Viteza cu care se deplasează moleculele biocidului depinde atât de viteza de deplasare a fazei mobile (amestec gazos) cât și de gradul de

distributie in spatiu al biocidului intre cele doua faze, care este exprimat prin urmatorul echilibru cinetic de adsorbție - desorbție:

Rezulta astfel ca, daca echilibrul de adsorbție este deplasat spre faza mobila (gazoasa), biocidul respectiv migreaza mai repede, iar daca acest echilibru este deplasat spre faza stationara (bunurile culturale) biocidul migreaza mai incet.

Deci intre cantitatea adsorbita si cantitatea ramasa in mediul de dispersiune se stabileste o stare de echilibru. Adsorbția, la randul ei, este negativa atunci cand concentratia substantei la suprafata adsorbantului este mai mica decat concentratia substantei adsorbite din mediul inconjurator si adsorbția este pozitiva cand concentratia substantei adsorbite este superioara concentratiei din mediul inconjurator.

La concentratii mici, izoterma de adsorbție este liniara.

Diferenta intre vitezele de migratie ale biocizilor dintr-un amestec gazos intr-un proces curativ este o consecinta a particularitatilor lor structurale, care determina o diferentiere a coeficientilor de adsorbție si de repartitie. Aceste structuri care se diferentiaza uneori foarte putin, conduc la interactiuni si energii de legatura diferite cu cele doua faze. Asa se explica diferentele intre coeficientii de adsorbție si de repartitie.

In prezent se cunosc numeroase date experimentale si teoretice care permit o corelare intre structura chimica a substantelor ce vin in contact si fenomenul de adsorbție. Aceste date ofera posibilitatea stabilirii conditiilor, factorilor de microclimat –temperatura, umiditate relativa, spectrul luminos - necesari realizarii unui tratament curativ cu rezultate bune.

In concluzie, in tratamentele curative este de dorit sa se manifeste numai adsorbția fizica realizata prin intermediul unor interactii de tip Van der Waals. Adsorbția fizica are loc la temperaturi joase, mai exact la temperaturi inferioare sau situate in jurul punctului de fierbere al biocidului, iar cantitatea de substanta adsorbita scade cu cresterea temperaturii mediului.

BIBLIOGRAFIE:

CATALINA PISOSCHI – *I.Biochimie structurala*, Editura Medicala Universala, Craiova 2003

GEORGE BRATULESCU – *Compusi organici antidaunatori*, Editura SITECH, Craiova 2007

M.A. IONESCU, M. LACATUSU – *Entomologie*; Editura didactica si pedagogica Bucuresti, 1971

OANA SERBAN, CONSTANTIN SERBAN, SIMINICA BALUS – *Adsorbția – fenomen complex in tratamentele chimice curative la bunurile culturale din lemn*; Oltenia studii si comunicari; Craiova 1998, pg. 150 Internet – www.natura.ro -3 imagini

MĂRUL MORTULUI – SEMNIFICAȚIILE RITUALULUI ÎN ȚARA BĂRSEI

Roxana CORNEA

*Centrul Județean pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale
Brașov*

Abstract

The Tree of the Departed

The apple tree is a reminder of the biblical myth about disobeying the order of not eating the forbidden fruit. Romulus Vulcanescu noticed that the apple tree – the tree of life – is often a substitute of the fir tree.

The fir tree is also a funeral tree which helps the soul at its final great passing.

The apple tree is a symbol of the man's three stages of life. At his youth the man is beautiful, just like an apple tree in bloom; in his midlife the man is like a tree in the summer, full of fruit, and when he is old, he is like a tree in autumn.

As a funeral tree, the apple tree replaces the fir tree planted on the upper side of the grave.

The contact with death generates a lack of balance; it produces anxiety and insecurity, characteristic for the process of separation from the world of the living.

These feelings explain, as Ofelia Vaduva noticed in "The Magic of the Gift", the frequency of the specific ritual acts among which the most important is the food offering and sharing its own goods.

The researchers who studied the symbols of the tree, consider it as replacing the fruit of the earth, offered on the 40th day after the funeral and which is, in fact, offered on behalf of the departed soul, represented by a branch of apple tree or by an adorned tree, depending on every village's custom. The tree's purpose is to place the departed into another order providing the post-existence, replacing destiny.

Mărul amintește tuturor de mitul biblic privitor la încălcarea poruncii de a nu mânca din fructul oprit. Comunitățile rurale însă au transmis din generație în generație mai multe mituri care prezintă mărul și merele, care cresc sub Pământ, pe Pământ sau în Cer, în Rai. Porivit unor credințe populare sub Pământ se află un măr roșu care susține Pământul, dar nimeni n-a reușit să ajungă la el.

Dacă moartea e o poarta de trecere spre alta stare a ființei și un drum spre "marea iluminare", cum credea M. Eliade, atunci *Mărul roșu* este o expresie desemnată a ultimei condiții umane.

Romulus Vulcănescu remarca însă faptul că mărul apare les ca un substitut al bradului și ca pom al vieții. Bradul e și arbore funerar, care ajută în marea trecere a sufletului.

De fapt, în mai toate culturile, copacii sunt simboluri spirituale care întruchipează unitatea, legătura indestructibilă între lumea zeilor, a cerului, cu izvorul vieții – pământul. Lor li se atribuie semnificații cosmice, simbolizând Axis Mundi, adică Axa Lumii, sau mai cunoscut sub numele de Pomul Vieții, care face legătura dintre cele trei luni: prin rădăcini - tărâmul morții și întinericului; prin ramuri, frunze, flori și fructe – cu lumea pământeană și prin vârfurile sale legătura cu cerul lumea zeilor, Paradisul sau Nirvana tuturor făgăduințelor... Axis Mundi este reprezentarea arhitecturii cosmice în vechile culturi. Se credea că începe din Centrul pământului până la Steaua Polară, fiind o susținere imaginară a „cupolei cerului”. El mai era reprezentat și sub formă de spirală, labirint, sau Arborele Cosmic.

În mitologiile, în credințele tuturor popoarelor, arborele ocupă un loc deosebit de important, de la naștere până la moarte și chiar și după aceea.

După cum remarcă Mircea Eliade: „arborele este încărcat cu fore sacre deoarece este vertical, crește, își pierde și-și recapătă frunzele, și deci se regenerează; el moare și renaște de nenumărate ori”.¹

Arborele este considerat simbolul Axei lumii, drumul ascensional pe care sufletul îl străbate, atunci când trece din lumea materială în cea

¹ *Mircea Eliade, Religii și culturi populare, în anuarul arhivei de folclor VIII-IX. Ed. Academiei Române, București 1991, p. 234* *Eliade, Mircea, Tratat de istorie a religiilor, Ed. Humanitas, București, 1992 p. 234*

imaterială. Astfel este „Scara lui Jakob”, stâlpul șamanilor din Siberia, cel din sanctuarele Vaudu, sau cel al indienilor Sioux; în religia iudeo-creștină stâlpul central al casei sau templului. Reprezintă un simbol dar și o metaforă pentru viața în sine, regenerare și nemurire.²

În credința mozaică, Pomul vieții crește (virtual) în mijlocul Ierusalimului.

În mitologia popoarelor, Pomul Vieții este păzit de animale fabuloase, iar fructele pot să dea un strop de nemurire. Exemplu Pomul vieții din Eden cu 12 fructe – semnul reînnoirii ciclice sau merele din grădina Hesperidelor Coloana vertebrală este tot așa considerată stâlpul central al corpului omenesc care este sanctuarul sufletului. Cum am arătat de a-lungul vremii pomul a avut diverse simboluri. Simbolul –spunea M. Eliade – nu capătă valoare și nu exprimă realitatea decât când participă la viața unei culturi, e limbaj curent între oameni, e accesibil și viu oricui și e propus de activitatea fantastică, mitică a întregii societăți³, de unde și semnificațiile mărului în ritual funerar.

Am enumerat câteva considerente legate de acest subiect, deosebit de interesant, doar pentru a arăta multipla simbolistică a arborelui.

În mitologia poporului român Arborele Cosmic este Bradul care, a fost și rămâne prezent în toate riturile de trecere ale țaranului român, de la naștere și până la moarte, în datinile ce țin de ciclurile calendaristice, a sărbătorilor fixe sau mobile, fiind un „personaj” important în folclorul românesc, ca un tovarăș de viață, amintit în „legende, balade, basme (unde mărul indică protagonistului drumul), colinde și în toate creațiile spirituale legate de străvechiul fond mitologic. Dintre pomii fructiferi mărul este utilizat ca simbol cu mai multe sensuri. Aceste semnificații antecreștine sunt preluate și de biserică, relizându-se un plurisinctetism, care a dus în cele din urmă la apariția unei religii țărănești.

Mărul simbolizează cele trei vârste ale omului. La tinerețe omul este frumos ca un măr înflorit primăvara, la mijlocul vieții el este ca pomul vara, încărcat de rod, iar la bătrânețe, ca un măr de toamnă.

Se spune că cine va dărui mere în viața pământeană, le va primii înapoi în viața de dincolo de moarte.

Ca arbore funerar, mărul înlocuiește bradul, pus la capul mormântului care ajută în marea trecere a sufletului peste Apa Sâmbetei, ca arbore de pomană e substituit printr-un pom fructifer.

² Mircea Eliade, *Tratat de istorie a religiilor*, Ed. Humanitas, București, 1992

³ M. Eliade, *Speologie, istorie, folclor, în Fragmentarium*, Ed. Destin, Deva, 1990, p. 7-8

Studiul de față se dorește a fi un început de cercetare o reglare a mentalității la nivel de comunitate țărănească din zona etnofolclorică a Țării Bârsei.

Ca marcă de identitate culturală specifică satelor cercetate am selectat ceremonialul de înmormântare, reglarea fiind raportată cu precădere la obiectul ritual pomul, numit în zonă „mărul mortului”. Obiect ritual al unui întreg ceremonial influențat de creștinism mărul mortului, cu rădăcini în precreștinism, rămâne puternic ancorat în desfășurarea obiceiului.

Contactul cu moartea creează un dezechilibru, produce sentimentele de neliniște și de nesiguranță, ce apar în prezența desprinderii din această lume. Ele explică, spunea Ofelia Văduva în *Magia darului*⁴, în mare măsură frecvența actelor rituale specifice mometului între care, predominantă este ofranda alimentară. Totodată intervine și o nevoie interioară de a dăruii, de a împărții altora din bunurile proprii. Dar despre semnificațiile darului în cadrul studiului de față o să vorbim pe larg mai încolo.

Obiceurile din ciclul vieții- naștera, nunta și în mormântarea se dovedesc a fi cele mai rezistente în timp din punct de vedere al păstrării elementelor tradiționale.

Pentru a putea vedea modul în care comunitățile țărănești mai păstrează obiceiul înmormântării cu toate actele și obiectele rituale specifice, precum și influnețele asupra, acestora, în perioada 2007-2008 s-au întreprins cercetări în satele care mai sunt reprezentative din acest punct de vedere din Țara Făgărașului, respectiv a Țării Bârsei: Veneția de Jos, Veneția de Sus, Comăna de Jos, Comăna de Sus, Fântâna, Drăguș, Lisa, Copăcel, Berivoi, Șinca-Nouă, Șinca Veche, Șercăița, Poiana- Mărului.

În zonă apare ca pom cu virtuți deosebite mărul, care a înlocuit pe parcursul timpului bardul. Ambii pomi sunt folosiți la ceremonialul de înmormântare, dar în momente diferite. Ca și în alte perioade ale vieții și în cadrul înmormântării existau diferențieri pe criterii de vârstă. La oamenii în vârstă și la cei căsătoriți în obiceiul de înmormântare ca obiect ritual este folosit mărul, iar la cei tineri necăsătoriți fie fete sau băieți era steagul, sau bradul (în satele cercetate steagul predomină și se impune mai ales în recuzita cetei de feciori).

Simion Florea Marian enunța mai multe semnificații ale pomului printre care și trei legate de moarte. După opinia lui pomul care se duce în

⁴ Ofelia Văduva, *Magia darului*, Ed. Enciclopedică, București, 1997, p.19

fața mortului semnifică trecerea din lumea aceasta în cealaltă, umbrirea și recreerea sufletului după ce a trecut prin toate vămile, pomul raiul, sau raiul însuși⁵.

Cercetătorii care s-au preocupat de simbolistica pomului îl consideră substitut al roadelui pământului dat de pomană la patruzeci de zile de la înmormântare la slobozitul apei sau a izvorului, care-i revine sufletului mortului reprezentat de o creangă de măr sau de un pom întreg împodobit, diferențierea făcându-se de la un sat la altul. El este menit să-l așeze pe cel repauzat într-o nouă ordine și să-i asigure post existența substituindu-se astfel destinului uman.

În urma cercetărilor s-a constatat menținerea în apoape toate satele a pomului numit „*mărul mortului*”. Acesta se face dintr-o crengă mare de măr. Mărul se împodobea de către o femeie văduvă din sat. „Măru' e 'podobit de o femeie văduvă, pentru că trebuie să-l 'podobască o femeie iertată de păcate, o femeie care să nu fie bolnavă.”⁶ (inf. Viorica Socol, 62 de ani, sat Berivoi, nr. 107, comuna Recea), în ziua de înmormântare, în curtea casei celui decedat. În măr se pun: nuci, mere, colaci, prune uscate înșirate pe ață. În unele sate denumirea este extinsă și la copturile care se pun în măr: „*de-ale mărului*”⁷. (inf. Viorica Socol, 62 de ani, sat Berivoi, nr. 107, comuna Recea)

Denumirea copturilor rituale care se puneau în măr diferă de la un sat la altul: turte (Șinca Veche), colaci (Poiana Mărului, Moieciu, Brivoi, Șinca Nouă), bucături (Sâmbăta de Sus, Sâmbăta de Jos, Lisa), capete/căpețele (Copăcel), pufuri (Bucium).

Copturile rituale, colacii erau copti de o femeie specilă numită babă în cele mai multe sate (Veneția de Sus, Comăna de Sus, Fântâna). În satele în care femeile îndeplineau această funcție ritualică, ele trebuiau să fi fost văduve de cel puțin cinci ani. „*Bucăturilele le cocea baba. ea frământa. se făcea dintr-o măsură de făină, numa ea avea voi să le facă. Ea zicea întâi „lapăd tot” se spăla se aranja se spăla pe gingii cu sare se piptăna și se îmbrăca curat și punea cristolnicu*”⁸ (inf.- Elena Datcu, 53 de ani, sat Crihalma, nr.158 comuna Părau). Tot aceste femei având dezlegare de la preot încrustau copturile rituale cu cristolnicul, făcând semnul crucii. „*Baba era o femeie văduvă iertată și dezlegată de popă. Dacă avea relații cu soțul nu*

⁵ Simion Florea Marian, *Înmormântarea la români*, Ed. Grai și Suflet- Cultura Națională, București, 1995, p.117

⁶ Informator- Viorica Socol, 62 de ani, sat Berivoi, nr. 107, comuna Recea

⁷ Informator - Viorica Socol, 62 de ani, sat Berivoi, nr. 107, comuna Recea

⁸ Inf.- Elena Datcu, 53 de ani, sat Crihalma, nr.158 comuna Părau

avea voi să facă..”⁹ (inf.-Viorica Paler, Sâmbăta de Sus, 64 de ani, nr. 107). În Sâmbăta de Sus tot ea era aceea care prepara pescurea din care se făceau Paștele cu vin alb adus din Rucăr în ciubăr de lemn. În Crihama baba face și prescura pentru pomana de șase săptămâni.

Atât bărbații cât și femeile sunt purtători ai tradiției. Dar în riturile din ciclul vieții, ca și în acest caz, femeile sunt participanții rituali centrali. Femeile sunt în mod predominant expuse în timpul secvențelor ceremonialului. Femeile nasc, spală mortul, bocesc, strigă la nunți, coc. Copurile rituale ale mărului, pregătite de babă se făceau din aluat sau cocă de grâu copt în cuptor, pe vatră. „Se fac 9 capete frământate de către văduvă, doar ea are voie să le facă și să le însemne cu pristolicul”¹⁰ (Inf.-Maria Drăgoi, 76 de ani, Copăcel nr.152, comuna Hârșeni).Couturile rituale au devenit marcă a obiceiurilor legat de moarte.

La mărul mortului copturile care se pregătesc cu acest prilej fie pentru a decora mărul, fie pentru fi oferite preotului, au denumiri diferite de la un sat la altul. La Sâmbăta de Sus se fac: 6 capete, 4 scări, c năporojnă, o potcoavă; la Lisa: un „harhanghel” (în formă de potcoavă), un colac cu tei cruci numit „colacu' lu' Dumnezeu”, 2 năporojne, o prescură, 1 crestate și 4 scări; la Moieciu de Sus: o stolnică, 3 bulze (în formă de „S”), 2 scări, 2 foarfeci și 4 căpețile.

„Pentru morți la Șercăița se făcea capete așa le spunea. Din aluat dospit se făceau o prescură și restu niște colaci împlețiți. Parcă se făceau vreo 21 de colaci împlețiți rotunzi (împlețiți ca coada fetii în 1 și se aduna așa frumos și se puneau pe lopată la copt).

Se făceau unii împlețiți, așa cum v-am spus, iar alți se făceau : două coade le sucea și le făcea în formă de U de tipar și pe te alea două picioare și peste ele punea o sucitură alta. Aia era scara după Dumnezeu.

Și pe urmă se făcea foarfeca. Îi făcea ca o ureche a foarfecă. Îi făcea ca un orificiu din ăla și pe urmă aici așa le petrecea și tot așa făcea 2 cozi din ălea. Le sucea și o făcea mai lungă și-o tăia în 2 și făcea așa.. pleca cu una de aici și o sucea, pleca cu a 2 a și o sucea. foarfeca una. Colacu' după Dumnezeu doi, se făceau 2 argangheli, ăia nu mi știu cum se făcea... Nașa mea făcea da' eu eram mică.

Făcea turte nedospite . Așa le cocea ... acu' nu mai știu să vă spui: pe cuptor, pe sobă, da' eu eram mică. Restu'colacilor erau împlețiți rotunzi. Îi împletea în 3 . Făcea 3 coarde lungi, așa, le-mpletea-n tre până aduna împletitura aia aici și aici ori îi făcea cu colăcel. Copturile se puneau 5 pe

⁹Inf.- Viorica Paler, Sâmbăta de Sus, 64 de ani, nr. 107

¹⁰Informator- Viorica Paler, Sâmbăta de Sus, 64 de ani, nr. 107

masă, deci 5 se puneau atunci când era 'mormântarea. La noi se face măr. Mărul mortului.(...)

Pentru mărul mortului se făceau turte din alea nedospite și le făcea fel de fel de forme (o steluță, una patrată, alta rotundă) și le făcea mai multe. Și apă făcea cu furculița. Înțâpa așa pe ele, să facă ceva, să nu fie simple și le cocea.

La aluat se puneă făină, cu apă cu un pic de sare și se puneă zahăr, ca să fie dulci. Eu cred că în cuptor le cocea și pe ălea după ce făcea pâinea și colacii ca să ardă cuptoru' mai puțin.

În afară de turte nedospite în măr se mai puneau colăcei. Se puneau mere, nuci..¹¹(Inf.- Virginia Ciovică, 71 de ani, sat Șercăița, comuna Șinca Veche)

Împodobirea mărului se realizează după reguli bine stabilite de comunitățile satești. Până și așezarea pomului e făcută după legile nescrise ale țaranului: fie în curte așezat pe o masă, unde sunt bucatele, fie în cimitirul din curtea bisericii (doar în Drăguș) lângă o cruce, legat cu niște bete „și acolo se împodobește”¹² (Inf. -Silvia Poparad, sat Drăguș, nr 216, 76 de ani, comuna Viștea de Sus). În Veneția de Sus bucăturile se pun la ora 12 „cân' trag clopotele de la biserică- nouă colaci, nouă jimble nouă turte”. (Inf.- Viorica Radocea, 59 de ani, sat Veneția de Jos, nr. 216, comuna Părău).

În legătură numărul obiectelor care se pun în măr, acesta este în cele mai multe cazuri un număr imapar. „Se puneă fără soț totu'. Totu' ce se puneă în măr era fără soț. Zice să fie fără soț să nu mai ia moru' încă un soț. Să nu-și mai ia o pereche”¹³(Inf. Virginia Ciovică, 71 de ani, sat Șercăița, comuna Șinca Veche).

Importanța copturilor rituale în cadrul ceremonialului este dată de modul de așezare al acestora, ele purtând denumiri diferite. În Viștea de Sus se pun 12 struți reprezentându-i pe cei 12 apostoli, 9 stolnici reprezentând cele 9 cete cerești, mere, nuci. Observăm frecvența cifrei 9, cifră încărcată de semnificații. Ea e măsura gestației și simbolozază încununarea eforturilor de finalizare a creației.¹⁴

Intersante este faptul că doar în câteva sate se mai păstrează obiceiul de a pune în măr și un batic sau o cârpă, dacă cel decedat era de sex feminin,

¹¹ Informator- Virginia Ciovică, 71 de ani, sat Șercăița, comuna Șinca Veche

¹² Inf.- Silvia Poparad, sat Drăguș, nr 216, 76 de ani, comuna Viștea de Sus

¹³ Inf. Virginia Ciovică. 71 de ani, sat Șercăița, comuna Șinca Veche

¹⁴ N. Panea, Cartea românească a Morții, Ed. Profîn, Turnu Severin, 1998, p25

și o cămașă dacă cel decedat era de sex masculin. Tot în măr se mai puneau o cană, două lumânări agățate cu ață, un ștergar țesut frumos (prosop mai nou). Obiceiul de a pune în măr atunci când decesul survine între Paști și Rusalii și „...trei ouă roșii care se împlântă de-a dreptu' în cranga marului”¹⁵ îl regăsim în satul Fântânași în Poiana – Mărului. (Inf. Maria Costea, 75 de ani sat Fântâna, nr. 96, comuna Hoghiz)

Sub măr se puneau o farfurie cu păsat sau una cu lapte recent colivă, o cană și un ulcior cu apă, și o laiță sau o băncuță dreptunghiulară de lemn cu două picioare, mai nou în loc de băncuță se pune un scaun și „*jumatate de vin într-o sticlă cu care stropește popa la cimir mortu'*”¹⁶ (Inf. Elena Frâncu, 76 de ani, sat Comăna de Sus, nr. 144, comuna Părău)

Unori mărul nu se așează pe masă, ci într-o găleată cu apă, în cazul acesta se face un colac special pentru găleată.

„În măr se pune găleată da' numa' dacă mortu' nu avea cununie. Pe timpu' ăla măru' se făcea numai la tinerii necăsătoriți. Da' acu se face la toată lumea. Să pună o, o găleată, cană, o lingură, o farfurie cu păsat sau lapte (acuma se face orez) și prosop. Câteva nuci... 3 nuci, 3 mere și dacă era între Paști și Rusalii, 3 ouă roșii. Colacii se făceau așa: capătu'- unu', un stolnic, un colac rotund, pentru găleată, cu gaură la mijloc, să face 2 scări, 2 învărtite, 2 arhangheli, 2 Dumnezăi, o prescură, 2 foarfeci.

Alea toate se face din aluat de diferite forme. La tinerii necăsătoriți se făcea măru' la înmormântare. La ai căsătoriți numai la 40 de zile. Când se îngroapă se făcea numa' la ăl care era necăsătorit. Da' acua văz că se face la toată lumea, că s-a luat obicei”¹⁷. (Inf.- Maria Clopoțel, 73 de ani comuna Poiana Mărului nr. 695)

La vechii daci după incinerare cenușa era pusă într-o urnă, care era însoțită de o ceașcă dacică și-o strachină pentru a fi înhumate împreună într-un mormânt. Ceașca și strachina simbolizau în ritualul înhumării obiectele sacre cu care decedatul trebuia să participe la „opățul nemurii”¹⁸ Totodată conținutul ofrandelor pentru morți exprimă repere precise ale spiritualității tradiționale, centrate în jurul credințelor ce se referă la eficacitatea alimentelor cu un simbolism marcant (colaci, lapte, miere, vin) cât și credința că alături de ofranda alimentară trebuie să dai și vesela necesară

¹⁵ Informator- Maria Costea, 75 de ani sat Fântâna, nr. 96, comuna Hoghiz

¹⁶ Informator- Elena Frâncu, 76 de ani, sat Comăna de Sus, nr. 144, comuna Părău

¹⁷ Inf.- Maria Clopoțel, 73 de ani comuna Poiana Mărului nr. 695

¹⁸ Romulus Vulcănescu, Mitologie românească, ed Academiei, București 1985, p. 168

împlinirii actului alimentar (vase, tacâmuri, căni) și, totodată și obiecte de îmbrăcăminte.¹⁹

Obiceiul de a se face mai mulți pomi întâlnit în Viștea de Sus sau Fântâna, atestă faptul următor: cu cât ne apropiem de zilele noastre observăm o încărcare a pomului ca obiect ritual. Se distinge o schimbare atât din punct de vedere semantic cât și estetic. Referindu-se la simplitatea de altadata a obiectului ritual Livia Stoica de 87 de ani din Viștea de Sus relatează: „*la noi se fac trei merişori ... trei crângi mari, ciopârțite pe care se așează biscuiți... înainte se puneau numai mere*”.

După ce e binecuvântat de către preot, adică sfințit, nașa sau nașul de cununie al decedatului ia mărul îl duce la groapă unde îl culege. Dacă nașii nu mai sunt în viață mărul e cules de urmașii acestora sau de un om sărac din sat, sau de copii. „*Cân murea tânăru' necăsătorit măru' îl ducea până la groapă și-l culegea Nașu' de botez îl culegea. Așa e obligația. Nașu' de botez ducea măru'*”²⁰. (Inf. Maria Clopoțel , 73 de ani , sat Poiana Mărului nr. 695)

Copturile rituale erau împărțite între nașă și preot: „*Copturile se puneau 5 pe masă, deci 5 se puneau atunci când era 'mormântarea. La noi se face măr. Mărul mortului. Deci se pune pe masă 5 bucăți și 6 se puneau într-o traistă. Cei de pe masă îi lua preotu', ăia 6 îi lua nașa mortului. Ȑilalți erau puși în traistă, îi lua și-l ducea în biserică, tot lu' preotu'. Și mai rămăneau 5 acasă, cu ăia făcea parastas.*”²¹ (Inf. Verginia Ciovică, 71 de ani, sat Șercăița, comuna Șinca Veche). Colacii se ce cuvin preotului o parte îi ia el și o parte îi oferă nevoiașilor din sat. (Berivoi)

În cazul în care există mai mulți meri–Poiana Mărului ei erau repartizați după cum urmează: „*Măru il lua așa... la noi se făceau 7 meri. În denii de 7 ani se fac 7 meri și primu' măr il dai la nașu' de botez. Al doilea se dă la nașu de cununie și restu' cine mai amărât La săraci.*”²² (Inf. , Maria Clopoțel , 73 de ani comuna Poiana Mărului nr. 695)

Tot nașa lua și ia sau cămașă, iar în Drăguș era obiceiul de a da nașei pânză „*să hie așa cam de două mâneci de ie, acu s-o mai schimbat se dă ștergar*”²³ (Inf. Viorica Codrea 66 de ani, Drăguș, nr. 436, comuna Viștea

¹⁹ Maria Bocșe, *Veșmântul- punte dar de pomenire în riturile funerare românești din Transilvania, în vol. Istorie și Tradiție în spațiul românesc. Culegerii de studii. Ed. S.C. Tipotrib S.R. L., Sibiu, 1996*

²⁰ Inf.- Maria Clopoțel , 73 de ani comuna Poiana Mărului nr. 695

²¹ Inf.- Verginia Ciovică, 71 de ani, sat Șercăița, comuna Șinca Veche

²² Inf.- Maria Clopoțel , 73 de ani comuna Poiana Mărului nr. 695

²³ Viorica Codrea 66 de ani, Drăguș, nr. 436, comuna Viștea de Jos

de Jos) . La Copăcel nașul ia mărul din curtea bisericii. Tot lui îi revin și scaunul sau laița, o cămașă, un ștergar, farfuria și lingura din măr. La groapă nașul se ține de măr împreună cu un reprezentant al mortului și zice: „*Pe lumea asta e a Matale și pe lumea ailaltă a morului*”. Pe sicriu se pune o cârpă țesută. La groapă cârpa se tăia de către o femeie văduva de obicei baba ce cocea copturile pentru măr, iar celelate femei tot văduve boceau mortul.

La Șinca Nouă nașul culega mărul și-l pune în desaga lui. Tot nașul împărțea colaci dintr-o desagă la cimitir.

Modul în care societățile țărănești contemporane din zona cercetată încercă să mențină valorile tradiționale e discutabil, acest lucru depinzând de condiția social-economică a performerilor, de conștiința apartenenței lor la comunitate și valorile acesteia, de modul în care sunt preluate anumite atitudini și elemente de comportament din mediul urban și integrate în comunitate asimilând valorile tradiționale sau anulându-le complet.

Elementele noi preluate din mediul urban și introduse în defășurarea obiceiului de înmormântare, cum sunt obiectele rituale din cardrul ceremonialului, nu sunt întotdeauna potrivite din punct de vedere estetic, ele combinându-se de regulă cu cele vechi rămase în memoria oamenilor și ducând în cele din urmă la un amestec cu totul nefericit. Faptul că eugeniile, biscuiții și dulciurile de tot felul au în locuit turtele, merele, prunele și nucile subliniază faptul că deși comunitatea e conștientă în mare parte de valorile spirituale moștenite, practică ritualul mecanic. În cele mai multe sate din Țara Făgărașului colacii pentru mort se fac la oraș aceștia fiind făcuți și de femei tinere căsătorite. Nu toți interlocutorii la data relizării cercetării mai cunoșteau foarte bine modul de așezare al pomului, sau a bucăturilor explicația fiind aceea că mai de mult ele erau făcute de femei specializate.

Mărul oferit ca dar . Trebuie să dai ca să primești- M. Mauss

Lecția pusă în valoare de Mauss, lecție cu un profund fundament creștin, ce s-a perpetuat până la noi, își dovedește încă forța și în gândirea țaranului român.: „dacă nu faci pomană pe lumea asta n-ai ce mânca pe lumea cealaltă”(Gorovei, 1915, p. 278). De aici și cele trei obligații ale darului, care presupun necesitatea de a dăruii. a primi și a de a înapoia darul, necesitatea de a da ca să primește pentru că așa cum spune doctrina creștină „dar din dar se face rai”.

În sens extins mărul este oferit ca dar. „Darul mediază o relație de reciprocitate întrucât exprimă o obligație reversibilă aceea de a da și de a

primi. (...) Sinonim nelogic de origine franceză, donație, danie- cuvântul dar are și sinonime de influență bisericească: plinos, ofrandă, jertfă, oblațiune”²⁴

Mărul e oferit ca dar pe lumea asta celor vii(nașului, babei preotului, săracilor, copiilor, rudelor), iar pe cealaltă lume ca dar mortului. Pentru naș el este oferit în semn de mulțumire ca ofrandă rituală, în relațiaa sprituală naș-fin „în semn de mulțămită nașului că l-a cununat”²⁵(Inf. -Maria Costea, 75 de ani sat Fântâna, nr. 96, comuna Hoghiz)

O parte din bucăturile mărului sunt oferite în dar preotului intercesor al relației cu divinitatea, cu spritele strămoșilor. Sufletul celui decedat ne apare acum ca un neofit care trebuie inițiat în tainele drumului, pentru că această călătorie sufletească este similară unei probe pe care acesta o poate îndeplini numai dacă este inițiat, iar inițiatorul, este în acest caz preotul. Dar este oferit și săracilor, rudelor copiilor participanților la înmormântare. Și pentru că am vorbit în cazul darului de reciprocitate - cel decedat la rândul lui facilitează contactul cu lumea de dincolo. Cei vii au posibilitatea de a lua legătura cu morții neamului și de a comunica prin cel decedat cu ei. Prin cel decedat se comunică, se transmite ofranda, darul, și se menține legătura cu neamurile decedate. Comunicarea dintre vii și morți este posibilă, dar numai prin forme mediate . Una dintre aceste forme este poamana. „*Pomenile se fac: când moare, la înmormântare, la 40 de zile, la 6 luni și un an . și apoi, dacă porți respect, la fiecare an faci pomeană.*

Tăticu meu a murit acum 2 ani și la 9 zile i-am făcut măr, apoi pomeana de 40 de zile, la 6 luni. La 6 luni se face pomeana pe ulicioara bisericii nu să prea face acasă. La anu' o să fac iar în casă cu meri mulți, cu de-astea.

*Să face pe ulicioara cu vin și s-adună lume multă, către 600-700 de colaci dacă e postu' Paștilor. Să face cu vin cu colaci lumânări și colivă. La fiecare să dă un pahar de colivă.”*²⁶ (Inf., Maria Clopoșel , 73 de ani comuna Poiana Mărului nr. 695)

La Berivoi, după trei zile de la înmormântare se face „prânzul mortului”- la care participă: 5, 9, 11, 13 femei văduve. Numărul femeilor chemate trebuie să fie fără soț, cu ele se face prima pomană a mortului. La Șinca-Nouă prima pomană se frăcea la o săptămâna de la înmormântare, apoi la 6 săptămâni, la 6 luni apoi la un an. Se făcea la pomană o masă

²⁴ *Ofelia Vaduva, Magia darului, ed. Enciclopedică București 1997, p.158*

²⁵ *Informator- Maria Costea, 75 de ani sat Fântâna, nr. 96, comuna Hoghiz*

²⁶ *Inf.- Maria Clopoșel , 73 de ani sat Poiana Mărului nr. 695*

acasă, la care participau doar cei apropiați sau câte o văduvă din sat. Se dădea ciorbă și orez cu lapte.

În Sâmbăta de Sus la pomana de 6 săptămâni era obiceiul să se facă iar mărul mortului, iar bucaturile erau oferite vecinilor și celor nevoiași din sat.

Cei vii au de îndeplinit anumite obligații față de ceilalți. Îndeplinirea acestor sarcini dă cinstea cuvenită sufletelor morților. În acest sens se îmbină diverse practici pre-creștine și credințe creștine despre moarte și suflet. Pentru a evita nenorocirile, viii sunt obligați să ofere pomană morților, în geneal sub forma meselor și a rugăciunilor pe lângă alte acte care au loc în ritualul de înmormântare. Se crede că până la Judecata de Apoi, morții au nevoie de hrană, ca orice călător. Dacă pomenile nu sunt oferite așa cum trebuie morul va găsi mesele goale. Se aprind lumânări în cista morților oferindu-le lumină în noapte morții. Legătura simbolică presupune obligația de a da și de a primi. Conform lui Marcel Mauss totalitatea schimburilor creează relații și semnificații sociale” trebuie sa dai ca să primești dăruind vei dobândi.

Astfel mărul acumulează multiple funcții cu rol benefic în comunicarea între membrii comunității.

TERAPII NATURISTE ÎN SATELE DIN ȚARA BÂRSEI

Studiu preliminar

Veronica BOGOIU

Abstract

Popular therapies

Together with the other fundamental elements of the existence – life and death – health was always considered a priceless gift of the divinity. In all the collective mentalities health has a primordial function, because, as Camelia Burghela noticed “this is the natural, harmonious condition of the body, which has been given to in the moment of its creation. So, some kind of health presumption can be given to any creature”.

Health is that particular condition that generates and maintains equilibrium both between the body and the soul and between the man and the entire universe. Once the health gets deteriorated, the man tries to reestablish his relationship with the world outside and to be in resonance with it again, by using several therapeutic remedies: magic, religious and empirical ones.

Among the empirical remedies, the most used are the botanical ones since the medicinal hub are within everybody's reach and the knowledge about their therapeutic properties are handed down from father to son. Besides their healing qualities, the transfer the tea and implicitly to the ones who drink it the regenerating energies which they stored during their evolution.

The medicinal hubs and the substances they contain are the basis of the therapeutic products of the alternative medicine, “the other medicine” the methods of which the 21st century man uses more and more often.

Alături de celelalte elemente fundamentale ale existenței, viața și moartea, sănătatea a fost considerată de-a lungul timpului ca fiind un dar neprețuit al divinității: al zeilor în precreștinism, Zalmoxis însuși fiind un iatromant – vindecător și deopotrivă vizionar apollonian - și în același timp

„pus în relație cu medicina psihosomatică atât de apreciată de Platon și Pitagora.”¹ În creștinism sănătatea este un dar al lui Dumnezeu, „făcătorul cerului și al pământului, al tuturor celor văzute și nevăzute”, a cărui creație, omul, primește sănătatea ca o stare inițială, echilibrată a corpului. Prin conduită și prin virtuțile sale omul poate păstra nealterată această stare generatoare a echilibrului în relația sa cu lumea exterioară, cu întreg universul. În toate mentalitățile colective sănătatea are o funcție primordială, deoarece „aceasta este starea firească (...) armonică a corpului, cea care i-a fost dată în momentul creației. Oricărei ființe i se poate acorda așadar, un soi de prezumție de sănătate.”² Factorul perturbator al acestei armonii este boala definită drept „un fenomen fizic și psihic totodată, care poate avea urmări fatale sau poate fi învinsă de mai multe ori (n.n. în decursul vieții omului).”³

Dacă în societățile arhaice boala era definită inițial conform unor principii generale, ca fiind urmare a răului, a nenorocirii, ulterior ea a fost relaționată cu sănătatea, formând cupul sănătate/boală, de același ordin cu dihotomiile viață/moarte, masculin/feminin, echilibru/dezechilibru.

Din dorința de a elabora un studiu exhaustiv a cărui temă să urmărească toate aspectele dihotomiei sănătate/boală, cercetătorii au făcut apel la antropologie, disciplină care, potrivit părerii lui Claude Lévi-Strauss este cea mai amplă și beneficiază de cele mai multe metode și tehnici de lucru pentru a descrie omul în ansamblul său. Pornind de la acest considerent, cercetătorul francez Marc Augé propune termenul de antropologie a bolii, mai complexă decât antropologia medicinei deja existentă. Cea dintâi „nu se limitează doar la studiul supraviețuirii practicilor tradiționale în modernitate, ci și la radiografierea tehnicilor moderne de sănătate, cu toate implicațiile acestora în sectorul mentalităților colective.”⁴ O disciplină despre care se poate spune că le înglobează pe primele este cea propusă de cercetătorul francez Claude Raynaud⁵ - antropologia sănătății, care se plasează la intersecția a două polarizări: prima care analizează faptul social ce merge dinspre individual spre colectiv și cea de-a doua, care observă realul și merge dinspre material spre ideal.

¹ Mircea Eliade. Ioan P. Culianu, *Dicționar al religiilor*. Humanitas, București, 1996, p.233.

² Camelia Burghel, *Cămașa ciumei, Paideia*, București, 2003, p.65.

³ *Idem*, p.26

⁴ Camelia Burghel, *op. cit.*, p. 37

⁵ Claude Raynaud, *L'anthropologie de la santé: Carrefour de questionnements: l'humaine et le naturel, l'individuel et le social în Ethnologies comparées*, nr. 3/2001.

În intenția de a salva patrimoniul cultural pentru a recupera identitatea noastră spirituală, răspunzând în același timp provocărilor modernității, cercetătoarea Camelia Burghele este cea care își propune prin lucrarea sa, „Cămașa ciumei” să integreze sistemul terapeutic tradițional românesc în sfera cuprinzătoare a antropologiei sănătății. În opinia ei, această disciplină „ar trebui să pornească de la starea de sănătate, asumarea conștientă și voită a sănătății, tehnici de păstrare a sănătății, raporturile sănătății cu boala, etiologii multiple ale bolii, transferuri în imaginar, tipare mentalitare, tranșe de tratament (terapii și psihoterapii), eficiența fizică și psihică, decuparea socialului prin efecte ale cuplului sănătate/boală și sisteme instituționale de sănătate”.⁶

Elementele de terapie și psihoterapie populară ce consolidează un „sistem terapeutic specific spiritualității folclorice românești”⁷ pot constitui obiectul de studiu al unei antropologii a sănătății.

În comunitatea tradițională românească lumea înconjurătoare este percepută sub forma unui mecanism dual: lumea materială, reală și corespondenta acesteia, lumea imaterială, o altă realitate, construită și redată cu ajutorul imaginației. Echilibrul dintre aceste lumi este unul desăvârșit, membrii comunității străduindu-se să îl mențină sau să îl restabilească ori de câte ori este nevoie, asumându-și-l drept propriul echilibru. Acest principiu stă și la baza concepției terapeutice tradiționale: ființa umană este percepută ca o sinteză a lumii⁸, fiecărei părți a corpului corespunzându-i un element al universului. Componentele corpului omenesc sunt o sumă de echilibre: ale corpului (între părțile sale, umorile și dimensiunile lui), ale sufletului (confortul psihic) și cele ale corpului cu sufletul. Starea de sănătate este cea care generează și întreține atât echilibrul între corp și suflet, cât și armonia omului cu întreg universul. Odată ce starea de sănătate se alterează, omul încearcă să recalibreze relațiile cu lumea exterioară și să intre din nou în rezonanță cu aceasta, apelând la diferite remedii terapeutice.

Sistemul terapeutic românesc are la bază o „triplă intersecție matriceală: magia, religia și medicina empirică.”⁹ Aceste matrici generau și mijloacele terapeutice folosite pentru înlăturarea bolii: ritualurile magico-terapeutice, terapia religioasă sau sacroterapia și terapia etnoiatrică.

⁶ *Camelia Burghele, op. cit., p. 50*

⁷ *Idem, p. 51*

⁸ *Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, Dictionar de simboluri, Artemis, București, 1995, p. 373*

⁹ *Camelia Burghele, op. cit., p. 55*

Atunci când boala este provocată de forțe malefice necunoscute, atunci ea poate fi îndepărtată cu ajutorul ritualurilor magico-terapeutice, puse în practică de persoane inițiate (baba descântătoare a satului), singurele capabile să restabilească armonia între cel vătămat și restul lumii. Acest tip de ritual este eficient doar atâta timp cât și terapeutul și pacientul au încredere deplină în puterea ritualului: „perturbările magice ale echilibrului corporal trebuie remediate prin resorturi magice, pentru ca terapa să se păstreze în limitele aceluiași sistem de reprezentări. „**Cauzele magice provoacă efecte magice și reclamă terapii magice.**”¹⁰

Un loc central în sistemul terapeutic românesc îl ocupă sacriterapia, aceasta fiind metoda de vindecare la care omul apela înainte de a recurge la descântătoare sau la proprietățile curative ale plantelor, așa cum observa de altfel, Tudor Pamfile: „sănătatea care vine întâi de la Dumnezeu, este: averea de căpetenie și, pentru stăpânirea ei deplină, românul își are rugăciunile sale creștinești și pe cele ilicite, după cum vătămarea vine din partea diavolului și a omului, sau e o pedeapsă de la Dumnezeu. Când se vede însă singur, face și el ce poate, cu ajutorul cunoștințelor sale medicale.”¹¹ Așadar, remediile sunt cele oferite de învățătura creștină: rugăciunea, maslul, spovedania urmată de cuminecare, pelerinajul la moaște și la icoanele făcătoare de minuni.

Medicina populară presupune utilizarea pe scară largă a remediilor naturiste de origine animală, minerală sau vegetală. Din cele mai vechi timpuri membrii comunităților tradiționale au trăit în comuniune cu natura, coordonându-și existența și activitatea în funcție de ritmurile ei, găsindu-și în mijlocul ei adăpostul, hrana și vindecarea.

Dintre remediile populare, cele etnobotanice au fost utilizate în cea mai mare măsură, plantele cu virtuți vindecătoare aflându-se la îndemâna tuturor, cunoștințele despre proprietățile lor fiind transmise pe cale orală, din generație în generație. Dincolo de calitățile lor terapeutice, plantele transferă ceaiurilor și astfel celor care le consumă, energiile regeneratoare: „căci omul se fortifică și renaște, recăpătându-și starea de bine și de armonie în urma tratamentului cu ierburi miraculoase, asemeni naturii care se regenerează în fiecare an.”¹² Una din multiplele clasificări ale plantelor de leac ar putea fi cea făcută în funcție de statutul culegătorilor lor. Se poate

¹⁰ *Idem*, p. 209-210

¹¹ Tudor Pamfile, *Boli și leacuri la oameni, vite și păsări, după datinile și credințele poporului român, Saeculum, București, 1999, p. 18*

¹² Gilbert Durand, *Structurile antropologice ale imaginărilor*. Ed. Univers Enciclopedic, București, 2000, p. 296.

vorbi așadar despre 2 categorii de plante de leac: în prima categorie se înscriu plantele de leac comune, folosite mai ales la ceaiuri și pe care le poate culege oricine, iar în cea de-a doua categorie ar putea fi incluse plantele a căror culegere presupunea cunoașterea și punerea în practică a unui ritual anume care să le asigure eficiența (sânzienele, mătrăguna) de către performeri adecvați – fete sau femei.

În cercetările întreprinse în teren în sate din Țara Oltului, zona Bran și satele de sub munte din Țara Făgărașului, am obținut informații mai ales despre plantele de leac comune: mușețelul, izma, sunătoarea etc. Deși au moștenit de la bunici și părinți informații vaste despre plantele de leac și proprietățile lor, în prezent, locuitorii satelor par să fi pierdut o parte din ele. Primordiale sunt acum mijloacele terapeutice oferite de medicina modernă, păstrându-se însă și credința legată de puterea de vindecare a plantelor, ceaiurile fiind folosite ca tratament profilactic sau adjuvant.

PLANTE DE LEAC CUNOSCUTE DE LOCUITORI AI SATELOR CERCETATE DIN ȚARA BĂRSEI

Izma (*Mentha crispa*), **Izma broaștei** (*Mentha arvensis*) – ceaiul de mentă strângea burta; se bea și contra durerilor de burtă.

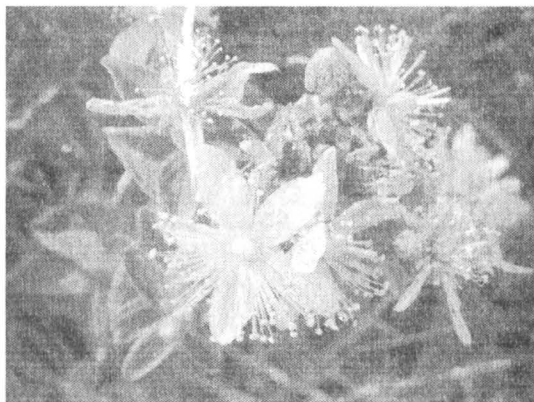
Teiul (*Tilia cordata*) – îi liniștea pe copii; ceaiul era bun contra tusei... aducea somnul, era calmant.

Chimen, **Chim** (*Carum carvi*) -- se fierbea și se dădea copiilor mici când îi durea burta; ceaiul era bun pentru crampe și balonări.

Traista ciobanului (*Capsella bursa-pastoris*) – ceaiul era bun pentru fiere.

Fierea pământului (*Centaurium erythraea*) – ceaiul se bea în boli de stomac.

Coadă calului, **Barba sasului** (*Equistum arvense*) – ceaiul se bea pentru bolile de rinichi, pentru durerile de stomac, pentru „beșică”.

Sunătoare (*Hypericum maculatum*)

Sunătoare (*Hypericum maculatum*) – ceaiul e bun pentru bolile de stomac și de ficat. Se poate face ceai din flori de sunătoare combinate cu flori de gălbenele pentru bolile de stomac și fiere.

„Ceaiul se bea amar și după aceea o jumătate de oră se stă pe partea dreaptă.”¹³

Soc (*Sambucus nigra*) – ceaiul era bun la tuse și scădea febra.

Mușetel (*Matricaria chamomilla*) -- ceaiul era bun la infecții, pentru burtă, la constipație;

- se făcea gargară pentru gingii și la aftă;
- li se dădea și animalelor pentru a le scădea temperatura;
- se făceau spălături la ulciorul de la ochi;
- ceaiul era bun la durerile de măsele și pentru curățarea interiorului.

Pelin (*Centaurium erythraea*) - la Sf. Petru se încingeau cu pelin pentru a nu mai avea dureri de șale:

- ceaiul de pelin vindecă orice rană.

Pătlagina, Limba oii (*Plantago major*) – frunzele (foaia) se puneau pe rană pentru a o vindeca;

- se puneau pe pecingine, trăgea bubă sau coptura;
- ceaiul din frunza de pătlagină îndulcit cu miere era bun la tuse.

Coada șoricelului (*Achillea millefolium*) ceaiul e bun pentru durerile de stomac, boli de fiere și de ficat:

- sub formă de spălături la hemoroizi;¹⁴

¹³ Inf. Eugenia Fuciu, 59 ani, Crihalma nr.25, comuna Comăna de Jos, cercetare 2008

¹⁴ Inf. Rozalia Măță, 60 de ani, Ticușu Nou nr. 38, comuna Ticușul Vechi, cercetare 2008

- ceaiul e bun și pentru bolile de rinichi.

Salcâm (*Robinia pseudodacica*) – ceaiul din flori de salcâm era bun la gastrită.

Sânziene, suziene, simziene (*Galium verum*) – „în ziua de Sânziene oamenii se încingeau la brâu cu florile, pentru a nu avea dureri de șale”¹⁵;

- „plantele pentru ceaiuri se culegeau la Sânziene, că atunci erau de leac.”¹⁶
- „De suziene se făceau coronițe (n.n. din flori de sânziene) și se aruncau pe casă ca să alunge relele.”¹⁷
- „La Sânziene fetele aduna flori de la 9 hotare. Florile se hierbeau și se spălau cu ele pe cap ca să le crească părul frumos și sănătos.”¹⁸
- Sânzienele albe erau folosite de femei;
- „În dimineața de Sânziene adunam un buchet din toate buruienile de leac. Din buchetul ăla pun o mână în fiecare grămadă de plante pusă la uscat pentru ceai. Atunci zice că le dă leac.”¹⁹

Afiniș (*Vaccinium myrtillus*) – se bea ceai contra diareei; ceaiul din rugii de afine e bun la ficat;

- afinele plămădite în alcool sunt bune la diaree.

Șteghe (*Rumex crispus*) – ceaiul e contra diareei.

Cimbrișor (*Thymus glabrescens*) – ceaiul e bun contra durerilor de gât.

Podbal (*Tussilago farfara*) – ceaiul este contra durerilor de gât; frunza se opărea și se punea pe rană.

Ceapa (*Allium cepa*) – „4 cepe se fierbeau cu zahăr și ieșea un sirop contra tusei.”²⁰ ;

- ceapa coaptă cu puțin zahăr era bună pentru înțepăturile de insecte.

Calapăr (*Tanacetum balsamita*) – frunza se freca puțin în palmă..trage buba și furunculele.

¹⁵ Inf. Angela Funariu, 62 ani, Copăcel nr. 148, comuna Hârșeni, cercetare 2008.

¹⁶ Inf. Marioara Oaden, 54 ani, comuna Șinca Nouă, nr. 52, cercetare 2008

¹⁷ Inf. Gheorghe Gușeală, 77 ani, Bucium nr. 28, cercetare 2008

¹⁸ Inf. Elisaveta Florescu, 67 ani, Moeciu de Jos nr. 448, cercetare 2008

¹⁹ Inf. Maria Clopoșel, 73 ani, Poiana Mărului nr. 695, cercetare 2008

²⁰ Inf. Angela Funariu, 62 ani, Copăcel nr. 148, comuna Hârșeni, cercetare 2008

Rostopasca (*Chelidonium majus*)

Rostopasca, Laptele câinelui (*Chelidonium majus*) – sucul galben din tulpină era bun pentru negi;

- „se punea în mâncarea puilor, ca să nu facă diaree.”²¹

Cicoarea (*Cichorium intybus*) – ceaiul e bun pentru răceală, stomac.

Urzica (*Lamium album*) – ceaiul e bun pentru bolile de ficat, de nervi;

- curăță sângele;

- „Dacă am ști cât e de buna, am planta în toată grădina urzici.”²²

Gălbenele, Hilimine (*Calendula officinalis*) din florile de gălbenele amestecate și fierse cu untură de porc se face o alifie care e bună la arsuri și chiar și la varice;

- ceaiul din flori de gălbenele este bun pentru ficat.

Nuc (*Juglans regia*) „se face un ceai contra tusei din 5 nuci zdrobite cu tot cu coajă, cu foi de ceapă și cu zahăr. Se fierbe și se strecoară.”²³

Păducel (*Crataegus monogyna*) – ceaiul e bun pentru tensiune.

Sovârf (*Origanum vulgare*) bun la orice, mai ales la infecții.

Morcovul (*Daucus carota*) „morcovi rași legați la mâini și la picioare scădeau febra la copii.”²⁴

Crin (*Lillium candidum*) -- frunza de crin strivită trăgea buba.

Varza (*Brassica oleracea*) -- frunza de varză crudă se punea pe răni;

²¹ Inf. Valentina Ardelean, 59 ani, Vama Buzăului nr. 431, cercetare 2008

²² Inf. Rozalia Anghel, 40 ani, Criș nr. 100, comuna Bunești, cercetare 2008

²³ Inf. Viorica Socol, 62 ani, Berivoi nr. . comuna Recea, cercetare 2008

²⁴ Inf. Ana Ursu, 82 ani, comuna vulcan nr. 140, cercetare 2008

- „zeama de varză murată se dădea copiilor când aveau bolile copilăriei.”²⁵

Lumânărica (*Gentiana asclepiadea*) – pentru diaree, pentru ficat;

- rădăcina plămădită în rachiu e bună pentru ficat, stomac, ulcer, poftă de mâncare.

Tăietura (*Betonica officinalis*) – „Era o floare albastră ca un clopoțel și frunzele ei se puneau pe rănille sângerânde care se coagulau.”²⁶

Măceșe (*Rosa canina*) – ceaiul era foarte bun la răceli, avea multă vitamina C;

- „în ziua Sfântului Gheorghe se puneau rugii de măceș la porți, ca să nu ia strigoii mana la vite.”²⁷

Brusturul, Scaieții (*Arctium lappa*) – ceaiul este bun pentru hemoragie la stomac și pentru hemoroizi;

- „Din scaieți se făcea un fel de alifie. Se recoltau când erau spre uscare, se prăjeau pe tablă, pe sobă și o freca cu unt de oi și aia se puneau la bube, răni, tăieturi. Imediat te lecuia.”²⁸

Dobrița (*Scrophularia scopolii*) – frunza trăgea buba.

Măselarița (*Hyoscyamus niger*) – era bună la dureri de măsele.

Depre remediile de natură animală am obținut numai informații legate de beneficiile seului de oaie încălzit, pus într-o cârpă și așezat pe pieptul celor răciți „pentru a trage răceala”, sau în zona amigdalelor pentru a înlătura durerile de gât.

În legătură cu folosirea remediilor de natură minerală am obținut până în prezent o singură informație : „La vite, când aveau piciorul scrântit se puneau oțet de mere amestecat cu argilă”.²⁹

Medicina științifică a progresat considerabil, încât la sfârșitul secolului al XX-lea și începutul mileniului III vindecarea trupului uman pare să aibă tot mai puține secrete. Cu toate acestea, rigiditatea și unele eșecuri ale acestui tip de medicină l-au făcut pe omul secolului XXI să simtă nevoia unei alternative și să revină treptat la metodele „celeilalte medicinē”: „Omul societății moderne, născut într-un climat al medicinei de vârf, preferă o atitudine tradiționalistă. creditând medicina alternativă (...) Ultimele decenii aduc o reorientare a omului în sfera atitudinilor față de vindecare,

²⁵ Inf. Rozalia Măță, 60 de ani, Ticușu Nou nr. 38, comuna Ticușul Vechi, cercetare 2008

²⁶ Inf. Eugenia Fuciu, 59 ani, Crihalma nr.25, comuna Comăna de Jos, cercetare 2008

²⁷ Inf. Eugenia Fuciu, 59 ani, Crihalma nr.25, comuna Comăna de Jos, cercetare 2008

²⁸ Inf. Stela Dragosloveanu, 67 ani, Moeciul de Sus nr. 277, cercetare 2008

²⁹ Inf. Eugenia Fuciu, 59 ani, Crihalma nr.25, comuna Comăna de Jos, cercetare 2008

reconfigurând grupul țintă către tradițiile terapiei și ale psihoterapiei, revalorificând medicina tradițională sub forma medicinei alternative.”³⁰

BIBLIOGRAFIE

1. Burghel, Camelia, Cămașa ciumei, Editura Paideia, București, 2003
2. Butură, Valer, Enciclopedie de etnobotanică românească, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1979
3. Chevalier, Jean, Gherbraant, Alain, Dicționar de simboluri, Editura Artemis, București, 1995
4. Drăgulescu, Constantin, Botanica populară în Țara Făgărașului, Editura Constant, Sibiu, 1995
5. Eliade, Mircea, Culianu, I. P., Dicționar al religiilor, Editura Humanitas, București, 1990
6. Pamfile, Tudor, Boli și leacuri la oameni, vite și păsări, după datinile și credințele poporului român, Editura Saeculum, București, 1999

³⁰ *Camelia Burghel, op. cit., p.p. 125, 152*

CÂNTECE ȘI JOCURI DIN MUSCEL

Gabriela Elena TRĂMBACIU

Abstract

SONGS AND DANCES FROM MUSCEL

It's a short introduction in Muscel's folklore (traditional songs and dances), from local musicians (fiddlers) and specific yuletide laic carols, to wedding and funeral linked rituals.

Ținutul Muscelului, așezat sub șirul puternic al munților Făgăraș, s-a dezvoltat ca o veche vatră de țară, cu cele mai firești legături naturale, pe cursul apelor în jos, spre câmpia Dunării. Vechi cărări tănuite, cunoscute doar de localnici și, mai ales drumul cel mare spre Brașov, prin Dragoslavele, Rucăr, pasul Bran, au asigurat o strânsă legătură între Muscel și așezările transilvănene din Brașov, Făgăraș, Sibiu.

Aici, în Câmpulung, prima reședință de scaun a Țării Românești, se păstrează locul de veci și veșnică pomenire al primilor noștri voievozi: Basarab I Înteiemeturul și Nicolae Alexandru Basarab Câmpulungeanul.

Prin tăria legăturilor de viață pastorală, strânsele legături comerciale oferă un temelie pentru înțelegerea locului de tranziție pe care Muscelul folcloric îl ocupă între specificul sud-transilvănean și folclorul Munteniei.

Folclorul a ocupat întotdeauna un loc însemnat în viața spirituală din zonă. Temperamentul exuberant, dorul năvalnic de viață, vioiciunea spirituală ce caracterizează firea locuitorilor din Muscel, se fac simțite și în folclorul local. Cântecele a încălzit inimile și a răcorit sufletele, iar „brâiele”, „sârbele” sau „ungurica”, în care tineri și vârstnici se încing „peste măsură”, în lanțuri de dănțuitori ce se mișcă cu îndemânare și dăruire artistică,

durează de multe ori peste o jumătate de oră, fără a epuiza energia și rezistența oamenilor deprinși cu mersul pe cărările munților.¹

Un rol deosebit l-au avut lăutarii localnici care, în mare parte au avut contacte și cu orașul, mai ales în perioada dintre cele două războaie mondiale.

În Muscel cântăreții ocazionali ne oferă cele mai autentice probe ale repertoriului și stilului specific.

Lăutarul este meșteșugarul străvechi – adesea veritabil artist – care, din necesitățile „meseriei”, trebuia să facă față celor mai felurite cerințe și situații, purtătorul cel mai activ, cotidian, al cântecelor și melodiilor de joc, reproduse „după ureche”, transmise din generație în generație.

Manifestarea folclorică a cântecului și dansului popular apare și în Muscel, fie legată de ritualuri și ceremoniale de anumite momente importante din viața omului sau de manifestările ciclice din fiecare anotimp – fie de anumite petreceri sau în timpul muncii.

Dintre manifestările ceremoniale un loc de seamă îl ocupă cele din timpul iernii, cele de nuntă sau de înmormântare.

Colindele laice reprezintă elemente folclorice valoroase, specifice sărbătorilor de iarnă. În Muscel colindele sunt „cântece la fereastră”. Gospodarul face lumina mai mică, la sosirea grupului de colindători. El privește prin fereastră ceata de cântăreți rămasă afară, în tindă sau în ogradă. Se cântă de obicei 1-2 cântece, se urează de belșug, de sănătate. Uneori, pentru tinerii căsătoriți sau logodiți, pentru o fată sau un băiat anume, se mai colindă încă o dată. Cântarea este însoțită uneori de acompaniament de fluier. Satele sunt colindate de la un capăt la altul. După cântare, gazda dăruiește mere, nuci sau chiar bani, care se împart în mod egal între colindători.

Păstrată în mod sporadic prin partea Rucărului și aproape uitată, este petrecerea flăcăilor cu „brezaia”, în ajunul Anului Nou. Masca cu chip de capră, purtată de un flăcău acoperit cu un covor care este împodobit cu batiste, panglici, clopoței, beteală și mărgelă. Însoțea alaiul colindătorilor, stârnind râsul și larma generală. La sfârșitul colindatului masca era îngropată.

Nunta este un moment important în viața omului, prilej de cântec și joc.

În Muscel este datorია lăutarului să cunoască și să execute cântecul la împodobirea miresei și „nuneasca”² - horă cu cântec vocal - prilej pentru

¹ Paula Carp, Al. Amzulescu - Cântece și jocuri din Muscel - Editura muzicală a Uniunii Scriitorilor

lăutari de a cere de la nași, socri, miri sau nuntași, daruri suplimentare. Prin măgulitoare comparații și aprecieri adresate nuntașilor, cântărețul stimulează dărnicia protagoniștilor. Nostalgia despărțirii tinerei mirese de casa părintească, de frați și de surori „de grădina cu flori” perspectiva vieții în noua familie, toate sunt evocate în cântecul muscelian de mireasă.

În peregrinările alaiului de nuntă spre casa nunilor, spre casa miresei sau pe ulițele satului, lăutarii cântă, mai ales instrumental „Marșul”, după vechea melodie tradițională. Aproape uitat este cântecul de la „bărbieritul ginerelui” sau cel al miresei „la apă”. În schimb, lăutarii au luat obiceiul de a culege din timp câteva date și observații adecvate - pe baza lor, ei alcătuiesc ad-hoc textul unor cântece dedicate nunții respective, adaptând pentru acestea melodii cunoscute. Nunta este astfel prilejul pentru consolidarea și evoluția continuă a repertoriului și a stilului. Moment pentru a relua cântece și jocuri de mult știute, dar și pentru primenirea celor vechi cu experiența contemporană.

În ceea ce privește înmormântarea, deși practicile și obiceiurile locale sunt foarte bogate, în schimb, ca prilej de cântec popular, se limitează la „bocete” - jelitul, cântarea tristă a bocetului, uneori sfâșietoare și profund impresionantă, se practică atât în cele 2-3 zile cât mortul rămâne în casă - numai în cursul zilei, pe lumină - cât și pe parcursul ultimului drum al cortegiului funerar. Se bocește după cei îngropați și cu prilejul “tămâierilor” ulterioare, la pomeni, în diminețile de duminică sau cu alte prilejuri și soroace de pomenire acelor dispăruți. Bocesc numai femeile, mai ales cele din familie. În Muscel nu se practică obiceiul angajării de bocitoare recunoscute și specializate.

Prilejurile obișnuite, fără dată ciclică în care cântecul apare firesc, sunt însă mult mai numeroase - botezuri, cumetrii, plecarea tinerilor în armată, petreceri la târguri, ca odinioară la han sau la cârciumă, serbările.

Doina, cunoscută în Muscel ca un cântec „de codru” se realizează vocal, din înlănțuiri libere de motive tradiționale. Motivele tipice ale doinei muscelene de „codru” exprimă poezia optimistă a sentimentelor de dragoste năvalnică de viață, trezite de topirea zăpezilor, de apariția ierbii, de cântecul cucului, vestitor al primăverii.

Odinioară, vara și primăvara erau invocate ca mama noastră „Primăvară, mama noastră, la zăpada de pe coastă - Vară, vară, primăvară, la zăpada de pe-afară”. Era vremea când copiii puteau să zburde pe coastă, iar haiducul putea porni iarăși spre codrul înverzit. Așadar, după poezia cu

² Paula Carp, Al. Amzulescu - Cântece și jocuri din Muscel - Editura muzicală a Uniunii Scriitorilor

tematică familială, domestică, cântecul haiducesc de răzvrătire devine a doua linie tematică a doinei. Doina musceleană mai cuprinde și poezia regretului și a nostalgiei trezite de venirea toamnei îngălbenite, când haiducul e nevoit să se întoarcă acasă.

Doina de dragoste din Muscel cuprinde cântece în care predomină fățiș dragostea pătimașă, în văzul lumii. Acestea sunt cântece lumești, de petrecere în care lăutarul este chemat să întregească scornirile cu noi adăugiri –

„Frunză verde mărăcine,
Ce-o fi având lumea cu mine,
Nu fac nici o stricăciune,
Numai dragoste pe lume”.

Doina de dragoste prezintă numeroase variante.

Un episod de aleasă desfătare artistică îl constituie cântecele bătrânești, în fața oaspeților, la „masa mare” - la nunți - de către nuntași pricepuți la cântat, mai adesea o femeie. Este vorba de domeniul cântării improvizate, în stil recitativ, care include pe de o parte balada, pe de altă parte doina. Ambele, dăinuind probabil de multe veacuri, au trăit din plin în Muscel, după mărturiile localnicilor, cam până la primul război mondial.

Ulterior, ambele au început să cedeze, ieșind din arenă în același timp.

În balada Radu Anghel un creator inspirat a găsit o nouă formă de exprimare artistică. În momentele de expansiune lirică ale eroului, el a introdus un cântec, țesut pe același material tematic ca și al doinei, ajungând astfel la o formă lirico-dramatică, foarte bogată în continut.

Baladele țărănești au o structură mai simplă, fiind plasate înaintea celor lăutărești. Întâlnim caracteristicile melodiei muscelene din interpretările țărănești, atât în balade mai vechi - Miorița, Costea - cât și în altele mai recente - Radu mamii, Focul de la Costești -, acestea, de altfel, adevărate melodii de cântec „modern” care arată stadiul actual al baladei în Argeș.

Același nesecat filon creator a alimentat și melodia de jocuri din Muscel. Pe lângă fluierul tradițional au apărut naiul și clarinetul, dar mai ales vioara care s-a încetățenit, devenind instrumentul de bază, alături de acordeon. Acompaniamentele sunt excelente la cobză sau la țambal.

Dintre jocurile de divertisment, brăul este cel mai cunoscut. La Boteni se joacă „brăul de șase” cu un număr foarte mare de figuri. Sârba – numită și „chindia” sau „ardelenește”, hora „boierește” „zoralia „dura” „piteșteanca”, sunt tot atâtea jocuri muscelene.

La Mățău, alături de ungurească „brâu, sârbă, horă” întâlnim „arândeana” - joc vechi bătrânesc , în care mai multe persoane se țin de brâu sau de curea, unul de altul, formând o semicircumferință.

Aceste jocuri au o construcție liberă, improvizatorică, bazată pe o multitudine de teme și motive melodice, pe care interpretul le ia în bună parte din bagajul muzical tradițional, dar și personal, dar le și creează spontan.

BIBLIOGRAFIE

- Paula Carp, Al. Amzulescu - Cântece și jocuri din Muscel - Editura muzicală a Uniunii Scriitorilor
- Constantin Stancu - Jocuri populare din Muscel, Pitești, Centrul de îndrumare a creației populare, 1979.

MUZEUL CÂMPULUNG
BIBLIOTECĂ
Nr. Inv. 4009.

